

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitvlaria Regvm Francorvm

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Formvlae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-22974

MARCVLFI

MONACHI

FORMVLARVM

LIBRI DVO.

IN DEI NOMINE.

INCIPIT PRÆFATIO LIBRI HVIVS.

DOMINO sancto, meritis beatissimo, & apostolico semper honore suscipiendo, omnique præconio laude celebrando Domino ac reverentissimo Papæ Landrico Marculus ultimus ac vilissimus omnium monachorum. Utinam, sancte pater, iussione vestram tam efficaciter quam spontaneè obtemperare valuissem, quia jam supra vires meæ possibilitatis conatus sum injunctum à vobis subire negotium, cum fere septuaginta aut amplius annos expleam vivendi; & nec jam tremula ad scribendum manus est apta, nec ad videndum mihi oculi sufficiunt caligantes, nec ad cogitandum sufficit hebetudo mentis. Quia juxta dictum cujusdam prudentissimi viri, in pueris creciscit sensus, in

Tom. II.

juvenibus viget, in senibus minuitur. Propterea qui eleganter facere non potui ut volui, feci tamen ordinatè ut potui, non solum ea quæ jussistis, verum etiam multa alia in hac scedula, tam præceptiones regales, quam chartas pagenses, juxta simplicitatis & rusticitatis meæ naturam intimare curavi. Scio enim multos fore & vos & alios prudentissimos viros & eloquentissimos ac rhetores & ad dictandum peritos qui ista si legerint, pro minima & velut diliramenta, eorum comparata sapientia, reputabunt, vel certè legere dedignabunt. Sed ego non pro talibus viris, sed ad exercenda initia puerorum, ut potui, apertè & simpliciter scripsi. Cui libet, is exinde aliqua exemplando faciat. Si verò displicet, nemo cogit invitum; nec præjudicat mea rusticitatis eruditorum & rhetorum floribus verborum & eloquentiæ facundiæ. Sunt

A a

præterea nonnulla negotia hominum, tam in palatio, quam in pago, quæ scribi non queunt antequam invicem conferantur, & juxta propositiones vel responsiones eloquia eorum tunc scribantur & gesta. Ego verò hæc quæ apud majores meos,

juxta consuetudinem loci quo degimus, didici, vel ex sensu proprio cogitavi, ut potui coacervare in unum curavi, & capitula prænotavi, ut facilius quod voluerit à quærente inantea scripto reperiantur.

Incipiunt capitula scedula operis hujus.

1. **Q**ualiter privilegium condatur.
2. Concessio Regis de hoc privilegio.
3. Eminentia Regis.
4. Confirmatio de Regis eminentia.
5. Preceptum Regis de episcopatu.
6. Indiculus Regis ad metropolitanam Episcopum ut alio Episcopo benedicat.
7. Consensus civitum pro episcopatu.
8. Charta de ducatu, patriciatu, aut comitatu.
9. Indiculus ad alium Regem, cum legatio dirigitur, & verbis suggeritur commendatitius.
10. Rescriptum ad Regem pro suo legatario.
11. Tractoria legatariorum vel minima faciendi ad istius instar.
12. Preceptum interdonationis.
13. Preceptum de lesuervo, per manum Regis.
14. Prologi tres de cessionibus regalibus.
15. Concessio ad loco sancto.
16. Confirmatio Regis ad loco sancto.
17. Iterum confirmatio pro secularibus viris.
18. De Regis antrusione.
19. Preceptum de clericatu.
20. De divisione ubi Regis accesserit Missus.
21. De causas alterius receptas.
22. Preceptum denariale.
23. Charta de causa suspensa.
24. Charta de mandeburde Regis & Principis.
25. Prologo de judicio Regis, cum de magna re duo causantur simul.
26. Indiculus commonitorius ad Episcopum.
27. Item indiculus ad Episcopam pro alium distringendam.
28. Charta audientiale.
29. Indiculus ad laico.
30. Commutatione cum Rege.
31. Confirmatione Regis de omni corpore facultatis.
32. Si quis contra voluntatem Regis egerit, securitas cui eum persequi iusserit.
33. Preceptum quorum ab hostibus vel alio modo fuerint instrumenta incensa.
34. Relatione pagensium ad Regem directa.
35. Confirmatio alia de omni corpore facultatis ad monasterio.
36. Ut causas auctorum adsumendi suorum aliqui licentiam habeant.
37. Iudicium evinditiale.
38. Charta paricla.
39. Ut pro nativitate Regis ingenui relaxentur.
40. Ut leudesamio promittantur Regi.

INCIPIUNT EXEMPLARIA DE DIVERSIS conditionibus qualiter regales chartas pagenses, cui hæc formola habere placuerit, & melius non valet, scribantur.

De privilegio.

I. **D**omino sancto & in Christo venerabili fratri illo Abbati, vel cunctæ congregationi monasterij illius in honore beatorum illorum ab illo in pago illo constructo, ille Episcopus. Compellit nos affectio caritatis vestræ, radio inflammante divino, illa pro vestro quieti providere quæ nobis maneant ad mercedem, & ea recto tramite inconvulso limite terminari quæ perennem deinceps propi-

tiante Domino obtineant firmitatem; quia non minor à Domino retributio speratur futura pro succidiis contemplante temporibus quàm ad præsens munera pauperibus offerente. Et ne nobis aliquis detrahendo æstimet in id nova decernere carmina, dum ab antiquitus juxta constitutionem Pontificum per regalem sanctionem monasteria sanctorum Lirinensis, Agaunenſis, Luxoviensis, vel modò innumerabilia per omne regnum Francorum sub libertatis privilegium videntur confi-

stere, sed pro reverentia sanctorum beatorumque omnium fratrum implendo iussa, custodiendo præcepta, obedientiam pro-
palabo. Quid verò vos vel successores vestri sancto suadente Spiritu deinceps custodiat, immo sanctæ illius Ecclesiæ Episcopus debeat adimplere, huic paginae credidimus inferendum. hoc est. ut de vestra congregatione qui in vestro monasterio sancta debeant bajulare officia, quam Abbas cum omni congregatione poposcit, à nobis vel à successoribus nostris sacros percipiant gradus, nullum pro ipsorum honore præmium percepturus. altare in ipso monasterio prædictus Episcopus benedicat, & sanctum christina annis singulis, si voluerint postulare, pro reverentia loci sine pretium concedat. & juxta dispensationem divinam, cum Abbas de ipso monasterio à Domino migraverit, quem unanimiter omnis congregatio illa monachorum ex semetipsis optimæ regula comperit & vitæ meritis congruentem elegerint, similiter sine præmium memoratae urbis Episcopus ipse promoveat Abbatem. Nullam penitus aliam potestatem ad ipso monasterio, neque in rebus, neque in ordinandis personis, neque in villabus ibidem jam conlatis aut deinceps regio munere aut privatorum conlaturas, vel in reliqua substantia monasterij, nos successorisque nostri Episcopi, aut Archidiaconi, seu ceteri alij ordinatores, aut qualibet alia persona prædictæ civitatis habere non præsumant, aut quodcumque de eodem monasterio, sicut de parrochiis aut ceteris monasteriis, muneris causa audeant sperare aut auferre; nec de hoc quod à Deum timentibus hominibus transmissum aut in altario offertum fuerit, aut sacris voluminibus, vel quibuscumque speciebus ad ornatum divini cultus pertinet, ad præsens conlata vel deinceps conlatura fuerint, auferre præsumant. Et nisi rogatus à congregatione illa vel ab Abbate, pro oratione lucranda, nulli nostrum liceat monasterij adire secreta aut finium ingredi septa. Et si ab eis illuc Pontifex postulatus, pro lucranda oratione vel eorum utilitate, accesserit, celebrato ac peracto divino mysterio, simplicem ac sobriam benedictionem perceptam, absque ullo requisito domum studeat habere regressum; ut quatenus monachi, qui solitarij nuncupantur, de perfecta quiete valeant duce Domino per tempora exultare, & sub sancta regula viventes, & beatorum patrum vitam

Tom. II.

sectantes, pro statu Ecclesiæ & salute Regis vel patriæ valeant plenius Dominum exorare. Et si aliquid ipsi monachi de eorum religione tepidi an secus egerint, secundum eorum regulam ab eorum Abbate, si prævalet, corrigantur. Sin autem, Pontifex de ipsa civitate coercere debeat: quia nihil de canonica auctoritate convellitur, quicquid domesticis fidei pro quietim tranquillitatis tribuitur. Si quis autem ex nobis, quod Deus avertat, calliditate commotus, aut cupiditate præventus, ea quæ sunt superius comprehensa temerario spiritu violare præsumpsit, à divina ultione prostratus, reatu anathematis subjaceat, & tribus annis à communione omnium fratrum se noverit alienum. & nihilominus hoc privilegium perpetim maneat incorruptum. Quam constitutionem nostram, ut firmis subsistat vigoribus, & nos & fratres nostri Domini Episcopi subscriptionibus manibus nostris decrevimus roborari. Actum ibi, sub die illo, anno illo.

Concessio Regis ad hoc privilegium.

II. Ille Rex viris apostolicis patribus nostris, necnon & inlustribus viris illi Comiti, vel omnibus agentibus præsentibus & futuris. Oportet enim clementiæ principali ut inter ceterorum petitionibus sacerdotibus debeat benignum accommodari auditum, & quod pro timore divini nominis postulat, ponatur proculdubio ad effectum, ut fiat in mercedem conjunctio, dum pro quietem fervorum Dei congrua impertitur petitio: quia fides perfecta non dubitat ad altissimi gratiam pertinere quod secundum sacro eloquio præcipue à domesticis fidei devota mente impenditur, quia scriptum est: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Ergo dum & ille Episcopus, aut Abbas, aut inluster vir monasterium in honore sancti illius, in pago illo, aut super sua proprietate, aut super fisco, noscitur edificasse, ubi ad præsens ille Abbas vel turba plurima monachorum adunata esse noscuntur, ad petitionem illius clementia nostra pro quiete ipsorum fervorum Dei præceptionem vigoris nostri placuit propalare, sub quo tranquillitatis ordine, Domino protegente, ipsi monachi juxta religionis normam perpetim valeant residere, elegimus ut & hac serie debeat plenius declarari: quia nihil de canonica institutione convellitur, quicquid ad domesticis fidei pro tranquillitatis pace con-

Math. 5.

A 2 ij

ceditur. Nec nobis aliquis detrahendo æstimet in id nova decernere carmina, dum ab antiquitus juxta constitutionem Pontificum per regalem functionem monasteria sanctorum illorum vel cetera in regno nostro sub libertatis privilegium videntur consistere, ita & præfens valeat Deo adjutore constare. Ergo, si quid in villabus, mancipiis, vel reliquis quibuscunque rebus, atque corporibus, aut regio munere aut privatorum aut superscripti illius, vel à quibuslibet est delegatum, aut deinceps fuerit additum, juxta quod ab illo Pontifice vel ceteris Domnis Episcopis ad præfatum monasterio, juxta quod eorum continet privilegium, quem nobis præfatus ille protulit recensendum, sanctum esse cognovimus, nullus Episcoporum, ut diximus, nec præfens, nec qui fuerint successores, seu Archidiaconi, vel eorum ordinatores, vel quelibet persona, possit quoque ordine de loco ipso auferre, aut aliquam potestatem sibi in ipso monasterio præter quod scriptum est adaptare, vel aliquid quasi per commutationis titulum minuare, aut de ministerij ornamenta vel de offertione in altario inlata abstollere, nec ad ipso monasterio vel cellulas ejus, nisi tantum pro lucranda oratione, & ipsud, si fuerit, cum voluntate Abbatis vel ejus congregationis, absque dispendio eorum, aliter accedere penitus non præsumat; quod facilius secundum delegationis votum vel hujus seræ auctoritatem ad ipso monasterio absque ullius inquietudine ibidem cuncta proficiant in augmentis. adicientes ut nulli penitus judicum vel cuiuslibet hominum licentia sit de rebus præfati monasterij absque voluntate ipsorum servorum Dei in aliquo iniquiter defraudare, aut temerario spiritu suis usibus usurpare; ne, quod primitus est, & Dei iram incurrat & nostram offensam, vel à fisco grave damnum sustineat. Illud nobis pro integra mercede nostra placuit addendo, ut tam quod ex nostra largitate quam delegatione ipsius vel ceterorum aut cuiuslibet ibidem est aut fuerit devoluta possessio, quoque tempore, nulla judiciaria potestas, nec præfens, nec succidiva, aut causas audiendo, aut aliquid exactando, ibidem non præsumat ingredi, sed sub omni emunitate hoc ipse monasterium vel congregatio sua sibi omnes fregos concessos debeant possidere. Et quicquid exinde fiscus noster forsitan de eorum homines aut ingenuos aut servien-

tes in eorum agros commanentes vel undecunque poterat sperare, ex indulgentia nostra in luminaribus ipsius sancti loci vel in stipendiis servorum Dei, tam nobis in Dei nomine viventibus, quam per tempora succedentibus Regibus, pro mercedis compendium debeant cuncta proficere, ut pro æterna salute vel felicitate patriæ seu Regis constantiam deleatet ipsis monachis immensam Domini pietatem jugiter implorare. Quem præceptum decreti nostri, Christo in omnibus suffraganti, ut firmior habeatur, & perenniter conservetur, subscriptione manus nostræ infra studuimus peragrari.

Emunitate regia.

III. Maximum regni nostri augere credimus munimentum, si beneficia opportuna locis Ecclesiarum, aut cui volueris dicere, benivola deliberatione concedimus, ac Domino protegente stabiliter perdurare conscribimus. Igitur noverit solertia vestra nos ad petitionem apostolico viro Domno illo illius urbis Episcopo talem pro æterna retributione beneficium visi fuimus indulgisse ut in villabus Ecclesiæ domus illius, quas moderno tempore aut nostro aut cuiuslibet munere habere videtur, vel quas deinceps in jure ipsius sancti loci voluerit divina pietas ampliare, nullus iudex publicus ad causas audiendo aut freda undique exigendum nullo umquam tempore non præsumat ingredi, sed hoc ipse Pontifex, vel successores ejus, propter nomen Domini, sub integræ emunitatis nomine valeant dominare. Statuentes ergo ut neque vos, neque juniores neque successores vestri, nec nulla publica judiciaria potestas quoque tempore in villas ubicunque in regno nostro ipsius Ecclesiæ aut regia aut privatorum largitate conlata, aut qui inantea fuerint conlaturas, aut ad audiendum altercationes ingredi, aut freda de quavislibet causas exigere, nec mansiones aut paratas vel fidejussores tollere non præsumatis, sed quicquid exinde aut de ingenuis aut de servientibus ceterisque nationibus que sunt infra agros vel fines seu supra terras prædictæ Ecclesiæ commanentes fiscus aut de freda aut undecunque potuerat sperare, ex nostra indulgentia pro futura salute in luminaribus ipsius Ecclesiæ per manum agentium eorum proficiat in perpetuum. Et quod nos propter nomen Domini & animæ nostræ remedium seu nostra subsequenti progenie plena devotione indulgimus, nec regalis fu-

blimitas nec cujuslibet judicium seua cupiditas refragare tentet. Et ut praesens auctoritas tam praesentibus quam futuris temporibus inviolata Deo adjutore permaneat, manus nostrae subscriptionibus infra roborare decrevimus.

Confirmatio de emunitate.

IV. Principali quidem clementia cunctorum decet accommodare aure benigna; praecipue quae pro compendio animarum a praecedentibus Regibus parentibus nostris ad loca sanctorum probantur esse indulta, devota debemus mente perpendere, & congrua beneficia, ut mereamur in mercedem esse participes, non negare, sed robustissimo jure per nostris oraculis confirmare. Igitur apostolicus vir ille, illius civitatis Episcopus, clementiae regni nostri suggestit eò quod ille Rex per suam auctoritatem sua manu subscriptam de villas Ecclesiae suae illius, quod ad praesens possidebat, vel quod a Deo timentibus hominibus ibidem inantea delegabatur, integram emunitatem concessisset ut nullus iudex publicus ad causas audiendum, vel freda exigendum, nec mansiones aut paratas faciendum, nec fidei iussus tollendum, nec homines ipsius Ecclesiae de quolibet causis distringendum, nec nullas redhibitiones requirendum, ibidem ingredi non debeant. Vnde & ipsam praecceptionem jamdicto Principe, seu & confirmationes illorum Regum, eorum manibus roboratas, antedictus Pontifex nobis ostendit relegendas, & ipse beneficius circa eodem vel memorata Ecclesia sua, sicut a supradictis Principibus fuit indultum, moderno tempore adferit esse conservatum. Sed pro firmitatis studium petit celsitudinem nostram ut hoc denuo circa eodem vel memorata Ecclesia sancti illius nostra deberet auctoritas generaliter confirmare; cujus petitionem pro reverentia ipsius sancti loci, ut mereamur in mercedem sociari, plenissima voluntate praestitisse vel confirmasse cognoscite. Praecipientes ergo jubemus ut sicut constat ab antedictis Principibus de villis praefatae Ecclesiae Domni illius integra emunitas absque introitu judicium fuit concessa, ita & inantea auxiliante Domino inspectas priorum Principum auctoritates omnimodis conserventur; & neque vos, neque juniores neque successores vestri, vel quilibet de judiciaria potestate in villas antedictae Ecclesiae, quas moderno tempore ubicunque in regno nostro possidere nos-

cuntur, vel quae inantea a Deum timentibus hominibus fuerint conlate, tam de ingenuis, quam de servientibus vel quibuslibet nationibus hominum in praedictae Ecclesiae villas commanentes, nec ad agendum, nec freda exigendum, nec fidei iussus tollendum, nec mansiones aut paratas faciendum, nec eos de quolibet causis distringendum, nec nullas redhibitiones requirendum, ibidem ingredi non praesumatis; sed sicut ipse beneficius a jam dictis Principibus ad jam dicta Ecclesia fuit indultus & usque modo conservatus, ita & deinceps per hanc nostram auctoritatem generaliter confirmatum in Dei nomine perenniter maneat inconvulsus; & quicquid exinde fiscus noster poterat sperare, in luminaribus ipsius Ecclesiae in perpetuum proficiat. Et ut haec auctoritas tam praesentibus quam futuris temporibus inviolata Deo adjutore possit constare, subtus eam propria manu decrevimus roborare.

Praeceptum de episcopatu.

V. Ille Rex viro apostolico illo Episcopo. Quamvis nos administrandum gubernandumque rerum statum praecelsis occupationibus regiae sollicitudinis cura constringat, nihil tamen tam principali quam Principe dignum est ut cum a pastoralis paululum aberrat plebs destituta praesidio, pro salute animarum hujusmodi personis locis celsioribus pontificalem prospiciat committere dignitatem in quibus maneat dupliciter sermo, ut populus magistrum, actus Christi imitetur discipulus; qui plebem non minus pietate quam severitate constringat, qui sciat commissa sibi talenta assidue praedicationis sermonibus expolire, & acquisita multiplicataque gregis sui salute, ad ovile dominico nullis maculis sordidato valeat praesentare. Et quia cognovimus sanctae recordationis Domno illo urbis illius antefite evocatione divina ab hac luce migrasse, de cujus successore sollicitudine congrua una cum Pontificibus vel proceribus nostris plenius tractantes, decrevimus illustri viro aut venerabili illo in ipsa urbe pontificalem in Dei nomine committere dignitatem, quem plerumque apud animos nostros & actio probata commendat, & nobilitatis ordo sublimat, ac morum probitas, vel mansuetudinis & prudentiae honestas exornat. Qua de re statuta praesentibus ordinamus ut cum adunatorum caterva Pontificum, ad quos tamen nostrae serenitatis devotio scripta

pervenit, ipsum, ut ordo postulat, benedicere vestra industria studeat & voluntatis nostrae deliberationem referatis oraculis publicare, atque effectum Domino annuente sortire: quatenus dum Ecclesiam sibi à dispensatione divina commissam strenuè regere atque gubernare videtur, nobis apud aeternum retributorem mercedem suffragia largiantur, & ille pro peccatorum nostrorum mole indefinenter immensum Dominum debeat deprecare.

Indiculus Regis ad Episcopum ut aliam benedicat.

VI. Domino sancto sedis apostolicae dignitate colendo in Christo patri illi Episcopo ille Rex. Credimus jam ad vestram reverentiam pervenisse sanctae recordationis illum illius urbis antestitem evocatione divina de praesentis seculi luce migrasse: de cuius successore sollicitudine congrua cum Pontificibus vel primatibus populi nostri petra tractantes, decrevimus illustri viro illo, aut venerabili viro illo, ad praefatam urbem pontificalem regulariter Christo auspice committere dignitatem. Et ideo salutationum jura dignum debito honore solventes, petimus ut cum ad vos pervenerit, ipsum, ut ordo postulat, benedicere vestra sanctitas non moretur, & junctis vobiscum vestris comprovincialibus, ipsum in supra scripta urbe Pontificem consecrare Christo auspice debeatis. Agat ergo almitas vestra ut & nostrae voluntatem devotionis incunctanter debeatis implere, & tam vos quam ipse pro stabilitate regni nostri jugi invigilatione plenius exoretis.

Concessio civium pro episcopatu.

VII. Suggestio piissimo ac praecellentissimo Domino illo Regi vel seniori commune illius, à servis vestris, quorum subscriptiones vel signacula subter tenentur inserta. Principalitatis vestrae circumsperta clementia novit justa petentibus dignanter adnuere, suo moderaminis judicio ponderante, praesertim cum illa deponuntur generali prece, cunctorum voce, communiter quod proficiat, constanter Ecclesiae regimen pullulare quod & ipsae regali clementiae prosit salutis pariter ac mercedis. Quoniam sanctae memoriae vir apostolicus ille, illius urbis Episcopus, sine adpropinquante ab hac luce migravit, tempore naturae complente, ne destituta sint, quod absit, oves decedente pastore, in loco ejusdem suppliciter postulamus ut instituire dignemini illustrem virum illum

aut venerabilem illum cathedrae illius successorem, in quo est praecipua sublimis, ingenuitas nationis, elegantia refulgens, diligentia castitatis, caritatis locuplex voluntas. Inrefragabiliter manu nostra hunc consensum decrevimus roborare.

Charta de ducatu, patriatu, vel comitatu.

VIII. Praecipue regalis in hoc perfecta conlaudatur clementia ut inter cuncto populo bonitas & vigilantia requiratur personarum, nec facile cuilibet judicium convenit committere dignitatem, nisi prius fides seu strenuitas videatur esse probata. Ergo dum & fidem & utilitatem tuam videmur habere compertam, ideo tibi actionem comitatus, ducatus, ac patriatus in pago illo, quem antecessor tuus ille usque nunc visus est egisse, tibi ad agendum regendumque commisimus, ita ut semper erga regimine nostro fidem inlibatam custodias, & omnis populus ibidem commanentes, tam Franci, Romani, Burgundiones, quam reliquas nationes sub tuo regimine & gubernatione degant & moderentur, & eos recte tramite secundum legem & consuetudinem eorum regas, viduis & pupillis maximus defensor appareas, latronum & malefactorum scelera à te severissime reprimantur, ut populi bene viventes sub tuo regimine gaudentes debeant consistere quieti, & quicquid de ipsa actione in fisci ditionibus speratur, per temetipsum annis singulis nostris araris inferatur.

Indiculus ad alium Regem, cum legatio dirigitur & verbis suggeritur commendatitiis.

IX. Domino glorioso atque praecellentissimo fratri illo Regi in Dei nomine ille Rex. Desideratus eventus fidelissimam nobis obtulit facultatem, qua vestrae serenitati salutationis honorificentiam praebemus, eo videlicet dilectionis affectu prosperitatem vestrae celsitudinis cognoscere cupientes quo vestram gloriam erga nos fraternitatis individuum arbitramur. Proinde praesentes viros illustres illo & illo ad praesentiam fraternitatis vestrae direximus, quibus, ut vestram gloriam concederet, benignissima tranquillitate susceptis, petimus ut dum officium legationis injunctae peregerint, responsis vestrae clementiae praemoniti, ad referendum salutis indicium sacris vestris litteris honorentur.

Rescriptio ad Regem.

X. Domino gloriosissimo atque praecellentissimo & à nobis cum summo cari-

tatis vinculo in amore Christi amplectendo illo Regi ille Rex. Apices vestrae celsitudinis per magnificos & inlustres viros illo & illo summa cum aviditate nos accepisse comperite, per quos vestrae celsitudinae salutationum munera, ut condecet, praemittentes, & quae circa vos sunt profpera cognoscentes, gavisi, ipsos in vestro amore, tales ut concedet viros, devotione benignissima suscepimus, officium legationis sibi à vobis injunctum nostris auribus pandiderunt, sed omnia à nobis in responsis accepta, quid cum feliciter in Dei nomine remeaverint, celsitudinis vestrae auribus debeant enarrare.

Traكتوريا Legatariorum vel minima faciendae istius inshar.

XI. Ille Rex omnibus agentibus. Dum & nos in Dei nomine apostolico viro illo necnon & inlustre viro illo partibus illis legationis causa direximus, ideo jubemus ut locis convenientibus eisdem à vobis evectio simul & humanitas ministraretur, hoc est, veredos five paraveredos tantos, pane nitido modios tantos, vino modios tantos, cervisia modios tantos, lardo libras tantas, carne libras tantas, porcos tantos, porcellos tantos, vervices tantos, agnellos tantos, aucas tantas, fasianos tantos, pullos tantos, ova tanta, oleo libras tantas, garo libras, tantas, melle tantas, aceto tantas, cymino libras tantas, pipere tantas, colto tantas, gariosile tantas, spico tantas, cinamo tantas, granomaltice libras tantas, dactylas tantas, pistacias tantas, amandolas tantas, cereos librales tantos, cafeo libras tantas, salis tantas, olera, legumina, ligna, carra tanta, faculas tantas, itemque victum ad caballos eorum, feno carra tanta, suffuso modios tantos. Haec omnia diebus singulis tam ad ambulandum quam ad nos in Dei nomine revertendo unusquisque vestrum per loca consuetudinaria eisdem ministrare & adimplere procuretis, qualiter nec moram habeant, nec injuriam perferant, si gratiam nostram optatis habere.

Præceptum donationis.

XII. Dum Dominus omnipotens, creator caeli & terrae, permittit, juxta quod legitur, in principio masculinum & feminam copulae sociari consortio dicens, *Relinquet homo patrem & matrem suam, & adheret uxori suae, & erunt duo in carne una*, si aliquid pro amore dilectionis inter se invicem condonare decreverint, hoc nostra serenitas in idipsis non renuit confirmare.

Igitur venientes ille & illa ibi in palatio nostro, pro eo quod filiorum procreationem inter se minimè habere videntur, omnes res eorum inter se per manu nostra visi sunt condonasse, & si ita convenit villas aliquas inter se visi sunt condonasse. Dedit igitur praedictus vir ille per manu nostra jam dictae conjugii suae illi villas nuncupantes illas, fitas in pago illo, quas aut munere regio, aut de alode parentum, vel undecunque ad praesens tenere videtur, cum terris, domibus, & cetera. Similiter in compensatione rerum dedit praedicta femina antedicto jugali suo illo villas nuncupantes illas, fitas in pago illo, cum terris, & cetera, seu praesidio domus eorum, argentum & aurum, fabricaturas, drappos, vestimenta, vel omne suppellectile eorum, pars parti per manu nostra visi sunt condonasse; ita ut dum pariter advixerint in hunc seculum, omnes res superscriptas ab utraque partes pariter debeant possidere; vel si eis pro animabus eorum aliquid exinde ad loca sanctorum dare decreverint, voluntatis eorum liberum maneat arbitrium; & qui pari suo ex ipsis in hunc seculum suppressis extiterit, ambabus rebus, quandiu advixerit, usufructuario ordine debeat possidere; & post amborum de hac luce discessum, sicut eorum delegationes continentur, tam ad loca sanctorum quam benemeritis vel eorum propinquis debeant revertere heredibus tam superscriptas villas quam & de praesidio eorum, quicquid morientes reliquerint. Propterea per praesentem praecipuum decernimus ac jubemus ut dum taliter superscriptis illis decrevit voluntas, & per manu nostra invicem condonatum esse dinoscitur, per hunc praecipuum robustissimo jure suffultum atque firmatum, quicquid superius continetur, auxiliante Domino cum Dei & nostra gratia debeat perdurare; ita ut nulla refragatio nec de parte fisci nostri, nec à parentibus eorum propinquis, nec à quocunque possit convelli, sed omni tempore maneat inconvulsus. Quam verò auctoritatem, ut firmior habeatur, vel per tempora conservetur, manu propria subter eam decrevimus roborare.

Præceptum de Lesuervo per manum Regis.

XIII. Quicquid enim in praesentia nostra agitur, vel per manu nostra videtur esse transivsum, volumus ac jubemus ut maneat in posterum robustissimo jure

firmissimum. Ideoque veniens ille fidelis noster ibi in palatio nostro in nostra vel procerum nostrorum presentia villas nuncupantes illas, sitas in pago illo, sua spontanea voluntate nobis per fistucam visus est leuseuerverpisse vel condonasse, in ea ratione si ita convenit, ut dum vixerit eas ex nostro permisso sub usu beneficio debeat possidere, & post suum discessum, sicut ejus adfuit petitio, nos ipsas villas fidei nostro illo plena gratia visi fuimus concessisse. Quapropter per presentem decernimus preceptum, quod perpetualiter mansurum esse jubemus, ut dummodo taliter ipsius illius decrevit voluntas quod ipsas villas in supra scripta loca nobis voluntario ordine visus est leuseuerverpisse vel condonasse, & nos predicto viro illo ex nostro munere largitatis, sicut ipsius illius decrevit voluntas, concessimus, hoc est, tam in terris, domibus, aedificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, ad integrum quicquid ibidem ipsius illius portio fuit, dum advixerit, absque aliqua deminutione, de qualibet re usufructuario ordine debeat possidere, & post ejus discessum memoratus ille hoc habeat, teneat, & possideat, & suis posteris aut cui voluerit ad possidendum relinquat. Et ut haec auctoritas.

Prologi de cessionibus Regis.

XIV. Mentio largitatis nostrae munere sublevantur qui parentibus nostris vel nobis ab adolescentia aetatis eorum instanti famulantur officio. ITEM ALIO. Praecipue compendiis regalibus illud adscribitur quod pro contemplatione servitutis fidelibus suis concedente Domino consultissime muneratur. ITEM ALIO AD LOCO

1. Tim. 6. SANCTO. Nihil, ut ait Apostolus, in hoc mundo intulimus, nec quicquam ex eo auferre nobiscum poterimus, nisi quod ob animae salutem locis sanctorum devotè Domino offerentes impertire videmur. Ergo cognoscat magnitudo seu strenuitas vestra nos inlustri viro illi promptissima voluntate villa nuncupante illa, sita in pago illo, cum omni merito & termino suo, in integritate, sicut ab illo aut à fisco nostro fuit possessa, vel moderno tempore possidetur, visi fuimus concessisse. Quapropter presentem auctoritatem nostram decernimus, quod perpetualiter mansuram esse jubemus, ut ipsa villa illa antedictus vir ille, ut diximus, in omni integritate, cum terris, domibus, aedificiis,

accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, farinarius, adjacentis, appendiciis, vel qualibet genus hominum ditio- ni fisci nostri subditum, qui ibidem commanent, in integra emunitate, absque ullius introitu iudicum, de quolibet causas freda exigendum, perpetualiter habeat concessa, ita ut eam jure proprietario absque ullius expectata iudicum traditione habeat, teneat, atque possideat, & suis posteris, Domino adjuvante, ex nostra largitate, aut cui voluerit ad possidendum relinquat, vel quicquid exinde facere voluerit, ex nostro permisso liberam in omnibus habeat potestatem. Et ut haec auctoritas.

Cessio Regis ad loco sancto.

XV. Cognoscat magnitudo seu utilitas vestra nos propter nomen Domini ad basilica illa vel illa, ubi apostolicus pater noster ille aut venerabilis vir ille Abbas praesse videtur, villa nuncupante illa, sita in pago illo, quam usque nunc fisco noster aut ille tenuit, promptissima devotione cum omni integritate visi fuimus concessisse. Quapropter per presentem auctoritatem nostram decernimus, quod perpetualiter mansuram esse jubemus, ut ipsa villa memorata Ecclesia illa, vel antedictus Pontifex, aut ille Abbas, ut diximus, in omni integritate cum terris, & cetera quae superius sunt, ita ut eam & ipsi & successores sui habeant, teneant, & possideant, vel quicquid exinde ad profectum Ecclesiae illius aut basilicae facere voluerint, ex permisso nostro in omnibus habeant potestatem. Et ut haec auctoritas firmior habeatur vel per tempora conservetur, manus nostrae subscriptionibus subter eam decrevimus roborare.

Confirmatio.

XVI. Quem divina pietas sublimatur ad regnum, condecet facta conservare parentum, praecipue quae pro compendiis Ecclesiarum aut locis sanctorum à regali clementia pro aeterna retributione probatur esse indultum, oportet conservare in aevum. Igitur apostolicus vir pater noster in Christo ille illius urbis Episcopus clementiae regni nostri detulit in notitia quod ille Rex per sua praecipione sua manu subscripta ad Ecclesia illius, cui praesse dinoscitur, villa nuncupante illa, sita in pago illo, cum integritate sua, sub omni emunitate, absque ullius introitu iudicum de quolibet causas freda exigendum, propter

propter nomen Domini concessisset, & ipsam præceptionem se præ manibus habere adfirmat, & memoratam villam ipse Pontifex sub eodem modo ad partem Ecclesie possidere videtur, petit celsitudini nostræ ut hoc circa eodem vel memorata Ecclesia Domini illius per nostris debere confirmare oraculis. quod nos propter nomen Domini & reverentia ipsius sancti loci vel merita præfato Pontifice gratante animo præstitisse & confirmasse cognoscite. Præcipientes enim ut sicut constat præfata villa à jamdicto Principe memoratæ Ecclesie illius cum integritate sub omni emunitate fuisse concessa, & eam ad præsens possidere videtur, inspecta ipsa cessione, per hunc præceptum plenius in Dei nomine confirmamus, sub eo ordine & ipse & successores ejus vel memorata Ecclesia Domini illius illam teneant & possideant, & eorum successoribus ad possidendum relinquunt, vel quicquid exinde pro opportunitate ipsius sancti loci faciendum decreverint, ex nostro permisso liberam habeant potestatem. Et ut hæc auctoritas, & cetera.

Item confirmatio ad secularibus viris.

XVII. Regiam consuetudinem exercemus, & fidelium nostrorum animos adhortamus, si petitionibus nostrorum fidelium libenter annuimus, & eas in Dei nomine effectui mancipamus. Igitur illustri vir ille clementiæ regni nostri suggestit eò quod ante hos annos ille quondam Rex parens noster villam aliquam nuncupante illa, sitam in pago illo, quam antea ad fisco suo adspexerat, & ille tenuerat, pro fidei sui respectu, ejus meritis compellentibus, cum omni integritate ad ipsa villa aspicientem per suam præceptionem sua manu roboratam in integra emunitate absque ullius introitu judicum de quolibet causis freda exigendum eidem concessisset. Vnde & ipsam præceptionem antedicto Principe nobis ostendit relegendam, & memorata villa ad præsens sub eodem modo possidere videtur. Petiit ergo ut hoc circa eodem nostra plenius deberet auctoritas generaliter confirmare. cujus petitionem pro respectu fidei suæ sicut unicuique de fidelibus nostris justa petentibus nequimus denegare, sed gratante animo præstitisse & confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo ut sicut constat antedicta villa illa cum omni integritate sua ab ipso Principe illo memorato luit fuisse concessa, & eam ad præsens jure proprie-

Tom. II.

tario possidere videtur, per hunc præceptum plenius in Dei nomine confirmatum, inspecta ipsa præceptione, & ipse & posteritas ejus eam teneant & possideant, & cui voluerint ad possidendum relinquunt, vel quicquid exinde facere decreverint, ex nostro permisso libero perfruuntur arbitrio. Quam verò auctoritatem, ut firmior habeatur, & per tempora conserveatur, propria manu subter eam decrevimus roborare.

De Regis antrusione.

XVIII. Rectum est ut qui nobis fidem pollicentur inlatham, nostro tueantur auxilio. Et quia ille fidelis Deo propitio noster veniens ibi in palatio nostro unâ cum arimania sua in manu nostra trustem & fidelitatem nobis visus est conjurasse, propterea per præsentem præceptum decernimus ac jubemus ut deinceps memoratus ille in numero antrusionum computetur. Et si quis fortasse eum interficere præsumpserit, noverit se virgildo suo solidis sexcentis esse culpabilem judicetur.

Præceptum de clericatu.

XIX. Si eis qui se ad onus clericati transferre deliberant licentiam non negamus, retributorem Dominum exinde habere confidimus, quia scriptum est: *Noli prohibere benefacere ei qui potest. Si vales, & ipse benefac.* Igitur veniens ille ad nostram præsentiam petiit serenitati nostræ ut ei licentiam tribuere deberemus qualiter comam capitis sui ad onus clericati deponere deberet, & ad basilica illa aut monasterio deservire deberet, quod nos propter nomen Domini hoc eidem gratante animo præstitisse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus ut si memoratus ille de caput suum bene ingenuus esse videtur, & in poleptico publico census non est, licentiam habeat comam capitis sui tonsurare & ad superscripta basilica vel monasterio deservire vel pro nobis Domini misericordiam adtentius exorare.

De divisione, ubi Regis accesserit Missus.

XX. Dum & divisio vel exæquatio inter illum & illum seu confortes eorum de alode illo aut de agro illo celebrari debetur, & quatenus petitio illorum adfuit ut Missus de palatio nostro ad hoc inter eos dividendum vel exæquandum accedere deberet, ideo cognoscite quod nos Missus nostro illustre viro illo ad hoc inter eos exæquando visi fuimus direxisse. Propterea per præsentem decernimus præceptum ac jubemus ut ipsum in hoc vos recipere fa-

B 5

ciatis, & unicuique ex ipsis iuste debita portionem terminetur, & decima illius sumptus litis quod exinde in fisci ditionibus, tam de terra, vineis, mancipiis, vel undecunque redebatur, ipse vir ille habeat ex nostra indulgentia concessum, vel quicquid exinde facere voluerit liberam habeat potestatem.

De causis alterius receptas.

XXI. Fidelis Deo propitio noster ille ad nostram veniens presentiam suggestit nobis eò quòd propter simplicitatem suam causas suas minime possit prosequere vel admallare, clementiæ regni nostri petit ut inluster vir ille omnes causas suas in vice ipsius tam in pago quam in palatio nostro admallandum prosequendumque recipere deberet, quòd in presenti per fistucam eas eidem visus est commendasse. Propterea iubemus ut dum taliter utriusque decrevit voluntas, memoratus ille vir omnes causas sui ubicunque prosequere vel admallare deberet, ut unicuique pro ipso vel hominibus suis, reputatis conditionibus, & directum faciat, & ab aliis simili modo veritatem recipiat, sic tamen quantum amborum decrevit voluntas.

Præceptum denariale.

XXII. Et quia apostolicus aut inluster vir ille servo suo nomine illo per manum illius in nostra presentia jactante denario secundum legem Salicam dimisit ingenuum, ejus quoque absolutionem per presentem auctoritatem nostram firmamus, præcipientes enim ut sicut & reliqui mansuarij, qui per talem titulum à jugo servitutis in presentia Principum noscuntur esse relaxati ingenui, ita & amodo memoratus ille per nostro præcepto plenus in Dei nomine confirmatus nullum inquietantem Deo auxiliante perennisque temporibus cum Dei & nostra gratia valeat permanere bene ingenuus atque securus.

Charta de causa suspensa.

XXIII. Cognoscat magnitudo seu utilitas vestra, dum & nos ad presentem apostolico viro illo aut illustri viro pro nostris utilitatibus ibi ambulare præcepimus, ideo iubemus ut dum illis partibus fuerit demoratus, omnes causas suas suisque amicis aut gaudis, seu undecunque ipsi legitimo redebit mittio, in suspensio debeant residere. Propterea per presentem decernimus ac iubemus præceptum ut interim quod de illis partibus revertitur, omnes causas ejus aut amicorum suorum, tam illorum qui cum ipso pergunt, quam qui ad propria

eorum resident, vel undecunque ipse legitimo redebit mittio, in suspensio residueant, & postea unicuique pro ipsis de reputatis conditionibus & justitiam reddat & ab aliis simili modo veritatem percipiat.

Charta de mundeburde Regis & Principis.

XXIV. Rectum est ut regalis potestas illis tuitionem impertiat quorum necessitas comprobatur. Igitur cognoscat magnitudo seu utilitas vestra quòd nos apostolico aut venerabile viro illo de civitate aut de monasterio in honore sancti illius constructo, cum omnibus rebus vel hominibus suis aut gaudis, vel amicis, seu undecunque ipse legitimo redebit mittio, juxta ejus petitionem, propter malorum hominum inlicitas infestationes, sub sermone tuitionis nostræ visi fuimus recepisse, ut sub mundeburde vel defensione illustri viro illius Majoris domus nostri cum omnibus rebus præfate Ecclesiæ aut monasterij quietus debeat residere, & sub ipso viro illo illustri viro ille causas ipsius Pontificis aut Abbatis vel Ecclesiæ aut monasterij, vel qui per eum sperare videntur, vel undecunque legitimo redebit mittio, tam in pago quam in palatio nostro persequi deberet. Propterea per presentem decernimus ac iubemus præceptum ut memoratus Pontifex aut Abba sub nostro sermone & mundeburde antedicti viri quietus resideat, & nec vos nec juniores aut successores vestri vel quilibet eum de inquisitis occasionibus injuriare nec inquietare non præsumatis. Et si aliquas causas adversus eum vel suo mittio surrexerint, quæ in pago absque ejus gravi dispendio definitæ non fuerint, in nostri presentia reserventur. Quam præceptionem, ut firmior habeatur, propria manu subscripsimus.

Prologus de Regis judicio, cum de magna re duo causantur simul.

XXV. Cui Dominus regendi curam committit, cunctorum jurgia diligenti examinatione rimari oportet, ut juxta propositiones vel responiones alloquia inter alterutrum salubris donetur sententia, quòd fiat ut & nodos causarum vivacis mentis acumen coërceat, & ubi præluet justitia, illuc gressum deliberationis imponat. Ergo cum nos in Dei nomine ibi in palatio nostro ad univerforum causas recto judicio terminandas unà cum Dominis & patribus nostris Episcopis, vel cum pluribus optimatibus nostris illis, patribus illis, referendaris illis, domesticis illis, vel feniiscalcis illis, cubiculariis, & illo Comite palatii,

vel reliquis quampluribus nostris fidelibus resideremus, ibique veniens ille illum interpellavit, cum diceret. & cetera.

Indiculus commonitorius ad Episcopum.

XXVI. Domino sancto & apostolica sede colendo Domino & in Christo patri illi Episcopo ille Rex. Fidelis Deo propitio noster ille ad presentiam nostram veniens suggestit nobis eò quòd villa aliquante nuncupante illa, quæ ad eum de parte illius pervenire debuerat, post vos retineatis indebitè, & nullam justitiam vobiscum ob hoc possit consequere. Propterea presentem indiculum ad coronam beatitudinis vestræ direximus, ut & pro nobis orare debeatis, & si taliter agitur, antedicto illo de superscripta villa legibus revestire faciatis. Certè si nolueritis, & aliquid contra hoc habueritis opponere, vosmet ipsi per hunc indiculum commoniti, aut Missus in persona vestra instructus, nunc ad nostram veniatis presentiam, ipsius lui ad hoc dando responsum.

Item indiculus ad Episcopum pro alio distringendo.

XXVII. Domino sancto & apostolico Domino & patri illi Episcopo ille Rex. Veniens ille ad presentiam nostram suggestit quasi Abba vester, aut Clericus, vel homo vester ille, eidem servo suo per fortiam tulisset, vel post se retineat injustè, & nulla justitia cum eodem ex hoc consequere possit. Propterea presentem indiculum ad sanctitatem vestram direximus, per quem petimus ut & pro nobis orare digneritis, & si taliter agitur, ipso Abbate vestro aut Clerico presentialiter constringatis qualiter si ita agitur, hanc causam contra jamdicto illo legibus studeat emendare. Certè si noluerit, & aliquid contra hoc habuerit quod opponat, ipso illo per fidejussores positos tunc ad nostram studeatis dirigere presentiam.

Charta audientiale.

XXVIII. Ille Rex vir inlustre illo Comite. Fidelis Deo propitio noster ille ad presentiam nostram veniens clementiæ regni nostri suggestit eò quòd pagensis vester ille eidem terram suam in loco nuncupante illo per fortiam tulisset & post se retineat injustè, & nullam justitiam ex hoc apud ipsum consequi possit. Propterea ordinationem presentem ad vos direximus, per quam omnino jubemus ut ipso illo taliter constringatis qualiter si ita agitur, hanc causam contra jam dicto illo legibus studeat emendare. Certè si noluerit, & ante

Tom. II.

vos recè non finitur, memorato illo talis fidejussoribus Kalendas illas ad nostram eum omnimodis dirigere faciatis presentiam.

Indiculus ad laico.

XXIX. Ille Rex vir inlustre illi. Fidelis noster ille ad presentiam nostram veniens nobis suggestit quasi vos eum nulla manente causa in via adfallisset & graviter livorassetis, & rauba sua in solidos tantos eidem tulissetis vel post vos retineatis indebitè, & nullam justitiam ex hoc apud vos consequere possit. Propterea presentem indiculum ad vos direximus, per quem omnino jubemus ut si taliter agitur, de presente hoc contra jamdicto illo legibus studeatis emendare. Certè si nolueritis, & aliquid contra hoc habueritis quod opponere, non aliter fiat nisi vosmet ipsi per hunc indiculum commoniti Kalendas illas proximas ad nostram veniatis presentiam eidem ob hoc integrum & legale dare responsum.

Commutatio cum Rege.

XXX. Ille Rex illo Regi. Nihil sibi quisque cernitur minuendo quicquid è contra recipitur in augmento. Dum inter nos & inlustre viro illo unanimiter convenit ut loca aliqua inter nos commutare deberemus, nos dedimus ei locello nuncupante illo in pago illo, cum colonicas illas vel omnes adjacentias eorum & merito suo, tam domibus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, vel reliquis quibuscunque beneficiis, quodcunque ille vel fiscus noster in ipsa loca tenuisse noscitur. Et ipse hæc contra dedit nobis omni portione sua quod in villa illa in pago illo habuisse visus est, cum itemque domibus, mancipiis, vineis, silvis, vel reliquis quibuscunque beneficiis, quæcunque ibidem habuit, & nos pro animæ nostræ remedium ibi dedimus. Quapropter hunc præceptum ad modum commutationis ipsius viro fieri decrevimus, ut à presente die ipsa locella cum omnia superius scripta vel cum omni integritate sua, quicquid, ut diximus, ille vel fiscus noster ibidem tenuit, ipse ille hoc habeat, teneat, atque possideat, & suis posteris ad possidendum relinquat, vel quicquid exinde facere voluerit, ex nostra commutatione liberam habeat potestatem, & unaquæque pars quod in concambio bonæ pacis placuit accepisse, exinde per longa tempora debeat Deo permittente gratulare. Et ut hæc præceptio. & cetera.

B b ij

Confirmatio Regis de omni corpore facultatis.

XXXI. Merito regalis clementia in illis conlata munera vel proprietates parentum nostrorum confirmare deliberat quos cognoscit anteriorum Regum parentum nostrorum vel nobis fidem integram conservasse inlaxam. Idcirco inluster vir ille chartas præcedentium Regum nobis protulit recensendas, qualiter parentibus suis loca aliqua fuissent concessa, petiit ut eum de omni corpore facultatis suæ, tam quod regio munere ipse vel parentes sui promeruerunt, quam quod per venditionis, cessionis, donationis, commutationisque titulum ad præsens iustè & rationabiliter est conquisitum, & ad præsens possidere videtur, per nostrum in ipso deberemus generaliter confirmare præceptum. quod nos pro divino intuitu, vel ejus meritis compellentibus, integra devotione magnitudo vestra præstitisse cognoscat. Præcipientes enim ut quicquid ex successione parentum, vel ejus voluntate, tam munere regio, vel per quælibet instrumenta chartarum ad eodem iustè pervenit, tam in villabus, mancipiis, ædificiis, accolabus, aurum, argentum, speciebus, ornamentis, mobile & immobile, aut quodecunque in quibuslibet rebus per instrumenta chartarum tempore præsentis cum rationis ordine dominare videtur, per hanc auctoritatem firmatus cum Dei & nostra gratia in integritate hoc valeat possidere & suis posteris auctore Deo derelinquere. Et ut hæc auctoritas.

Si aliquis contra Regis voluntatem egerit, securitas cui eum persequi iusserit.

XXXII. Qui regiam obtemperant iussionem, experire malum in posterum à quemlibet non debent. Igitur cum & ille cum reliquos pares suos, qui eum secuti fuerunt, faciente rebello illo interfecit, aut quilibet alias causas contra Regem admittit, vel de regno nostro se transtulit, quod nobis satis fuit molestum, & unà cum consilio fidelium nostrorum omnes res ejus sub fisco titulum inlustribus viris illis præcipimus revocare, quia si se non distulisset, non solum res perderat, sed pro tali rebello in vita ipsius eos ordinaveramus insequere, propterea præsentem præceptionem dedimus ut dum prædicti viri illi, vel reliqui pares aut gasindi eorum, non ex sua præsumptione, nisi per nostra ordinatione unà cum consilio seniorum fidelium nostrorum ipsas res sub fisco nostro positas habuerunt, & nostris ditionibus

ubi iussimus, vel reliquorum qui cum eodem mixti fuerunt, ex hoc comprehensum adduxerunt, ideo jubemus ut dum per nostra ordinatione factum est, nullo unquam tempore nec à jamdicto illo, nec qui cum eo mixti fuerunt, nec ab heredibus eorum exinde qualibet calumnia aut repetitione ulla habere penitus non debeant, sed tam ipse ille quam pares, gasindi, vel amici eorum, quicquid de res prædicto illo fuerunt & abstulitum fuit, dum per ejus culpas & nostra ordinatione factum est, omni tempore exinde educi & absoluti permaneant, & ut diximus, calumnia aut repetitione vel damnietate quandoquidem exinde superscripti viri illi fideles nostri non perimefiant habere. Et ut hæc præceptio firmior sit.

Præceptum quorum ab hostibus vel alio modo fuerint instrumenta incensa.

XXXIII. Aregale necesse est reventur clementia qui damnietate ab hostibus vel passis sunt violentia. Igitur fidelis Deo propitio noster ille elementia regni nostri suggestit eò quòd ante hos annos, aut anno superiori, exercitus noster aut illius Regis domus suas incendio cremascent, vel res suas quamplures unà cum instrumenta chartarum, tam quod per regio munere perceperat, quam & quod per venditionis, donationis, cessionis, commutationis titulum, vel de alode parentum in quocunque loco in regno nostro aliquid possidebat, ibidem concrematas fuissent. Vnde relationem bonorum hominum manibus roboratam, qualiter ipsis ita cognitum sit, suggestit nobis, & protulit recensendam, & omnes res suas unde ipsa instrumenta perierunt, absque ullius inquietudine, sicut & antea fecit, quietus possidere videtur. Sed pro firmitatis studium petiit memoratus ille ut per nostra auctoritate omnes res suas, tam quòd regio munere, quam quod per venditionis, donationis, cessionis, commutationisque titulum, vel reliqua alode ad præsens cum æquitatis ordine quietus possedit, deinceps in jure & dominatione ejus confirmare deberemus. cujus petitionem gratanti animo præstitisse vel confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus ut quicquid memoratus ille tam in terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, aquis, aquarumve decursibus, vel reliquis quibuscunque beneficiis, quod per relationem superscriptorum virorum cognovimus, iustè & ra-

tionabiliter usque nunc ubicunque in regno nostro possidere videtur, dum ejus instrumenta cremata esse cognovimus, per hunc præceptum plenius in Dei nomine circa cum suffultum atque confirmatum absque ullius inquietudine vel refragatione teneat & possideat, & suis posteris aut cui voluerit in Dei nomine ad possidendum relinquat. Quam verò auctoritatem perpetuis temporibus valituram propria manu subter roborare decrevimus.

Relatio pagensium ad Regem directa.

XXXIV. Suggestendo piissimo atque præcellentissimo Domino illo Regi, & Majorem domus illo, à servis vestris pagensibus illis, quorum subscriptionibus vel signacula subtus tenentur inserta. Principalitatis vestræ circumspècta clementia novit justa petentibus dignanter annuere & necessitatem patientibus subvenire clementer. Penè omnibus patet regionem nostram ab hostibus depopulatam esse, & domus multorum igne crematas, vel res ablatas; inter quos servus vester ille non modicum ibidem perpeffus est damnum & de rebus suis dispendium, vel omnia instrumenta chartarum, quod ipse vel parentes sui habuerunt, tam quod ex magnificentia Regum possedit, quam quod per venditionis, cessionis, donationis, commutationisque titulum habuit, unà cum domo sua incendio concremata esse noscuntur. unde nostram parvitatem petiit, quod veraciter exinde cognovimus, per hanc notitiam suggestionis vestræ innotescere clementiæ. quod & facere servi vestri curavimus. Vestra pietas jubeat quod usque modò in regno vestro quietus possedit, circa eodem per vestro munere præceptum ut inantea valeat, dum sua perdidit instrumenta, possidere quietus & securus. Nos servi vestri quod exinde veracius scimus innotescere præsumpsimus. Vestrum est necessitatem patientibus subvenire.

Confirmatio de omni corpore facultatis monasterij.

XXXV. Ille Rex illo Patricio atque omnibus agentibus. Rectum esse censemus ut petitionibus sacerdotum quæ ad profectum pertinent locorum sanctorum ad effectum Christo præfule perducamus. Igitur venerabilis vir ille illius sancti monasterij Abbas gloriæ regni nostri petiit ut dum ipse sanctus monasterius de conlatione parentum nostrorum Deo adjutore videtur esse constructum, nos omni corpo-

re facultatis ejus, tam quod antecessores Abbates ibidem laboraverunt, vel ille Dominus Abbas, qui ibidem fuisse dinoscitur, de re monasterij ibidem visus est augmentasse aut comparasse, quod ab ipso sancto loco moderno tempore possidetur, per nostrum deberemus generaliter confirmare præceptum. quod nos pro divino respectu vel mercedis nostræ augmentum præstitisse vestra non dubitet magnitudo. Etiam & privilegium ipsius monasterij, quod ex institutione sedis apostolicæ seu reliquorum Episcoporum visi sunt meruisse, & per auctoritatem Domni illius seu à reliquis successoribus parentibus nostris adumbratum fuisse dinoscitur, juxta quod etiam per priorem præceptionem nostram erga se perhibentes se munitum, pro perenni stabilitate decrevimus roborare. Præcipientes ergo ut omnes facultates ipsius monasterij, quicquid aut regia conlatione, aut privatorum munere, vel antecessores Abbatis, seu & Domni sui ibidem est legaliter adquisitum aut comparatum, immo de quibuscunque rebus rectè adtractum, quodcunque dominatio ipsius sancti loci undique moderno tempore in villabus, domibus, mancipiis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aut quibuscunque beneficiis cernitur cum æquitatis ordine possidere, per hanc auctoritatem suffultum, absque cujuslibet illicitas controversias, inibi tam præfenti quam futuro tempore Christo præfule proficiat in augmentum. Adicientes ut & privilegium tam de Abbatis ingressu ipsa congregatio, postquam alius migraverit, ex se instituendo, quam & de reliqua omnia quod per institutionem Pontificum de tempora illius usque nunc ipse monasterius habuit concessum & usque hactenus conservatum, vel per decessorum Regum circa se firmatum, ita & inantea, refecatas quarumcunque superfluas inquietudines, sub eo ordine valeant in nostro sermone auxiliante Domino per tempora permanere. Et vos & successores vestri, ubi necessitas fuerit, in conditionibus ipsius monasterij justum faciatis auxilium impartire, ut eis delectet pro salute nostra crebrius exorare, & vobis ob hoc ad gratiam nostram debeat pertinere. Et ut hæc præceptio firma stabilitate subsistat, propria manu infra decrevimus roborare.

Ut causas auctorum adsumendi suorum aliquis licentiam habeat.

XXXVI. Malorum necesse est ter-giverfationem regali coërcere censura.

Igitur apostolicus vir ille illius urbis Episcopus, aut venerabilis ille Abbas, aut Deo sacrata illa Abbatissa de monasterio illo, vel quilibet fidelium Domnorum, missa petitione, aut ipse nobis innotuit eò quòd à diversis hominibus eorum spontanea voluntate tam ipse quàm antecessores eorum data pecunia infra regno nostro plurima in terris aut mancipia comparassent, vel reliqui homines ad ipsa Ecclesia vel monasterio pro anima eorum remedium nonnulla per eorum instrumenta delegassent, & hoc ad præsens cum æquitatis ordine possidere videantur, petiit ut pro tempore futuro vel malorum hominum ingenia coercendo, dum plures benefactores vel venditores pro clade quæ grassatur in populo, vel complente fine naturæ, abique heredibus de hac luce discesserunt, si aliquis per quodlibet ingenium de ipsas res cum inquietare voluerit, licentiam haberet in vice auctorum suorum ipse vel advocatus suus eorum causas adsumere, quod nos propter nomen Domini & reverentiam ipsius sancti loci præstitisse cognoscite. Præcipientes ergo iubemus ut memoratus Pontifex aut Abbas vel Abbatissa seu advocatus ejus in vice auctorum suorum causas ipsius licentiam habeat adsumendi vel obmallandi, & per eorum instrumenta aut de annis ipsam rem, unde tunc à quolibet inquietari videntur, partibus Ecclesie vel monasterij sui, cum æquitatis ordine respondendi, vel obmallandi, super annis contra quemcunque faciendi.

Judicium evinditiale.

XXXVII. Veniens ille in nostri vel procerum nostrorum præsentia suggestit quasi homo nomine ille pagensis vester eum in villa nulla manente causa adfallisset, & cum graviter livorasset, vel rauba sua in solidos tantos eidem tulisset, & ob hoc vobis per nostram ordinationem tales datos habuisset fidejussores ut Kalendas illas ex hoc in nostri præsentia debuissent astare causantes. A quo placito veniens memoratus ille ibi in palatio nostro, & per triduo seu amplius, ut lex habuit, placitum suum custodisset, & memoratus ille abjectus sit vel solfatisit, ipse nec venisset ad placitum, nec nulla sumnia nuntiasset, adfirmat. Proinde nos taliter unà cum nostris proceribus constitit decrevisse, ut si evidenter memoratus ille pro hac causa tales vobis datos habuit fidejussores, & placitum suum minimè custodivit, dum & inlustri vir ille Comes palatij nostri te-

stimonaviit quòd antedictus ille placitum suum legibus custodivit, & cum adjectivit vel solfatisit, & ipse ille placitum suum custodire neglexit, iubemus ut quicquid lex loci vestri de tali causa edocet, vobis distringentibus, antedictus ille partibus illius componere & satisfacere non recuset.

Charta parida.

XXXVIII. Cum in nostra vel procerum nostrorum præsentia homo nomine ille itemque homine nomine illo impellasset dum diceret quasi servo suo nomine illo, unà cum rauba sua in solidos tantos, post se fugitivos pedes recepisset, vel post se retineret indebitè, aut hæc præfatus ille omnia hæc fortiter visus est denegasse, quòd nec ipse ipso servo fugitivos pedes nec rauba sua post se nunquam recepisset. Sed dum inter se intenderent, sic eidem à proceribus nostris, in quantum inlustri vir ille Comes palatij nostri testimonaviit, fuit judicatum, ut de quinque denominatos idem ille apud tres & alios tres, sua manu septima, tunc in palatio nostro super capella Domni Martini, ubi reliqua sacramenta percurrunt, debeant conjurare quòd superscripto servo illo memoratus ille pedes fugitivos unà cum rauba sua in solidos tantos post se nunquam recepisset. Si hoc conjurare potuerit, de hac causa ductus sedeat. Sin autem non potuerit, ipso servo unà cum rauba sua in solidos tantos cum legis beneficium partibus antedicto illo reddere studeat. Interim verò usque in ipso placito, non nec utra pars ex ipsis victa appareat, unde æquales præceptiones eis fieri & accipere iustissimus.

Vt pro nativitate Regis ingenui relaxentur.

XXXIX. Ille Rex Francorum viro inlustri illo Comiti. Dum & nobis divina pietas juxta votum fidelium & procerum nostrorum de nativitate filij nostri illius magnum gaudium habere concessit, ut misericordia Dei vitam eidem concedere dignetur, iubemus ut per omnes villas nostras, quæ in vestra vel in cuncto regno nostro aliorum domesticorum sunt actionibus, tres homines servientes in utroque sexu in unaquaque villa ex nostra indulgentia per vestras epistolas ingenuos relaxare faciatis.

Vt leudesamio promittantur Regi.

XL. Ille Rex illi Comiti. Dum & nos unà cum consensu procerum nostrorum in regno nostro illo glorioso filio nostro illo regnare præcepimus, ideo iubemus ut om-

nes pagenses vestros, tam Francos, Romanos, vel reliqua natione degentibus bannire & locis congruis per civitates, vicos, & castella congregare faciatis; quatenus præfente Miffo nostro inlustri viro

illo, quem ex nostro latere illuc pro hoc direximus, fidelitatem præcelso filio nostro vel nobis & leode & famio per loca sanctorum vel pignora quæ illuc per eodem direximus, debeant promittere & conjurare.

LIBER SECVNDVS.

Incipiunt capitula de chartis pagensibus.

1. **S**I quis monasterio aut exfenodochio de magna re vult construere.
2. Prologus qui de magna re facit Ecclesie donationem.
3. Item alio prologo cum ipsa donatione ad hoc opus.
4. Cessio ad die præfente ad Ecclesiam, de villa.
5. Precaria de ipsa villa, dum advivit.
6. Donatio de parva re ad Ecclesiam.
7. Charta interdonationis inter virum & feminam de eorum res.
8. Item alia sine aliqua minnacione.
9. Charta obnoxiationis à patre in filiis facta.
10. Epistola cum in loco filiorum nepotes instituentur ab avo.
11. Charta qui suo nepote aliquid meliorare voluerit.
12. Charta ut filia cum fratres in paterna succedat alode.
13. Si quis extraneo homine in loco filiorum adoptaverit.
14. Pactum inter parentes, de hereditate eorum.
15. Libellum dotis.
16. Si aliquis puella invita traxerit.
17. Qualiter in uno volumine testament. persona condat.
18. Securitas pro homicidio facto, si se pacificaverint.
19. Venditio de villa.
20. Venditio de area infra civitate.
21. Venditio de campo.
22. Venditio de servo aut ancilla.
23. Concambio de villis.
24. Concambio de terra aut vinea vel prato.
25. Cautiones diverso modo factas.
26. Item alia.
27. Item alia.
28. Qui se in servitio aliterius obnoxiat.
29. Charta de agnatione, si servus ingenua femina traxerit.
30. Libellum repudiij.
31. Mandatum.
32. Ingenuitates diverso modo factas.
33. Item ingenuitates alio modo post discessum.
34. Item alia adhuc alio modo.
35. Evacuatoria de cautione, si non invenitur.
36. Si quis aliquis servo suo aut gasindo aliquid concedere voluerit.
37. Gesta juxta consuetudinem Romanorum, qualiter donationes vel testamenta legantur.
38. Mandatum ad gesta.
39. Epistola si aliquis rem Ecclesie ad usum habeat, & de sua proprietate aliquid donet.
40. Præstaria de re Ecclesie ab Episcopis facta.
41. Precaria, qui rem aliterius satire vult & non potest, post & precaria.
42. Indicalum cum Episcopus ad alium in resurrectione Domini eulogias dirigit.
43. Rescripto ad Episcopo de visitatione.
44. Quomodo ad Rege, Regina, vel Episcopo post nativitate Domini visitatione directa scribatur.
45. Item alia de nativitate Domini.
46. Commendatitias litteras ad Episcopo jam cognito.
47. Item commendatitias litteras ad Abbate noto.
48. Supplicatorio pro eo qui de monasterio regreditur, aut illo qui ingredi voluerit.
49. Indiculum generale ad omnes homines.
50. Indiculo commendatario ad viris inlustris laicis.
51. Indiculum ad omnes potentes palatinos, maxime ad cognitos sibi.
52. Qualiter pro nativitate filij Regis ex ordinatione dominica domesticus de villas Regis ingenuitates facere debeat ad servientes.

INCIPIT SCEDOLA QVALITER CARTAS
paginis fiantur.

De magna re qui vult exfenodochio aut monasterio construere.

I. D. Omino verè sancto atque sedula ostensione patentibus virtutum miraculis Christi remuneratione fulgenti, oratorio ac cellula in honore sanctæ ac semper virginis genitricis Domini nostri Iesu Christi aut in alterius sancti constructa, ille, reus quidem meritis flagitiis, quoque sceleribus, prælasivis actibus ac nimia foeditate pollutus, vel opere omnium honorum Christianorum longè fatis extremus. Hoc tota penè sanctarum scripturarum series Christianis fidelibus pia exhortatione pronuntiat, hoc etiam tonitrualis illa Evangelistarum vox, sancto suggerente Spiritu, sua potestate concelebrat, ut faciat in pauperes eleemosynam qui vult tartari evadere supplicia. Vnde

Math. 19.
Luc. 12.

& Dominus in evangelio dicit: *Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo.* Pensemus ergo omnes Christiani quanta sit pietas & largitio redemptoris ut eleemosynas pauperum promittantur nobis thesauri regni caelorum. Procuremus igitur sicut Dominus & salvator noster præcepit, & ac si non quantum avemus, saltim in quantum possumus, eleemosynam faciamus. Nemo itaque dubitet, nemo taret: quia si nos facimus quæ Dominus & salvator noster præcepit, ille sine dubio facturus est quæ promisit.

Eccli. 29.

Ait enim scriptura: *Abcondite eleemosynam in corde pauperis, & ipsa pro te deprecabitur Domino.* Abcondamus ergo eleemosynam in corde pauperis, ut proveniat nobis deprecatio pauperum in remissionem peccatorum. Multa quidem & alia quæ latiniofa sunt prosequi pro eleemosynis faciendis testimonia in scripturis sanctis reperimus, inter quibus vel ex quibusillam ego existimo potiore sententiam quæ ait: *Sicut*

Eccli. 3.

aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Quid ergo verius potest credi, quid confidentius, quidve expressius, quia sicut aqua extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum. Iustè ergo extinguitur qui peccatorum incendia eleemosynis juxta pollicitationem divinam extinguere non festinat. Faciant quippe ce-

teri quod voluerint, agant quod ipsi maluerint, idcirco quia omnis homo suo sensu ducitur; ego tamen hujus rei exemplum secutus elegi ad præfato oratorio vel cellula, juxta Apostolorum numerum duodecim ad præfens pauperum, pro remissione peccatorum meorum, vel pro diluenda meorum mole peccaminum, Christo præfule conlocare; ubi etiam per præsentem epistolam donationis meæ dono ad præfente die quod in luminaribus ipsius oratorij vel in alimonia & substantiali victu, vestitu quoque & sustentatione ipsorum pauperum vel Clericorum ibidem ferventium, Deo gubernante & opitulante, proficiat, donatùmque in perpetuum esse volo, atque de meo jure in eorum dominatione & potestate lego, trado, transmittito, atque transfundo, hoc est, agros quorum vocabula sunt illa & illa, quæ ponuntur in territorio illo, pari modo, & quicquid in illo territorio ponitur, in omni soliditate portione mea, unà cum mancipiis, ædificiis, vineis, terris, pratis, silvis, omnique jure eorum, unà cum colonicis adjunctis, adjacentis earum, in omni soliditate earum, sicut à me noscitur fuisse possessum, aut mihi ex legitima successione aut undecunque aliquid mihi ibidem obvenit, cum omni soliditate vel opportunitate earum ad integrum; ea scilicet ratione atque prætexto ut remota Pontificum simulque ecclesiasticorum omnium officialium seu publicorum omnium potestate, nullas functiones vel exactiones, neque exquisita & lauta convivia, neque gratiosa vel insidiosa munuscula, neque etiam caballorum pastus, aut paravereda, vel ceteras angarias, aut in quodcunque functionis titulum dici potest, de ipsa facultate penitus non requiratur, sed sub integra emunitate facultaticula ipsa, sicut à me huc usque possessa est, in jure oratorij sancti illi & prædictorum pauperum debeant Deo protegente & opitulante persistere; nisi tantùm sancti & apostolici illius urbis Episcopi, in cujus oppido exfenodochius ipse ponitur, pro tradendis benedictionibus vel substituendis Abbatibus, Presbyteris quoque & Diaconibus, absque ulla pecuniarum adeptione, amplius verò

verò donandi, exigendi, vel minuendi causam nullam habeat potestatem. sed nec per commutationis locum quicquam ex hoc auferendi nullo tempore occasio vel aditus tribuatur, sed perpetualiter in potestate præfati oratorij sancti illius vel ipsorum pauperum Christo favente permaneat. Hoc etiam ipsis Pontificibus obsecro vel committo, ut illos per succedentibus temporibus, cum casus mortis extiterit, Abbatibus aut Clericis vel reliquis Clericorum gradus in eodem loco dignentur vel debeant instituire quos sapientia & eruditio scripturarum clarificat, vel quos vita sancta & actio bona aut conversatio honesta commendat. Vnde obsecro clementissimis Regibus tam præsentibus quam futuris & omnibus in Deo Episcopis omnibusque potestatibus ac primatibus, omnes etiam seniores, quoscunque iudices esse confiterit, per ineffabilem Dei omnipotentiam & per inseparabilem Patri & Filio & Spiritui sancto trinitatem, ut hac voluntate mea pro nullis occasionibus, sicut existente sine Deo cupiditate res exigi solet, nulla ratione nulloque tempore convellere permittatis, sed per sollicitudinem & curam Episcopi constare potius pro reverentia trinitatis immensæ vestro tempore & studio vel opere jubeatis, quatenus ut & ille vobis mercedem restituat in futuro qui scit me eleemosynis ipsis sanctis Dei pauperibus pro amore Domini nostri Iesu Christi ardenti desiderio tribuisse. Si quis huic voluntati meæ pro quibuslibet adventionibus seu oppositionibus, sicut mundus cottidie artibus & ingenii expolio obviis, vel repetitor, convulsor etiam, aut tergiversator extiterit, anathema sit; & tam qui fecerit quam qui faciendo consenserit, anathema sit; & sicut Dathan & Abiron hiatu terræ absorpti sunt, vivens in infernum descendat, & cum Ziezi fraudis mercatore & in præfenti & in futuro seculo partem damnationis excipiat, & tunc veniam consequatur quando consecutus est & diabolus, qui sese fallendo aethera sede dejectus, cruenta adinventione bonis operibus semper obviare pervigilat, insuper etiam inferat sociante quoque tam in persecutione quam in exactione sacratissimo fisco, vel sancto Episcopo Ecclesiæ ipsius auri libras centum, & nihilominus hæc præfens epistola, quæ à me pro timore Dei & amore pauperum conscripta est, firma, incorrupta, intemerata, inviolataque permaneat. Ego

Tom. II.

namque de conlatis ac superius prænotatis rebus omnia ad curam & sollicitudinem aut defensionem rerum vel gubernationem ipsorum pauperum sancto ac prænotato Domino illo Episcopo vel successoribus suis, Deo sibi teste, committo; & instrumenta, per quod res ipsas auxiliante Domino per eorum sollicitudine defensentur, superscripto Domino illi Episcopo præmanibus tradidi; & qualiter ibidem providè, piè, rectè an fecus egerit, Christo Domino in se iudice recognoscat. Mihi autem nihil exinde proprietatis titulum penitus non reservavi: quia facilè contemnit omnia qui cupit ab inferni faucibus erui, vel ille qui peccatorum remissionem Deo remunerante desiderat, aut ille qui semper cogitat eum velit nolit esse moriturum. Stipulatione, & cetera.

Prologus qui de grandi causa facit donationem.

II. Quantum intellectus sensusque humanus potest mente sagaci pensare atque solerti indagatione perpendere, nihil amplius valet in hujus seculi luce gaudia fugitiva lucrare quam quod de rebus suis locis venerabilibus in alimoniis pauperum curetur impendere: quatenus fragilitatem naturæ quod omnes generaliter patiuntur, priusquam subitanea transpositio eveniat, oportet pro salute animæ vigilare, ut non inveniatur quemquam imparatum, & sine aliquo respectu discedat à seculo. Quin potius, dum proprio libertatis jure subsistit, ex caducis substantiis in æterna tabernacula vitam quærat mercari æternam; ut inter justorum consortium desiderabilem valeat adipisci locum, & retributionem sibi præparet Deum, ut de fructu indelicienti paradisi mereatur foveri, de cuius vivo fonte, perfecta fide poscente, nec subtrahitur poculum, nec minuitur alveus, sed potius uti quisque hausit, inrigatus dulcedine cœlitus, atque suavis ei flagrat odor balsami paradisi.

Item alio prologo.

In nomine sanctæ Trinitatis. Prosperum ac salubriter consilium immòque satis jocundum esse dinoscitur ut homo de mundanis rebus comparet paradysum & de terrena transferat in cœlestia. Sic Dominus in sancto evangelio præclaram intonat vocem dicens: *Theaurizate vobis thesauros in cælo, ubi nec fur effodit, nec tinea sulcat.* Matth. 6.

C c

Prologo de Clerico qui in monasterio insonoratur, qui suam rem ad ipso loco donat.

Debet unusquisque largiente Domino, dum versatur in corpore, futura tractare & de caducis rebus mercari aeterna; ut quandoquidem iubente Deo de corpore egredi contigerit, de mammona iniquitatis mansionem sibi reperiat comparatam in caelis. Idcirco ego ille cedo ad monasterio illo, ubi Abba ille custos praesse videtur, & comam capitis mei ibidem deposui, & in ipso monasterio sub norma sanctorum vivere cupio, cessumque in perpetuum.

Item prologo.

Opportunum est unumquemque, dum terrena munera possidet, pro anima sua frequentius cogitare, ut terrenam beatitudinem possidere mereatur. Ego inluster vir ille sentio me infra corpus meum infirmum esse & infra anima mea nimis esse peccatorem. Admonet me divina potentia, vel compunctio cordis mei mihi obvenit, ut pro peccatis meis remedium aliquid de res meas locis sanctorum delegare debeam. Idco cedo.

Item prologo.

In nomine sanctae Trinitatis. Prosperum, salubre, & satis jocundum esse censuimus ut homo de caduca quispiam seculi ad peccata sua redimendum valeat offerre, aut quid promptiore consilio, ut homo de mundanis rebus seculi comparet paradysum, & de terrena substantia se transferat in caelestia. Itaque ego ille pro divino intuitu & mei mercede compendij, ut me Dominus in futurum veniam concedere dignetur, vel ut nomen meum in libro vitae adscribatur, dono ad jamdicto monasterio in luminaribus Ecclesiae vel in stipendiis pauperum aut monachorum, donatumque jure legitimo esse volo.

Item prologo.

Dum hujus exempli in quodam noscitur cecidisse, patimur arumnam, & die mortis cotidie ante oculos suspicamur esse propinqua, oportet unicuique ob amore caelestis patriae devotionis lucra complecti & res sibi datas in sanctorum vel etiam indigentium usibus alegantas relinquere, ut peccatorum pondera, quae pontificum poenitendo non valent laxare, ab eorum intercessione plenius ad veniam debeant pervenire. Idcirco ego ille.

Item alio prologo cum ipsa donatione ad hoc opus.

III. Mundi terminum ruinis crebref-

centibus adpropinquantem indicia certa manifestant & experimenta liquida declarare noscuntur, & ad discutiendas torpentes infidelium mentes illa dudum in evangelii a Domino dicta oracula incumbere noscuntur. Ergo operae pretium arbitror futurum vicissitudine praecoccupans anticipare, & incertum humanae conditionis eventum sagaci mentis intuitu providere; quatenus ex hoc inflicto facinorum vulneribus, indulta pietate, remedia merear adipisci. Ergo ego in Dei nomine ille & coniuix mea illa considerantes qua gravamur sarcina peccatorum, & reminiscens bonitatem Dei dicentis *Date elemosynam*, Luc. 11.

& omnia manda sunt vobis, de tanta igitur miseratione & pietate Domini confisi, idcirco per hanc epistolam donationis donamus, donatumque in perpetuum esse volumus, atque de jure nostro in potestate & dominatione monasterij illius in honore sancti illius in pago illo constructi, ubi praest venerabilis ille Abba, vel turba plurima monachorum adunata, transmittimus atque transfundimus villas nuncupantes illas, sitas in pago illo, cum terris, domibus, aedificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, piscuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentis, adjacentis, appendiciis, peculium utriusque sexus, mobilibus & immobilibus, sicut a nobis moderno tempore possidetur, vel si inantea ibi undecunque aliquid augmentare vel meliorare poterimus, ad praefato monasterio in alimonis vel substantiis monachorum ibidem habitantium Christo protegente proficiat, ea scilicet ratione ut dum pariter advivimus, antedictas villas sub uso beneficio tantummodo absque ullo praedicio vel diminutione aliqua ipsius monasterij possideamus, nisi tantum si aliquem ex servientibus nostris a jugo servitutis pro communi mercede relaxare voluerimus. Post obitum vero, quandoquidem Deus voluerit, nostrum absque ullius judicis vel heredum nostrorum expectata traditione, cum omni re emeliorata, quicquid in suprascriptas villas in quibuslibet rebus vel corporibus augmentatum vel melioratum fuerit, de praesenti hoc pars antedicti monasterij vel memoratus Abbas sui que successores in Dei nomine perpetualiter recipiant possidendum, tanquam si ad praesens absque usu nostro eorum fuisset subssecuta possessio; ita ut quicquid de praedictas villas propter opportunitatem ipsius monasterij

facere decreverint, liberum in omnibus potiantur arbitrium. Præsentem verò donationem, ne quicquam auri talium vilitate, gestus municipalibus alligari curavimus, & omnino decernimus ne aliquando in eam ob hoc causam quisquam valeat reperire. Quòd si aliquos instrumentis de ipsas villas de nomen nostrum in adversitate prædicti monasterij quolibet ordine comprehensus, aut antèrius aut postèrius prænotatos, quod nos nec fecimus nec facere rogavimus, à quocunque præter istum, quem firmissimum volumus esse, quoquo tempore ostensus fuerit, nullum sortiatur effectum, nisi vacuus & inanis appareat; auctorem verò criminis vel falsarium nec inultum tunc temporis patiat judicaria abire potestas. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, huic voluntati nostræ per quibuslibet ad inventionibus aliquis de heredibus nostris, aut judicium sava cupiditas, vel qualibet persona, obvius repetitor extiterit, à conventu omnium Christianorum vel limitibus Ecclesiarum extraneus habeatur, & Iudæ traditoris Domini nostri Iesu Christi perfruat consortium, insuper etiam inferat partibus ipsius monasterij vel fratrum ibidem consistentium, fociato quoque tam in actibus quàm in prosecutione sacratissimo fisco, auri libras tantas, argento pondo tanta, & ne sic quoque quod repetit valeat vindicare, nihilominus præsens donatio, quæ à nos pro timore Dei & amore pauperum Christi conscripta est, firma & inlibata omni tempore debeat permanere. stipulatione subnixæ. Actum ibi sub die illo.

Cessio à die præsentè ad Ecclesiã.

IV. Dum fragilitatis humani generis pertimescit ultimum vitæ temporis subitanea transpositione ventura, oportet ut non inveniat unumquemque imparatum, ne sine aliquo boni operis respectu migret de seculo, nisi dum suo jure & potestate consistit, præparet viam salutis, per quam ad æternam valeat beatitudinem pervenire. Ideoque ego in Dei nomine ille & conjux mea illa pro remedium animæ nostræ & remissionem peccatorum nostrorum, ut veniam in futurum consequi mereamur, cedimus à præsentè die cessumque in perpetuo esse volumus, atque de jure nostro in jure & dominatione sanctæ Ecclesiæ illius in honore illius constru-ctæ, villa nuncupante illa, sita in pago illo, quæ ex alode parentum aut unde-

Tom. II.

cunque ad nostra pervenit dominatione, & ad præsens possidere videmur, cum omni merito & termino suo, cum adjacentis, adjunctis, appendiciis, cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, farinariis, cum pastoribus gregis, peculium utriusque sexus majore vel minore, mobilibus & immobilibus, vel quicquid dici aut nominari potest, & tempore præsentè nostra videtur esse possessio, ad præsentè Ecclesiã volumus esse concessum; ita ut ab hac die memorata villa illa pars antedictæ Ecclesiæ, vel Pontifex civitatis illius, aut auctores Ecclesiarum, eam habendi, tenendi, possidendi, vel quicquid exinde pro opportunitate ipsius elegerint faciendi, liberum in omnibus perfruantur arbitrium; ita ut nomen nostrum in libro vitæ conscribatur, vel pro nos utrumque sacrificium post obitum nostrum pio Domino offeratur. Licet in cessionibus penam adnecti non sit necesse, sed nobis pro omni firmitate placuit inferendum. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, nosiple, quod absit, aut aliquis de heredibus vel proheredibus nostris, seu qualibet persona, calliditate commotus, aut cupiditate præventus, ullo unquam tempore contra præsentem epistolam cessionis nostræ, quam propter nomen Domini & veneratione sancti ipsius loci spontanea voluntate fieri decrevimus, venire aut aliquid agere voluerit, aut tergiverfator extiterit, anathema sit, & cum superscripto Domino illo ante tribunal Christi deducat rationes, insuper inferat juxta pœna seculi, cum cogenti fisco, partibus ipsius Ecclesiæ, aut auri libras tantas, aut argenti pondo tanta, & quod repetit nullatenus valeat vindicare, sed præsens cessio omni tempore inlibata permaneat, cum stipulatione subnixæ.

Precaria de ipsa villa, dum vivit.

V. Domino sancto & apostolica sede colendo Domino & in Christo patri illi Episcopo ego ille & conjux mea illa. Pluribus non est incognitum qualiter propter nomen Domini ad Ecclesiã illam in honore sancti illius villa nostra nuncupante illa, sita in pago illo, quicquid ibidem undecunque fuit nostra possessio, in integritate per epistolam cessionis nostræ visi fuimus concessisse, & eam vos ad parte superscriptæ Ecclesiæ recepistis. Sed dum postea nostra fuit petitio, & vestra benevolentia

C c ij

& pietas habuit, ut ipsa villa, dum advivimus, aut qui pari suo ex nobis suppreffis fuerit, dum advivit, nobis ad beneficium usufructuario ordine excolendum tenere permisisit; ea scilicet ratione ut nihil exinde penitus de qualibet re alienandi aut minuandi pontificium non habeamus, sed absque ullo præjudicio supra scriptæ Ecclesiæ vel vestro eam tantummodo excolere debeamus. Ideo hanc precariam vobis emittimus, ut nullo unquam tempore nostra possessio, etiam si spatium vite nobis Dominus prolongaverit, nullo præjudicio aut deminutione aliqua de ipsa villa vobis generare non debeat, nisi usu tantum, dum advivimus, habere debeamus, & post nostrum ambobus discessum, cum omni re meliorata, quicquid ibidem undique adtrahere aut meliorare poterimus, per hanc precariam, ac si semper per quinquennium renovata fuisset, absque ullius iudicis aut heredum nostrorum expectata traditione, vos vel successores vestri aut agentes Ecclesiæ in vestram eam faciatis dominationem revocare perpetua-liter possidendum, vel quicquid exinde facere elegeritis, sicut nostra continet epistola, ad profectum præfate Ecclesiæ Domini illius liberum habeatis arbitrium. Facta precaria ibi.

Donatio de parva re ad Ecclesiam.

VI. Si aliquid de rebus nostris locis sanctorum vel in substantia pauperum conferimus, hoc nobis proculdubium in aeterna beatitudine retribuere confidimus. Ergo ego in Dei nomine ille in amorem Domini nostri Iesu Christi & remissionem peccatorum meorum, ut veniam delictis meis consequi merear in futurum, dono donatumque in perpetuum esse volo ad basilica illa in honore sancti illius constructa portionem meam in villa nuncupante illa, in pago illo, quicquid ibidem ad præfens tam de alode parentum vel de qualibet adtractu possidere videor, totum & ad integrum ad præfata basilica volo esse donatum, ea videlicet ratione ut dum advixerero, sub usu beneficij teneam absque ullo præjudicio vel deminutione aliqua de qualibet re antedictæ basilicæ excolere debeam. Post meum quoque quandoquidem Deus de hac luce voluerit discessum, de præfente, absque cuiuslibet iudicis aut heredum meorum expectata traditione aut contrarietate, cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, campis, vineis, filvis, pratis, pas-

cuis, aquis, aquarumve decursibus, vel reliquis quibuscunque beneficiis Abba de ipsa basilica vel agentes ejus in eorum debeant dominatione revocare perpetua-liter possidendum; habendi, tenendi, vel quicquid exinde pro opportunitate antedictæ Ecclesiæ elegerint faciendi liberam in omnibus habeant potestatem. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, nos ipse, quod absit, aut aliquis de heredibus nostris, seu qualibet opposita persona, calliditate commotus, aut cupiditate præventus, contra hanc epistolam donationis nostræ, quam spontanea voluntate propter nomen Domini fieri decrevimus, venire aut eam infringere conatus fuerit, iram trinxit magestatis incurrat, & cum supra scripto sancto illo ante tribunal Christi deducat rationes; insuper inferat partibus ipsius basilicæ, cum cogente fisco, auri libras tantas, argenti tantas, & quod repetit vindicare non valeat; sed præfens epistola omni tempore firma & inviolata permaneat, stipulatione subnixâ.

Charta inter donationis inter viro & femina de eorum res.

VII. Quicquid enim inter conjugatos de propria facultate, manente caritate, pro amore dilectionis in invicem condonare placuerit, scripturarum necesse est titulis allegare, ne in posterum ab heredibus eorum vel à quocunque possit convelli: quia secundum legem, si manente conjugio vir uxori vel uxor marito aliquid donaverit, si is cui donatum est prior mortuus fuerit, apud donatorem ea quæ donata fuerint remanebunt. Igitur ego in Dei nomine ille, & te dulcissima conjux mea illa, dum & inter nos procreatio filiorum minimè esse videtur, ideo convenit nobis ut omne corpore facultatis nostræ invicem usufructuario ordine condonare debeamus, quod ita & fecimus. Proinde dono tibi, dulcissima conjux mea, si mihi in hunc seculum suppreffis fueris, omni corpore facultatis meæ, tam de alode, aut de comparatum, vel de qualibet adtractu, ubicunque habere videor, & quod pariter in conjugium positi laboravimus, tam terris, villabus, domibus, cum omni præsidio, accolabus, mancipiis, vineis, campis, pratis, aquis, aquarumve decursibus, aurum, argentum, vestimenta, peculium utriusque sexus majore vel minore, ita ut dum vixeris usufructuario ordine valeas possidere vel dominare, excepto quod pro animæ remedium ad loca san-

etorum condonavimus, ut inspecta nostra delegatione in omnibus conservetur, & quantumcunque de alode nostra post meum discessum pro communi mercede ad loca sanctorum legaliter condonare & delegare volueris, hoc licentiam habeas faciendi, & inspecta delegatione inconvulsam permaneat, in reliquo vero omnes res ipsas, quantum post tuum discessum intestamentum remanserit, ad nostros legitimos revertatur heredes. Similiter & ego illa, dulcissime jugalis meus ille, commonet me dulcitudine tua, in compensatione rerum tuarum quod in me visus es contulisse, si mihi in hunc seculum suprestis fueris, dono tibi omni corpore facultatis meae, ubicunque, undecunque, tam de hereditate parentum quam de comparatum, vel quod pariter laboravimus, totum & ad integrum, tam in villabus, domibus, & cetera, excepto quod pro animae remedio ad loca sanctorum delegavimus, ut inspecta ipsa instrumenta, in omnibus conservetur, & quod de ipsa alode mea post meum discessum pro communi mercede ad loca sanctorum *** vel ingenuos relaxare volueris, licentiam habeas, & inspecta ipsa instrumenta, in omnibus conservetur. Post tuum quoque discessum, quicquid intestamentum remanserit, ad nostros heredes, qui tunc propinquiores fuerint, revertatur. Si vero, quod futurum esse non credimus, aliqui de heredibus nostris vel quicunque contra hanc interdicationem, unde inter nos uno tenore conscriptas firmavimus, venire aut infringere voluerit, nullatenus valeat vindicare, sed inferat partibus vestris, cum cogente fisco, auri libras tantas, argenti tantas; praesente vero epistola in nullo possit convelli, sed firma & inlibata permaneat.

Item alia sine aliqua minuatione.

VIII. *Ista alia à capite instar prioris usque dum advixeris usufructuario ordine debeas possidere, post tuum quoque discessum ad legitimos nostros revertatur heredes, & nullum pontificium quicquam exinde alienandi aut minuendi habere non debeas. Similiter & ego illa, dulcissime jugalis meus ille, commonet me dulcitudine tua in compensatione rerum tuarum, quod in me visus es contulisse, si mihi in hoc seculum suprestis fueris, omnes res meas quascunque, aut ubicunque, tam in terris, & reliqua, sub usu beneficio debeas possidere,*

& nullum pontificium quicquam exinde alienandi aut minuendi praeter usum tantum non habeas, & post tuum discessum ad legitimos nostros revertatur heredes.

Charta obnoxiationis à patre in filiis facta.

IX. Dulcissimis filiis meis illis ego ille. Omnibus non habetur incognitum qualiter ante hos annos villas aliquas nuncupantes illas, sitas tibi, genetrice vestra illa, antequam eam meo lociasset conjugio, per epistolam cessionis aut libellum dotis visus sum condonasse. Sed dum & ipsa peccatis meis facientibus, ab hac luce discessit, & vos omni alode ipsius genetrice vestra illa, juxta quod & ratio praestitit, mecum exinde in praesentia bonorum hominum aut Regis altercastis, per ipsam epistolam, quam in eam feceramus, contra nos evindicastis, & in vestra potestate omne alode ipsius recepistis. Sed dum mea fuit petitio, & vos, ut concedet bonis filiis, voluntatem meam obtemperantes, ipsas villas vel res quae fuerunt genetrice vestra, quas ego ei dedi vel condonavimus, mihi ad usum beneficii tenere & excolere absque ullo vestro praesudicio permisistis, ideo nobis complacuit alias villas nostras illas pro vestra benevolentia & supra scripto usu de villas vestras per hanc epistolam obnoxiationis vobis obnoxiasse; ita ut deinceps tam supra scriptas villas quam etiam & illas quas supra scriptae genetrice vestrae per meam epistolam contuleram, per vestro beneficio excolere debeamus, & nullum pontificium de omnia supra scripta nec vendere nec alienare nec concambiare nec per qualibet ingenio minuere habere non debeam potestatem, nisi tantum usum, sed per hanc epistolam obnoxiationis meae in vestro sint arbitrio & potestate, & quodocunque volueritis, & vobis placuerit, absque ulla mea contrarietate aut repetitione omnia superius praenotata, tam quod vestrum antea de parte genetrice vestrae fuit alode, quam & illas alias nuncupantes sic, quod vobis pro ipso usu visus sum obnoxiasse, in vestra debeatis revocare dominatione perpetua liter ad possidendum, vel quicquid exinde facere volueritis, liberam inde habeatis potestatem, absque alia aliqua intercedente precaria, sed per hanc obnoxiationem, ac si semper per quinquennium renovata fuisset, perpetim valeat obtinere vigorem. stipulatione subnixi. Actum & reliqua.

Epistola cum in loco filiorum nepotes instituantur ab avo.

X. Dulcissimis nepotibus meis illis ego ille. Quicquid filiis vel nepotibus de facultate pater cognoscitur ordinasse, voluntatem ejus in omnibus lex Romana constringit adimplere. Ideoque ego in Dei nomine ille, dum & peccatis meis facientibus genetrix vestra filia mea illa, quod non optaveram, tempore naturæ suæ complente ab hac luce discessit, ego verò pensans consanguinitatis causa, dum & per lege cum ceteris filiis meis avunculis vestris in alode meo succedere minimè potueratis, ideo per hanc epistolam vos, dulcissimi nepotes mei, volo ut in omni alode mea post meum discessum, si mihi superestis fueritis, hoc est, tam terris, domibus, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, vel reliquis quibuscunque beneficis, tibi, ut diximus, à die præsentem volo esse concessum; ita ut ab hac die, sicut superius diximus, eum cum omni integritate sua habeas, teneas, possideas, vel quicquid exinde facere volueris, absque consortio fratrum tuorum vel filiorum meorum, liberam in omnibus habeas potestatem. Si quis verò, quod futurum esse non credo, aliquis de heredibus vel proheredibus meis, seu qualibet persona, contra hanc cessionem meam quoquo tempore venire aut eam infringere voluerit, inferat tibi cum cogente fisco auri tantum, & quod repetit vindicare non valeat; sed præsens epistola firma permaneat, stipulatione subnexa. Actum.

& mihi jam senectus adgravat, & necessitates meas ut oportet procurare non valeo, & tu mihi in necessitatibus meis solatium præbere non desistis, & die noctumque deservire non cessas, ideo pro bonitate & pro respectu servitij tui, qua circa me defudas, cedo tibi cessionemque in perpetuum esse volo, & de meo jure in tua transfundo dominatione & potestate, absque consortio fratrum tuorum vel filiis meis, loco nuncupante illo, quicquid ibidem usque nunc tam de alode parentum quam de reliquo adtractu visus sum tenuisse, unà cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, vel reliquis quibuscunque beneficis, tibi, ut diximus, à die præsentem volo esse concessum; ita ut ab hac die, sicut superius diximus, eum cum omni integritate sua habeas, teneas, possideas, vel quicquid exinde facere volueris, absque consortio fratrum tuorum vel filiorum meorum, liberam in omnibus habeas potestatem. Si quis verò, quod futurum esse non credo, aliquis de heredibus vel proheredibus meis, seu qualibet persona, contra hanc cessionem meam quoquo tempore venire aut eam infringere voluerit, inferat tibi cum cogente fisco auri tantum, & quod repetit vindicare non valeat; sed præsens epistola firma permaneat, stipulatione subnexa. Actum.

Charta ut filia cum fratribus in paterna succedat alode.

Charta qui filio aut nepote suo aliquid meliorare voluerit.

XI. Dulcissimo filio vel nepote meo illi ego ille. Quicquid pater unumquemque de filiis vel nepotibus plus habere voluerit, hoc sibi secundum legis ordinem sine consortis repetitione defendat, nec præsumat aliquis contra voluntatem patris agere. Igitur ego in Dei nomine ille, dum

XII. Dulcissima filia mea illa, ego ille. Lex Salica Diuturna, sed impia, inter nos consuetudo tenetur, ut de terra paterna sorores cum fratribus portionem non habeant. Sed ego perpendens hanc impietatem, sicut mihi à Deo æqualiter donati estis filij, ita & à me sitis æqualiter diligendi, & de res meas post meum discessum æqualiter grætuletis. Ideoque per hanc epistolam te, dulcissima filia mea, contra germanos tuos filios meos illos in omni hereditate mea æqualem & legitimam esse constituo heredem, ut tam de alode paterna quam de comparatum vel mancipia aut præsidium nostrum vel quodcumque moriens reliquero, æquale lance cum filiis meis germanis tuis dividere vel exæquare debeas, & in nullo penitus portionem minorem quam ipsi non accipias, sed omnia vel ex omnibus inter vos dividere vel exæquare æqualiter debeatis. Si quis verò, & quod sequitur.

Si quis extraneo homine in loco filiorum adoptaverit.

XIII. Domino fratri illo ille. Dum peccatis meis facientibus, diu orbatu a filiis, & mihi paupertas & infirmitas afficere videtur, & te, juxta quod inter nos bonae pacis placuit atque convenit, in loco filiorum meorum visus sum adoptasse, ita ut dum advixero, victum & vestitum, tam in dorso, quam in lecto, seu calciamentum mihi in omnibus sufficienter impertias & procures, & omnes res meas, quasque habere videor, tam manso, vinea, prato, peculio, seu reliqua suppellectile domus mei, salvo jure ille, me vivente in tua potestate recipere debeas, propterea tibi hanc epistolam fieri decrevi, ut neque ego, nec nullus de heredibus meis, aut quicumque hanc convenientiam inter nos factam emutare non possit, sed sicut superius continetur, mea necessitate, dum advixero, debeas procurare, & omnes res meas & ad praesens & post meum discessum in tua potestate permaneant, & quod tibi exinde placuerit faciendi liberam habeas potestatem. Quod si aliquis hoc quoquo tempore emutare voluerit, inferat tibi tantum, & quod repetit vindicare non valeat, sed praesens epistola omni tempore firma permaneat.

Pactum inter parentes de eorum hereditate.

XIV. Quicquid enim inter propinquos de alode parentum, non a judiciaria potestate coacti, sed sponte, manente caritate, justè debita unicuique portio terminatur, non de rebus detrimentum, sed augmentum potius potest esse censendum. Et ideo necessè est inter se eorum facta scripturarum serie alligari, ne ab aliquibus in posterum valeat refragari. Ideo dum inter illo & germano suo illo de alode genitoribus eorum ill. & ill. bonae pacis placuit atque convenit ut eam inter se manente caritate dividere vel exaequare deberent, quod ita & fecerunt. Accepit itaque ille villas nuncupantes illas, fitas ibi, cum mancipia tanta illa similiter. De praesidio verò, drappos, fabricaturas, vel omni suppellectile domus, quicquid dici aut nominari potest, aequalentia inter se visi sunt dividisse vel exaequasse, & hoc invicem pars parti tradidisse, & per fistuca omnia partitum esse dixisse. Propterea praesentes epistolas duas uno tenore conscriptas locum pactonis inter se visi sunt conscripsisse, ut nullus deinceps contra pare suo, nisi quod ad praesens accepit, de ipsa alode

genitore eorum amplius requirendi pontificium habere non debeat. Quod si aliquando aliquis ex ipsis aut heredes eorum hoc emutare voluerint, aut amplius requirere quam accepit voluerit aut adsumere, inferat pari suo ista tuta servanti auri libras tantas, argenti pondus tanta, & quod repetit vindicare non valeat, sed praesens pactio omni tempore firma permaneat. Stipulatione subnexa. Actum.

Libellum dotis.

XV. Quod bonum, faustum, felix, prosperumve eveniat. De disponendis maritalibusque ordinibus, ac procreatione liberorum, causis quae stant necesse est, ut omnia, etiam donatio, per scripturarum seriem pleniorum obtineant firmitatem. Donat igitur ille honestae puellae ac nurui suae illae, sponsa filio suo illo, ante die nuptiarum, donantisque animo transfert atque transcribit, hoc est, in tanto dono villa nuncupante illa, sitam ibi, cum domo condigna ad habitandum, vel omni integritate ibidem aspiciente. Similiter & in dotis titulum alias villas nuncupantes illas, fitas ibi, mancipia tanta illa & illa, inter aurum & argentum, fabricaturas in solidos tantos, caballos tantos, boves tantos, gregem equarum, gregem armentorum, gregem porcorum, gregem ovium, ita ut haec omnia per manu sua ad superscripta puella nuro sua illa ante die nuptiarum debeant pervenire & in sua dominatione revocare, vel quicquid exinde facere voluerit liberam habeat potestatem. Quod si quis contra hunc libellum dotis venire & eum infringere conaverit, inferat partibus ill. tantum. & reliqua.

Si aliquis puella invita traxerit.

XVI. Dulcissima conjuge mea illa, ille. Dum & te per voluntate parentum tuorum habui disponatam, & absque tua vel parentum tuorum voluntate, rapto scelere, meo conjugio sociavi, id est, dum & te faciente conturno contra voluntatem parentum tuorum rapto scelere in conjugio sociavi, unde vitae periculum incurrere debui, sed intervenientes sacerdotes vel bonis hominibus vitam obtinui, sic tamen ut quod tibi in tanto dono, vel in dotis titulum, ante die nuptiarum, si te disponatam habuisses, conferre debueram, per hanc epistolam compositionalem aut, si convenit, cessionem firmare deberem. quod ita & feci. Ideoque dono tibi locello nuncupante illo, situm in pago illo, cum domibus ad manendum coadignis, vel

omnia intrinsecus utensilia necessaria, cum terris, accolabus, mancipia tanta illa, vineis, silvis, pratis, pascuis, vel reliquis quibuscunque beneficiis, caballos tantos, boves tantos, gregem equorum, gregem armentorum, gregem porcorum, gregem ovium, inter aurum & argentum, fabricaturas in solidos tantos, drappos tantos, hæc omnia superius comprehensa à die præsentè in tua tradidi potestate & dominatione possidendum, habendi, tenendi, vel quicquid exinde elegeris faciendi liberam habeas potestatem. Si quis verò. & cetera.

Qualiter in uno volumine testamentum duarum personarum condatur.

XVII. Regnante in perpetuo Domino nostro Iesu Christo, loco illo, anno illo, regnante illo Rege, sub die illo, ego ille & conjux mea illa sana mente integroque consilio, metuentes casus humanæ fragilitatis, testamentum nostrum condidimus, quem illi notario scribendum commisimus, ut quomodo dies legitimus post transitum nostrum advenerit, recognitis sigillis, inciso lino, ut Romanæ legis decrevit auctoritas, per illustres viros illos, quos in hac pagina testamenti nostri legatarios instituimus, gestis reipublicæ municipalibus titulis eorum prosecutione ab ipsis muniatur. Igitur cum jubente Domino de istius vitæ cursu migraverimus, tunc quicquid in omnibus prædie quam moriamur tenere videmur, quicquid ex proprietate parentum, vel proprio labore, seu ex munificentia à piis Principibus percipere meruimus, vel de quibuslibet titulis atque contradibus venditionis, cessionis, donationis, vel undique Domino adjuvante ad nostram pervenit dominationem, tu tunc dulcissima conjux mea illa, heredes quoque meos quos esse volo, hereditatem meam habetote. Reliqui verò ex heredes sint. Ergo excepto quod unicuique per hoc testamentum dederò dareque iussèro, id ut fiat, detur, præstetur, impleatur, te, omnipotens Deus, testem committo. Villas verò illas & illas, sitas in pago illo, filius noster ille recipiat. Similiter villas illas sitas in pago illo filius meus vel filia illa recipiat. Villas illas basilica illa vel monasteria sitas ibi recipiat. Id ut fiat, detur, præstetur, impleatur, te omnipotens Deus ad defensandum committo, licet de omnibus, dum advivimus, nostrum reservavimus usum. Sed dum in villas aliquas, quas superius memoravimus, quas ad loca sanctorum heredibus

nostris deputavimus, quod pariter stante conjugio adquisivimus, prædicta conjux nostra tertiam inde habere potuerat, propter ipsam tertiam villas nuncupantes illas, sitas in pagos illos, in integritate, si nobis subprestitis fuerit, in compensatione recipiat. Et quicquid exinde pro commune mercede, vel in pauperibus, aut benemeritis nostris facere decreverit, licentiam habeat. Et post ejus discessum, si aliquid intestamentum remanserit, heredes nostri recipiant. Liberos, liberam, quos quâsque pro animæ remedium fecimus, aut inantea facere voluerimus, & eis epistolas manu nostra firmatas dederimus, obsequium filiorum nostrorum habere cognoscant, & oblata vel luminaria, juxta quod ipsas epistolas continent, ad sepulchra nostra tam ipsi quam proles eorum implere studeant. Et quibus aliquid de facultate nostra contulimus, singulariter in hoc testamentum nostrum inferere curavimus. In reliquo verò, qualescunque à quocunque epistolas de nomine nostro manus nostras firmatas ostensas fuerint, & ante hoc testamentum prenotas, quas hic non commemoravimus, excepto de ingenuitatibus, quas pro animæ nostræ remedium fecimus aut adhuc facere voluerimus, vacuas permaneant. Et qui ex nobis pari suo suprestitis fuerit, & per qualescunque instrumentum de superscripta facultate in cuiuslibet persona vel benemeritos nostros munere aliquid contulerimus, in quantum lex permittit, firma stabilitate debeat perdurare. Reliquas verò epistolas vacuas & inanis permaneant. Et sic nobis pariter convenit; si tu mihi, dulcissima conjux, suprestis fueris, & ad alio marito, quod tibi Deus non permittat, transire volueris, omnem facultatem meam, quod ad usu fructu possidere tibi concessimus, vel quod à die præsentè deputavimus, & habere potueras, hoc præsentiliter heredes nostri recipiant inter se dividendum. Itémque ego illa ancilla tua, Domne & jugalis meus ille, in hoc testamentum promptissima voluntate scribere atque perpetua conservatione rogavi, ut si tu, Domne & jugalis meus, mihi suprestis fueris, omni corpore facultate mea, quantumcunque ex successione parentum habere videor, vel in tuo servitio pariter laboravimus, & quod in tertia mea accipi, in integrum, quicquid exinde facere elegeris, aut pro animæ remedium in pauperes dispensare, aut ad vassos nostros vel benemeritis

benemeritis nostris, absque repetitione heredum meorum quod tua decrevit voluntas faciendi liberam habeas potestatem. Et post discessum vestrum, quod non fuerit dispensatum, ad legitimos nostros revertatur heredes. Hanc paginam testamenti & manus nostræ propriæ subscriptionibus, quod ex consuetudine habuimus, subscripsimus, & per personas reliquas studuimus subscriptionibus roborari. Et ut hæc pagina hujus testamenti in deceptione venire non possit, si quæ lituræ, caraxaturæ, adjectiones, superdictiones, ve factæ sunt, nos eas fecimus vel facere iussimus, dum testamentum nostrum sapius recurrimus vel emendavimus. Si quis nostra voluntate resistere aut testamentum nostrum cuiuslibet calliditas conatus fuerit casu aliquo refragari, id implorantes divini nominis majestatem obtestamur ut pro nostrorum omnium criminum ac peccatorum obnoxius in die iudicij teneatur expers Ecclesiæ catholicæ communionis & pacis ante tribunal Christi pro violata defuncti voluntate compellatur subire rationem, atque in eum Dominus suam ultionem, quam promisit iniustus, cum venerit seculum iudicare per ignem, ferriatur, & accipiat in conspectu ejus damnationem perpetuam, quam suscepit Iudas traditor Domini. Illud namque intimare volumus, ut si aliquis de heredibus vel proheredibus nostris seu qualibet persona contra hanc testamenti paginam, quam plena & integra voluntate fieri rogavimus, venire aut aliquid pulsare voluerit, inferat contra quem repetit tantum & alium tantum quantum in hunc testamentum continetur scriptum, & insuper faciatis fisco auri libras tantas, argenti tantas, & quod repetit vindicare non valeat.

Securitas pro homicidio falso.

XVIII. Domino fratre illo ille. Dum & instigante adversario, quod non debueras, germano nostro illo visus es interfecisse, & ob hoc vitæ periculum incurrere potueras, sed intervenientes sacerdotes & magnificis viris, quorum nomina subtus tenentur adnexa, nos ad pacis concordiam ob hoc visi fuerunt revocasse, ita ut pro ipsa causa solidos tantos in pagalia mihi dare deberes, quos & in præsentem per vuadio tuo visus estransolississe, & nos ipsa causa per festuca contra te visus sum vuerpississe. Propterea, juxta quod convenit, hanc epistolam securitatis in te nobis

Tom. II.

conscribere complacuit, ut de ipsa morte germano nostro nec à me nec ab heredibus meis aut suis, nec de judiciaria potestate, nec à quemlibet nullo casu nec refragatione aliqua aut damnietate amplius habere non pertimescas, sed in omnibus exinde ductus & absolutus appareas. Et si fortasse ego ipse aut aliquis de heredibus meis vel quicumque te ob hoc inquietare voluerit, & à me defensatum non fuerit, inferamus tibi cum cogente fisco duplum quod nobis dedisti, & quod repetit quis vindicare non valeat, sed præsens epistola securitatis à me facta firma permaneat, stipulatione subnexa.

Venditio de villa.

XIX. Domino fratre illo ille. Licet empti venditque contractus sola pretij adnumeratione & re ipsius traditione consistat, ac tabularum aliorumque documentorum ad hoc tantum interponatur instructio ut fides rei factæ & veri ratio comprobetur, idcirco vendidisse me tibi constat & ita vendidi villa juris mei nuncupante illa, sitam in pago illo, quam ex legitima successione parentum (vel de quolibet modo ad eum pervenit) habere videor, in integritate, cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, adjacentiis, appenditiis, vel omni merito & termino ibidem aspiciente. Et accepi à vobis in pretio, juxta quod mihi complacuit, tantum, & memorata villa vobis præsentialiter tradidi ad possidendum, ita ut ab hac die habendi, tenendi, vel quicquid exinde elegeris faciendi liberam in omnibus habeas potestatem. Si quis verò, quod futurum esse non credo, si ego ipse, aut aliquis de heredibus vel proheredibus, seu qualibet opposita persona, contra venditionem venire tentaverit, aut me malè vendidisse convicerit, & à me vel heredibus meis defensatum non fuerit, tunc inferamus vobis heredibusque vestris dupla pecunia quantum à vobis accepi & ipsa villa meliorata valuerit, & quod repetit vindicare non valeat, sed præsens venditio omni tempore firma permaneat, stipulatione subnexa. Actum.

Venditio de area infra civitate.

XX. Domino sancto & apostolico Domino & patri illo Episcopo ille. Constat me nullius coactum imperio, neque imaginario jure, sed propriæ voluntatis arbitrio, vobis vendidisse & ita vendidi

D d

aream juris mei infra muros civitatis illius, habentem per longo pedes tantos & in lato pedes tantos, quæ subjungit ad uno lato terra illo, ab alio lato terra illo, à fronte uno terra illo, & ab alio fronte terra illo. Et accepi à vobis in pretio, juxta quod mihi complacuit, auri solidos tantos, & præfata area vobis præfentaliter tradidi possidendum, ut habendi, tenendi, vel quicquid exinde elegeritis faciendi liberum perfruatis arbitrium. Si quis verò, quod futurum esse non credo, si ego ipse, aut aliquis de heredibus meis, seu qualibet persona contra hanc venditionem venire tentaverit, aut eam infringere conatus fuerit, inferat vobis aut auctoribus vestris dupla pecunia vel quantum area ipsa eo tempore meliorata valuerit. & cetera.

Venditio de campo.

XXI. Domino fratri illo ille. Constat me tibi vendidisse & ita vendidi campo juris mei, situm in territorio illo, habentem plus minus tantum, qui subjungit à latere uno lui, ab alio latere lui, à fronte uno illo, ab alio verò fronte illius. Et accepi à vobis in pretium, juxta quod mihi complacuit, auri solidos tantos, & ipso campo vobis præfentaliter tradidi possidendum, habendi vel quicquid exinde volueris faciendi liberam habeas potestatem. Si quis verò. & cetera.

Venditio de servo aut ancilla.

XXII. Domino fratri illo ego ille. Constat me vobis vendidisse & ita vendidi servum juris mei aut ancillam nomen illo, non furo, non fugitivo, neque cadivo, sed mente & omne corpore sono. Pro quo accepi à vobis in pretio, juxta quod mihi complacuit, auri solidos probos atque præfentes numero tantos, & ipso servo vobis præfentaliter tradidi possidendum, ita ut ab hac die habendi, tenendi, vel quicquid exinde decreveris faciendi liberum potiaris arbitrium. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, si ego ipse, aut aliquis de heredibus meis, seu qualibet persona contra hanc venditionem venire tentaverit, aut eam infringere voluerit, inferat tibi cum cogenti fisco auri tantum vel quantum servus ipse eo tempore melioratus valuerit, & hæc venditio omni tempore firma permaneat, stipulatione subnexa. Actum illo, sub die illo, anno illo.

Concambio de villis.

XXIII. Inter quos caritas inlibata

permanferit, pars parti beneficia opportuna præstantur: quia nihil sibi de rebus propriis censeret minui quod è contra recipit in augmentum. Ideo placuit atque convenit inter venerabile viro illo ex permisso apostolico viro illo* & illustri viro illo ut locella aliqua inter se concambiare deberent. quod & ita fecerunt. Dedit igitur ille venerabilis vir lui locello nuncupante illo, situm ibi, de parte basilicæ sancti ill. memorato lui quicquid ibidem ad præfens de qualibet adtractu tenere videbatur, cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, vel omnia ibidem aspicientem. Similiter in compensationem hujus meriti dedit superscriptus ille ad partem memorato Abbate illo vel prædicta basilica alio locello nuncupante illo, situm ibi, quicquid ibidem ad præfens de quocunque adtractu ibidem habere videbatur, cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, vel omnia ibidem aspicientem, ita ut ab hac die unusquisque memorata loca, quod acceperunt, habendi, tenendi, vel quicquid exinde pro eorum opportunitate & compendio facere elegerint, liberum perfruantur arbitrium. Illud verò addi convenit, ut si aliqua pars ex ipsis aut heredes vel successores eorum hoc emutare vel refragare voluerit, rem quam accepit amittat, & insuper inferat pari suo, qui hoc facere præsumperit, auri libras tantas, argenti pondus tanta, & quod repetit vindicare non valeat, sed præfens commutatio, unde duas inter se uno tenore chartas conscripserunt, firma & inviolata permaneat, stipulatione subnexa. Actum illo.

Concambio de terra aut vinea.

XXIV. Ideoque placuit inter illo & illo ut terra aliqua, aut prato, aut vinea, seu qualibet inter se commutare deberent, quod ita & fecerunt. Dedit igitur ille illius campo in loco nuncupante illo, habente tantum, qui subjungit à latere uno illo, ab alio latere aut fronte illo. Simili modo è contra in compenso dedit ille illius alio campo ibi, aut in alio loco, habente tantum, qui subjungit de lateribus à frontibus illius, ita ut ab hac die unusquisque ex ipsis quod accepit habendi, tenendi, vel quicquid exinde elegerint faciendi liberam habeant potestatem. Si quis verò ali-

quid ex ipsis aut heredes eorum vel quicumque hoc emutare voluerit, quam acceperit pari suo amittat, & insuper inferat cum cogenti silco auri tantum, & quod repetit vindicare non valeat, sed præsens commutatio, unde inter se pro firmitatis studium duas uno tenore conscripserunt, omni tempore firma permaneat, stipulatione subnexa. Actum illo.

Cautiones diverso modo factas.

XXV. Domino mihi propitio illo ille. Dum & ad meam petitionem & necessitatem supplendo vestra bonitas habuit ut libram de argento de rebus vestris mihi ad beneficium præstitistis, ideo per hunc vinculum cautionis spondeo me Kalendas illas proximas ipsum argentum vestris partibus esse redditurum. Quod si non fecero, & dies placitus mei præfinitus transierit, pro duplum in crastinum me aut heredes meos vos aut heredes vestri, aut cui hanc cautionem dederitis exigendam, teneatis obnoxium. Facta cautione ibi, sub die illo, anno illo.

Item alia.

XXVI. Domino suo illo ille. Constat me à vobis accepisse & accipere debere & debeo, hoc est, solidos tantos, pro quos solidos spondeo me, quandiu ipsos post me retinero, annis singulis per singulos solidos singulos triantes vestris partibus esse redditurum. Et si hoc facere contempsero, aut exinde negligens apparuero, ad duplum ipso locario vobis reddere spondeo. Et quomodo de mea proprietate ipsos solidos vestros reddere potuero, hanc cautionem à vobis recipiam.

Item alia.

XXVII. Domino fratri illo ille. Quatenus à necessitate mea supplendo solidos vestros numero tantos mihi ad beneficium præstitisti, ideo juxta quod mihi aptificavit, taliter inter nos convenit, ut dum ipsos solidos de meo proprio reddere potuero, dies tantos in unaquaque hebdomada servitio vestro, quale mihi vos aut agentes vestri injunxeritis, facere debeam. Quod si exinde negligens aut tardus apparuero, licentiam habeatis sicut & ceteros servientes vestros disciplinam corporalem imponere. Et quomodo solidos vestros reddere potuero, meam cautionem absque ulla evacuaturia intercedente recipiam.

Qui se in servitio alterius obnoxiat.

XXVIII. Domino mihi proprio illo ille. Dum & instigante adversario, fragi-

Tom. II.

litate mea prævalente, in casus graves cecidi, unde mortis periculum incurrere potueram, sed dum vestra pietas me jam morti adjudicatum de pecunia vestra redemissis, vel pro mea scelera res vestras quamplures dedistis, & ego de rebus meis unde vestra beneficia rependere debuissim non habeo, ideo pro hoc statum ingenuitatis meæ vobis visus sum obnoxialis, ita ut ab hac die de vestro servitio penitus non discedam, sed quicquid reliqui servi vestri faciunt pro vestro aut agentium vestrorum imperio facere spondeo. Quod si non fecero, aut me per quodlibet ingenium de servitio vestro abstrahere voluero, vel dominium alterius expetere aut res suscipere voluero, licentiam habeatis mihi qualemcumque volueritis disciplinam imponere vel venundare aut quod vobis placuerit de me facere. Facta obnoxiatione tunc, sub die illo.

Charta de agnatione, si servus ingenuam trahit.

XXIX. Igitur ego in Dei nomine ille, illa femina. Omnibus non habetur incognitum qualiter servus meus nomine ille te absque parentum vel tua voluntate raptò scelere in conjugium sociavit, & ob hoc vitæ periculum incurrere potuerat, sed venientes & mediantes amicis vel bonis hominibus convenit inter nos ut si aliqua procreatio filiorum orta fuerit inter vos, in integra ingenuitate permaneant.

Et si voluntaria servum accipit, dicit.

Omnibus non habetur incognitum qualiter servo meo nomine illo voluntaria secuta es & accepisti maritum. Sed dum te ipsa & agnatione tua in meo inclinare potueram servitio, sed propter nomen Domini & remissionem peccatorum meorum propterea præsentem epistolam in te mihi complacuit conscribere, ut si aliqua procreatio filiorum aut filiarum inter vos orta fuerit, penitus nec nos nec heredes nostri nec quislibet persona ullo unquam tempore in servitio inclinare non debeamus, sed in integra ingenuitate, tamquam si ab utrisque parentibus ingenuis fuissent procreati vel nati, omni tempore vitæ suæ permaneant, peculiare concessio quodcumque laborare potuerint, & sub integra ingenuitate super terra nostra aut filiorum nostrorum absque ullo præjudicio de statu ingenuitatis eorum commanere debeant, & reditus terræ, ut mos est pro ingenuis, annis singulis desolvant, & sem-

D d ij

per in integra ingenuitate permaneant tam ipsi quam & posteritas illorum. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, nos ipsi, aut aliquis de heredibus, vel quicumque contra hanc chartolam venire tentaverit, aut eam infringere voluerit, inferat tibi aut heredibus tuis auri libras tantas, argento pondo tanta, & quod repetit vindicare non valeat, sed præsens chartola omni tempore firma permaneat, stipulatione subnexa. Actum illo.

Libellum repudij.

XXX. Certis rebus & probatis causis inter maritum & uxorem repudiandi locus patet. Idcirco dum & inter illo & conjugem sua illa non caritas secundum Deum, sed discordia regnat, & ob hoc pariter conversare minimè possunt, placuit utriusque voluntas ut se à consortio separare deberent. quod ita & fecerunt. Propterea has epistolas inter se uno tenore conscriptas fieri & affirmare decreverunt, ut unusquisque ex ipsis sive ad servitium Dei in monasterio aut ad copulam matrimonij se sociare voluerit, licentiam habeat, & nulla requisitione ex hoc de parte proximi sui habere non debeat. Si quis verò aut aliqua pars ex ipsis hoc emutare aut contra partem suam repetere voluerit, inferat pari suo auri libram unam, & sua repetitio nullum obtineat effectum, sed ut decreverunt, à proprio consortio sequestrati, in ea quam elegerint parte permaneant. Facta epistola sub die illo, anno illo, regnante Rege illo.

Mandatam.

XXXI. Domino fratre illo ille. Precor & supplico dominationi vestræ, dum & causa pro alode aut qualicumque cum homine nomine illo in palatio aut ubilibet habere videor, ut ipsa causa suscipere ad mallandum vel prosequendum in vice mea debeas, & cum superscripto illo ex hoc rationare, vel quicquid exinde cum eo de ipsa causa egens gesseris, ratum & definitum apud me esse cognoscas. Factum mandatum sub die illo.

Incipiunt ingenuitates diverso modo factas.

Ingenuitas à die presente.

XXXII. Qui debitum sibi nexum relaxat servitium, mercedem in futurum apud Dominum sibi retribuere confidat. Igitur ego in Dei nomine ille & conjux mea illa pro remedium animæ nostræ vel

retributione æterna te illo ex familia nostra à præsentem die ab omni vinculo servitutis absolvimus, ita ut deinceps, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisses procreatus vel natus, vitam ducas ingenuam, & nulli heredum ac proheredum nostrorum vel cuicumque servitium impendas nec libertinitatis obsequium debeas nisi soli Deo, cui omnia subiecta sunt; peculiare concessio quod habes aut deinceps elaborare poteris. Si tibi necessitas ad tua ingenuitate tuenda contigerit, absque ullo præjudicio ingenuitatis tuæ defensionem Ecclesiæ, aut cujuscumque te eligere placuerit, licentiam habeas, & vitam semper bene & integrè ducas ingenuam. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, nos ipsi, quod absit, aut aliquis de heredibus nostris, vel qualibet opposita persona contra hanc ingenuitatem tuam venire aut eam infringere conaverit, aut te in servitio inclinare voluerit, divina illum ultio subsequatur, & à limitibus Ecclesiarum vel à communione extraneus efficiatur, & insuper inferat tibi cum cogenti fisco auri libram unam, & quod repetit vindicare non valeat, sed præsens ingenuitas omni tempore firma permaneat, stipulatione subnexa.

Item ingenuitas alio modo post discessum.

XXXIII. Dilecto suo illo aut illa, ille. Pro respectu fidei ac servitij tui, quam mihi famularis, pro remissione peccatorum meorum, te ab omni vinculo servitutis absolvo, ea tamen conditione ut dum advixero, mihi deservias; post obitum verò meum, si mihi suprestis fueris, sis ingenuus, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisses procreatus, & nulli heredum ac proheredum meorum vel cuicumque servitium impendas; peculiare concessio quod habes aut elaborare poteris. & cetera.

Item alia adhuc alio modo.

XXXIV. Si aliquos ex servientibus nostris à jugo servitutis absolvimus, mercedem in futurum nobis ex hoc retribuere confidimus. Igitur ego ille propter nomen Domini & retributione æterna te illum ab omni vinculo servitutis absolvimus, ita ut ab hac die vitam ducas ingenuam, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisses procreatus, & nulli heredum ac proheredum meorum vel cuicumque servitium impendas, nisi sub integra ingenuitate defensione cui te ex meis heredibus elegeris habere debeas, & oblata mea, ubi meum requiescit corpusculum, vel luminaria annis sin-

gulis debeas procurare; peculiare concessio quod habes aut elaborare poteris, aut si convenit defensionem Ecclesie illius, & vitam semper ducas ingenuam. Si quis verò.

Evacuatoria.

XXXV. Domino fratri illo. Omnibus non habetur incognitum qualiter ante hos annos, aut ante anno, solidos nostros numero tantos ad beneficium accepisti, & cautionem nobis pro hoc emisisti ut ipsos solidos tunc nobis reddere deberes. quod & ita fecisti. Sed dum illa cautione quod nobis emiseras ad presens non invenimus, ideo tibi hanc epistolam evacuatriam fecimus, ut de ipsis solidis tantum omni tempore ductus & absolutus residuas, & si ipsa cautio apparuerit, vel à nobis aut heredibus nostris quoque tempore ostensa fuerit, nullum sortiatur effectum, sed vacua & inanis permaneat.

Si aliquis seruo vel casando suo aliquid concedere voluerit.

XXXVI. Iustissimis nostris sublevantur muneribus qui nobis fideliter & instanter famulantur officio. Ego in Dei nomine ille fideli nostro illo. Pro respectu fidei & servitij tui, quam circa nos impendere non desistis, promptissima voluntate cedimus tibi à die presente locello nuncupante illo, aut manso illo infra termino villa nostra illa cum omni adjacentia ad ipso locello aut mansello aspiciente, terris, domibus, mancipiis, vineis, pratella, silvola, vel reliquis beneficiis ibidem aspicientibus, ita ut ab hac die ipso jure proprietario, si ita convenit, aut sub redivis terræ in tua revoces potestate, & nulla functione aut redivis terræ vel pascuario aut agrario, carropera, aut quodcumque dici potest, exinde solvere nec tu nec tua posteritas nobis nec heredibus nostris nec cuicumque post nos ipsa villa possederit, non debeatis, nisi tantum si ita vult riga, sed ipsum omnibus diebus vitæ tuæ aut heredis tui emuniter debeatis possidere, vel quicquid exinde facere volueritis liberam habeatis potestatem. Si quis verò, quod futurum esse non credimus, aliquis de heredibus nostris, vel quicumque contra hanc cessionem nostram agere aut ipsam rem tibi auferre conaverit, inferat tibi cum cogente fisco auri tantum & hac epistola firma permaneat, stipulatione subnexa.

Gesta juxta consuetudinem Romanorum, qualiter donationes vel testamenta allegentur.

XXXVII. Anno illo, regnante Dom-

no nostro Rege illo, sub die illo, in civitate illa, adstante viro illo laudabile defensore & omni curam illius civitatis, vir magnificus ille prosecutor dixit: Peto, optime defensor, vosque laudabiles curiales atque municipales, ut mihi codices publicos patere jubeatis, quodam enim in manibus habeo quæ gestorum cupio allegatione roborari. Defensor & curiales dixerunt: Patent tibi codices publici. Prosequere quod optas, dicere non moreris. Vir magnificus prosecutor ille dixit: Venerabilis vir aut inluster vir ille per chartam mandati sui mihi injunxit ut illam donationem testamenti aut cessionem quam ad basilica ad loco sancto illo aut inlustri viro illo ad presens aut post discessum delegavit, in vice sua, ut mos est, gestis municipalibus ipsam donationem debeam allegare. Vir honestus defensor dixit illi: Mandatum quod in te conscriptum habere dicis nobis ostende, vel in presente recitare. Et ille prosecutor hoc modo recitavit.

Textum mandatum.

XXXVIII. Domino magifico fratri illo ille. Peto & supplico caritati tuæ ut in vicem meam epistolam donationis aut testamenti seu cessionis quod de rebus meis illis ad basilica illa pro anima mea remedium aut inlustri viro illius post discessum meum vel ad presens delegavi, in civitate illa publice prosequere & gestis municipalibus, ut mos est, eam debeas allegare. Propterea tibi hunc mandatum conscripsimus, ut sicut superius continetur, taliter prosequere & firmare debeas, & quicquid exinde egeris gesserisve, ratum & definitum apud nos in omnibus esse cognoscas. Factum mandatum tunc, ibi, anno illo.

Post recitationem mandati, vir honestus ille defensor dixit: Mandatum quidem recitatum est, sed suprascripta donatione, testamento, aut cessione, quam præ manibus habere dicis, nobis presentibus recitetur, & ut postulas gestis publicis firmetur. quam verò donationem ille prosector recitavit. Post recitationem verò vir laudabilis ille defensor & curiales dixerunt: Epistola qui recitata est, gestis publicis inferatur, & quod ille prosecutor vellit & petit, gesta ei publice datur. Ille prosecutor dixit: Sufficit mihi, bone defensor, ut donatio quæ recitata est, si mihi gesta tradere jubeatis. Ille defensor dixit: Et quia epistola donationis aut cessionis seu testamenti & mandatum in te

conscriptum per ordinem condita & bonorum hominum manibus roborata, atque signata, manifesta esse cognovimus, dignum est ut gesta ex hoc conscripta atque subscripta tibi tradatur, & ut in archibus publicis memoranda serveretur. Edatur super ordine & mandatus suus in loco, & totum textum, & manumissoris epistolae scribantur; & postea defensor & curiales civium & reliqui eam subscribantur atque signentur.

Epistola si aliqui rem Ecclesie ad usum habeant, & eorum proprietatem pro hoc donent.

XXXIX. Domino sancto & apostolico. Domino & in Christo patri illi Episcopo ille & conjux mea illa. Quatenus ad nostram petitionem vestra habuit pietas & benevolentia ut locello aliquo Ecclesie vestre, nuncupante illo, situm in pago illo, quam ille pro anime sue remedium ad Ecclesia vestra illa in honore sancti illius delegavit, nobis ad beneficium, dum pariter advivimus, aut qui ex nobis pare suo suprestis fuerit, dum advixerit, excolere permisistis. Et nos pariter, juxta quod convenit, tam pro ipso usu quam pro anime remedium, alio locello nuncupante sic, situm ibi, post nostrum ambobus discessum, vobis vel successoribus vestris ad memorata Ecclesia visi fuimus condonasse, ea tamen conditione ut dum advivimus, suprascripta loca, tam illa quam nobis prestitistis, quam & ea quod nos pro anime nostrae remedium ad ipsam Ecclesiam delegavimus, absque ullo prejudicio Ecclesie vestre sine ulla diminutione de qualibet re usufructuario ordine possidere debeamus, & post nostrum, ut diximus, ambobus discessum, prefata loca absque ulla alia renovata, ut mos est in ceteris, precaria per hanc epistolam absque ullius heredum nostrorum aut cujuscunque contrarietate vel expectata traditione vos vel successores vestri aut agentes Ecclesie in vestra faciatis revocare dominatione perpetuiter dominandum, & nostra possessio nullo unquam tempore nullum prejudicium vobis ex hoc generare non debeat. Si quis vero, quod futurum esse non credimus, nos ipsi, aut aliqui de heredibus nostris, vel qualibet persona contra hanc epistolam venire aut aliquid de ipsa locella vobis minuari aut auferre voluerit, cum suprascripto Domino illo ante tribunal Christi deducat rationes, & inferat paribus Ecclesie vestre tan-

tum, & quod repetit vindicare non valeat, sed prefens epistola firma permaneat, stipulatione subnexa. Actum illo.

Prefaria de re Ecclesie ab Episcopo facta.

XL. In Christo sanctae Ecclesie filiis, aut (si tales fuerint) illustribus viris illis, ille illius Ecclesie gratia Dei Episcopus. Dum ad petitionem vestram alio locello nuncupante sic, situm ibi, vobis pariter ad beneficium, dum advixeritis, excolere permisimus, & per hoc alio locello nuncupante sic, situm ibi, de proprietate vestra tam pro ipso usu quam pro anime vestre remedio post amborum discessum ad ipsa Ecclesia sancti illius per vestram epistolam delegastis, ideo nobis cum consensu fratrum nostrorum convenit hanc epistolam prefariam in vobis pariter conscribere, ut dum pariter advixeritis, aut qui ex vobis pari suo successoris fuerit & advixerit, nec nos nec successores nostri nec quislibet de parte Ecclesie nostrae ipsa locella de vestra potestate pontificium auferendi non habeamus, sed per nostrum beneficium aut successorum nostrorum, dum advixeritis, absque ullo prejudicio Ecclesie nostrae vel minuatione aliqua de qualibet re in integritate amba locella excolere debeatis, & post vestrum ambobus discessum, sicut & vestra continet epistola locum precariae facta, absque ullius expectata traditione eas nos aut successores nostri ad partem Ecclesie nostrae revocare debeamus. Facta epistola.

Si aliquis rem alterius quam excolit ad proprietatem habere velit, & non potest, & postea eam precaverit.

XLI. Domino illustri illo & mihi proprio Domino illi. Dum per malorum hominum consilium, quod non debueram, de terra vestra in loco nuncupante illo, quem excolere video, revellare amavi & ipsa terra ad proprietatem facere, & non potui, quod nec ratio prestitit, & vos vel agentes vestri eam ad partem vestram revocastis, vel nobis exinde ejecistis, sed postea ad petitionem bonorum hominum nobis eam ad excolendum reddidistis. Propterea hanc precariam dominationi vestre emittimus, ut quandiu vobis placuerit ut eam teneamus, absque ullo vestro prejudicio, quicquid reliqui accolani vestri faciunt, nos reddere spondimus. Quod si non fecerimus, & ob hoc negligentes, tardi, aut contumaces fuerimus, publice per hanc precariam, ac si semper per quinquennium renovata fuisset, con-

demnati, ut lex præstat tardis aut negligentibus, & de ipsa terra nos pontificium habeatis ciciendi. Facta precaria ibi, sub die illo, anno illo, illo Rege.

Indiculus Episcopi, ad alium in resurrectione Domini eulogias dirigendo.

XLII. Domino sancto & apostolica veneratione colendo Domino & in Christo fratri illi Episcopo ille gratia Dei, ac si peccator, Episcopus. Dominica festivitatis resurrectionisque mysteria, in qua idem Deus Christus tartarus per semetipsum decrevit absolvere, nudus victor que de exsuperato hoste triumphans captivitatem, dedit bona hominibus, propterea remeavit ad caelos, anni circulum revolventi, qua felicitas prosperitatem vestram constituit industriam, aut sanctitatem excepisse, ipsoque Deo præfule percogisse, cum eulogias peculiaris patro vestro sancti illius, & salutationis officia veneratione præcipua, quaesumus ut nostram extremitatem affatu dignabili jubeatis specialibus informare.

Rescriptio ad Episcopo.

XLIII. Domino sancto, meritis apostolico, in Christo desiderabili, Domino & fratri illo Papæ, ille peccator Episcopus. Vestras sacras common. almitatui vestri deferenti venerabile filio commune illo, ut caelitus donabile, nos accepisse prænuſce & comperite. De edulium inquit dedepasti recreati sancto hoc de munere vestro trepidantes, multum de qua pagina ferrit. quod valitantes vobis præcimus esse cum vestris & quintati habuit vestra dignatio instigio ut in virendotirio fuistis dignati, infimo gratias agimus. In his e plura solventes, plusculum quod valeat internum congignere compus, vel verborum carmina pandant, oraçula dicta dicimus. Et illud quod nos flagitare oportet, ut in vestris sapius nobis remiscat oratio.

Quomodo Episcopus nativitatem Domini ad Regi, Regina, vel ad Episcopo visitationis dirigit scriptum.

XLIV. Glorioso atque præcelso & universale catholice sanctæ Ecclesie filio illi Regi, ille Episcopus. Gloriosa atque præcella & universale catholice sanctæ Ecclesie filia illa Regina, ille misericordia Dei Episcopus. Domino inclitoque cultore atque apostolico Domino & in Christo fratri illi Episcopo, ille peccator Episcopus. Dum generaliter dominicæ nativitatis exultamus adventum, censum

debita subjectionis desolvere perurguemus ex voto: atque ideo salutationum munia cum eulogias peculiaris patroni vestri sancti illius (*si ad Regem*) clementiæ vestræ, (*si ad Episcopum*) sanctitati vestræ direximus, cum omni humilitatis genere clementissimè dependentes, suggerimus ut jugi nos præmunientes orato, de vestræ sospitate integritatem trepidare faciatis, dignabili protinus rescribitur.

Item alia de nativitate Domini.

XLV. Iocunditatis mutuae gratiam cognoscere cupientes, divinitus univertitate conlata, non distinemus epistolis præferendam vestram prævenire clementiam, aut sanctitatem, cum eulogias peculiaris patroni vestri illius, honorabile ac devoto cultu poscentes ut qua alacritate festiva nativitatis dominicæ peregristis insignia, nos doceant vestræ sanctitatis exempla. Erunt enim nobis provectuum vestræ incrementa salutis, locuplex thesauri facultatis.

Commendatitias litteras ad Episcopo noto.

XLVI. Domino reverentissimo illo Papæ ille. Reminiscentes vestram affectuosam beatitudinis caritatem, qua tunc ab obtentu retributionis aeternæ nostræ extremitatis personolam in intimis visceribus ac si unicæ dilectionis vinculum amplectebamini sedule, qua fiducia provocatus hos apices vilitatis nostræ fidenter ad dignationem vestram per fratres nostros filios vestros gerulos præsentis destinare præsumpsi, per quos vestram almitatem, si præsumptio non offendit, salutationum munia, ut decet, non arroganter, sed humiliter destinare præsumo, quos ut commendatos in omnibus recipere dignetis, quaesumus opportunè. Etenim in tam longinquis regionibus propter necessitates fratrum comparandum euntes, vestris Christo præfule indigent adminiculis, pro quibus beneficiis centuplicato scenore à Domino retributore bonorum omnium refertum mercedis cumulum in ævum recipiatis dignissimum. Dominus Deus noster piam coronam vestram memorem mei & præsentibus repleat bonis & dignam reddat aeternis, Domne semper meus.

Item commendatitias litteras ad Abbate noto.

XLVII. Domino beatissimo & meritis venerando sancto patri illo Abbati ille in Domino perpetuam mittit salutem. Multimoda nobis benivolo vestro genere comperite gaudia quotiens aditus dede-

rit opportunus ut ad indagandam sospitatem vestram nostras dirigere debeamus litterolas. Idcirco cum salutationum officii humili prece almitati vestrae quasumus ut pro nobis misericordiarum dominum, ubi dignas sedulâsq; funditis preces, exorare non dedignemini quatenus vestris fultis precibus olim optatam adire mereamur patriam. Pariterque latores praesentes famulos vestros, fratres in Christo nostros, quos ob necessaria monasterij nostri illuc usque destinavimus, vestrae beatitudini plurimum commendare praesumimus, ut eis in quo necessarium duxerint solatium praebere pro divino intuitu non dedignentis. Vale pro nobis orans, Domne sancte ac beatissime pater.

Supplicatio pro eo qui in monasterio conversare desiderat.

XLVIII. Domino sancto, Dei que cultore, & mihi in Christo honorabile fratri, illi Abbati, ille salutem optans mitti in Christo. Primum illud tanquam praesens sanctis vestris suggero provolutus pedibus ut meae extremitatis litterolae, cum vestris fuerint sacris manibus traditae, pro me meisque, quos mihi in Christo cohaerere fecit amor, fratribus, precibus Domino commendatis. Deinde subjectus vestri frater in Christo noster ille, superno inspiratus munere, vestrae sanctitati obedientiae nostras se petit litterolas almitati vestrae commendari, per quas suppliciter postulamus ut ovem fauce lupi boni pastoris Christi manu erepta, ad caulas Christi gregis tua sit diligentia reducta, ac vice patris ac medici pia, oro, circa hunc sit vigilantia agrum: quem si pristinae redditum sanitati pastor omnium cum ceteris praesentaveris inlaesum, quae sequatur tuo merces laboris, optimè divinis nostri instructus oraculis. Vale, memor esto mei venerabilis in Christo frater.

Indiculum generale ad omnes homines.

XLIX. Domino nostro, orthodoxo Romanae sedis apostolicae à Deo instituto illi Papae, vel omnibus apostolicis Dominis & patribus, seu Abbatibus; vel Deo dicatis caenobiis degentibus, necnon & inlustribus viris Patriciis, Ducibus, Comitibus, vel omnibus Christiani cultus divine religionis sectantes, ille peccator Episcopus vilissimus omnibus in Domino praesumo mitti salutem. Quatenus praesens portitor ille, radio inflammante divino, non (ut plerisque mos est) vacandi causa, sed propter nomen Domini, itinera ardua

& laboriosa parvipendens, ob lucrandam orationem, limina sanctorum Apostolorum Domini Petri & Pauli adire cupiens, meae parvitate se petit vestrae commendare almitate ac industriae litterolas, per quas vilissimus omnium, tanquam vestris provolutus vestigiis singulorum, supplicare praesumo ut pro me minime exorari jubeatis, & eundem euntem vel redeuntem, si Dominus permiserit, propter nomen Domini solita pietate commendatum recipiatis, & quod necesse habuerit impertire tanti habeatis; quatenus ab ipso mereamini mercedem recipere cumulum qui sibi dixit impleri quantum quis in suis pauperibus visus fuerit erogare.

Indiculum commendatitium ad viros inlustres laicos.

L. Domino inlustre, & praecunctorum magnificentissimo, ac nobilitatis prospaeritate decorato atque sublimato illi, ille peccator in Domino praesumit mittere salutem. Quamquam vestra excellentia meae parvitate minimè sit cognita, tamen multorum relatione didici vestram in Domino maximam devotionem & in servos Dei vel pauperes ejus ob aeterna retributione sollicitudinem non pigram. Qua fiducia provocatus, hos apices vilitatis meae per latores praesentes famulos vestros, fratres in Christo nostros, ad dominationem vestram direximus; per quos vestram industriam, si praesumptio non offendit, plurimum salutare praesumo; & peto ut eis euntes vel redeuntes, in quo necessarium duxerint, propter nomen Domini solita pietate consolare jubeatis.

Indiculum ad homines potentes palatinos, maxime ad cognitos sibi.

LI. Domino inlustri & praecunctorum magnificentissimo viro illi ille peccator perennem in Domino mittit salutem. Vberem strenuitatis vestrae agapem erga nos potissimo jure flagrantem litterarum serie non omittimus excitare, quò, avidi facilitatis vestrae quaestus praesolantes, uberes in Domino à vobis fructus semper suscipiamus, & dum praesenti in vita tibi rerum arbiter locum dedit quo & Ecclesiarum & amicorum feras suffragia, non pigeat subire laborem qui in posterum mercedem conferat lucra, & nunc multiplicia ex numero amicorum ferant suffragia, & unde tibi praesentium portitores, fodales mei, famuli vestri suggererint, pie obaudientes affectui mancipetis. Vale vir vigoratque tuorum decus amicorum. Omnipotentis

tentis Domini pietas ad Ecclesiarum profectum per multa spatia temporum vos conservare & custodire dignetur.

Qualiter ex ordinatione Regis pro nativitate filij sui Domesticus de villa Regis per sua epistola relaxat ingenuos.

LII. Ego in Dei nomine ille Domesticus ac si indignus gloriosissimi Domni illius Regis super villas ipsius illas, illi ex familia dominica de villa illa. Dum generaliter ad omnes Domesticos Regis ordinatio processit pro nativitate Domnicelli nostri illo, ut à Domino melius conservetur, de unaquaque villa fiscale tres homines ex servientibus inter utroque sexu à servitio laxarentur, & nos ita faciendum ob hoc ordinatione recepimus, propterea te per

hanc epistolam nostram, sicut mihi iustum est, ab omni vinculo servitutis absolvo, ita ut deinceps, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisses procreatus, vitam ducas ingenuam, & in nullo servitio nec à nobis nec à successoribus Domesticis nec à quocunque de parte fisci penitus in servitio inclinari non possis, sed per hanc epistolam ingenuitatis, sicut nobis iustum est fieri, bene & integrè ingenuus cunctis diebus vitæ tuæ debeas permanere. Si quis verò aliquis te de statu ingenuitatis tuæ impulare voluerit, inferat tibi cum cogenti fisco auri libram unam, & quod repetit vindicare non valeat, sed præsentem epistolam firmam permaneat, stipulatione subnexa. Actum ibi sub die illo, anno illo, Rege illo, superscripto illo Dōmno nostro Rege.

A P P E N D I X

FORMVLARVM MARCVLFI,

S I V E

FORMVLÆ VETERES

INCERTI AVCTORIS.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. N otitia de colono evindicato.	20. Traditoria de manso vel vinea.
2. Charta sacramentalis.	21. Notitia de servo.
3. Notitia de servo.	22. Notitia de iactivis.
4. Iudicium evindicatum de colono.	23. Securitas.
5. Notitia de colona evindicata.	24. Charta denarialis.
6. Notitia de servo quam colonus comparat.	25. Mandatum.
7. Notitia de terra evindicata.	26. Cessio ad Ecclesiam.
8. Ingenuitas.	27. Precaria.
9. Mandatum.	28. Prestaria.
10. Tractura pro itinere peragendo.	29. Notitia de homine forbatudo.
11. Cessio ad Ecclesiam à novo ædificatam.	30. Indiculus regalis.
12. Littere commendatitiæ seu formate.	31. Item alius indiculus.
13. Ingenuitas.	32. Notitia de colonitio.
14. Venditio.	33. Notitia sacramentalis.
15. Cautio.	34. Notitia de herbis maleficiis.
16. Obnoxio.	35. Cessio.
17. Commutatio de terris.	36. Evacuatoria.
18. Charta agnationis.	37. Libellus dotis.
19. Traditoria de terra.	38. Indiculus regalis.

Tom. II.

E e

39. *Aequalentia vel pactum.*
40. *Donatio ad casam Dei.*
41. *Precaria.*
42. *Prestaria.*
43. *Traditoria de terra.*
44. *Emanitas sanctorum.*
45. *Indiculus regalis.*
46. *Relatum quod.*
47. *Hereditoria.*
48. *Redemptionale.*

Notitia de colono evindicato.

I. **N**otitia qualiter vel quibus presentibus veniens homo aliquis, nomine ille, advocatus sancti illius de monasterio illo & illo Abbate, in civitate illa in mallo publico ante illustri viro illo Comite vel aliis quampluribus personis ibidem residentibus, interpellabat homine aliquo nomine illo, repetebat ei, dum diceret eò quòd ante hos dies ipse homo sacramentum contra ipsam casam Dei vel ipsius Abbatis habuisset adhramitum ad suam ingenuitatem defendendum in ipso mallo in basilica sancti illius ob hoc jurare debuisset, & ipse homo de ipso sacramento jectivus remansit, & ipse homo nullatenus rationes potuit tradere per quod ingenuus esse deberet, vel ipso sacramento jurare potuisset. Et dum hæc causa apud ipso Comite vel ipsius Racimburgiis diligenter fuit inventa vel inquisita, & legibus fuit definita, & ipse homo in presente pro colono ad casam sancti illius vel ipsius Abbatis sibi recognovit vel recredidit, & ipse vicarius per jussionem ipsius Comitis ipsum hominem per manus, pro colono ipsius, advocato illius Abbatis visus est reddidisse, propterea taliter ei fuit iudicatum ut de hac causa notitiam bonorum hominum manibus roboratam eum accipere deberet, quod ita & fecit, ut ipsum hominem ipsa casa Dei vel ipse Abba seu rectores eorum pro colono habeant evindicatum, & sit inter ipsos postmodum ex hac re sublata causatio. His presentibus qui subter firmaverunt.

Charta sacramentalis.

II. Veniens advocatus sancti illius de monasterio illo, seu & illius Abbatis de prædicto monasterio illo, castro illo, in mallo publico, ante illustre viro illo Comite vel aliis quampluribus qui ibidem aderant, interpellabat homine aliquo nomine illo, repetebat ei dum diceret eò quòd genitor suus nomine ille colonus sancti illius

49. *Hereditoria.*
50. *Cantio de vinea.*
51. *Securitas.*
52. *Donatio ad filios.*
53. *Mandatum.*
54. *Gesta.*
55. *Epistola.*
56. *Gesta manumissionis.*
57. *Traditoria.*
58. *Obnoxatio.*

de villa illa fuisset, & ipso colonio de capud suum ad ipsa casa Dei redebeat, & exinde negligens aderat, & ipse in presente hoc fortiter denegabat, & taliter dedit in suo responso quòd de parte franco fuisset generatus, & de matre franca fuisset natus. unde tale sacramento per suam fistucam visus fuit adhramire, & taliter ei fuit iudicatum, ut hac causa apud proximiores parentes suos, octo de parte genitore suo, & quatuor de parte genetricæ suæ, si præmortui non sunt, & si præmortui sunt, apud duodecim francos, tales qualem se esse dixit, in illo castro, in basilica sancto illo, ubi reliqua sacramenta percurrunt, in quadraginta noctes in proximo mallo post bannum refisum hoc debeat conjurare.

Notitia de servo.

III. Notitia qualiter vel quibus presentibus veniens ille in causa monasterij sancti illius, civitatis illius Pontifici, ad vicem venerabile viro illo Abbate de prædicto monasterio, die illo, illa civitate, in mallo publico, ante illustre viro illo Comite, & ante illo Episcopo, vel aliis plures magnificis viris qui ibidem resedebant, homine aliquo nomine illo ibidem interpellabat dicens eò quòd servus monasterij sancti illius de capud suum aderat, & colonus ipsius sancti ille nomine illum de franco homine comparasset, & malo ordine ipso servitio partibus monasterij sancti illius effugiebat vel intendebat. Interrogatum fuit ipsi servo si ipsa causa vera erat aut non. Sed ipse servus in omnibus hoc fortiter denegavit, & ipse Abba vel suus advocatus contra prædicto servo intendebant, & taliter dixerunt, quòd testimonia homines francos presentare poterant, qui hic adstabant, quòd ipse colonus ipso comparaverat, & in suum servitium eum viderant deservire, & per lege servus sancti illo esse debet. Et ipsa hora ipse Abba, vel ipse advocatus, sua testimonia homines septem, his nominibus illo

& illo, adhamivit ut in crastinum die illo ibidem presentare deberent. quod ita & fecerunt. Et ipsi homines sic testimonia-verunt, quod per lege servus sancti illius aderat debitus, & quomodo hoc testi-moniaverunt... super altario sancti illius, in illa capella, quam in curte fisci, ubi reliqua sacramenta soluta sunt, jurati dixerunt. Denuo ipsius servo fuit interrogatum si ip-sa causa recognoscebat, si sic erat veritas. Sed ipse servus in omnibus hanc causam recognovit, & ad servitium sibi reversus fuit, & ipse Abba per iudicium ad ipsas personas, per iussuionem illius Comite, de manu ill. Vicario exceptum, ibidem pro servo sancti illius evindicabat. His presentibus.

Iudicium evindicatum de colono.

IV. Cum recedissent venerabilis ille Abba & inluster vir ille in villa illa in pago illo, ubi ille Comes esse videtur, per iussu-ionem Domno & glorioso illo Rege, ad universonum causas audiendum vel recta iudicia in Dei nomine terminandum, ibi-que veniens ille advocatus monasterij il-lius vel illius Abbatis homine aliquo no-men illo interpellabat, repetebat ei, dum diceret eod quod legitimo colonitio parti-bus monasterij sancti illius vel illius Abba-tis ad villa illa de parte genetrice sua rede-beret, & negligens & jectivus exinde ad-esset. Sed ipse homo de presentibus adstabat, & ipsam causam nullatenus potuit dene-gare, & ad ipsum colonitium se recognov-it, & per manibus ipsum hominem ip-sius Abbatis reddidit. Proinde taliter ab ipsis Missis dominicis, vel illo Comite, seu & ab ipsis Rachimburgiis, ipsius advocato in causa sancti illius vel ipsius Abbatis pro firmitatis studium fuit iudicatum ut dum ipsa causa taliter fuit inventa & legibus de-finita, ut tale iudicio evindicato exinde accipere deberet, quod ita & fecit, ut omni tempore ad ipsum colonitium sancti illius ad villa illa illum habeat evindicatum vel elidiatum, & sit in postmodum inter eos ex hac re subblata causatio. Datum in men-se illo, in anno illo.

Notitia de colona evindicata.

V. Veniens homo aliquis nomine ille advocatus sancti illius, de monasterio san-cti illius, vel illius Abbatis de ipso mona-sterio, die illo, in mallo publico, ante in-lustre illo viro illo Comite, vel ante quam-pluris personis qui ibidem aderant ad uni-versorum causas audiendum vel recta iudicia in Dei nomine terminandum, qui

Tom. II.

subter firmaverunt, femina aliqua no-mine illa ibidem interpellabat, repetebat ei dum diceret eod quod avus suus nomine ille quondam, vel genitor suus ille quon-dam, coloni sancti illius de villa illa fuif-sent, & ipsa femina colona esse debebat, & ipso colonitio malo ordine de ipsa casa Dei effugeret. Sic ipsa femina in presente adstuit, & ab ipsis personis ei interro-gatum fuit si ipsa causa esset veritas, an non. Sed ipsa . . . . in omnibus fortiter denega-vit, & taliter dixit, quod avus suus ille quondam, nec genitor suus ille quondam, coloni sancti illius de villa illa nunquam fuissent, nec ipsa colonitio de capud suum ad ipsa casa Dei sancti illius nunquam re-debebat, sed de patre & de matre bene ingenua nata vel procreata fuisset. Sic ab ipsis personis taliter ei fuit iudicatum, ut apud duodecim homines parentes suos, octo de patre, & quatuor de matre, si pre-mortui non sunt, & si pre-mortui sunt, apud duodecim homines bene francos Sa-llicos, in ipso mallo super altario sancti il-lius, in proximo mallo quem ipse Comes ibidem tenebit, hoc conjurare debeat quod avus suus ille quondam, nec genitor suus ille quondam, coloni sancti illius de monasterio illo de villa illa nunquam fuif-sent, nec ipsa colonitio de capud suum ad ipsa casa Dei non redebeat. Et si hoc in eo placito, sicut superius insertum est, conju-rare potuerit, de hac causa ducta & secura resideat. Sin autem non potuerit, ad ipsa casa Dei se recognoscere faciat. Datum ibi.

Notitia de servo quem colonus comparat.

VI. Notitia qualiter vel quibus presentibus veniens magnificus vir ille die illa in illa civitate in mallo publico ante in-lustre viro illo Comite & ante apostolico vi-ro illo, vel presentibus quampluribus vi-ris venerabilibus Rachimburgis qui ibidem ad universonum causas audiendum vel recta in Dei nomine iudicia terminandum re-sidebant vel adstabant, quorum nomina subter tenentur adnexa, homine aliquo nomine illo interpellabat, dixit eod quod servus ad colono suo nomine illo de capud suum aderat, & venditionem habebat quomodo ipse colonus ipsum comparave-rat, & ipsam venditionem ibidem osten-debat ad relegendum. Relecta epistola, sic ipsi viri ipsum interrogaverunt, si ali-quid contra ipsa charta dicere volebat, vel si eam agnoscebat, an non. Sed ipse servus ipsa charta vera & legitima recog-novit. Sic ipsi viri tale decreverunt iudi-

E e ij

cio, ut ipse ille ipsum ad servitium recipere deberet. quod ita & fecit, & per manu illius Vicarij per iustionem illustre viro illo Comite & per iudicium ad ipsas personas presentaliter recepit. His presentibus. Datum ibi, sub die illo.

Notitia de terra evindicata.

VII. Notitia qualiter vel quibus presentibus veniens venerabilis vir ille Abbas de monasterio illo, die illo, in illo loco, ante illustribus viris magnificis illis & illis Missis Domino & gloriosissimo illo Rege, vel aliis quampluris qui subter firmaverunt, quorum nomina subter tenentur inferta, homine aliquo nomine illo interpellabat, repetebat ei, eò quòd illa terra quam apud homine illo concambiavit, qui est in pago illo, in grafia illa, in loco qui vocatur ille, post se malo ordine retineret injustè. & ipse homo in presente adstabat, & hanc causam nullatenus potuit denegare, nec tradere rationes per quas ipsam terram habere debeat. Sic ipsi homini fuit iudicatum, ut ipsam terram ante ipsos Missos dominicos secundum suam legem ipsi venerabili viro illo Abbati reddere vel revellere deberet. quod ita in presente & fecit. Propterea iubemus ut dum hanc causam sic actam vel perpetratam esse cognovimus, ut ipsa terra ipse Abbas habeat evindicata atque elidiata, sit postmodum ex hac re omnique tempore sublata causatio. Datum ibi sub die illo, anno illo, regnante Domino nostro illo gloriosissimo Rege.

Ingemitas.

VIII. Quoniam sanctissimi Hludovici Imperatoris pietas, quam habet in Deum, ea querere & indagare non cessat quæ Domini potissimum congruant voluntati, quibus quoque religionis honor & devotio magis ac magis de die in dies crescat atque proficiat, & ea quæ ad divinum cultum & officium sanctum pertinent, decoris & honestatis amplius in diebus ejus quam prius habuerint accipiant, & cunctis in futurum temporibus quæ secundum Deum ab eodem inventa procurataque sunt proficiant, & perenni stabilitate à successoribus ejus & fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ inviolabiliter in perpetuum conserventur, memor semper quod dicitur, *Misericordia & veritas custodiunt Regem, & iustitia firmatur thronus ejus*, adeo ut verissimè & propemodum specialiter de eo dictum videatur, *Beata terra cuius Rex sapiens est*; cui etiam illud non

Prov. 20.

Eccles. 10.

Sap. 6.

inconvenienter potest aptari quod Dominus de David perhibuit dicens: *Inveni David secundum cor meum, qui faciat omnes voluntates meas.* Huiusmodi itaque studiis Rex iste sapiens & beatus indefinenter intentus, & Domini semper adhaerens voluntati, cupiens, ut præmissum est, divinum officium modis omnibus honestare, & eos qui Domino Deo sacrificium super altare sanctum offerre debent, & corpus & sanguinem dominicum precum meditatione consecrare, honori habere, & ampliore gratia circumdare, statuit ut Episcopi & Abbates & quicumque ecclesiasticis possessionibus iure prælati sunt, si aliquos ex familia ad presbyteratus ordinem promoveri velint, prius eos, permissu ipsius, libertate donent, & sic tandem ad sacerdotij gradum dignissimè subvehant. Igitur ego ille minimus servorum Dei famulus Ecclesiæ Senonicæ Archiepiscopus tanta serenissimi Hludovici Augusti auctoritate, quæ Senonis in arcibus Ecclesiæ episcopij servatur, fultus per hunc libellum manumissionis te fratrem nostrum, quem servilis conditio hæcenus addictum tenuit inter hujus Ecclesiæ familiam, quia fratrum testimonio, inter quos enutritus es, dignus ad sacerdotalem honorem suscipiendum prædicaris, censeo te atque statuo ante sacri altaris cornu in conspectu sacerdotum & cleri & populi adstantis à presentis die & deinceps ab omni iugo servitutis humanæ absolutum fore civemque Romanum appellari, ita ut nulli hominum pro servili conditione quicquam debeas servitij nec obsequij neque etiam libertinitatis munus impendere, non mihi, nec successoribus, aut actoribus, quicumque præferint huic Ecclesiæ, non iudicialia præditi potestate, sed soli Deo licentiam & facultatem habeas liberè famulandi, diésque tuos vitamque ipsi dicandi; ut in ipsius Ecclesiæ proficias ad honorem & profectum plebis pretioso sanguine Christi redemptæ, quatenus hanc pro modulo tuo montis instruas, orationibus juves, exemplis informes, corporis & sanguinis dominici consecratione, propter cuius honorem hanc consecutus es dignitatem, reficias, ut sicut ab humana servitute liberatus per hanc manumissionem esse cognosceris, ita per divinam doceas diabolicæ dominationis jugum evadere plebem quæ tibi à proprio Pontifice fuerit commissa. His quoque subnectere placuit, canonicis admoniti constitutionibus, ut si qua dein-

Capitular.
an. 816. c. 6.

ceps prædia vel mancipia tui nominis titulo comparaveris, hoc observare studeas quod in eisdem decretum esse cognoscitur. Et si forte, quod absit, à tuo proposito exorbitaveris, presbyteratus gradum canonico iudicio amittere cogaris. Hanc ingenuitatem manu propria subscripsi, & qui subscriberent rogavi. Actum. & reliqua.

Mandatum.

IX. Legibus institutum est & consuetudine per tempora conservatum ut quicumque advocatum instruere velit, mandato legaliter dato atque solenniter confirmato eum instruere debeat, ut omnes causas quas adgredi vel repellere debet, prosequi & defendere inoffensè valeat. Igitur ego ille sanctæ illæ Ecclesiæ vocatus Episcopus injungo, mando, & per has litteras delegeo tibi illo fideli meo de rebus sancti illius, sitis in pago illo, in locis nuncupatis sic, cum adjacentiis vel aspicientibus ad eas locis aliis per omni jure investigare, inquirere, prosequi, & admallare debeas per malos, vicos, castella, oppida, & civitates, necnon etiam, si necessitas incubuerit, in palatio ante Vicarios, Comites, Missos dominicos, Comites palatii, sive ante omnes iudices quibus hoc officium delegatum est ut causationes & lites definire & terminare justè & rationaliter debeant; & quicquid legibus cum justitia inde prosecutus fueris & definieris, scito apud me ratum & acceptum atque inconvulsam mansurum. Quod mandatum in te conlatum ut firmum fixumque permaneat, manu propria subter firmavi, & qui adfirmare deberent rogavi.

Tractatus pro itinere peragendo.

X. Dominis sanctis & apostolicis sedibus allocatis Episcopis, Abbatibus, vel Abbatissis, & omnibus in Christo patribus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, & Decanis, vel omnibus in Christo credentibus & Deum timentibus, ego in Dei nomine ille, ac si indignus peccator, ultimus omnium servorum Dei servus, Episcopus videlicet sive Abbas de civitate illa vel de monasterio illo, ubi pretiosus ille martyr sive confessor Christi humanitus in corpore requiescit, salutem vobis perennem in Domino destinare curavimus. Cognoscatis siquidem, Domni & sancti patres, seu & sorores in Christo, quia innotescimus vobis eò quòd peregrinus iste, nomen ille, ex genere illo, ad nos venit, & nobis innotuit atque confi-

lium quæsit de hoc videlicet facto quòd infligante adversario, peccatis facientibus, proprio filio suo vel fratre suo sive nepote nomine illo interfecit, & nos pro hac causa secundum consuetudinem vel canonicam institutionem dijudicavimus ut in lege peregrinorum ipse præfatus vir annis tot in peregrinatione ambulare deberet. Propterea cognoscatis, sanctissimi patres, has litteras, ut quando ad sanctitatem vestram venerit, meliùs ei credatis, & quòd nullatenus pro alia causa ambulare dinoscitur nisi, sicut superiùs diximus, pro peccatis suis redimendis, ut vos eum nullo modo teneatis, nisi tantum, quando ad vos venerit, mansionem ei & focum, panem & aquam largire dignemini; & postea sine detentione liceat ei ad loca sanctorum festinare. Sic exinde agite pro amore Dei & reverentia sancti Petri, sanctissimi patres, ut vobis pius Dominus in illa beata seu immortalis vita remunerare dignetur, quia in ipso peregrino Christum pavistis seu suscepistis, considerantes videlicet quòd ipse Dominus dixit: *Hospes fui, & suscepistis me. Et: Quod uni ex minimis* Math. 25. Ibid. 18. *istis fecistis, mihi fecistis.* Quid plura? Ad sapientes sufficit semel loqui. Commendamus nos obnixè in vestris sacris precibus, ut nostri meminisse dignemini. Valet in Christo feliciter, sanctissimi patres, ut ad æternam angelorum digni habeamini mansionem *perpetuam. Facta hæc epistola *pervenire. sub die illo.

Cessio ad Ecclesiam à novo edificatam.

XI. Regnante Domino Iesu Christo in perpetuum, ego ille Episcopus. Omnibus non habetur incognitum qualiter ego auxiliante Domino in pago, in villa cuius vocabulo est ibi, basilicam sanct. . . . . atque sancti Stephani, vel in honore ceterorum sanctorum quorum ibidem reliquæ quiescunt, construxi atque Kalendas Iunij dedicare certavi, consentientibus etiam confratribus, tam Canonicis quam & monachis, vel ceteris hominibus qui ad præsentem fuerunt, ut villæ quarum vocabula sunt Cadiliaco, Tanculfovilla, Fagido, & Barbitione villare, ut ibidem aspicere deberent, ad Missas veniendi & ad baptismum vel prædicationem, & ut decimas suas ad memoratam basilicam dare deberent. Propterea pro firmitatis studium hanc consensionem scribere rogavimus ut temporibus nostris atque successoribus nostris hæc nostra consensio firma & stabilis valeat permanere, & sciant omnes tam

præsentes quàm & absentes seu successores nostri quia dedimus in memoratum illum Cadillaco duos mansos ad ipsam luminariam providendam vel unde Presbyter qui ibidem officium fungere videtur vivere debeat. Et addimus ad hoc insuper de terra arabile . . . . . & de vinea aripenne uno & dimidio, ut ævo tempore in elimosinam nostram seu successorum nostrorum ita valeat perdurare. Actum fuit hoc sub die memorato KL. Iunij in anno VIII. Christo propitio imperij Domni Karoli serenissimi Augusti, & anno * regni ejus in Francia, atque xxxv. in Italia, Indictione prima, in Dei nomine feliciter. Amen. His præsentibus qui adfuerunt, illic his præsentibus.

* XLIII.

Littere commendatitiae.

XII. Sancto & Deo amabili Magnoni dono Dei Archiepiscopo ex Senonica urbe. Ego enim in Dei nomine Ebroinus donum Dei Archiepiscopus ex Bitonge urbe in Domino Iesu salutem optamus vobis in perpetuum. De cetero notum facimus sanctitati vestrae quia iste præfens Presbyter, nomen Dodobertus, parrochianus noster, in nostra diocese natus, & sacris litteris edocatus sit, ad ordinem sacrum eum promovere iussimus. Postea verò petivit nobis licentiam ut in vestra parrochia apud hominem aliquem nomen Hercambaldum manere voluisset. Nos verò petitionem illius non denegavimus, nisi licentiam illi dedimus, quia scimus quòd de bene liberis hominibus ortus sit. Vnde has litteras commendatitias more ecclesiastico factas ad sanctitatem vestram misimus, ut scire valeat Deo digna caritas vestra eum nec fuga lapsum, nec sua malitia à nobis eiecum, sed nostra voluntate destinatum. Et ut certius credatis, Græca elementa quæ octogenarium quadringentesimum & primum numerum expriment in primitus adnexuimus. Π. Petri quoque nomine primam litteram sumptam in medium adscribere rogavimus. Nihilominus etiam parvitas nostræ nomine primam litteram E. magnitudinis vestrae secundam litteram A. istius fratris nomine tertiam litteram Δ. civitatis nostræ quartam Ω. & Indictionem quartam adjunximus. Addidimus nonagenarium & nonum numerum, id est φ. & θ. & insequenter impressione sigilli nostri subter confirmavimus, & manu propria eam roboravimus, & Clericis nostris roborari iussimus. Actum in anno decimo imperij Domni nostri

ill. & anno XLIII. regni ejus in Dei nomine feliciter. Amen.

In nomine Π & Υ & Α. Reverentissimo sancto & Deo amabili illi Archiepiscopo Senonicae urbis. Ego enim in Dei nomine ille Cinomanice civitatis Episcopus in Domino Iesu Christo opto vobis salutem in perpetuum. De cetero notum facimus sanctitati vestrae quia iste præfens Presbyter &c. *quæ ad verbum eadem sunt cum superiori, ideòque hic repetita nolimus.*

In Dei nomine. Sanctissimo ac reverentissimo fratri illo Episcopo ille illius urbis Episcopus in Domino sempiternam salutem. Cognoscat fraternitas seu caritas vestra quia iste præfens Presbyter nomine ille in parrochia & in Ecclesia nostra sacris litteris edocatus fuit, & ab infantia fuit apud nos seu prædecessores nostros bonum habens testimonium, bonamque continentiam & innocentem vitam deducens. Vnde placuit illi modò ut ad aliam Ecclesiam se converteret, volens sibi querere seniore qui se de rebus temporalibus adjuvet, & cui ille secundum ministerium quod sibi injunctum est obsequium præbeat. Vnde vestram fraternitatem competentam facimus ut cuicumque placuerit eum suscipere, absque ulla ambiguitate hoc faciat, sciens illum & boni esse testimonij & à nobis sibi ab Ecclesia, quæ nobis ad regendum concessa est, migrandi licentiam accepisse. Et ut hæc litteræ firmiorem obtineant dignitatem, meliusque eis fides adhibeatur, manu nostra eas subter roboravimus.

Ingenuitas.

XIII. Dum omnipotens Deus nobis concedit in hoc seculo sanum corpus habere, oportet nobis pro salute animæ nostræ frequentius cogitare debere ut aliquantulum de peccatis nostris minuere mereamus. Itaque ego ille in Dei nomine pro animæ meæ remedium, vel pro meis peccatis minuendis, ut in futurum Dominus veniam mihi præstare dignetur, servum juris mei nomine illum relaxavi ingenuum; ea verò ratione ut à die præsentis sit bene ingenuus, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus vel natus. Peculiare verò si aliquid habet, aut inantea Christo propitio laborare potuerit, cessum habeat. Et nulli heredum ac proheredum meorum nullum impendat servitium nec libertinitatis, nisi soli Deo, cui omnia subiecta sunt. Testamentum etiam faciendi, defensionem vel mundeburdem

Ecclesiarum aut bonorum hominum, ubicunque se eligere voluerit licentiam habeat ad conquirendum. Si quis verò, quod nec fieri . . . . . si ego ipse aut ullus de heredibus meis, vel quislibet ulla opposita persona, quæ contra hanc ingenuitatem ista, quam ego plenissima voluntate mea pro amore Domini nostri Iesu Christi & pro meis peccatis fieri & adfirmare rogavi, venire conaverit, inferat tibi unâ cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, & præfens ingenuitas omni tempore firma permaneat, stipulatione subnixa. Actum illo.

Venditio.

XIV. Domino illustri illo ille. Ratio & consuetudo exposcit ut inter emptore & venditore scriptura confirmat, ita ut nec distrahendi, sed ulla repetitio, nec comparandi qualibet videtur esse formido. Idcirco nulli cogentis imperium, nec à judiciaria potestate coactus, sed mea propria & spontanea voluntate & arbitrium, accepto vero pretio, constat me vendidisse vel tradidisse, & ita vendidi, vel de præfente tradidi, hoc sunt res proprietatis meæ in pago illo, quæ dicuntur illæ, id est, tam mansis, domibus, ædificiis, torum & ad integrum re in exquisita. Et accepi à te pretium pro hoc quod mihi bene complacuit, hoc est, tam in argentum quam in actum valentes solidos tantos tantum. Et super scriptas res per hanc venditionem publicè tibi à die præfente tradidi ad possidendum, ut quicquid exinde à die præfente facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si quis verò, quod futurum esse non credo, si ego ipse aut ullus de meis heredibus, vel quislibet ulla opposita persona, qui contra venditionem istam venire conaverit, & à me vel heredibus meis non fuerit defensatum, tunc inferat tibi, unâ cum socio fisco, duplum tantum quantum à te accepi, vel quantum ipsas res immelioratas valuerint in duplum esse reddendum, & præfens venditio omni tempore firma permaneat.

Cautio.

XV. Domino fratri illo ille. Ad petitionem meam mihi non denegasti nisi ut in summa necessitate mea argento vel actio tuo valente solidos tantos in manu mea ad præstitum beneficium mihi præstiffi. Et ego pro hoc talem cautionem in te fieri & adfirmare rogavi ut usque ad annos tantos in unaquaque hebdomada

dies tantos opera tua, qualia mihi injunxeris, & ratio præstat, facere debeam. Quod si minimè fecero, aut negligens aut tardus exinde apparuero, aut ante ipso placito me immutare præsumpsero, tunc spondeo me per hujus vinculum cautionis, ubi & ubi me invenire potueris, sine ullo iudicio interpellationis pro dupli satisfactione me retineas debitorem. Et quomodo ipsi anni transacti fuerint, debito tuo tibi reddito, cautionem meam per manibus recipiam, stipulatione subnexa. & reliqua.

Obnoxatio.

XVI. Domino fratri illo ille. Omnibus non habetur incognitum qualiter mihi gravis necessitas & natus pessimas mihi oppresserunt, & minimè habeo unde vivere vel vestiri debeam. Propterea ad petitionem meam mihi non denegasti nisi ut in summa necessitate mea argentum vel actio tuo valente solidos tot in manu mea mihi dedisti, & ego minimè habeo unde ipsos solidos tuos tibi reddere debeam. Propterea obnoxiationem de capud ingenuitatis meæ in te fieri & adfirmare rogavi, ut quicquid de mancipia tua originalia vestra facitis, tam vendendi, commutandi, & disciplinam imponendi, ita & de me ab hodierno die liberam & firmissimam in omnibus potestatem faciendi habeas. Si quis verò, quod nec fieri credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis, vel quislibet opposita persona, qui contra hanc obnoxiationem istam venire conaverit, inferat tibi unâ cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, & præfens obnoxatio firma permaneat, cum stipulatione subnixa. Actum illo.

Commutationes de terris.

XVII. Inter quos caritas inlibata permanferit, pars pari suo opportuna & congrua beneficia non denegabit. Ideoque auxiliante Domino nostro placuit atque convenit inter illum & illum de commutandis terris eorum, ut pro communi opportunitate inter se commutare deberent. quod ita & fecerunt. Dedit itaque ille de parte sua ad partem ipsius illius terram proprietatis suæ in pago illo, in loco qui dicitur ille. Habet in longo dextros tantos, & in lato dextros tantos. Subjungit de uno lato terra lui, de uno fronte terra illius, ex alio verò fronte terra illius infra ipsa terminatione & mensura ad integrum. E contra ad vicem dedit ille de parte sua ad parte ipsius lui terram proprietatis suæ

in pago illo, in loco qui dicitur ille. Habet in longo dextros tantos, & in lato dextros tantos. Subjungit de uno lato terra lui, de alio lato terra illius infra ipsa terminatione & mensura ad integrum. Ita ut ab hodierno die unusquisque contra parte suo quod accepit habeat, teneat, atque possideat, vel quicquid exinde à die præsentis facere voluerit, liberam & firmissimam in omnibus habeat potestatem faciendi. Si quis verò, quod nec fieri credo, si ego ipse, aut aliquis de heredibus meis, vel quislibet ulla opposita persona qui contra hanc commutationem pars contra parte suo venire conaverit, inferat pars pari suo ista tota servante, unà cum socio fisco, auri uncias tantas esse multandum, & præsentis commutationes duo uno tenore conscriptas omni tempore firmas & inviolatas permaneant.

Charta agnationis.

XVIII. Femina illa, ille. Omnibus non habetur incognitum qualiter te per voluntatem tuam servus juris mei nomine ille ad conjugium sociavit uxorem. unde te vel procreationem tuam in servitio inclinare potueram. Sed mihi præparavit voluntas plenissima ut talem epistolam donationis in te fieri & adfirmare rogarem, ut si aliqua procreationes filiorum aut filiarum ex te nata vel procreata fuerint, sub integra ingenuitate cum omni peculiare eorum valeant Christo propitio permanere, & quicquid laborare potuerint cessum habeant, & nulli heredum ac proheredum meorum nullum impendant servitium nec hominum vel patronatus obsequium, nisi soli Deo, cui omnia subiecta sunt. Testamentum etiam faciendi, defensionem vero vel mundeburdem Ecclesiarum aut bonorum hominum, ubicunque eligere voluerit, licentiam habeat ad conquirendum. Si quis verò, quod nec fieri credo, si ego ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quislibet ulla opposita persona, qui contra hanc epistolam agnationis venire conaverit, inferat ei cui litem intulerit ista tota servante, unà cum socio fisco, auri uncias tantas esse multandum, & præsentis agnatio omni tempore firma permaneat.

Traditoria de terra.

XIX. Veniens homo aliquis nomine ille in pago illo, in loco qui dicitur ille, ante bonos homines qui subter firmaverunt, terram illam, id est, tam mansis &c. totum & ad integrum, quam ante

hos dies homine aliquo nomine ille per venditionis titulum accepto vero pretio visus fuit vendidisse; sed ante ipsos bonos homines ad integrum, ut quicquid prædicta venditione ei vendidit, per manus partibus ipsius lui vel herbam vel terram visus fuit tradidisse, & per suam fistucam contra ipsum illum exinde exitum fecit, ut quicquid ipse ille de ipsa terra à die præsentis facere voluerit, liberam & firmissimam in omnibus habeat potestatem faciendi. & cetera.

Traditoria de venditione.

XX. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens homo aliquis nomine ille Missus in lustris viri illius super fluvio illo, in loco quod dicitur ille, ad illo manso vel illa terra quam ille homo hominibus illis ante hos dies ad casa sancti illius pagensis per chartam cessionis partibus ipsius illius per illud ostium vel anaticula de ipsa casa per herba vel terra de ipso manso, vel quicquid ad ipso manso aspicit, sicut in ipsa cessione est insertum, ad partem ipsius Ecclesie visus fuit tradidisse vel consignasse. Id sunt quibus præsentibus.

Notitia de servo.

XXI. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens homo aliquis nomine ille in pago illo, in loco qui dicitur ille, seu in mercato, vel in quocunque loco, ante bonis hominibus qui subter firmaverunt, dato suo pretio ad hominem negotiantem solidos tantos, servum suum nomine illum visus est comparasse. Et ipse negotians ipsum servum superius nominatum per manus partibus ipsius lui visus est tradidisse, non fraude, sed in publico; ut quicquid exinde à die præsentis facere voluerit, liberam & firmissimam in omnibus habeat potestatem faciendi. Id sunt.

Notitia de jacturis.

XXII. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens homo aliquis nomine ille in pago illo, in loco qui dicitur ille, in mallo publico, ante viro illo Comite vel reliquis quampluris bonis hominibus qui subter firmaverunt, repetebat ei, dum diceret eò quòd homine aliquo nomine illo ante ipsum Comitem aframitum habuisset, à quo placitum venit ipse, ille placito suo custodiebat, & nec ipse ille ad eum placitum venit, nec missò in vicem suam direxit qui ulla sonia nuntiaffet, & placito suo neglexit, & jactivus exinde remansit. Id sunt quibus præsentibus fuerunt.

Securitas.

Securitas.

XXIII. Non minima sed maxima vertitur discordia inter illos & illos. Venientes ante illo & illo, repetivit ipse ille adversus ipsius lui, eò quod genitore suo aut germano suo illo malo ordine interfecisset. Interrogatum fuit ab ipsis viris ipsi lui si hæc causa ita acta vel perpetrata fuisset an non, id ipse in præfente dicere deberet. Sed cum ipse ille hanc causam minimè potuit denegare, sic ab ipsis viris fuit iudicatum, ut illa leode, ut lex erat, desolvere deberet. quod ita in præfente & fecit. Et ego hanc securitatem in ipso illo fieri & adfirmare rogavi ut nullo unquam tempore de jam dicta morte nec de ipsa leode nec ego ipse nec ullus de heredibus meis nec quislibet ulla calumnias nec repetitiones agere nec repetere non debeamus. Quod qui attentaverimus, nullum obtineat effectum, & insuper inferamus tibi, unà cum socio fisco, auri uncias tantas esse multando, & præfens securitas omni tempore firma permaneat.

Charta denariæ ante Regem.

XXIV. Ille Rex Francorum vir inluster. Et quia ille veniens ante nos vel procerum nostrorum præfentia jactante denario secundùm lege Salica servo suo nomen ille dimisit ingenuo, ejus quoque absolutionem per præfente auctoritate firmamus. Præcipientes enim ut sicut enim & reliqua mansuaria qui per tale titulum in præfentia Principum noscuntur esse relaxati ingenuum, ita & admodum memoratus ille per nostro præcepto plenius in Dei nomen confirmatum perennis temporibus cum Dei & nostra gratia valeat Christo propitio permanere bene ingenuus atque securus.

Mandatam.

XXV. Domino magnifico fratri illi, ille. Omnibus non habetur incognitum qualiter me senectus adgravat & infirmitas domat, & causas meas minimè valeo proficere vel admallare. Propterea precor & supplico caritati tuæ ut in vicem meam omnes causas meas, tam in pago, quam & in palatio, vel in quibuscunque pagis vel territoriis ubicunque mihi oportet, apud quemlibet hominem, tam ad mallandum quam ad responsum dandum proficere facias. Et quicquid exinde egeris gesserisve, apud me in omnibus & ex omnibus ratum & aptum atque transactum in omnibus definitum esse cognoscas: quia amo te plus quam me, plus te quam here-

Tom. II.

des meos. Et ut hoc mandatam post te firmius retineas, & taliter obtineat firmitatem quasi gestis fuisset alligatum, manu propria subter decrevi adfirmare, & qui subscripserunt in præfente rogavi.

Cessio ad Ecclesiam.

XXVI. Domina sanctæ ac reverentissimæ Ecclesiæ sancti illius, quæ est constructa in pago illo, in loco qui dicitur ille, ego in Dei nomine ille, pro meis peccatis minuendis, ut in futurum Dominus veniam mihi præfere dignetur, cedo ad luminare vel sacrificio ad ipsa casa Dei vel ipso domo Dei condigendo, cessumque in perpetuum esse volo, & de jure meo in jure & dominatione ipsius Ecclesiæ transcribo atque transfundo, hoc est, res proprietatis meæ in pago illo, in loco quod dicitur illo, in jam dicta loca, id est, tam mansis, domibus, ædificiis, totum & ad integrum re inexacta, ita ut ab hodierno die ipsa casa Dei ad altare Domini proferendo, vel ad ipso domo Dei condigendo, ipsas res habere debeat. Et si mihi placuit inferendum ut nullus Pontifex aut quislibet rector, si de ipsa casa Dei, de ipso luminare vel sacrificio ipsas res abstrahere conaverit, au in beneficium dare præsumperit, tunc ipsas res ad me vel heredibus meis perveniant. Si quis verò, quod nec fieri credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis, vel quislibet opposita persona, qui contra hanc cessionem istam, quam ego plenissima voluntate mea pro amore Domini nostri Iesu Christi fieri & adfirmare rogavi, venire conaverit, inferat tibi ista tota servante, unà cum socio fisco, auri uncias tantas esse multando, & præfens cessio omni tempore firma permaneat.

Precaria.

XXVII. Domina sanctæ ac reverentissimæ Ecclesiæ pagensi, his nominibus, quæ est constructa in pago illo, in loco quod dicitur ille, ego in Dei nomine ille. Omnibus non habetur incognitum qualiter res proprietatis meæ in pago illo, in loco cui vocabulum sunt illas & illas, in jam dicta loca, id est, tam mansis, omnia & ex omnia per mea cessione ad lumen vel sacrificium ad ipsa casa Dei à die præfente delegavi, postea ad petitionem meam mihi non denegasti, nisi ut ipsas res, quando advivo, mihi ad usandum vel condigendum præfere deberetis. quod ita & fecistis, sic taliter ut tempore vitæ meæ ipsas res habere & usare vel condigere

Ff

debeam, & post meum quoque discessum, cum omni re immeliorata, agentes ipsius Ecclesie absque expectata traditione in eorum revocent dominatione vel potestate. Propterea talem precariam ad ipsa casa Dei fieri & adfirmare rogavi ut ipsas res nec vendere nec donare nec commutare, nec per nullis modis nullisque ingeniis de ipsa casa Dei abstrahere nec minuare pontificium non habeam, nec mea possessio nullo præjudicio vobis nec ad ipsa casa Dei agere nec generare non debeam nec ego ipse, nec ullus de heredibus meis, nec quislibet opposita persona. Quod si attenterimus, nullum obtineat effectum, & insuper inferamus partibus ipsius Ecclesie vel suis rectoribus, unâ cum socio fisco, auri uncias tantas esse multando, & alias precarias per quinquennium fuerint renovatas, ista per se obtineat firmitatem.

Præsentia ad Ecclesia.

XXVIIII. In Christo filio illo, in Dei nomine ille donum Dei rector qui est custos Ecclesie illius, quæ est constructa in pago illo, in loco quod dicitur ille. Omnibus non habetur incognitum qualiter tu res proprietatis tuæ tam infra civitatem quam & aforis in ipso pago, in loco cujus vocabulum sunt illas & illas, in jam dicta loca omnem rem tuam per tua cessione ad ipsa casa Dei vel ipso domo Dei à die præsentis delegasti. Postea ad petitionem tuam non denegavimus, nisi ut ipsas res ad præstitum beneficium tibi præstare deberemus. Quod ita & fecimus, sic taliter ut tempore vite tuæ ipsas res per nostro beneficio habere vel condigere sive usare debeas, & annis singulis in festivitate sancto illo censo ad lumen vel sacrificium solidos tantos per temetipso solvere facias, & nec nos ipse nec nullus de successoribus nostris, nec quislibet de parte nostra, ipsas res tempore vite tuæ tibi abstrahere nec minuare non debeamus. Et ut has litteras firmius post te firmiores retineas, manu propria subter decrevimus adfirmare.

Notitia de homine forbatudo.

XXIX. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens homo aliquis, nomine ille, in pago illo, in loco quod dicitur ille, in mallo publico, ante ipso Comite illo vel aliis bonis hominibus qui subter firmaverunt, posita manu sua super sacrosancto alterio sancto illo sic juratus dixit: Hic juro per hunc loco sancto & Deo altissimo & virtutis sancti illius quod homo

aliquis nomine ille, ita factus, apud arma sua super me venit, & colpus super me misit, & sic mihi Deus directum dedit, ego ipso de arma mea percussi, & talis colpus ei dedi pro quid ipse mortuus est, & quod feci super me feci, & ego hodie ipso facio infra damno & forbatudo infra noctes XLII. sicut lex est & nostra consuetudo, apud tres aloarius, & duodecim conlaudantes juraverunt, & de linguas eorum legibus dixerunt. Id sunt qui præsen.

Indiculus regalis.

XXX. Ille Rex Francorum vir illustre magnifico fratri illi Comiti. Cognoscas quia iste præsens ille ab hac missa petitione nobis suggestit eò quod homo aliquis nomine ille res suas in vestro ministerio ad sancto illo delegasset, & dicit quod ille vel alij homines ipsas res contendunt malo ordine. Propterea omnino tibi rogamus ut, si veritas est, integram justitiam sine ulla moratione ei facias exinde. Et si antea minime definitum non fuerit, tunc ipsos homines qui hoc contendunt malo ordine, per fidejussores positos, super noctes tantas postquam has litteras recipies, ante nos facias advenire. Taliter agas, si gratiam nostram velis habere.

Item alius indiculus.

XXXI. Ille Rex Francorum vir illustre illo Comite, seu junioribus atque successoribus vestris, seu Missis nostris discurrentibus. Cognoscatis quia in nostra elemosyna taliter isto præsentis illo, dum & ipse senus esse videtur, taliter ei concessimus, ut de omnes hostes vel omnibus bannis seu & arribannus sit conservatus, ut neque vos neque juniores atque successores vestri ipso pro hoc inquietare nec dismanuare non præsumatis, nec facere dimittatis, sed liceat ei cum Dei & nostra gratia quieto ordine ad propria vivere vel sedere. Et ut certius credatis, manu nostra subter adfirmavimus, & anulo nostro sigillavimus.

Notitia de colonio.

XXXII. Notitia qualiter vel quibus præsentibus veniens homo aliquis nomine illo in pago illo, in mallo publico, ante viro illo Comite vel reliquis quampluris bonis hominibus qui subter firmaverunt, homine aliquo nomine illo ibidem interpellabat, repetebat ei eò quod genitor suus aut genitrix sua illa coloni sui fuissent, & ipse ille suus colonus esse debebat, & malo ordine de ipso colonatico se abstrahere & neglegens erat. Interrogatum

fuit ab ipsis viris ipsis, si ipse ille colonus ipsius sui esse debebat, an non, in praesente ei dicere deberet. Et ipse ille nullatenus potuit dicere nec adponere, nec nullam ratione tradere per quid ipse de ipso colonatico se abstrahere potuisset; & in praesente pro colono ipsius sui se recedidit vel recognovit. Sic ab ipsis viris fuit iudicatum, ut ipse ille ipso illo pro colono habere debeat. Et sic jam dictus Comes ipso illo per manus partibus sui visus est reddidisse. His praesentibus.

Notitia sacramentalis.

XXXIII. Notitia qualiter & quibus praesentibus veniens homo aliquis nomine ille in pago illo, in basilica sancto illo, ubi plurima sacramenta percurrere videntur, ante viro magifico illo vel reliquis quampluris bonis hominibus qui subter firmaverunt, posita manu sua super sacrosancto altario sancto illo, sic juratus dixit: Hic iuro per hunc loco sancto & Deo altissimo & virtutis sancto illo, unde me ille homo in mallo publico mallabar, quod ego terra sua aut ad conjugem suam illam, in pago illo, in loco quod dicitur ille, de eorum potestate per fortia nunquam proprii aut pervasi, sed de ista parte triginta & uno anno ferè amplius. . . . . semper exinde fui vestitus, & post me divisi, & per legem & iustitiam plus obtineat me ad habere quam ipsius sui aut conjugem suam reddere, & ad quod mihi iudicatum fuit in nullo non redebeo, nisi isto & unico sacramento, per hunc loco sancto & Deo altissimo & virtutis sancto illo. Insequenter verò post ipso tres aliorum & duodecim conlaudantes juraverunt, & de linguis eorum legibus dixerunt. Id sunt. & reliqua.

Notitia de herbas maleficas.

XXXIV. Notitia qualiter vel quibus praesentibus veniens femina aliqua nomine illa in pago illo, in mallo publico, in basilica sancto illo, ante illos & illos & alios quamplures bonis hominibus qui subter firmaverunt, posita manu sua super sacrosancto altare sancto illo, sic jurata dixit: Hic iuro per hunc loco sancto & Deo altissimo & virtutis sancto illo, unde me ille ante viro magifico illo vel aliis bonis hominibus mallavit quod ego herbas maleficas temporassem, vel bibere ei dedissem, per quid ipse infirmasset aut vitam suam perdere debuisset, ego herbas maleficas nec potiones malas nunquam temporavi, nec bibere dedi, per quid ipse infirmus vel infans fuisset aut vitam suam perde-

Tom. II.

re debuisset, & aliud de ista causa in nullo non redebeo nisi isto unico & idoneo sacramento per hunc loco sancto & Deo altissimo & virtutis sancto illo. Insequenter verò post ipsam tantam juraverunt, & de linguis eorum legibus dixerunt. Id sunt.

Cessio.

XXXV. Dulcissimo atque in omnibus amantissimo filio meo illo ille. Ammonuit mihi amor & dulcitas tua, & ex alia parte tu cotidie mihi non cessas deservire, & in bono impendas effectum. Propterea mihi praeparavit plenissima voluntas ut aliquid de hereditibus propriis meis extra consortium germanus tuus tibi concedere deberem, quod ita & feci. Propterea cedo tibi post meum quoque discessum de hac luce, à die praesente, cessumque in perpetuum esse volo, & de iure meo in iure & dominatione tua transcribo atque transfundo, hoc est, servo juris mei nomine illo, vel aliam rem, terris, vel quacunque domum, ita ut ab hodiernum diem habeas, teneas, atque possideas, vel quicquid à die praesente facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si ego ipse aut ullus de hereditibus meis, vel quislibet ulla opposita persona, qui contra hanc cessionem ista venire conaverit, inferat tibi unam cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, & praesens cessio omni tempore firma permaneat, stipulatione subnixata. Actum illo.

Evacuatoria.

XXXVI. Fratri illo ille. Omnibus non habetur incognitum quia ego ad petitionem tuam solidos tantos ad praestitum beneficium in manu tua tibi praestiti, & tu pro hoc talem epistolam cautionis in me adfirmasti ut usque annos tantos in unaquaque hebdomada dies tantos opera mea facere deberes, quod ita & fecisti, [* ad placito ipso debito meo mihi reddere deberes, quod ita & fecisti] & ego ipsam cautionem minimè invenire possum. Propterea talem epistolam evacuaturiam in te fieri & adfirmare rogavi, ut si ipsa cautio ullo unquam tempore inventa aut reperta fuerit, nullum obtineat effectum, evacuaturia inanis permaneat, & nec ego ipse, nec ullus de hereditibus meis, vel quislibet de parte mea ipso debito superius nominato neque in ipsa cautione, nec per nullis modis nullo unquam tempore tibi ex hoc nullas calumnias nec repetitiones agere nec repetere non debeamus. Quod si at.

F f ij

* Hæc addita sunt in margine in codice MS.

tentaverimus, ista tota servante, unà cum socio fisco, auri uncias tantas esse multando, & praesens evacuaturia omni tempore firma permaneat.

Libellum dotis.

XXXVII. Dum omnipotens Deus concessit jugale confortium & tale permiffum dedit ei in omnibus ut unusquisque cum vira sua nubat juxta consuetudinem anteriorum Christianorum, & item legimus quòd ipse Dominus noster cum discipulis suis ad nuptias invitatus fuisset, & cui Deus conjungit, homo non separet; quod bonum, felix, faustumque sit. & reliqua. Donat itaque ille honesta puellae sponsae suae, nomine illa, quam, si Christo placuerit, in conjugium sociare uxorem cupio, donatumque in perpetuum esse volo, & de jure meo in jure & dominatione ipsius puellae transcribo atque transfundo, hoc est, res proprietatis meae in pago illo, in loco quod dicitur ille, tam mansis, domibus, aedificiis, totum & ad integrum re inexacta, seu mancipias tantas his nominibus ille & ille, seu caballos tantos, boves tantos, vaccas cum vitulos tantos, oves capita tanta, fosis capita tanta, lectarios condignos ad lectos tantas, fabricaturas verò, auro, argento in solidos tantos, ... ostensolia verò tam areis quam ferreis, seu & lineis, quicquid in domo rationabiliter continet. Omnia superius nominata, cum dies felicissimus nuptialis advenit, dulcissima sponsa mea illa, à die praesente habeas, teneas, atque possideas, vel quicquid exinde à die praesente facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si quis verò, quod nec fieri credo, si ego ipse aut ullus de heredibus meis, vel quilibet ulla opposita persona, qui contra hunc libellum dotis venire conaverit, inferat tibi, unà cum socio fisco, auri uncias tantas esse multando, & praesens libellus dotis firmus permaneat.

Indiculus regalis.

XXXVIII. Ille Rex Francorum vir inluster. Cum nos in Dei nomine palatio nostro ad universorum causas audiendas vel recta judicia terminanda unà cum proceribus nostris resideremus, ibique veniens homo aliquis nomine ille suggestit eò quòd apud nostro signaculo homine aliquo nomine illo mannito habuisset ut super noctes tantas ante nos debuisset venire in rationes, pro eo quòd dixit quòd res suas post se malo ordine tenebat injustè.

Ad quod placitum veniens ipse ille per triduo seu amplius placitum suum custodivit, & nec ipse ille ad eum placitum venit, nec missum in vicem suam non direxit qui ulla sonia nuntiasset. Proinde nos taliter unà cum fidelibus nostris vel Comite palatii nostri illo visi fuimus judicasse ut dum ipse ille per triduo seu amplius placitum suum legitime custodivit, & nec ipse ille ad eum placitum venit, nec missum in vice sua direxit qui ulla sonia nuntiasset, & placitum suum neglexit, & jectivus exinde remansit, propterea jubemus ut quicquid lex loci vestri de tale causa debuerit, vobis distringentibus ipse ille partibus ipsius lue hominis componat atque emendare studeat.

Equalentia vel partium.

XXXIX. Auxiliante Domino nostro Iesu Christo, placuit atque convenit inter illo & germano suo illo de alode qui fuit genitore ill. ut inter se equalentia dividere vel exaequare deberent. quod ita & fecerunt. Accepit igitur ille de parte sua manso in pago illo, in loco qui dicitur illo, cum omni desuper posito, seu vineis, olivis, campis, totum & ad integrum re inexacta. E contra ad vicem accepit ille de parte sua manso in pago illo, in loco qui dicitur illo, ubi accola commanet, id est, tam mansis, vineis, olivis, totum & ad integrum re inexacta, etiam aurum, argentum, drapaha, aramen, peculium, praesidium utriusque sexus, mobile & immobile, inter se equalentia visi fuerunt dividissent, & pars contra pare suo invicem tradiderunt, & per eorum fistucam pars contra pare suo se exinde exitum fecerunt, ita ut ab hodierno die unusquisque quod accepit habeat, teneat, atque possideat, vel quicquid exinde facere voluerit, liberam & firmissimam in omnibus habeat potestatem faciendi. Si quis verò, quod nec fieri credo, si ego ipse aut aliquis de heredibus nostris vel quilibet opposita persona, qui contra hanc epistolam loco pactionis venire conaverit, inferat pars pare suo cui litem intulerit ista tota servante unà cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, & praesens epistola pactionis omni tempore firma permaneat.

Donatio ad casam Dei.

XL. Domino verè sancto ac reverentissimo monasterio illo quod est constructum in honore sanctae Mariae semper virginis genitricis Dei & Domini nostri Iesu Christi, vel ceterorum dominorum suo-

rum, quorum reliquie ibi condita sunt, & inlusiter Deo sacrata illa Abbatisa una cum norma plurimarum ancillarum Dei ad laudem Christi canendum custrix præesse videtur, ego in Dei nomine femina aliqua nomine illa dono ad præfatum monasterio à die præfente, donatumque in perpetuum esse volo, & de jure meo in jure & dominatione ipsius monasterij vel suis rectoribus trado atque transfundo ad possidendum, pro eo quòd in ipso monasterio sub religione & sancta conversatione habitare debeam, hoc est, res meas in pago illo, in loco nuncupante cujus vocabulum est illo & illo, in grafia illa, super fluvium illum, quantumcunque à die præfente in jamdicta loca visa sum tenere vel possidere, quod manente conjugio apud jugale meo illo visa sum acquisisse, vel in mea portione recepi, vel quantumcunque de filio meo nomen illo de luctuosa hereditate mihi obvenit, sicut dixi, quantumcunque in hæc loca à die præfente mea est possessio vel dominatio, totum & ad integrum ad ipso monasterio à die præfente de jure meo in jure ipsius monasterij & suisque rectoribus trado atque transfundo ad possidendum, hoc est, tam terris, mansis, unà cum superpositis, domibus, ædificiis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, cultis & incultis, adjacentisque omnibus, aquis, aquarumve decursibus, unà cum mancipia tanta his nominibus illa, sicut dixi, inexacta portione mea ad integrum publice trado atque transfundo ad possidendum, ut quicquid ab hac die ipsa Abbatisa vel rectores ipsius monasteria ad profectum ipsius exinde facere voluerint, liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem faciendi. Si quis verò, quod.

Precaria ad casa Dei.

XL I. Domini viri sancti atque ostensione crucis patibulum mirabilis remuneratione fulgente basilicæ, que in honore sancta Maria & sancti Petri & sancti Pauli princeps Apostolorum, Gaico monasterio constructo in pago Wastinense, & inlusitri Abbatisa illa inibi constriis præesse videtur, unà cum norma plurima ancillarum Dei ibidem consistentium, ego illa femina. Dum non habetur incognitum, sed à pluris est manifestum, quòd ego res proprietatis meæ in loco qui dicitur illo per epistolam donationis ad ipso monasterio vestro delegavi, propterea expectivi à vobis, & petitione mea non denegasti, ut

ipsas res, quandiu advivo, sub uso beneficio vestro tenere & usare debeam, & aliubi ipsas res alienare pontificium non habeam, & post meum quoque discessum, cum re immeliorata ad ipso monasterio absque ulla expectata traditione vos vel rectores ipsius monasterij in eorum faciant revocare potestatem & dominationem, & vos reverentia discorditis ut in postmodum mea possessio aliqua præjudicio ex hoc generare non debeant. Propterea hanc precariam in vos vel in ipso monasterio vestro emittendo decrevi, ut neque ego neque ullus de heredibus meis, quamvis per longinqua spatia ipsas res ad usandum habeo, agere nec repetere non debeamus. Quod qui fecerit, inferat vobis vel partibus ipsius monasterij suisque rectoribus auri libra una, argento pondo duo, & præfens precaria firma permaneat, & ut alias precarias de quinquennium in quinquennium renovantur, ista verò non sit necesse renovandi, sed per semetipsam omnique tempore obtineat firmitatem, cum stipulatione subnixæ. Actum illo.

Precaria.

XLII. Dulcissima femina illa, ego illa Abbatisa. Dum non est incognitum qualiter tu ante hos dies rem proprietatis tuæ in pago illo, in loco qui dicitur ille, ad monasterio sancta Mariae adfirmasti, unde precaria nobis vel ab ipso monasterio adpetisti, propterea has litteras in te adfirmavimus, ut dum advivis, usualiter ipsam rem tenere & dominare debeas, & aliubi ipsas alienare pontificium non habeas. Et si hoc conaveris facere, ipsam rem à die præfente perdas. Et ut has litteras vires firmiores obtineas, manu nostra subter adfirmavimus, cum stipulatione subnixæ. Actum illo.

Traditio de terra.

XLIII. Notitia qualiter & quibus presentibus veniens homo aliquis advocatus sancto illo de monasterio illo ad res illas, in pago illo, in loco cujus vocabulum est ille, quas ante hos dies femina aliqua nomine illa per suo instrumento ad ipso monasterio visa fuit delegasse cum omni integritate, sicut in ipsa donatione constat, quod portio sua est ad integrum à die præfente Missus ipsius feminae ille ipsius Misso monasterij nomine illo per ipso ostio de ipsa casa per . . . herbam & cespitem, sicut lex est, ipsius Misso ad partem sancto illo vel ipso . . . . . visus est tradidisse, & per sua fistuca ipso Misso vel ipsa femina

de ipsas res se exitas ex omnibus esse dixit. Id sunt.

Immunitas sanctorum.

XLIV. Ille Rex Francorum vir illustris. Quotienscunque petitiones sacerdotum aut ancillarum Dei ad effectum perducimus, regiam consuetudinem exeremus, & nobis ad mercedem vel ad stabilitatem regni nostri in Dei nomine pertinere confidimus. Ideoque Dominis viris sanctis ac venerabilibus apostolicis in Christo patribus omnibus Episcopis, vel omnibus Abbatibus, seu illustribus atque magnificis viris Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, seu omnes vassos nostros, vel omnes Missos nostros discurrentes. Cognoscatis quod illustri Abbatissa illa de monasterio illo, in pago illo, in loco qui dicitur ille, in honore sancti illius constructo, una cum monichas vel Dei ancillas ad laudem Christi canendum sub religionis norma conversari videntur, clementia regni nostri suggestionem intulit eo quod gloriosus Dominus & genitor noster ille quondam Rex per sua preceptioe sua manu roborata talem immunitatem ad ipsa casa Dei, sancto illo, vel seu monasterio illo, vel ipsa Abbatissa habuisset concessum atque indultum ut nullus Episcopus aut Archidiaconus loci illius nisi orationem aut predicationem lucranda gratia, ut nullus iudex publicus quislibet iudiciaria potestate accinctus in . . . vilis ipsius monasterij nullum debuisset habere introitum, nec causas audiendas, nec freda exigenda, nec fidei iussos tollendos, nec mansiones aut paratas requirendas, nec nullas retributiones exactandas, & quod fiscus noster exinde exigere poterit, nullatenus exactetur nec requiratur. Vnde & confirmationes anteriorum Regum parentumque nostrorum nobis in presente protulit relegendas, & petiit celsitudine nostra ut circa ipso monasterio nostra hoc deberet auctoritas generaliter confirmare. cui nos hunc beneficium grantante animo pro mercedis nostrae augmentum non solum confirmasse, sed etiam in novo sub immunitatis nomine concessisse. Denuo per hunc preceptum speciali de cernimus ordinando, atque omnino iubemus, quod in perpetuum absque ullis obstaculis & refectionibus volumus esse mansurum cognoscite, precipientes ut sicut constat in supradictis titulis scriptum esse ut illud monasterium maneat absque ullum introitum Episcopi aut Archidiacono-

ni, nisi orationem aut predicationem lucrando, ut nullus iudex publicus in curtes vel villas ipsius monasteriae nullum debeat habere introitum, nec causas audiendas, nec freda exigenda, nec fidei iussos tollendos, nec mansiones aut paratas requirendas, nec nullas retributiones exactandas, & quod fiscus noster exinde exigere poterit, nullatenus exactetur nec requiratur, nisi, ut diximus, pro mercedis nostrae augmentum, sicut ab antecessores Reges parentes nostros seu & Domino & glorioso genitore nostro illo quondam Rege moderno tempore fuit concessum atque indultum, ita per nostris oraculis plenius confirmamus, quod in perpetuum volumus esse mansurum. Et ut haec preceptio firmior habeatur & per tempora melius conservetur, manu nostra signaculis subter ea decrevimus roborare, & de anolo nostro subter sigellavimus.

Indiculum regale.

XLV. Karolus gratia Dei Rex Francorum tam presentibus quam & futuris Dominis sanctis & apostolicis, ac venerabilibus in Christo patribus, Ducibus, Comitibus, Domesticiis, Vicariis, Centenariis, vel omnes agentes nostros, & juniores ac successorisque nostros, vel omnes amicos nostros, seu & omnes Missos nostros discurrentes. Cognoscat magnitudo seu almitas vestra quod nos partibus nostris bene habemus compertum quod dominus taliter illius fidei nostro illo illa merito suo compellente concessimus, ubicunque infra regno Deo propitio nostro homines sui ad negotium exigendum advenerint, nullus quislibet de iudiciaria potestate vestra nec Missus noster nulla telonea, nec nullas venditas, nec rodaticus, nec foraticus, nec pontaticus, & sicut dixi, nullus quislibet teloneo nec venditas ejus in nullo exactare non presumatis, nisi, ut diximus, in quascunque portus civitatis seu mercada nullo contradicente suos vin. vel suos commercius quislibet negotium absque ullo contradicente potestatem habeat vendendi, quia nos taliter ei habemus concessum. In reliquo vero de parte nostra vel vestra ex nostra indulgentia visi fuimus concessisse atque indulgisse, seu & in omnibus confirmasse. Et ut haec preceptio nostra firmior appareatur & per tempora conservetur, manu nostra propria subter eam decrevimus adfirmare.

Relatum quod dicitur apennis.

XLVI. Mos nobilium Romanorum

adsuevit, & ratio jure deposcit, ut si cuiuscunque domus igne cremetur, is perferiem scripturarum chartulam relationis, quod dicitur apennis, recipiat. Quamobrem cum quadam die inluster ille Comes ad multorum causas audiendum vel recta iudicia terminandum una cum pluribus personis resideret, ibique veniens homo aliquis nomine ille suggerit intulit eod quod ante hos dies, casu faciente, casa sua cum omni mobili, vel intro domo compendia, seu & strumenta chartarum ibidem igne cremassent. Et quia ille iudex vel vicini pagenses ipsius ad presens venientes ita dixerunt vel testimoniaverunt quod ad hoc videndum accesserant, sic vero & actum aderat, sic supradictus ille Comes vel reliquis francis personis iuxta praeforum retroque praecedentium chartola relationis, quae dicitur apennis, ei dare decreverunt, ut quicquid ex accessione parentum aut ex contractu habebat, tam per venditiones, donationes, cessiones, iudicia, obnoxiationes, cautiones, commutationes, seu quod per ceteris scripturis ad eum pervenit, dominum vel potestate inceptis perveniatur in suo jure absque refragationis vel modulationis in suo permaneat, vicinarum manu propria subter roboravimus & post nostro roborare decrevimus.

Hereditaria.

XLVII. Dulcissima filia mea illa, ille. Dum non est incognitum, sed per populum divulgatum & patefactum, quod ego in ancilla mea nomine illa tibi generavi, & postea ante Domino illo Rege jactante denario secundum legem Salicam te ingenuam dimisi, & tu minime in hereditate mea succedere potebas, propterea ego hanc chartulam hereditariam in te fieri & adfirmare rogavi ut si tibi Dominus iusserit quod mihi in hunc seculum supressis apparueris, de omnes res meas, tam ex alode parentum meorum quam & ex meum contractum mihi obvenit, in hereditate succedas, tam terris, mansis, domibus, aedificiis, mancipiis, litis, libertis, accollabus, merito accolanarum, vineis, olivis, filvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, in quibuscunque pagis, aut territoris, seu agris vel omnibus locis ubi habere videor, etiam peculium, praesidium utriusque generis & sexus, aurum, argentum, drapalia, mobile & immobile, quicquid dici aut nominari potest, quantumcunque moriens de meum

dereliquero, in omnes res meas in hereditate apud germanos tuos filios meos succedas, & aequalentia inter vos exinde dividere vel exaequare faciatis, & quod ad parte tua exinde recipis, quicquid exinde facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si quis vero, quod nec fieri credo, si ego ipse aut aliqui de heredibus meis vel quilibet opposita persona, qui contra hanc chartulam hereditariam istam, quam ego plenissima voluntate mea fieri & adfirmare rogavi, venire conaverit, tibi una cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, & praesens hereditaria omni tempore firma permaneat, stipulatione subnixa. Actum illo.

Redemptionale.

XLVIII. Dilectissimo mihi bene merito illo, ille. Omnibus non habetur incognitum, sed patefactum, quod tu quotidie in bonis partibus fideliter mihi deservire non cessas, & pro respectu servitij tui, & pro fidelitate tua, quam circa partibus meis impendere non desistis, mihi praeparavit plenissima & integra voluntas, propter nomen Domini, ut de servitio meo temetipsum vel omne peculiare tuum redimere deberes, quod ita & fecisti, & dedisti mihi pro hoc quod mihi bene complacuit, tam in argento quam in amicto, valentes solidos tantos. Propterea hanc chartulam redemptorialem in te fieri & adfirmare rogavi, ut taliter sis ingenuus tanquam si ab ingenuis parentibus fuisses procreatus vel natus, cum omni peculiare tuo, & nec mihi nec ulli heredum meorum nullum impendas servitium nec hominum nec libertaticum nec nullum obsequium nec patronaticum; sed eam pergas partem quam volueris, liberamque & firmissimam in omnibus habeas potestatem, & neque servitio, nec . . . . . onio nec libertatico, nec patrocinium nec nullum obsequium nec ego ipse nec ullus de heredibus meis, nec quilibet opposita persona, tibi exinde nullas calumnias nec fatigationes nec repetitiones agere nec generare nec repetere non debeamus. Quod qui tentaverit, & a me vel heredibus meis defensatum non fuerit, inferamus tibi una cum socio fisco auri uncias tantas esse multando, & praesens redemptionale omni tempore firma permaneat, stipulatione subnixa. Actum illo.

Hereditaria.

XLIX. Dulcissima atque in omnibus

amantissima filia mea illa. Ego enim vir magnificus ille. Omnibus non habetur incognitum quod, sicut lex Salica continet, de res meas, quod mihi ex alode parentum meorum obvenit, apud germanos tuos filios meos minimè in hereditate succedere potèbas. Propterea mihi prepatuit plenissima & integra voluntas ut hanc epistolam hereditariam in te fieri & adfirmare rogavi, ut si mihi in hoc seculo subprestitis apparueris, in omnes res meas, tam ex alode parentum meorum quàm ex meo contractu mihi obvenit, in pago illo, in loco qui dicitur ille, & in quibuscunque pagis aut territoriis, ubicunque habere videor, tam mansis, domibus, ædificiis, vineis, olivis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, quicquid dici aut nominari potest, quantumcunque de meo proprio moriens dereliquero, in omnes res meas in hereditate apud germanos tuos filios meos succedas, & æqualentia inter vos exinde dividere vel exæquare faciatis. Et quod ad partem tuam exinde recipis, quicquid exinde facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi. Si quis verò, quod nec fieri credo.

Cautio de vinea.

L. Domino fratri illo ille. Ad petitione mea mihi non denegasti, nisi ut in summa necessitate mea argento vel amicto valentes solidos tantos in manu mea ad prestitum beneficium mihi prestitisti. Propterea oppignoro tibi vineam proprietatis meæ in pago illo, in loco qui dicitur illo aripennos tantos. Subjungit de ambobus lateribus & ambobus frontibus terra lui, infra ipsa terminatione & mensura ad integrum, & usque annos tantos fructum quem ibidem Deus dederit, ad parte tua elidiatum habere debeas, & per remetipsum ipsa vinea condigere facias, & quomodo ipso fructus tantos annos transactos habueris, & debito tuo tibi reddidero, cautionem meam per manibus recipiam, stipulatione subnixa. Actum illo.

Securitas.

L.I. Non minima sed maxima vertitur discordia inter illo & illo. Venientes in loco illo ante bonis hominibus, repetebat ipse ille in causa sua, vel in conjuge sua illa, adversus ipsius lue, dum diceret eò quod ipsa genua sua impincherit, & super filia eorum nomine illa cessisset, & ipsam ibidem occidit, sed ipsa illa hanc causam minimè potuit denegare. Exinde taliter ad ipsos

bonis hominibus fuit iudicatum ut illam leudem, ut lex erat, ipsius luo solvere deberet. quod ita in presente fecit, & servo suo nomine illo vel alia rauba sua ipsa illa pro illa leude ipsius lue vel conjuge sua illa, in quod eis bene complacuit, dedit. Propterea jam dictus ille & conjux sua illa hanc securitatem in ipsa illa vel ..... go suo fieri & adfirmare rogaverunt, ut nullo unquam tempore de jam dicta causa, nec de illa morte, nec de ipsa leude, nullas calumnias nec repetitiones nec fatigationes nec nos nec nullus de heredibus nostris nec quilibet opposita persona agere nec generare nec repetere non debeamus. Quod qui attentaverit, & a nobis vel heredibus nostris defensatum non fuerit, inferamus tibi unà cum socio fisco auri uncias tantas, argento pondo tanto esse multando, & presentis securitas omni tempore firma permaneat, stipulatione subnixa. Actum illo.

Donatio ad filios.

L.II. Gestæ lex & consuetudo exposcit ut quæcunque persona naturales filios habuerit, & alios plures non habuerit, si eos in sua voluerit instituere hereditate, qualiter in suum potius arbitrium ad faciendi de id pater hoc quod in eos voluerit, liberam habeat potestatem. Ideoque ego ille, dum non est incognitum quod femina aliqua nomen illa bene ingenua ad conjugium mihi sociavi uxore, sed qualis causas vel tempora me oppresserunt ut chartolam libelli dotis ad eam, sicut lex declarat, minimè excessit facere, unde ipsi filij mei, secundum legem, naturales appellantur, & filios in ea generavi, quibus baptisimo nomen imposuimus illos & illos, in legitimum successionem debeatis addere apparere, hoc est, tam terris, mansis, unà cum superpositis domibus, ædificiis, utriusque generis sexus peculis, mancipiis ibidem commanentibus, tam ibidem quàm & aliunde translatis, sicut dixi, quod nostra est possessio, & quod de successione parentum nobis obvenit, tam de alode, quàm de comparato vel de qualibet adtractu ad nos noscitur pervenisse, & quicquid à die presente nostra est possessio vel dominatio, cum omni jure & merito & omni re inquisita quandoquidem moriens dereliquero, in vestra debeatis revocare potestate & dominatione, & faciatis exinde jure

jure proprietario quod volueritis, & nullus vobis de omni hereditate mea repudiare non debeat, nec facere possit, stipulatione subnixa.

Mandatum.

LIII. Dulcissimo amico meo illo, ego ille. Rogo atque injungo caritate tua ut hias ad vicem meam ad civitate illa, ad illo defensore & illo professore, vel curia publica ipsius civitatis, & hanc epistolam, qua ego filios meos illos in totius hereditatis meae legitima successione instituere & legitimos filios meos, sicut in ipsius epistolae textu continetur, conscribere volui, ea gestis municipalibus, ut mos & lex est, juxta morem & consuetudinem alligare atque firmare facias, ad prosecutionem celebratam, quod tibi rogo mihi rescribere pigrum non graveris, stipulatione.

Hereditaria de hereditate.

LIV. In nomine Domini. Anno illo Domini nostri illius Regis, mense illo, gesta habita apud laudabile viro illo defensore & illo professore vel curia publica ipsius civitatis, ille ait. Quae vobis, optime defensor, ut mihi codices publicos patere jubeatis, quia habeo quaedam prosequere quae gestorum allegatione cupio roborari. Memorati defensor & ordo curiae dixerunt: Patent tibi codices publici, prosequere quae optas. Ille dixit: Amicus meus ille mihi injunxit per suum mandatum sollempniter roboratum ad laudabilitatem vestram accedere debere, & hanc epistolam, quam ipse, sicut textus declarat, in praedictos filios suos illos conscripsit, pro eo quod in bene ingenua femina illa ipsos generavit, & tamen chartolam libelli dotis ei secundum legem non adfirmavit, propterea jam dicti filij secundum legem naturales appellantur, ita antedictus pater eorum ei complacuit ut ipsos secundum legem Romanam in ipsa civitate ante curiam publicam debeat in legitima totius hereditatis suae instituere hereditate, ita & fecit, dum in proliis, nec legitimos infantes non habuerit, ipsos in legitima hereditate pro legitimis filiis in omnes causas recepit; ut praedicta epistola juxta morem & consuetudinem gestis municipalibus alligari atque firmari debeat. Supra scriptus defensor una cum suis curialibus vel subscriptionibus instituerunt vel inobediunt sub signaculis. Et haec gesta quomodo est conscripta, manu eorum roborata, ei visi fuimus tradidisse, stipulatione subnixa. Actum.

Tom. II.

Epistola.

L V. Magnifico amico meo illo, ego ille. Cognoscas juxta inunctionem tuam, ut per tuum mandatum mihi rogasti, ad illa civitate ad illo defensore vel curia publica ipsius civitatis me accessisse, & hanc chartolam, qua infantes tuos, quod naturales sunt, in legitima hereditate secundum legem instituiti, sicut in ipsa chartola tam de rebus quam & de ipsa munera ad ipsius infantes continetur, gestis municipalibus juxta morem & consuetudinem allegasse atque firmasse cognoscas, & de persecutione celebrata, quod mihi rogasti, rescribere vel prosequere mihi pigrum non fuit. Stipulatione subnixa.

Gesta manumissionis.

LVI. Quod secundum legem Romanam actum est nullatenus revocetur. Itaque sub die illo, anno illo regni Domini nostri illius Regis, Indictione illa, venerabilis ille Diaconus testatur eis quia stabili sub scripturis manumittere in Ecclesia illa vindictaque liberare famulo illo suo nomen illo bene sibi merito secundum constitutionem bonae memoriae Constantini legis, qua fixum est ut omnes qui sub oculis Episcoporum, Presbyterorum, seu Diaconorum in Ecclesia manumittuntur, ad civitatem pertineat, & ab Ecclesia defensetur, & vult eum juxta consuetudinem, cujus commemoratio * subpraevia est, ad civitatem pertinere Romanam, ea tamen conditione ut eat ubique, quam voluerit partem pergat, tanquam si ad ingenuis parentibus fuisset natus vel procreatus, & nulli heredum ac proheredum meorum minime quicquam debeat servitutis, nec libertinitatis gratiam, nec patronatus obsequium, sed, sicut dixi, sub integra & legitima ingenuitate debeat permanere ingenuus atque securus, & semper ad civitatem debeat pertinere Romanam, testamentum etiam faciendi liberam in omnibus habeat potestatem. Si quis verò.

*Linden-
brog. supra-
dicta

Traditoria.

LVII. Notitia traditionalis, qualiter vel quibus praesentibus venit homo aliquis nomine ille ad illo manso, quem ante hos dies per chartolam venditionis ad filium suum adfirmavit, per ..... visus fuit tradidisse vel consignasse, & exitum inde fecisse. His praesentibus.

Obnoxatio.

LVIII. Domino meo semper, ego enim ille. Dum non est incognitum quali-

G g

ter instigante parte adversa mihi contigit quod ego caballo ad homine aliquo nomine illo in texaga subduxi, unde & de furto victus apparui, & vite periculum exinde incurere potueram, & ego non habeo

unde ipsam facinus vel ipsam furum emendare vel satisfacere debeam, propterea expetivi à vobis, & habuit pietas & dignatio vestra. & reliqua.

FORMVLÆ SIRMONDICÆ.

S I V E

FORMVLÆ VETERES

SECUNDVM LEGEM ROMANAM,
Primò editæ ex codice clarissimi viri Iacobi Sirmondi.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. D onatio Ecclesie.	23. <i>Epistola qualiter extraneo homine quis in locum filij adoptetur.</i>
2. <i>Mandatum.</i>	24. <i>Epistola qualiter pupilli recipiantur.</i>
3. <i>Cesta.</i>	25. <i>Pactum inter parentes.</i>
4. <i>Cessio.</i>	26. <i>Commutatio.</i>
5. <i>Venditio.</i>	27. <i>Confirmatio legis.</i>
6. <i>Obligatio.</i>	28. <i>Item appennem.</i>
7. <i>Precaria.</i>	29. <i>Editio legibus comprehensa.</i>
8. <i>Item venditio.</i>	30. <i>Relatio cum iudicio.</i>
9. <i>Venditio de seruo.</i>	31. <i>Breve sacramenti.</i>
10. <i>Venditio de senectipso, qualiter homo liber venundetur.</i>	32. <i>Si quando masculus & femina pariter rapsum consenserint, infra quinquennium litigetur.</i>
11. <i>Epistola collectionis.</i>	33. <i>Iudicium evindicatum.</i>
12. <i>Ingenuitas.</i>	34. <i>Epistola Abbatis.</i>
13. <i>Cautio.</i>	35. <i>Donatio ad Ecclesiam post obitum.</i>
14. <i>Donatio in sponsa facta.</i>	36. <i>Cessio à die presente.</i>
15. <i>Traditio.</i>	37. <i>Venditio ad Ecclesiam.</i>
16. <i>Charta in puellam facta ab eo qui ipsam invitam traserit.</i>	38. <i>Epistola Abbatis.</i>
17. <i>Donatio inter viram & uxorem, tamen gestus sit alligata.</i>	39. <i>Securitas de homicidio.</i>
18. <i>Item alio modo.</i>	40. <i>Iudicium, juxta quod causa continet.</i>
19. <i>Libellum repudij.</i>	41. <i>Breve sacramenti secundum ipsum iudicium.</i>
20. <i>Mandatum qualiter maritus negotium uxoris prosequatur.</i>	42. <i>Notitia de alode evindicato.</i>
21. <i>Charta qualiter pater filium vel nepotem de rebus suis melliorare potest.</i>	43. <i>Venditio de casa vel area infra civitatem.</i>
22. <i>Epistola qualiter nepotes in loco filiorum insituntur ab avo.</i>	44. <i>Qui se in alterius potestate commendat.</i>
	45. <i>Evacuatoria.</i>
	46. <i>De causis commendatis.</i>

EXPLICIUNT CAPITVLA.

Donatio Ecclesie.

I. **M**Vndi terminum adpropinquantem ruinis crebrentibus jam certa signa manifestantur. Idcirco ego in Dei nomine ille considerans gravitudinem peccatorum meorum, & remittens bonitatem Dei dicentem, Date elemosynam & omnia munda fiunt vobis.

Item alio modo.

Si aliquid de rebus nostris locis sanctorum vel in substantia pauperum conferimus, hoc nobis procul dubio in æterna beatitudine retribuere confidimus. Ego quidem de tanta misericordia & pietate Domini confisus per hanc epistolam donationis dono donatumque in perpetuum esse volo ad basilicam sancti Martini, ubi ipse pretiosus corpus requiescit, vel omni congregationi ibidem consistenti, & venerabilis vir ille Abbas præesse videtur, villam juris mei nuncupantem illam, sitam in pago illo, in condita illa, cum terris, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, cum exiis & ingressis, mobilibus & immobilibus, cum omnibus appendiciis suisque adjacentiis, sicut à me præsentis tempore videtur esse possessum, totum & ad integrum de jure meo in vestra vel sancti Martini jure proprietario trado atque transfundo; ea verò ratione ut quandiu advixerò, sub usu beneficij vestri absque ullo præjudicio vel diminutione aliqua prædictas res tenere & usurpare debeam, & post meum quoque discessum, quicquid in jam dicta villa vel in finibus suis additum, adtractum, emelioratum, repertumque fuerit, & transitus meus ibidem dereliquerit, cum omni supraposito, rectores ipsius Ecclesie agentisque illius absque ullius expectata traditione vel judicium consignatione in nostra elemosyna vel substantia monachorum ibidem vitam degentium, Christo protegente, tanquam si ad præsens absque usu nostro eorum fuisset obsecuta possessio, in eorum faciant revocare potestatem vel dominationem; ita ut quicquid exinde pro opportunitate monasterij facere decreverint, liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem. Et si fuerit ullà quislibet persona qui præter istum, alterum instrumentum exinde præsentaverit, aut anteriorem aut posteriorem, quod nos nec fecimus nec facere rogavimus, nullum for-

Tom. II.

tiatur effectum, nisi vacuum & inane permaneat. auctorem verò criminis vel falsarium judiciaria potestas condemnet. Et si fuerit, aut ego ipse, aut illus de heredibus meis, vel quislibet persona, qui contra hanc donationem aliquid refrangere vel calumniam generare præsumpserit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit solidos quingentos componat, & hæc donatio cum stipulatione subnixâ inlibata permaneat. Actum in illo loco.

Mandatum.

II. Magnifico fratri illo, ego ille, filius illius. Rogo, supplico, atque tuæ caritati injungo ut ad vicem meam civitatem illam adeas, & donationem illam, quam ego partibus illius de locis nostris nuncupantibus illis, sitis in pago illo, per mea legitima strumenta confirmavi, gestis municipalibus cum curia publica & defensore facias alligare vel prosequere, & de ipsa prosecutione mihi reddas certiozem. Et quicquid exinde egeris gesserisve, ratum à me in omnibus esse cognoscas. Quod mandatum, ut pleniorum obtineat vigorem, manu propria subter firmavi & bonorum virorum subscriptione roborandum decrevi.

Gesta.

III. Anno illo, regnante Rege illo, sub die illo, cum conventum Turonus civitate adfuisset, adstante venerabili viro illo defensore, unâ cum honoratis principalibus suis, venerabilis vir ille dixit. Rogo te, venerabilis vir ille defensor, ut mihi codices publicos patere jubeatis, quia inluster vir ille per hoc mandatum ad me speravit ut donationem illam, quam de rebus suis propriis, de locis nuncupantibus illis, sitis in pago illo, partibus illius per sua legitima strumenta confirmavit, gestis municipalibus cum curia publica & defensore prosequere & alligare deberem. Ecce ipsam donationem, jubete eam recitari. Venerabilis vir ille defensor & ordo curiæ dixerunt: Codices publici te patefaciant, & ille amanuensis hanc donationem accipiat vel recitetur. Qui statim accipiens, per ordinem eam recitavit. Iam dictus profecutor dixit: Et quia petitiones meas laudabilitas vestra per ordinem implere dignata est, rogo ut publica monumenta suscipiat. Et patefactis codicibus, gesta cum à vobis fuerit subscripta, mihi nobilitas vestra, ut mos est, tradi præcipiat. Venerabilis vir ille defensor & ordo curiæ dixerunt: Gesta

G g ij

cum à nobis fuerit subscripta, & à venerabili viro illo amanuense edita, tibi tradatur ex more, ut facilius quod superius insertum est diuturno tempore maneat inconvulsa.

Cessio.

IV. Latores legum sanxerunt ut quicquid unusquisque alteri cesserit, profiteatur se tantum rem cessisse, vel concedi, & sola voluntas illius aut scriptura aut testibus comprobata pro omni firmitate sufficiat. Igitur ego in Dei nomine ille fidei nostro illo cedo tibi à die presente cessumque in perpetuum esse volo, hoc est, villa juris nostri nuncupante illa sita in pago illo, in condita illa, cum terris, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, cum omnibus appendiciis suisque adjacentiis, cum omni supraposito, vel quicquid in jam dicto loco à die presente tenere & possidere videor; ita ut quicquid exinde facere volueris, jure proprietario liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem: quia malo hoc te habere quam me, plus te quam ceteris heredibus meis. Et si fuerit, aut ego ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quislibet persona, qui contra hanc cessionem aliquid refragare vel calumniam generare præsumpserit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit, unà cum socio fisco, inferat solidos tantos, & hæc cessio meis vel bonorum hominum manibus roborata, cum stipulatione subnixâ, diuturno tempore maneat inconvulsa. Actum.

Venditio.

V. Magnifico fratri illo, ego ille. Constat me tibi vendidisse, & ita vendidi, rem proprietatis meæ, sitam in pago illo, in condita illa, in loco nuncupante illo, cum gerris, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, totum & ad integrum cum omnibus appendiciis vel adjacentiis suis vel omni supraposito, sicut à me presenti tempore videtur esse possessum, de jure meo in tua trado potestate vel dominatione, unde accepi à te pretium in quod mihi bene placuit, illis presentibus qui subter tenentur inserti, valentem solidos tantos, ita ut ab hodierna die quicquid exinde facere volueris, liberam habeas potestatem. Et si fuerit, aut ego ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quislibet persona, qui

contra hanc venditionem aliquam calumniam vel repetitionem generare præsumpserit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit solidos tantos componat, & hæc venditio firma permaneat.

Obligatio.

VI. Domino venerabili illo, ego in Dei nomine ille. Dum & omnibus habetur percognitum qualiter vestro accepto pretio rem proprietatis meæ sitam in pago illo, in condita illa, in loco nuncupante illo, cum omni integritate, vel quicquid à me presenti tempore inibi fuit possessum, vobis per venditionis titulum distraxi. Sed postea mea fuit petitio, & vestra decrevit voluntas, ut mihi ipsam rem usufructuario ordine conservare juberetis, quod ita & fecistis. Et ego pro hujus merito beneficij, obligo vobis rem proprietatis meæ, sitam in pago illo, in condita illa, in loco nuncupante illo, cum omni integritate sua, vel quicquid ibidem presenti tempore à me videtur esse possessum. Ea verò ratione ut quandiu in caput advixero, utriusque partibus sub vestro prætextu tenere & usurpare debeam, & mihi exinde non liceat aliubi nec vendere nec donare nec in nullo modo distrahere, nec ipsos usus in alterius manus transferre. Sed post meum quoque discessum, absque ullius expectata traditione vel judicium configuratione, absque diminutione rerum vel mancipiarum, cum omni supraposito, vel quicquid in ipsa loca aspicere vel pertinere videtur, vos heredescque vestri, vel cui à vobis permissum fuerit, in eorum faciant revocare potestatem vel dominationem. Et si fuerit aut ego ipse aut ullus ex heredibus meis, vel quislibet persona qui contra has obligationes aliquam calumniam vel repetitionem aut contemptum generare præsumpserit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit solidos ducentos componat, & hæc obligationes uno tenore conscriptæ firmæ permanent.

Præcativa.

VII. Domino venerabili illo rectori Ecclesie illius vel omni congregationi ibidem consistenti. Ego enim ille. Ad meam petitionem vestra decrevit voluntas ut mihi villam vestram, sitam in pago illo, in condita illa, in loco nuncupante illo, cum omni merito ad se pertinente vel aspiciente, usufructuario ordine mihi conservare juberetis, quod ita & fecistis. Ea verò

ratione ut mihi exinde non liceat aliubi nec vendere nec donare nec in nullo modo distrahere, sed sub vestro prætexto, quatenus decretum vestrum manserit, hoc tenere & usurpare faciam. Vnde censivi me annis singulis ad festivitatem ipsius sancti partibus vestris reddere argentum tantum. Et post meum quoque discessum supraprescriptam rem cum omni integritate & soliditate sua, quicquid ibidem aspicere vel pertinere videtur, cum omni supraposito, vel quicquid ibidem transitus meus dereliquerit, absque ullius expectata traditione vel iudicis consignatione, aut heredum meorum repetitione, vos agentisque ipsius Ecclesiæ in eorum faciant revocare potestatem vel dominationem. Et si fuerit aut ego ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quislibet persona qui contra hanc precatoriam aliquam calumniam vel repetitionem aut contemptum generare præsumperit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit solidos centum componat, & hæc precatoria, quamvis per diverforum annorum curricula à me fuisset possessa, nullum præjudicium vobis non præparetur, sed ita firma permaneat quasi per quinquennium fuisset renovata, cum stipulatione subnixâ, omnique tempore inviolata permaneat.

Item venditio.

VIII. Magnifico fratri illo, ego ille. Constat me tibi vendidisse & ita vendidi infra terminum sancti illius, in loco nuncupante illo, campum vel vineam juris mei, habentem aripennos tantos. Est quidem de uno latere & fronte terra illius, de alio latere & fronte terra illius. Vnde accepi à te pretium, in quod mihi bene complacuit, valentem solidos tantos, ita ut ab hodierna die quicquid de supradicta re facere volueris, liberam habeas potestatem, salvo jure ipsius sancti. Et si fuerit, aut ego ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quislibet persona qui contra hanc venditionem aliquam calumniam vel repetitionem generare præsumperit, contra cui litem intulerit solidos quindecim componat, & hæc venditio firma permaneat.

Venditio de servo.

IX. Magnifico fratri illo, ego ille. Constat me tibi vendidisse & ita vendidi servum juris mei nomine illum, non furem, non fugitivum, sed sanum corpore, bonisque moribus constructum. Vnde accepi à te pretium, in quod mihi bene com-

placuit, valentem solidos tantos. Ita ut ab hodierna die quicquid de supradicto servo facere volueris, liberam habeas potestatem. Et si fuerit, aut ego ipse, aut ullus de heredibus meis, vel quislibet persona qui contra hanc venditionem aliquam calumniam vel repetitionem generare præsumperit, contra cui litem intulerit solidos sexaginta componat, & hæc venditio firma permaneat.

Venditio de semetipso, qualiter homo liber venundetur.

X. Domino semper meo illo, ego ille. Placuit mihi ut statim ingenuitatis meæ in vestrum deberem obnoxiare servitium, quod ita & feci. Vnde accepi à te pretium, in quod mihi bene complacuit, solidos tantos, ita ut ab hodierna die quicquid de me servo tuo, sicut & de reliqua mancipia tua, facere volueris, à die præsentis liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem. Et quod fieri non credo, si fuerit ulla quislibet persona qui contra hanc venditionem, quam ego mea spontanea voluntate fieri & adfirmare rogavi, qui contra eam aliquid agere vel calumniam generare conaverit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit auri libram unam, argenti pondi quinque coactus exsolvat, & hæc venditio firma permaneat.

Epistola collectionis.

XI. Nos quoque in Dei nomine matricularij sancti illius, dum matutinis horis ad ostia ipsius Ecclesiæ observanda convenissemus, ibique infantulum sanguinolentum, periculo mortis imminente, panis involutum invenimus, & ipsum per triduum seu amplius apud plures homines inquisivimus quis suum esse diceret, & non invenimus, cui nomen ipsum imposuimus. Sed postea pietate interveniente, & Domini misericordia opitulante, ipsum infantulum homini aliquo nomine illo ad nutriendum dedimus, ut si Deo præfule convaluerit, ipsum in suis servitibus ac solatiis juxta legis ordinem retineat. Pro quo pretium accepimus, in quod nobis bene complacuit, valentem sol. tantos. Et ut præfens epistola firmior sit, manibus propriis eam subter firmavimus, & bonis hominibus roborandam decrevimus, secundum sententiam illam quæ data est ex corpore Theodosiani libri quinti, dicens: *Si quis infantem à sanguine emerit, si nutritum dominus minus vel pater eum recipere voluerit, aut ejusdem meriti mancipium, aut pretium nu-*

Interpret.
L. unic. Cod.
Th. de his
qui sangui-
nol.

tritor quantum valuerit consequatur. Et ut præfens epistola firmior sit, manu nostra propria eam subter firmavimus, & bonis hominibus roborandam decrevimus. Actum.

Ingenuitas.

XII. Qui debitum sibi nexum relaxat servitium, præmium in futuro apud Dominum sibi retribuere confidat. Igitur ego in Dei nomine ille pro remedio animæ meæ vel æterna retributione servum juris mei nomine illum ingenuum esse præcipio, & in sacrosancta Ecclesia beatissimi sancti illius, sub præsentia sacerdotum ibidem consistentium, ante cornu altaris ab omni vinculo servitutis eum absolvo, ita ut deinceps, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset natus vel procreatus, eat, pergat partem quam maluerit, & sicut alij cives Romani vitam ducat ingenuam. Et si aliqua procreatio filiorum vel filiarum ex ipso orta fuerit, similiter vivat ingenua, & nulli heredum meorum nec cuicumque alie personæ quicquam debeat servitutis nec libertinitatis obsequium, nisi soli Deo cui omnia subiecta sunt, vel pro cuius amore ipsum devotus obtuli. Peculiare quod habet, aut in ante laborare potuerit, cessum in perpetuum habeat. Patrocinium & defensionem cuicumque elegerit, in omnibus illius perfruatur arbitrio. Si quis verò, quod futurum esse non credo, si fuerit aliquis ex heredibus meis, vel quislibet persona qui contra hanc ingenuitatem venire aut eam refragare præsumperit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit solidos sexaginta componat, & præfens ingenuitas meis vel bonorum hominum manibus roborata, cum stipulatione subnixa, omni tempore maneat inconculsa.

Cautio.

XIII. Magnifico fratri illo, ego ille. Ad meam petitionem vestra decrevit voluntas ut mihi beneficium de rebus vestris illis inter annos tantos facere deberetis, quod ita & fecistis. Et ego pro huius merito beneficij oppignoro tibi locellum rem proprietatis meæ nuncupantem illum, situm in pago illo, cum omni sua integritate vel soliditate. Ea verò ratione ut quomodo jam dicti anni adimpleti fuerint, & tu fructus ipsius terræ per quinque annos tantos exinde collegeris, ego supradictum debitum tuum tibi desolvam, & rebus meis unâ cum cautione mea de manibus tuis recipiam. Et si negligens aut tardus exinde

apparvero, suprascriptum debitum tuum in duplum partibus tuis sum redditurus.

Donatio in sponsa facta.

XIV. Lex & consuetudo exposcit ut quicquid inter sponsum & sponsam de futuris nuptiis fuerit definitum vel largitum, aut ex consensu parentum, aut ipsi, si sui juris sunt, scripturarum solemnitate firmetur. Idcirco ego in Dei nomine ille, dum multorum habetur percognitum quòd ego te illa unâ cum consensu parentum vel amicorum nostrorum tua spontanea voluntate sponsavi, mihi placuit ut aliquid de rebus meis per hunc titulum libelli dotis ante dies nuptiarum tibi confirmare deberem, quod ita & feci. Ergo dono tibi donatumque esse volo locellum rem proprietatis meæ nuncupantem illum, situm in pago illo, cum terris, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, cum omni supraposito suisque adjacentiis, tam de alode quàm & de comparato, seu de qualibet adtractu, totum & ad integrum, sicut à me præfenti tempore videtur esse possessum, & in fabricaturas aurum tantum, argentum tantum, vestimenta. Hæc omnia superius jam dicta per hunc titulum libelli dotis diebus nuptiarum tibi sum impleturus vel traditurus, ita ut dum advixeris secundum legis ordinem teneas atque possideas, nostrisque qui ex nobis procreati fuerint filiis vel filiabus derelinquas. Si quis verò, si ego ipse aut ulla quislibet persona fuerit qui contra hanc donationem aliquid agere vel calumniam generare præsumperit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit solidos centum componat, & hæc donatio meis vel bonorum hominum manibus roborata, cum stipulatione subnixa, firma permaneat.

Traditio ad sponsam.

XV. Dum multorum habetur percognitum qualiter ego ille puellam aliquam nomine illam unâ cum consensu parentum vel amicorum nostrorum legibus sponsavi, & aliquid de rebus meis ei donare ante dies nuptiarum disposui, ideo placuit mihi ut de ipsis rebus misso ipsius puellæ nomine illo traditionem vel introductionem locorum secundum legem Romanam facere deberem, quod ita & feci. Ergo trado ei & tradidisse me constat locellum rem proprietatis meæ nuncupantem illum, situm in pago illo, cum terris, ædificiis, acco-

labus, mancipiis, vel cetera quæ sequuntur, aurum, argentum, vestimenta. Hæc omnia superius jam dicta te ille ad vicem sponsæ meæ tibi trado, ita ut tempore nuptiarum in jam dictæ sponsæ meæ eveniant potestatem, ita ut secundum legis ordinem teneat atque possideat. Et si contra hanc traditionem aliquid refragavero, partibus ipsius puellæ solidos tantos componam, & hæc traditio firma permaneat.

Charta in puellam facta ab eo qui illam invitam traxerit.

XVI. Viventibus patribus inter filios familias sine voluntate eorum matrimonia non legitimè copulantur, sed conjuncta non solvuntur. Idcirco ego in Dei nomine ille, dulcissima conjux mea illa, dum & te sine voluntate parentum tuorum rapto scelere in me sociavi conjugio, unde vitæ periculum incurrere debui, sed interventibus sacerdotibus vel bonis hominibus vitam obtinui. Ideo placuit mihi ut per hanc epistolam compositionalem, aut si convenit cessionem, aliquid de rebus meis tibi confirmare deberem, quod ita & feci, hoc est, locellum nuncupatam illum, situm in pago illo, cum terris, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, cum omni supraposito suisque adjacentiis, vel cum omni integritate, quicquid mihi præfenti tempore mea videtur esse possessio, de jure meo in tua trado potestate vel dominatione, ita ut quicquid exinde à die præfente facere volueris, liberam ac firmissimam in omnibus habeas potestatem. Et si fuerit, aut ego ipse, aut ulla quislibet persona qui contra hanc epistolam refragationem aliquam aut calumniam generare præsumpserit, illud quod repetit non vindicet, & insuper partibus tuis vel contra cui litem intulerit solidos tantos componat, & hæc epistola firma permaneat.

Donatio inter virum & uxorem, tamen gestis sit alligata.

XVII. Quicquid enim inter conjugatos de propria facultate ob amorem dilectionis invicem condonare placuerit, scripturarum necesse est titulis alligari, ne in posterum ab heredibus eorum possit convelli: quia secundum legem, si manente conjugio vir uxori vel uxor marito aliquid donaverit, si is cui donatum est prior mortuus fuerit, apud donatorem ea quæ donata fuerant remanebunt. Igitur ego in

Dei nomine ille, dulcissima conjux mea illa, si prius mortuus fuero quam tu, dono tibi per hanc epistolam donationis donatumque in perpetuum esse volo tres partes de omni re facultatis meæ, quantumcunque in pago illo in villas nuncupantes illas habere visus sum, hoc est, tam terris, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, aurum tantum, argentum tantum, aramentum in solidos tantos. Hæc omnia cum omnibus appendiciis suisque adjacentiis vel cum omni supraposito tibi dono atque transfundo, quartam verò legitimis heredibus meis reservo; quia malo hoc habere te quam me, plus te quam ceteris heredibus meis. Similiter ego in Dei nomine illa dulcissimo jugali meo illo, si prior mortua fuero quam tu, dono tibi per hanc epistolam donationis. Sequitur supradictum textum. Si quis verò, quod fieri non credimus, si fuerit ullus de heredibus nostris, vel quislibet persona qui contra has epistolas uno tenore conscriptas, quas inter nos fieri rogavimus, aliquid agere vel refragare conaverit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit solidos tantos coactus exsolvat, & hæc epistolæ contulitionis, cum stipulatione Aquiliana, nostris vel bonorum hominum manibus roboratæ, firmæ permaneant.

Item alio modo.

XVIII. Igitur ego in Dei nomine ille, dulcissima conjux mea illa, dono tibi per hanc epistolam contulitionis donatumque esse volo locellum rem proprietatis meæ nuncupante illo, situm in pago illo, cum terris, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, cum omnibus appendiciis suis, vel omni supraposito, quicquid mihi præfenti tempore mea videtur esse possessio. Ea verò ratione ut si tu mihi suprestis fueris, usufructuario ordine hæc omnia absque repetitione heredum meorum hoc tenere & possidere debeas. Et post tuum quoque discessum, cum omni re emeliorata vel supraposito, ad legitimos filios nostros, qui ex nobis procreati fuerint, revertantur. Similiter ego in Dei nomine illa dulcissimo jugali meo illo. Sequitur supradictum textum. Et illud inter nos inferere placuit, ut si fuerit ullus de heredibus nostris vel quislibet persona qui contra

Paul. lib. 2.
Senecor. tit.
19. in inter-
pret.

Paul. libid.
in interpre.

Paul. lib. 2.
Senecor. tit.
24. in in-
terpret.

has duas contuliones uno tenore conscriptas aliquid agere vel refragare præsumpserit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit solidos tantos componat, & hæ contuliones nostris vel bonorum hominum manibus roborata, cum stipulatione subnixa, firmæ permanent.

Libellum repudij.

L. 1. Cod.
Theod. de
repud. in
incep.

XIX. Certis rebus & probatis causis inter maritum & uxorem repudiandi locus patet. Idcirco dum inter illum & conjugem suam illam non caritas secundum Deum sed discordia regnat, & illorum nulla est voluntas pariter conversandi, placuit utrisque voluntatibus ut se à consortio conjugali separare deberent. quod ita & fecerunt. Propterea has epistolas uno tenore conscriptas inter se fieri & adfirmare decreverunt, ut quicquid unusquisque ex ipsis de semetipso facere voluerit, absque repetitione socij sui liberam habeat potestatem, & nullam requisitionem neque ipsi in caput neque ulla quislibet persona exinde habere non pertimescat. Quod qui contra parem suam vel contra alium quemcunque hominem ullam repetitionem exinde facere conaverit, partibus illius contra cui litem intulerit solidos tantos componat, & sua repetitio nullum obtineat effectum; sed unusquisque ex ipsis per hunc libellum repudij eorum manibus roboratum omnique tempore quieti valeant refidere.

Mandatum qualiter maritus negotium uxoris prosequatur.

XX. Dum & humana prodit utilitas, & lex Romana exposcit, ut quicumque uxoris suæ negotium fuerit profectus, quamvis maritus sit, nihil aliud agat nisi quod ei agendum per mandatum illa commiserit, igitur ego in Dei nomine illa, filia illius, te dulcissime jugalis meus ille, dum me simplicitas dominatur quod minimè res vel causas meas valeo exercere, te in omnibus rebus vel causis meis instituo dominum procuratorem & actorem, ita ut quicquid exinde egeris gefferisve, ratum vel definitum à me in omnibus esse cognoscas: quia malo hoc habere te quam me, plus te quam ceteris heredibus meis. Et adhuc mihi inferere placuit, ut hoc mandatum ad civitatem illam cum curia publica, ut mos est, gestis municipalibus facias alligari. Et ut nostra voluntas ævis temporibus firmius perduret, manu propria

subter firmavi, & bonorum virorum roborandum decrevi.

Charta qualiter pater filium vel nepotem de rebus suis meliorare potest.

XXI. Quicquid pater unumquemque ex filiis vel nepotibus meliore habere voluerit, hoc sibi secundum legis ordinem sine consortis repetitione defendat, nec præsumat aliquis contra voluntatem patris agere. Igitur ego in Dei nomine ille, dulcissimo filio vel nepoti meo illo, cedo tibi cessumque in perpetuum esse volo, & de meo jure in tua trado dominatione, absque consortio fratrum tuorum vel filius meis, in loco nuncupante illo, cum terris, domibus, accolabus, mancipiis, libertinis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, cum omni supraposito suisque adjacentis, vel quicquid inibi præfenti tempore mea videtur esse possessio, totum & ad integrum, à die præfente tibi volo esse concessum atque indultum; ita ut quicquid exinde facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem. Si quis verò, quod nec fieri non credimus.

Epistola qualiter nepotes in loco filiorum instituantur ab avo.

XXII. Quicquid filiis vel nepotibus de facultate patris cognoscitur ordinasse, voluntatem ejus in omnibus lex Romana constringit adimplere. Ideo ego in Dei nomine ille dulcissimis nepotibus meis illis. Dum peccatis meis facientibus filia mea genetrix vestra illa tempus naturæ suæ complevit, & ego pensans consanguinitatis causâ, dum & per legem cum filiis meis avunculis vestris in alode meo ad integrum minimè succedere poteratis, ideo per hanc epistolam firmitatis volo ut in omni alode meo post meum discessum, si mihi suprestites fueritis, quicquid moriens dereliquero, sicut supradicta genetrix vestra, si mihi suprestis fuisset, ita & vos cum avunculis vestris succedere faciatis. Ea verò ratione ut quicquid tempore nuptiarum ei tradidi vel dedi, hoc in parte vestra recipiatis. Et si amplius insuper de rebus nostris obvenerit, tunc cum filiis meis matris vestrae portionem recipiatis, ita ut quicquid exinde facere volueritis liberam habeatis potestatem. Si quis verò fuerit, & reliqua.

Epistola qualiter extraneo homine in locum filij adoptetur.

XXIII. Ego enim in Dei nomine ille.
Dum

L. unde C.
Th. qui pe
tunt rat. in
incep.

Dum peccatis meis facientibus orbatus sum à filiis, mihi placuit ut illum unà cum consensu patris sui in civitate illa cum curia publica de potestate patris naturalis discedentem & in meam potestatem venientem in loco filiorum adoptassem. quod ita & feci. Ea verò ratione ut quandiu advixero, fideliter mihi præster solatium vel adjutorium, & omnes res meas diligenter excolat, & post obitum quoque meum, sicut à me genitus fuisset, ita in omni hereditate mea per hanc epistolam adoptionis sit successurus; vel quicquid de supradictis rebus meis, quantumcunque moriens dereliquero, facere voluerit, jure proprietario, absque repetitione heredum meorum, liberam & firmissimam in omnibus habeat potestatem. Et illud mihi inferere placuit, ut si fuerit ullus ex heredibus meis, vel quilibet persona qui contra hanc epistolam adoptionis aliquid contra te aut contra eum cui tu ipsas res dereliqueris calumniator aut repetitor accesserit, illud quod repetit non vindicet, & insuper contra cui litem intulerit solidos tantos componat, & hæc adoptio gestis alligata firma permaneat.

Epistola qualiter pupilli recipiantur.

XXIV. Lex Romana constringit ut qui tutores noluerint esse parvulorum, si fortè cesserit luctuosa hereditas, ex ipsa habeantur extranei. Propterea ego in Dei nomine ille iudex provincie illius, dum & omnibus habetur percognitum qualiter parentes istius præsentis orphanuli nomine illo ab hac luce discesserunt, & testamentarium tutorem ei non dimiserunt, & minime suas procurare potest necessitates, ideo unà cum consensu primatibus civitatis convenit nobis ut istius patris suo, unà cum omnia bona sua, factò ac conscripto rerum inventario, ei sub officio tutoris commendare deberemus. quod ita & fecimus. Ea verò ratione ut per nullam occasionem supradicti pupilli hereditas, quicquid in pago illo in villas nuncupantes illas videtur habere, non minuatur, sed ipsas res vel mancipia atque omnia sua substantia diligenter excolat, & ipsum pupillum exinde nutrire vel ministrare faciat. Et si Deo propitio in perfectam venerit ætatem, omnia ei secundum legis ordinem cum omni integritate servata reddantur. Vnde convenit nobis ut duas epistolas uno tenore conscriptas exinde conscribere vel adfirmare deberemus. quod ita & fecimus. Vnam quidem jam dictus patruus suus se-

Tom. II.

cum retineat, alteram verò aliquis homo nomine ille de manu nostra vel jam dicti pupilli suscipiat, ut futuris temporibus, Deo auxiliante, sub testificatione bonorum virorum, qui subter tenentur inserti, per ipsam cum omni integritate omnia sua exigere debeat.

Pactum inter parentes.

XXV. Caritatis studio & dilectionis affectu inter propinquos decet ut quicquid de rebus eorum inter se dividerint, scripturarum serie alligetur, Romanaque lege ordinante ut quicumque in ætate perfecta pactiōnem vel definitionem per scripturam fecerit, & hoc quod fecit implere neglexerit, aut contra eam ire præsumpserit, infamis vocetur, & ipsam causam agere non permittatur, atque poenam statutam cogatur exsolvere. Igitur placuit atque convenit inter illum & germanum suum illum ut hereditatem paternam atque maternam inter se dividere vel exæquare deberent. quod ita & fecerunt. Accepit itaque ille in portione sua villas nuncupantes illas, sitas in pago illo, cum terris, ædificiis, accolabus, mancipiis, vel cetera quæ sequuntur. Similiter è contrà accepit ille in compensatione portionis suæ villas nuncupantes illas, sitas in pago illo, cum terris, ædificiis, accolabus, mancipiis, vel cetera quæ sequuntur. Hæc quidem omnia unanimiter consentientes, pars partem tradidisse vel consignasse cognoscite, ita ut quicquid post hunc diem unusquisque de hoc quod accepit facere voluerit, absque nostris repetitionibus liberam & firmissimam in omnibus habeat potestatem. Et si aliquando aliquis ex nobis aut heredibus nostris contra has epistolas aliquid agere vel refragare præsumpserit, ejus repetitio nullum obtineat effectum, & insuper contra cui litem intulerit solidos tantos componat, & præsens pactio vel definitio cum stipulatione subnixa firma permaneat.

Commutatio.

XXVI. Inter quos caritas inlibata permanserit, à parte parti beneficia opportuna præstantur. Ideoque placuit atque convenit inter inlustrem virum illum & illum ut loca aliqua inter se commutare deberent. quod ita & fecerunt. Dedit igitur vir inluster ille partibus illius locellum nuncupantem illum, situm in pago illo, cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, libertinis, vineis, silvis, pratis, piscuis, aquis, aquarumve decursibus,

H h

L. 6. C. Th.
de pactis in
interp.

L. unic. C.
Th. qui po-
tator tut. in
interp.

mobilibus & immobilibus, cum omnibus appendiciis suisque adjacentiis, vel omni supraposito, totum & ad integrum, de jure meo, sicut presenti tempore à me videtur esse possessum, in tua trado potestate vel dominatione. Similiter in compensatione hujus meriti dedit jam dictus ille partibus illius alium locellum nuncupantem illum, situm in pago illo, vel cetera quae sequuntur, ita ut ab hac die unusquisque de hoc quod accepit facere voluerit, jure proprietario liberam & firmissimam in omnibus habeat potestatem. Et illud inter nos inferere placuit, & insuper quis heredibus successoribusque nostris fuerit qui hunc immutare vel refragare tentaverit, rem quam accepit amittat, & insuper quis contra cui litem intulerit solidos tantos componat, & sua repetitio nullum obtineat effectum, sed hae commutationes uno tenore conscriptae omnique tempore manent inconvulsae.

Confirmatio Regis, vel inspecta ista, cujuscunque Principis, in eo qui ab hostibus est depraedatus vel ab igne concrematus.

XXVII. Merito largitatem Regis munere sublevantur qui ab hostibus vel incendio passi sunt damna vel violentiam. Igitur fidelis noster ille clementiae regni nostri suggessit eò quòd ante hos annos exercitus noster aut illius Regis, vel per negligentiam alicujus hominis in loco nuncupante illo, domus suae vel res quamplures unà cum strumenta chartarum, tam quod regio munere perceperat, quam & de diversis partibus per venditiones, donationes, cessiones, commutationes adtraxerat, vel quicquid in pago illo, vel loca nuncupantia illa possederat, incendium fuisset crematum, unde relationem sub testificatione bonorum hominum cognovimus recensendam, omnes res suas vel strumenta chartarum perisse, vel sibi, sicut nobis suggessit, damna sustinuisse. Praecipientes ergo jubemus ut quicquid memoratus ille, sicut usque nunc tam de terris, domibus, accolabus, mancipiis, libertinis, vineis, pratis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, vel reliquis quibuscunque beneficiis, usque ad praesens cum aequitatis ordine quietus possedit, & ita deinceps in jure & dominatione ejus permaneat, & per hunc praecipuum plenius in Dei nomine circa eum suffultum atque confirmatum absque ullius inquietudine teneat & possideat, suisque posteris aut cuicunque voluerit ad possidendum dere-

linquat. Quam verò auctoritatem propria manu subter roborare decrevimus.

Item appennem.

XXVIII. Consuetudo hujus loci vel etiam legis terranae justitiae constat esse prospectum ut quicunque ab incendiis vel hostibus seu à latronibus fuerit perpeffus dispendium, oportet sibi hoc casu in foro publico vel civitate cum curia publica & defensore vel reliquis civibus publicare. Idcirco dum non habetur incognitum qualiter homo nomine ille per timorem illius qui Turonus civitatem anno praesente hostiliter venit, & multa mala ibidem perpetravit, strumenta sua de loca denominata vel de diversis facultatibus suis subtraxit terram in villa illa misit, & ibidem computruerunt & perierunt, propterea ei necesse fuit ut unà cum notitia pagensium, qui hoc cognitum bene habebant, Turonus civitate appennem exinde deberent adfirmare, ut quantumcunque per ipsa strumenta tam in terris quam in mancipiis, seu & reliquis rebus, sicut usque nunc quieto ordine tenuit & possedit, ita & admodum liceat inantea ipsas res quietè tenere & possidere, & cui voluerit, Christo auxiliante, derelinquere. Unde convenit ut duas epistolas uno tenore conscriptas exinde fieri vel adfirmare deberent, ut una in foro publico in ipsa civitate sit adfecta, aliam verò ipse secum pro cautela & temporibus futura apud se retineat, ut si ei inantea necesse fuerit, in praesentia Regis aut Principis loci sit proferenda. Actum ibidem.

Editio legibus comprehensa.

XXIX. Lex Romana pro utilitate humani generis exposcit ut si quando cujuscunque injusta appellatio comprobatur, sumptus quos post appellationem adversarium suum accusator compulit sustinere, non in simplum ei sed in quadruplum ab accusatore cogatur restitui. Igitur ego in Dei nomine ille, dum non est incognitum qualiter apud te homo ille nomine illo in rationes publicas ante inlustre viro illo vel reliquis viris qui subter tenentur inserti, Turonus civitate adfetti de aliquibus locellis nuncupantibus illis, sitis in pago illo, quae mihi per legitima successione sunt debita, & tu praesenti tempore malo ordine eos possidere videris, unde apud me in responsum introire noluit, nisi, sicut lex edocet, tibi inscriptionem de sumptibus & expensis confirmassem. Ideo placuit mihi ut hanc editionem in te adfirmare de-

berem, quod ita & feci, ut si apud me de ipsis rebus in rationes vel in iudicium introieris, & ipsa causa inter nos legibus definita fuerit, & mea iniusta fuerit accusatio comprobata, de eadem causatione omnique tempore quietus resideas, & sumptus vel expensas superius nominatas, quibus pro necessitatibus tuis me compellente visus expendisse, secundum legis ordinem, transacto litis tempore, partibus tuis cogar restituere. Et pro rei totius firmitate hanc editionem manu propria subter firmavi & bonorum virorum roborandam decrevi. FINIT.

Et si de homicidio accusatus processerit, secundam hanc sententiam inscripto celebretur.

Quicumque alium de homicidij crimine periculosa vel capitali objectione pulsaverit, non prius à iudicibus audiat quam se similem poenam quam reo intendit conscripserit subiturum. Et si servos alienos accusandos esse crediderit, se simili inscriptione constringat futurum, ut aut supplicia innocentium fervorum aut poena capitis sui aut facultatum amissione compenset.

Relatio cum iudicio.

XXX. Auctoritate legis præceptum est ut in toto litis termino requiratur per quem orta est contentio. Et si quis ad rapinam faciendam adgreditur, aut iter agentem insidiaverit, aut domum alterius nocturnus spoliaverit, mors animæ ipsius ne requiratur. Igitur ego in Dei nomine ille iudex veniens in loco nuncupante illo, sub die illo, unâ cum bonis hominibus, ad locum accessionis, ubi aliquis homo nomine ille quondam interfectus jacebat, requirens pro qua re ibidem interfectus fuisset, sed venientes homines ibidem commanentes, qui in initio litis ibidem fuerunt, vel qui ad ipsos uccos cucurrerunt quando jam dictus homo ibidem interfectus fuit, taliter testimonium præbuerunt, ut dum aliquis homo nomine ille solemniter sibi ambulabat, sic jam dictus ille quondam ipsum adfallivit vel insidiavit, & res suas ei contradixit, atque violenter super ipsum evaginato gladio venit, unde livores vel capulaturæ atque colaphi manifesti apparent. Ideo etenim, dum sic veritas comprobatur, veniens jam dictus ille adprehensam manu vel arma prædicti iudicis, sicut mos est, apud homines duodecim manu sua tertia decima dextratus vel conjuratus dixit quod dum ipse solemniter

Tom. II.

sibi ambulabat, jam dictus ille quondam cum malo ordine adfallivit, & evaginato gladio super eum venit, & super ipsum livores vel capulationes misit, & res suas illas ei diripere voluit, & postquam istos præsentem livores recepit, necessitate compulsus ipsum plagavit per quem mortuus jacet, & in sua orta contentione vel in sua movita atque per suas culpas ibidem interfectus fuit. Et sic est veritas absque ulla fraude vel concludio, & in sua culpa secundum legem ipsum ferro battudo fecit. Proinde opportunum fuit ipsius illi ut hanc noticiam ad instar relationis exinde accipere deberet. quod ita & fecit. Sed postea verò taliter in jam dicto loco ipsius illi iudicatum fuit ut in noctes quadraginta apud homines triginta sex manu sua trigesima septima jam dicto illo quondam in Ecclesia illa, in loco nuncupante illo, conjurare debeat apud homines visores & cognitores eò quod ille quondam malo ordine super eum venisset, & res suas ei contendisset, vel primitus ipsum plagasset vel livorasset, & ipsum in via adfallisset vel insidiasset, & in sua movita vel in sua culpa ibidem interfectus fuisset. Et si hoc facere poterit, de ipsa morte quietus valeat residere.

Breve sacramenti.

XXXI. Breve sacramenti qualiter ingressus est ille in loco nuncupante illo, in Ecclesia illa, sub præsentia illius iudicis vel bonorum virorum qui subter tenentur inferti, ad placitum suum custodiendum. Vnde retroactis diebus quadraginta relationem de morte illius per iudicium bonorum virorum accepit, juratus dixit. Per hunc locum sanctum & Dei reverentiam, dum ego solemniter mihi ambulabam, jam dictus ille quondam in loco nuncupante illo me malo ordine adfallivit vel livoravit, & colaphos super me posuit, & ad rapinam vel ad insidiam super me faciendam adstetit, & res meas mihi malo ordine diripere vel tollere tentavit. Et ego in sua orta contentione vel in sua movita atque per sua culpa in ipso loco ipsum interfeci. Et per reverentiam istius sancti & Deo altissimo similiter testes sibi similes visores & cognitores, secundum quod ei iudicatum fuit, post ipsum juraverunt ut quicquid jam dictus ille de hac causa juravit, verum & idoneum sacramentum exinde dedit. Id sunt qui hoc sacramentum exceperunt, manibusque eorum subter firmaverunt.

H h ij

*Si quando masculus & femina pariter raptum consenserint, infra quin-
quennium litigetur.*

XXXII. Notitia sub quorum præsentia ibi veniens ille ante illum vel eos qui subter tenentur inferti, ibique accusabat aliquem hominem nomine illum eò quòd aliquam feminam nomine illam jam anno expleto sine diffinitione parentum, vel sine ejus clamore aut vociferatione, eam volentem rapuisset, atque in conjugio sibi malo ordine contra legem & justitiam foeciaisset, qui jam dictus ille & præfata illa hoc denegare non potuerunt; sed in omnibus taliter fuerunt professi, quòd ambo pariter consentientes, sic ab eadem actum vel perpetratum fuerat. Tunc ipsi viri qui ibidem aderant, tale dederunt judicium, ut secundum legem Romanam pro hac culpa ambo pariter vitæ periculum incurrisent, vel sententiam mortis ob hoc scelus exceperent. Sed intervenientibus bonis hominibus taliter eis convenit ut jam dicti homines pro redemptione vitæ eorum vadios suos jam dicto illo unusquisque pro solidos tantos dare deberent, quod ita & fecerunt, & hoc placitum institutum, quod evenit tunc temporis, hoc debeant defolvere, unde & fidejussorem pro ipsis solidis aliquem hominem nomine illum obligaverunt. Propterea necesse fuit ipsis ut hanc notitiam exinde accipere deberent, quod ita & fecerunt, ut si necessitas evenerit, omnibus sit manifestum qualiter supradicti homines infra quinquennium ab hoc scelere convicti vel comprobati apparuerunt.

Judicium evindicatum.

XXXIII. Ille Rex vir inluster illo Comite. Veniens ille in nostra vel procerum nostrorum præsentia suggessit eò quòd aliquis homo nomine ille pagensis vester eum in via malo ordine adfallisset, & res suas ei tulisset, vel graviter ipsum livorasset, & ob hoc vobis per nostram ordinationem iussimus ut datis fidejussoribus Kalendas illas ex hoc in nostra præsentia debuissent adstare ratiocinantes. Sed memoratus quidem ille per triduum suum custodivit placitum, & jam dicto illo secundum legem adjectivit vel solavit, qui nec sona nuntiavit, nec suum placitum adimplevit. Propterea omnino tibi jubemus, dum tales vobis datos habuit fidejussores, & placitum suum nullatenus custodivit, ut quicquid lex loci vestri de tali causa edocet, vobis distringen-

tibus memoratus ille partibus istius componere & satisfacere non recuset.

Epistola Abbatis vel rectoris Ecclesie.

XXXIV. In Dei nomine quamquam peccator Abba dilecto amico nostro illo. Dum & omnibus habetur percognitum qualiter tu rem proprietatis tuæ illam accepta pecunia de thesauro ipsius sancti per venditionis titulum distraxisti, unde & precariam nobis ex hoc emisisti, & censisti te dare in luminaribus ad festivitatem ipsius sancti, hoc est tantum, ideo unà cum consensu fratrum nostrorum hanc epistolam tibi emittendam decrevimus, ut ipsum locum cum omni integritate unà cum Dei gratia & nostra voluntate absque præjudicio sancti illius diebus vitæ tuæ usualiter tibi liceat tenere. Et post tuum quoque discessum ipse locus cum omni integritate vel re emeliorata vel supraposito partibus nostris vel ipsius basilicæ revertatur, quam epistolam manu propria subter firmavimus.

Donatio ad Ecclesiam post obitum.

XXXV. Lucrum maximum credimus animarum, si dum unusquisque corporibus motibus terram inhabitat, pro amore cogitet domus æternæ, vel amore temporalium rerum sperandarum sibi cumulet munimina divitiarum, aut certè si id quod remanendo perire poterat in seculo, in alimoniis pauperum vel loca distribuatur sanctorum Dei. Quamobrem ego in Dei nomine ille pertractavi tam de Dei parte, quam & reverentia sancti illius civitatis, ubi ipse pretiosus Dominus in corpore requiescit, seu animæ meæ remedium ad sacrosanctam basilicam sancti Domni illius, ejusque congregatione, ubi ille Abba vel rector præesse videtur, dono donatumque in perpetuo esse volo, hoc est, villam rem proprietatis meæ nuncupantem illam, sitam in pago illo, super fluvium illum, in condita illa, cum omnibus adjacentiis vel appendiciis suis, quantumcunque ad ipsam villam aspicere vel pertinere videtur, vel quantumcunque inibi præfati tempore mea videtur esse possessio, totum & ad integrum per hanc donationem tibi trado atque transfundo, eo videlicet modo ut dum ego in caput advivo, ipsam villam cum omni integritate usualiter sub prætexto ipsius basilicæ tenere & usurpare faciam. Post meum quoque discessum ipsa villa cum omni integritate vel supraposito, hoc est, cum terris, domibus, ædificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis,

pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, pecuniis, peculis utriusque sexus, præfidiis, vel omni supellectile, vel quod ibidem inantea addere, adtrahere, comparare, aut emeliorare potuero, & transitus meus ibidem dereliquerit, pars ipsius basilicæ, ejus rectores, absque ullius expectata traditione vel judicium consignatione, in eorum vel ipsius basilicæ faciant revocare potestate vel dominatione, & ad ipsam sanctam basilicam proficiat in augmentum: quia malo hoc post meum discessum ipsius basilicæ habere quam ceteris heredibus meis. Si quis verò.

Cessio à die præsentē.

XXXVI. Dum fragilitas seu casus humani generis pertimescit ultimum vitæ terminum subitanea transpositione venturum, oportet ut non inveniatur unumquemque imparatum, nec sine aliquo boni operis fructu migranti de sæculo; sed dum in suo jure & potestate quisque consistit, præparet sibi viam salutis, per quam ad æternam beatitudinem valeat pervenire. Idcirco ego in Dei nomine ille, pertractans tam de Dei parte quam & reverentia sancti illius, seu animæ meæ remedium, cedo ad sacrosanctam Ecclesiam sancti illius, quæ est constructa infra urbem illam, in honore sancti illius, ubi ille Abba & rector præesse videtur, non occultè, sed publicè, non privatim, sed palam, cessumque in perpetuo jure legitimo esse volo, & de jure meo in jure & dominatione ipsius Ecclesiæ trado atque transfundo, hoc est, locum rem proprietatis meæ illum, situm in pago illo, in condita illa, cum omni integritate vel adjacentiis suis, hoc est, cum terris, mansis, casis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, farinariis, mobilibus & immobilibus, pecuniis, peculis utriusque sexus, præfidiis, vel omni supellectile, quantumcunque ibidem præsentī tempore mea videtur esse possessio, totum & ad integrum rem quaesitam & inquisitam, per hanc cessionem à die præsentē ad ipsam sanctam causam delego & confirmo, ita ut ab hodierna die quicquid exinde pars ipsius Ecclesiæ ejusque rectores de ipsa re facere voluerint, liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem faciendi, quia ipsam sanctam Ecclesiam plus id habere volo quam me vel ceteris heredibus meis. In cessionibus verò licet poena non inferatur, mihi tamen pro rei totius firmi-

tate placuit inferendum ut si ego aut ullus de heredibus meis, & reliqua.

Venditio ad Ecclesiam.

XXXVII. Domino venerabili & in Christo patri illo Abbati de basilica sancti illius, civitate illa, ubi ipse pretiosus Dominus in corpore requiescit, vel omni congregationi ibidem consistenti, ego enim in Dei nomine ille. Constat me vobis vel partibus ipsius basilicæ vendidisse, & ita vendidi, hoc est, locum rem proprietatis meæ, situm in pago illo, super fluvium illum, in condita illa, in villa illa, cum omni integritate vel adjacentiis, quicquid ad ipsum locum aspicere vel pertinere videtur, vel quantumcunque præsentī tempore mea videtur esse possessio, hoc est, tam terris, mansis, casis, domibus, adificiis, accolabus, mancipiis, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, libertinis, ministerialibus, mobilibus & immobilibus, pecuniis, peculis utriusque sexus, vel omni supellectili, totum & ad integrum, rem quaesitam & inquisitam, quicquid dici aut nominari potest, vel quicquid ibidem præsentī tempore mea videtur esse possessio, per hanc venditionem à die præsentē trado atque transfundo. Vnde accepi à vobis pretium pro jam dicto loco, de thesauro ipsius sancti, in quod mihi complacuit, vel aptificatum fuit, hoc est tantum, quod pretium in manus meas accepi; & ipsum locum cum omni integritate, sicut dixi, per hanc venditionem vobis vel ad ipsam sanctam causam tradidi perpetualiter ad possidendum, ita ut ab hodierna die quicquid exinde vos aut successores vestri vel pars ipsius basilicæ facere volueritis, liberam & firmissimam in omnibus habeatis potestatem faciendi. Si quis verò.

Epistola Abbatis vel rectoris ipsius Ecclesiæ.

XXXVIII. In Dei nomine ille Abba in Christo nobis dilecto illo. Ad tuam petitionem nostra decrevit voluntas ut tibi res nostras vel sancti illius in pago illo beneficiare usufructuario ordine deberemus, quod ita & fecimus. Et tu pro hujus merito beneficij obligasti nobis res tuas tam de alode quam & de comparatu, seu de qualibet adtracto, denominatas, in pago illo, in condita illa, in loca nuncupantia illa & illa, quas præsentī tempore tenere & possidere videris, hoc est, cum terris, vel omnia & in omnibus. Ea verò ratione ut tibi ex ipsis rebus, quas nobis obligasti, & illis quas tibi usufructuario ordine bene-

ficiavimus, non liceat aliubi nec vendere nec donare nec alienare nec in nullo modo distrahere nec in naufragium ponere, sed sub nostro vel sancti illius prætexto tibi liceat tenere & possidere. Et post tuum quoque discessum, absque diminutione rerum vel mancipiorum, cum omni re emeliorata vel supraposito, quicquid in jam dictas res inventum repertumque fuerit, in nostram vel ipsius sancti absque ulius expectata traditione vel iudicum consignatione faciamus revocare potestate vel dominatione. Vnde censisti te à nobis annis singulis ad festivitatem sancti illius in luminaribus ipsius sancti, vel pro mercedis tuæ augmentum, argentum solidos tantos. Et si de ipso censo negligens apparueris, fidem exinde facias, & ipsas res perdere non debeas. Quam epistolam manu propria subter firmavimus.

Securitas de homicidio.

XXXIX. Fratri illo, ego enim ille. Dum & omnibus habetur percognitum qualiter tu ante hos dies, infligante adversario, germano meo vel quolibet parente interfecisti, unde & postea ex hoc comprobatus apparuisti, & ante me apud illum iudicem exinde in rationes fuisti, & pro integra compositione pro jam dicto parente meo, pro ipsa morte, sicut mihi bene complacuit, argentum solidos tantos dedisti, ideo hanc epistolam securitatis tibi ex hoc emittendam decrevi, ut neque à me neque ab heredibus meis, neque à quolibet opposita vel emissâ persona nullam calumniam neque repetitionem de jam dicto homicidio habere non pertimescas, neque tu, neque ullus de parte tua qui tecum commorantur, sed ducti atque securi in omnibus exinde valeatis residere. Si quis verò, si fuerit aut ego ipse, aut ullus de heredibus meis, seu quilibet persona qui contra hanc securitatem venire aut agere vel refragare tentaverit, & à me vel ab heredibus meis defensatum non fuerit, sociante fisco qui litem intulerit solidos tantos componat, & sua repetitio nullum obtineat effectum, sed sit inter nos vel heredibus nostris ex hac re omnique tempore calcanda causatio, & hæc securitas meis vel bonorum hominum manibus roborata, cum stipulatione inserta, diuturno tempore maneat inconcussa.

Iudicium iuxta quod causa continet.

XL. Veniens ille die illo, quod fecit mensis ille dies tantos, in loco nuncupante illo, ante venerabilem virum illum suisque

auditoribus vel reliquis viris qui ibidem aderant vel subter firmaverunt, ibique interpellabat aliquem hominem nomine illum, dum diceret eò quòd hereditatem suam in loco nuncupante illo, quæ ei erat debita, post se retineret, vel ei malo ordine contradiceret injustè. Interrogatus ille ante ipsos viros taliter dedit in responsis, quòd ipsam hereditatem, quam ipse contra eum repetebat, genitor suus vel quilibet parens ipsam ei moriens dereliquerat, & de annis triginta inter ipsum & parentes suos, qui ipsam ei dereliquerant, ipsam tenuissent, & secundum legem ei sit debita. Dum sic intenderent, sic ipsi viri memorato homini decreverunt iudicium, ut in noctes tantas, quod evenit die illo, apud homines tantos sua manu tanta in basilica sancti illius, in loco nuncupante illo, taliter debeat conjurare, quòd ipsam hereditatem, quam ipse homo contra ipsum repetebat, per annos triginta inter ipsum & memoratos parentes suos, qui ipsam hereditatem morientes ei dereliquerant, semper ipsam tenuissent, & per ipsos annos triginta secundum legem plus sit ipsa hereditas ei habendi debita quam ipso homini reddendi. Si hoc ad eum placitum conjurare potuerit, ipsam hereditatem absque repetitione ipsius hominis omni tempore habeat eligatam atque evindicatam. Sin autem non potuerit, hoc legibus emendare studeat. His præsentibus actum fuit.

Breve sacramentum secundum ipsam iudicium.

XLI. Breve sacramentorum qualiter ingressus est ille die illo in loco nuncupante illo, in basilica sancti illius, juxta quod iudicium suum loquitur, apud homines tantos sua manu tanta, positus manibus super sancto altare juratus dixit: Per hunc locum sanctum & reverentiam istius sancti, quia unde me ille interpellavit, quasi hereditatem suam, quæ ei esset debita, in loco nuncupante illo, post me retinerem, vel ei malo ordine contradicerem injustè, ipsam hereditatem parentes mei mihi morientes dereliquerunt, & inter me vel ipsos parentes meos de annis triginta semper exinde vestiti fuimus, & secundum legem plus est mihi debita habendi quam ipsius homini reddendi, per Deum & reverentiam istius sancti juro. Similiter venientes testes sui per singula jurati dixerunt, quicquid iste de hac causa juravit, verum & idoneum sacramentum exinde juravit. Hij sunt qui subter firmaverunt.

Notitia de alode evindicato.

XLII. Notitia qualiter vel in quorum præsentia veniens ille die illo, in loco nuncupante illo, ante illum judicem vel reliquos viros qui ibidem aderant vel subter firmaverunt; ibique interpellabat aliquem hominem nomine illum, eò quòd alode qui fuerat genitori suo nomine illo, in loco nuncupante illo, post se malo ordine retineret, vel ei contradiceret injustè. Interrogatus ipse homo ab ipsis viris si sic erat veritas an non; sed ipse iudicium vel breve sacramentorum ibidem ante ipsis viris protulit ad relegendum, qualiter cum ipso homine ante hos dies exinde ante illum judicem in rationes fuerat, & qualiter ipso alode contra ipsum hominem vel contra germanos suos eligitum atque evindicatum legibus habebat. Relecto ipso iudicio vel ipso breve sacramentorum, sic ipsi viri ipsum hominem interrogaverunt si aliquid contra ipsum iudicium vel contra ipsum brevem opponere volebat. Sed ipse taliter dixit, quòd nihil habebat quod contra ipsum opponere deberet, & se in omnibus recognovit quòd contra legem ipsum hominem calumniabat, & se exinde omni tempore taciturnum esse spondit. Propterea opportunum fuit ipsius ut hanc notitiam ex hoc accipere deberet, quod ita & fecit. His præsentibus actum fuit.

Venditio de area vel de casa infra civitatem.

XLIII. Magnifico fratri illo, ego enim ille. Constat me tibi vendidisse, & ita vendidi, hoc est, casa mea cum ipsa area ubi posita est, infra civitatem vel burgum illum, in ratione illius, in loco illo, quem ego data mea pecunia de aliquo homine nomine illo comparavi. Habet ipsa casa in matriam tantum, membra in gyro tanta, eòde lateribus vel frontibus casa vel terra illorum & illorum. Vnde accipi à te pretium in quod mihi bene complacuit, hoc est, tantum: quod pretium in manu mea accepi, & ipsam casam vel aream per hanc venditionem tibi tradidi à die præsentè perpetualiter ad possidendum; ita ut ab hodierna die quicquid exinde facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem faciendi, salvo jure ipsius terræ.

Qui se in alterius potestate commendat.

XLIV. Domino magnifico illo, ego enim ille. Dum & omnibus habetur per-

cognitum qualiter ego minimè habeo unde me pascere vel vestire debeam, ideo petij pietati vestra, & mihi decrevit voluntas, ut me in vestrum mundoburdum tradere vel commendare deberem. quod ita & feci. eo videlicet modo ut me tam de victu quàm & de vestimento, juxta quod vobis servire & promereri potuero, adjuvare vel consolare debeas, & dum ego in caput advixero, ingenuili ordine tibi servitium vel obsequium impendere debeam, & me de vestra potestate vel mundoburdo tempore vitæ meæ potestatem non habeam subtrahendi, nisi sub vestra potestate vel defensione diebus vitæ meæ debeam permanere. Vnde convenit ut si unus ex nobis de his convenientiis se emutare voluerit, solidos tantos pari suo componat, & ipsa convenientia firma permaneat. Vnde convenit ut duas epistolas uno tenore conscriptas ex hoc inter se facere vel adfirmare deberent. quod ita & fecerunt.

Evacuaturia.

XLV. Domino magnifico fratri illo, ego enim ille. Dum & omnibus non habetur incognitum qualiter ante hos annos solidos nostros numero tantos ad beneficium accepisti, & cautionem nobis emisisti ut ipsos solidos tantos tunc nobis reddere deberes. quod ita & fecisti. Sed dum illam cautionem, quod nobis emiseras, ad præsens non habeo, ideo hanc epistolam evacuaturiam fecimus, ut de ipsis solidis tantis omni tempore ductus & securus redeas. Et si ipsa cautio apparuerit, vel à nobis vel ab heredibus nostris ullo quoque tempore ostensa fuerit, nullum fortiatum effectum, sed vacua & inanis permaneat.

De causis commendatis.

XLVI. Magnifico fratri illo, ego enim ille. Rogo, supplico, atque publiciter tuæ caritati injungo ut omnes causas meas tam in pago quàm & in palatio, aut ante iudices, vel ubicunque mihi necessitas evenerit, ipsas causas meas ad meam vicem prosequere & admallare facias, & de ipsa prosecutione mihi reddas certiorum. Et quicquid exinde egeris gesserisve, ratum & bene acceptum à me in omnibus esse cognoscas. Quod mandatum ut pleniorum obtineat firmitatem, manu propria subter firmavi, & bonis viris adfirmare rogavi.

FORMVLÆ
BIGNONIANÆ,

SIVE

FORMVLÆ QVÆDAM

VARIÆ ET INCERTI AVCTORIS,

Ex veteri codice Petri Danielis primùm editæ à clarissimo viro
Hieronymo Bignonio.

INCIPIVNT CHARTÆ REGALES
SIVE PARENSALES.

CAPITVLA.

1. <i>Ingenuitas.</i>	16. <i>Donatio quam homo donat ad suam parentem.</i>
2. <i>Venditio de seruo.</i>	17. <i>Donatio ad causam Dei.</i>
3. <i>Venditio de terra.</i>	18. <i>Pactum divisionis inter fratres.</i>
4. <i>Venditio de seruo ad Ecclesiam.</i>	19. <i>Venditio ad monasterium.</i>
5. <i>Donatio ad sponsam.</i>	20. <i>Precaria.</i>
6. <i>Notitia de mancipio.</i>	21. <i>Commendatitia.</i>
7. <i>Notitia de homicidio.</i>	22. <i>Indiculus precatorius ad Episcopum.</i>
8. <i>Securitas de homicidio.</i>	23. <i>Indiculus quem prepositus transmittit ad Abbatem.</i>
9. <i>Donatio quam pater donat filio suo.</i>	24. <i>Indiculus quem Abba transmittit ad hominem pagensem.</i>
10. <i>Conculcatoria.</i>	25. <i>Indiculus quem Episcopus transmittit ad Abbatem.</i>
11. <i>Donatio quam homo donat ad filium suum.</i>	26. <i>Cautio de infrastructis.</i>
12. <i>Notitia de cruce evindicata.</i>	
13. <i>Cautio de clavibus.</i>	
14. <i>Concarniatura inter duos Abbates.</i>	
15. <i>Charta tracturia.</i>	

Ingenuitas.

I. **O** Portet enim unumquemque hominem, dum in hac vita vivit pro animæ suæ remedio cogitare, Idcirco ego in Dei nomine ille, recogitans pro Dei intuitu vel pro animæ meæ redemptione, ut ab impiorum consortio erui mereamur, dimitto ergo à die præsentis ver-naculum juris mei nomine illum ingenuum, in ea verò ratione ut ingenuus per-

maneat, tanquam si de bene ingenuis parentibus fuisset natus vel procreatus. Peculiare verò si aliquid habet, aut inantea laborare potuerit, in omnibus habeat concessum atque indultum, & mundebur-dem vel defensionem ad basilicam sancti illius se habere cognoscat, non ad affligendum, sed ad se defensandum, nisi, ut diximus, bene ingenuus de hoc die valeat residere. Si quis verò, quod fieri non credo, si fuerit, aut ego ipse, aut ullus de heredibus, aut

aut ulla emissa persona, quæ contra ingenuitatem istam venire aut eam infringere tentaverit, fisco discutiente solidos triginta multa componat, & quod repetit per nullum ingenium evindicare valeat; præsens ingenuitas & merces nostra firma & stabilis permaneat, cum stipulatione subnixâ. Actum in loco illo.

Venditio de servo.

II. Domino magnifico fratri illi emptori, ego in Dei nomine ille venditor. Constat me, non imaginario jure, nec nullo cogentis imperio, sed proprio voluntatis meæ arbitrio tibi vendere, quod ita & vendidi, à die præsentis, vernaculum juris mei nomine illum, non furem, non fugitivum, nec cadivum, nec ullum vitium in se habentem, sed in omni corpore scimus eum sanum usque ad annum & diem. Et accepi à te in pretio pro hoc, juxta quod mihi bene complacuit vel convenit, solidos tantos, ita ut ab hac die memoratum vernaculum superius denominatum, quem dato pretio de me legibus comparasti, habeas, teneas, atque possideas, & quicquid exinde facere volueris, liberè & firmissimè in tua permaneat potestate ad faciendum. Si quis verò, quod fieri non credo, si fuerit, aut ego ipse, aut ullus de heredibus meis, qui contra venditionem istam venire aut eam infringere tentaverit, fisco discutiente solidos triginta multa componat, & quod repetit nihil evindicet, sed præsens &c.

Venditio de terra.

III. Domino magnifico fratri illi emptori, ego in Dei nomine ille venditor. Constat me, non imaginario jure, nec nullo cogentis imperio, sed proprio voluntatis meæ arbitrio tibi vendere, quod ita & vendidi tibi à die præsentis bannuaria tanta de terra arabili, in loco nuncupante illo, qui est in pago illo, quem de parte parentum meorum tam & de alode quàm & de comparato vel de quolibet adtracto ad me legibus obvenit, hoc est, de uno latere terræ illius subjungit, de alio latere illi, & de uno fronte terræ illius, de alio verò fronte per viam publicam. Et accepi à te in pretio taxato pro hoc, juxta quod mihi bene complacuit vel conventum fuit, solidos tantos, ita ut ab hac die memoratam terram superius denominatam, quam de me legibus comparasti, ipsam hanc habeas, teneas, possideas, vel quicquid exinde facere volueris, libera in omnibus Chri-

Tom. II.

sto propitio in tua permaneat potestate ad faciendum. & cetera.

Venditio de servo ad Ecclesiam.

IV. Breve in vicem venditionis qualiter vendidit homo aliquis nomine ille ad Ecclesiam aliquam nomine illam vernaculum suum nomine illum, à die præsentis, non furem, non fugitivum, non cadivum, nec ullum vitium in se habentem, sed in omni corpore scimus eum sanum usque ad annum & diem. & sicut superius factum est.

Donatio ad sponsam.

V. Dum Dominus ab initio concessit in veteri testamento & præcepit ut relinquat homo patrem & matrem & adhæreat suæ uxori, ut sint duo in carne una, & quod Dominus conjunxit homo non separet. Ego enim in Dei nomine ille, dulcissimæ conjugii meæ illi. Dum & ego te per solidum & denarium secundum legem Salicam visus fui sponsare, ideo in ipsa amoris dulcedine dabo ergo tibi à die præsentis, quod in perpetuum volo esse mansurum, rem pro portione mea in loco nuncupante illo, qui est in pago illo, quæ de parte parentum meorum ad me legibus obvenit, hoc est, in ipsa portione, mansis ad permanendum, cum casticiis, suprapositis, terris arabilibus, & mancipiis, vel quicquid in ipsa portione est aspectum, tibi dico esse donatum atque firmatum, ut quando die felicissimo nuptiarum in simul nos Deus conjunxerit, ista omnia superius conscripta in tua permaneant dominatione ad possidendum. Si quis verò &c.

Notitia de mancipio.

VI. Cum resedisset ille Vigarius inlustri viri illius Comitis in illo mallo publico, unâ cum ipsis Scabinis qui in ipso mallo resedebant ad causas audiendas vel recta judicia terminanda; ibique veniens monachus sancti illius, vel ille Abbas nomine illo, de illo monasterio, unâ cum advocato sancti illius nomine illo, feminam aliquam nomine illam interpellabat, repetebat ei dum diceret eò quòd colona esset sancti illius, de curte sua quæ dicitur illa, de parte aviæ suæ nomine illius quondam, & ipsa illa & de ipso servitio sancti illius negligens aderat; sed ipsa femina de præsentis ad stare videbatur, & nullatenus habuit quod dicere nec opponere nec tradere rationes per quas de ipso servitio sancti illius se abstrahere potuisset, sic ei in præsentis fuit judicatum, ut ipsum servitium sancti illius, unde negligens aderat, ipsi advo-

Ii

cato sancti illius reuadiare deberet. quod ita & fecit, & se ad ipsum seruitium sancti illius ibi se in praesenti recredidit. Exinde opportunum fuit ipsos monachos sancti illius, vel ipsum advocatum sancti illius nomine illum, talem notitiam ante ipsas personas quae in ipso mallo residebant manibusque eorum roboratas accipere, quod ita & fecerunt, ut omni tempore ipse advocatus, vel casa sancta illa vel ille Abbas, vel successores sui, ipsam feminam superius nominatam vel agnationem suam ad opus sancti illius habeant evindicatam atque eligitam. Praesentibus his quorum praesentia actum fuit. Facta notitia in loco illo publiciter.

Notitia de homicidio.

VII. Dum & per plures homines ponitur in notitia qualiter veniens homo aliquis nomine ille in contubernio, hominem aliquem nomine illum ipsum ibidem adfallisset, & ipsum ibidem interfecisset vel occidisset, sed venientes parentes & amici ipsius hominis interfecti ante inlustrem virum illum Comitem, interpellabant ipsum hominem qui eorum parentem in contubernio adfallisset vel interfecisset, sed ipse ille in praesenti adstare videbatur, & hanc causam nullatenus potuit denegare, sed taliter fuit professus quod instigante inimico ipsum hominem interfecisset vel occidisset. Tunc taliter ei iudicaverunt, ut ipsam leudem vel ipsum homicidium ad ipsos parentes legibus transolvere deberet. quod ita & fecit. Sed postea in ipso placito ei fuit iudicatum ut ipsi parentes talem epistolam securitatis manu eorum vel bonorum hominum firmatam ei fieri vel conscribere deberent, quod ita & fecerunt, ut post hunc diem nec ipsi illi, nec ullus in causa ipsorum, nec ulla opposita persona de praefata morte illius quondam, nec de ipso homicidio, nec de ipsa leude nullam reclamationem nec nullum impedimentum pontificium non habeant ad faciendum. Qui hoc facere voluerit, ipsos solidos per manus reddat, & ob hoc solidos tantos una cum fisco discutientibus multa componat, & qui repetit nihil evindicer.

Securitas de homicidio.

VIII. Cum resedisset inluster vir ille Comes in illo mallo publico ad universorum causas audiendas vel recta iudicia terminanda, ibique veniens homo aliquis nomine ille repetebat ei, dum diceret eò quod ipse ille hominem suum nomine il-

lum quondam bene ingenuum in via malo ordine ipsum adfallisset, & ipsum ibidem interfecisset vel occidisset, & rauba sua, caballos, aurum & argentum, & drapalia exinde tulisset vel deportasset, vel leudem contra legem ibi burisset; sed ipse ille de praesenti adstare videbatur, & hanc causam nullatenus potuit denegare; sed taliter fuit professus, quod faciente inimico ipsum hominem occidisset vel interfecisset, sed taliter in ipso mallo ei iudicaverunt, ut ipsum hominem vel ipsam leudem legibus exinde transolvere deberet. quod ita & fecit. Sed postea apud ipsum Grafionem vel apud ipsos bonos homines qui in ipso mallo resedebant epistolam securitatis manu eorum firmatam accipere deberet, quod ita & fecit, ut post hanc diem nec ipsi illi, nec ullus de heredibus suis, nec ullus in causa ipsorum & hominis interfecti quondam, nec ulla opposita persona de praesenti die de ipsa morte illius, nec de ipso homicidio, nec de ipsa leude contra ipsum illum nullam reclamationem nec nullum impedimentum pontificium non habeat ad faciendum; & qui hoc facere praesumpserit, duplum tantum quantum ipsa leodis continet, & partibus cui haec facta est, una cum socio fisco coactus multa componat, & quod repetit vindicare non valeat.

Donatio quam pater facit filio suo.

IX. Dulcissimo atque amantissimo filio meo illi, ego in Dei nomine ille genitor tuus. Dum & ego te dulciter enutrivim, & tu mihi fideliter deservisti, vel tuum servitium vel benevolentiam circa partem nostram habemus, compertam, ideo in ipso amore dulcedinis vel tuo servitio componente, dabo ergo tibi a die praesente quod in perpetuum volo esse mansurum, hoc est, mansum ad commanendum cum casticia, superposita, terris arabilibus, & mancipiis his nominibus illis & illis, ut per hanc epistolam donationis vel deliberationis nostrae manu mea vel bonorum firmatam, ut quandiu advivis tam tu ipse quam hereditas tua, contra tuos germanos & germanas quieto ordine vel eligitato valeas possidere vel dominare. Propterea hanc epistolam traditionis vel deliberationis nostrae manu mea firmatam exinde tibi fieri vel conscribere rogavi, ut de praesenti die de ipso manso, vel quicquid ad ipsum mansum aspicit, & ipsa mancipia superius denominata hoc habeas, teneas, atque possideas.

Conculcaturia quam Abbas facit ad hominem suum.

X. Ego in Dei nomine, ac si peccator, venerabilis vir ille Abbas de monasterio sancto illo, quod est in pago illo constructum. Dum & omnibus non est incognitum qualiter filii servi nostri nomine ille quandam feminam nostram nomine illam, bene ingenuam, filiam illius quondam, contra voluntatem parentum ipsius feminae sociavit sibi ad conjugium, sed postea ipsis parentibus complacuit & nobis ut talem epistolam conculcaturiam manu nostra vel à fratribus nostris firmatam ipsi feminae fieri vel firmare rogaremus, ut de ipso servitio, si agnatio inter ipsos apparuerit, in servitio publico nunquam sint coinquinati, sed sub integra ingenuitate dies eorum debeant perseverare, ideo precor atque supplico ad successores nostros vel ad Deum timentes homines ut benefacta nostra jubeant conservari qualiter ipsi vellent ut in postmodum eorum facta debeant esse stabilia, & per malorum hominum infestationem multam in ipsa epistola conculcaturia fieri vel conscribere rogavimus, ut si fuerit, quod Deus non permittat, extranea pars quæ hæc facta nostra infringere voluerit, in primis iram Dei & sancti illius incurrat, & ob hoc solidos centum partibus ipsius cui hæc facta est multa componat, & quod repetit vindicare non valeat.

Donatio quam homo facit ad filium suum.

XI. Ego in Dei nomine ille. Constat me in amore Domini nostri Iesu Christi, ut veniam delictis meis consequi mereamur, donasse & dono donatumque esse volo ad dulcissimum filium meum nomine illum peciam de terra arabili in loco qui dicitur ille, qui est in pago illo, per loca designata vel circumta, in ea ratione ut post hunc diem jam dictus filiolus meus, cui epistola donationis ista legibus facta fuit, ipsam terram habeat, teneat, atque possideat, vel quicquid exinde facere voluerit, liberam in omnibus Christo propitio habeat potestatem. Et si quis &c.

Notitia de cruce evindicata.

XII. Dum & omnibus non est incognitum qualiter veniens homo aliquis nomine ille ante Vigarium illustri viri illius Comitibus nomine illo, adversus hominem aliquem nomine illum, repetebat ei dum diceret eò quòd terram suam de suo manso vel de sua potestate malo ordine propriisset. Sed ipse ille de præfenti adstare

Tom. II.

videbatur, & hanc causam fortiter denegavit quòd suam terram de suo manso malo ordine nunquam propriisset, nec post se nunquam retinuerit. Sed taliter ei fuit iudicatum in ipso placito ante ipsum Vigarium, vel ante ipsos pagenses, ut ad crucem ad iudicium Dei pro ipsa terra in noctes quadraginta duas in ipso placito pro hoc deberent adstare, quod ita & fecerunt. Sed venientes ad ipsum placitum, sicut eis fuit iudicatum, ante ipsum Vigarium, vel ante ipsos pagenses, ad ipsum iudicium vel ad ipsam crucem visi fuerunt stetisse; sed ipse illum hominem, qui ipsam terram propriisset, ad ipsum iudicium vel ad ipsam crucem eum convicit; sed ipse in ipso placito ad ipsam crucem visus cadisse; sed dum hæc causa sic fuit inventa, quòd ipse ille qui ad ipsum iudicium vel ad ipsam crucem cadisset, solidos tantos ei transfolvere deberet, quod ita & fecit, & de ipsa terra ipsum illum legibus revestire deberet, quod ita & fecit. Tunc taliter ei iudicaverunt, ut ipse ille de præfenti die ipsam terram tam contra ipsum illum vel heredes suos quàm contra quemlibet hominem omnique tempore habeat evindicatam atque elitigatam, ut tam ipse ille quàm & posteritas sua post hanc diem prædictam terram quieto ordine valeat possidere vel dominare, & ducti & securi exinde valeant residere. Factum iudicium in loco illo publiciter.

Cautio de clavibus.

XIII. Dum & per plures homines est patefactum qualiter in Dei nomine ille veniens in placito ante illos vel quamplures bonos homines adversus hominem nomine illum, repetebat ei dum diceret eò quòd cellaria vel camara & granica, quicquid in eis habuit repositum, hoc est, aurum, argentum, drapalia, arma, vinum, annonam, vel vitalia sua per suas claves commendasset ad custodiendum vel ad salvandum, & ipsam rem in naufragium vel in damnum posuit. Sed ipse ille de præfenti adstabat, & hanc causam nullatenus potuit denegare; sed taliter ei fuit professus, quòd ipsam rem superius denominatam per suum neglectum & per suum facinus fuit perdita vel naufragata. Tunc taliter ei iudicaverunt, ut ipsam rem ei transfolvere vel emendare deberet. Sed ipse ille nullatenus habuit unde ipsam rem transfolvere vel emendare deberet. Sed taliter ei fuit iudicatum, ut talem cautionem de capite suo, manu sua vel bonorum

I i ij

hominum firmata, ei fieri vel conscribere rogaret, quod ita & fecit, ut dum ipsam rem non habui, nec pretium unde transfolvere vel emendare debuisset, ut quantum ad vivam in servitio publico, quod mihi injungitur, vobis deservire debeam, & si negligens aut tardus de ipso servitio apparuero, qualemcunque disciplinam ad alios servos tuos impendis, talem super me potestatem habeas ad faciendum. Et si fuerit aut ego ipse, aut ullus de meis heredibus, qui contra hanc cautionem venire aut reclamare &c.

Concarniatura inter duos Abbates.

XIV. Placuit auxiliante Domino atque convenit inter venerabilem virum illum Abbatem de monasterio illo, vel congregationem monasterij sui, necnon & magnificum virum illum, de commutatione locorum, quam inter se facere debent, quod ita & fecerunt. Per quam accepit venerabilis vir ille Abba ad opus monasterij sui in loco nuncupante illo, qui est in pago illo, hoc est, in ipso loco illo mansos ad commanendum, casticiis superpositis, terris arabilibus, vel quicquid in ipso loco ad praesens cernitur esse possessio, totum & ad integrum re inexacta in commutatione vel in concamio. Simili modo vir magnificus ille accepit ad opus suum aliam rem in loco nuncupante illo, qui est in pago illo, hoc est quod superius diximus, totum & ad integrum re inexacta in commutatione vel in concamio. Unde duas epistolas pariculas uno tenore conscriptas manu eorum vel bonorum hominum firmatas inter se fieri & firmare rogaverunt, ut unusquisque post hunc diem quod a pari suo in commutatione vel in concamio accepit teneat atque possideat, vel quicquid.

Charta tractura.

XV. Domnis sanctis & apostolicis ac venerabilibus in Christo patribus, Regibus, Comitibus, Episcopis, Abbatibus, Sacerdotibus, Clericis, vel omni populo Christiano qui in Romanorum vel Longobardorum provinciis Deo serviunt, tam in monasteriis quam & in civitate, seu per pagos, vel per vicos, ego in Dei nomine ille Major domus. Cognoscat magnitudo seu & sanctitas vestra quod iste frater noster nomen ille serviens vestri petit nobis ut ad basilicam sancti Petri patris vestri pro suis culpis vel pro nostra stabilitate valeat ambulare ad orationem. Propterea has litteras cum salutatione per ipsum ad vos

direximus, ut in amore Dei & sancti Petri ipsum ad hospitium recipiatis ad beneficiendum vel ad suam consolationem, tam ad eam ambulando quam & in redeundo, ut per vos salvus eat & salvus revertatur. Interim, sicut vestra est consuetudo bona, vel consolationem vel adjutorium ei impendere jubeatis, letumque diem jubeatis habere. Cujus potestas regnat in aeternum, ipse vos custodiat in regno suo perpetuo. Salutamus vos omnes salutatione plenissima.

Donatio quam homo donat ad suam parentem.

XVI. Dilectissimae atque amabili mihi in Domino consobrinae meae nomine illo, ego in Dei nomine ille. Dum & pluribus est percognitum eod quod tu partibus meis amabilia servitia impendere non desinis, pro tua bonitate, & pro eo quod dictum est *Faciamus bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei* vel ad propinquos nostros, igitur dono tibi a die praesente per hanc epistolam donationis, quae in perpetuum sit mansura, & de jure meo in tua dominatione trado atque firmabo, id est, mansum ad commanendum in pago illo, in loco qui dicitur ille, & est ipse mansus per loca designata de latere uno & de fronte terrae illius, & de alio latere & de fronte terrae illius tanto, ita ut ab hac die memorata consobrina mea illa quicquid de ipso manso facere voluerit, ut absque uniuscujusque repetitione liberam in omnibus habeat potestatem ad faciendum.

Donatio ad casum Dei.

XVII. Prudens consilium bajulat qui pro animae suae remedio cogitat illi Dominum retribuere, & exinde habere cogitat, & de Dei misericordia non dubitat. Idcirco nos in Dei nomine ille, & conjux mea illa. Admonet nos divina pietas & Christi misericordia ut aliquid de rebus nostris pro redimenda ultione nostrorum peccaminum Domino offerre deberemus, ut in die judicij misericors Dominus vel in aliquantulum de scelere nostro nobis relaxare dignaretur, donamus compuncto corde & devoto animo ad basilicam illam, quae est in honore sancti illius constructa in loco illo, hoc est, rem nostram in loco nuncupante illo, hoc est, in ipsa re mansis ad commanendum, casticiis, superpositis, terris arabilibus, ut post hunc diem ipsi custodes qui ad ipsum sanctum locum deserviunt, ipsam rem superius denominatam habeant, teneant, atque possideant, vel

Gal. 6.

quicquid exinde facere voluerint, liberam & firmissimam habeant potestatem ad faciendum. Et si quis.

Pañtum divisionis inter fratres.

XVIII. Pañtum divisionis inter fratres, id sunt ille & ille, heredes illius & illius quondam, qualiter se de alode eorum dividere vel exæquare deberent, quod ita & fecerunt. Per quem accepit vir magnificus ille mansum illum in loco nuncupante illo, qui est in pago illo, hoc est, ipse mansus circumcinctus, cum arboribus & casticiis, superpositis, terris arabilibus, & cetera. Simili modo vir magnificus ille accepit ad opus suum alium mansum in loco nuncupante illo, qui est in pago illo, in centena illa, hoc est, quod superius diximus, mansum circumcinctum, cum arboribus & casticiis, superposita, terris arabilibus, & cetera, vel quicquid pars contra partem suam per æqualem inter se dividerunt, absque ulla repetitione vel reclamatione hoc habeant, teneant, possideant, vel quicquid exinde facere voluerint, libera in omnibus Christo propitio in sua permaneat potestate ad faciendum. Si quis verò.

Venditio ad monasterium.

XIX. Venerabili in Christo patri illi Abbati de monasterio qui vocatur sancti illius, quod est in pago illo super fluvium illum constructum, emptori, ego in Dei nomine ille venditor. Constat me non imaginario jure, nec nullo cogentis imperio, sed proprio voluntatis meæ arbitrio, vobis vel ad monasterium vestrum vendere, quod ita & vendidi vobis à die præfente, rem pro portione mea, in loco nuncupante illo, quod est infra pagum illum, quod de parte parentum meorum ad me legibus obvenit, hoc est, tam mansus, casus, casticiis, mancipiis, ingenuis his nominibus, vel quicquid ibidem præfens est mea dominatio, totum & ad integrum de jure meo in dominatione vestra per hanc venditionem tradidi vobis ad possidendum; & accepi à vobis in pretio taxato, juxta quod nobis artificatum vel conventum fuit, solidos probos atque penfantes numero tantos, ita ut ab die memorata omnia superius nominata, quæ de me legibus comparastis, hoc habeatis, teneatis, possideatis tam vos quam & successores vestri, liberumque & firmissimum in vestra permaneat potestate ad faciendum. Si quis verò.

Precaria.

XX. In Christo venerabili patri & Domno illi Abbati de monasterio sancti illius, quod est in pago illo super fluvium illum constructum, ego in Dei nomine ille. Precator accessi ad vos ut rem pro portione vestra, in loco nuncupante illo, qui est in pago illo, quam ego ille ante hos dies per venditionis titulum dato pretio sancto illi seu vestro monasterio adfirmavi, hoc est, in ipsa portione mansum ad commanendum, casticiis, superpositis, terris arabilibus, mancipiis, ingenuis his nominibus, vineis, pratis, silvis, pascuis, vel quicquid ibidem aspicit vobis delegavimus. Sed postea taliter vobis supplicavimus, ut ipsam portionem ad usum beneficium ad excolendum quandiu advivo mihi præstare vel relaxare deberetis, quod ita & fecistis. Propterea hanc precariam manu mea vel bonorum hominum firmatam vobis exinde emisimus, ut annis singulis censum denariorum tot ad luminaria sancti illius & decimam de omnibus fructibus, quicquid supra ipsam conlaborare poterimus, die illo, quod eveniet festo ipsius sancti illius, pro hoc vobis dare & adimplere faciam. Et si negligens aut tardus de ipso censu ad illud placitum apparuerò, fidem exinde vobis legibus faciam, & ipsam rem dum advivo per vestrum beneficium tenere & usufructuare faciam, in ea verò ratione ut aliubi ipsas res nec vendere nec donare nec alienare nec ad alias casas Dei delegare, nec in naufragium ponere, nec ad proprium facere, nec heredibus meis in alode derelinquere pontificium non habeam ad faciendum, nisi post meum discessum, unà cum re immeliorata vel superposita, quicquid ibidem inventum fuerit, absque ullius judicis contradictione pars monasterij vestri ad vestrum faciat revocare dominium. Si quis verò.

Commendatitia de re vendita.

XXI. In Christo filio Ecclesie illi, in Dei nomine ille Abbas de monasterio illo sancti illius, quod est in pago illo, unà cum consensu fratrum nostrorum. Dum & tua fuit petitio & nostra decrevit voluntas ut duas partes darem pro portione nostra in loco nuncupante illo, qui est in pago illo, quem tu ipse ante hos dies per venditionis titulum dato pretio de thesauro sancti illius nobis vendidisti; sed postea taliter nobis supplicasti ut ipsius portio- nis duas partes in prædicto loco illo ad usum beneficium ad excolendum, quan-

diu advivis, tibi præstare deberemus, quod ita & fecimus. Propterea hanc commendatitiam manu nostra firmatam tibi pro hoc dedimus, ut annis singulis censum tantum & illam decimam de omni fructu, quicquid supra ipsam terram conlaborare poteris, die illo, quod eveniet festo sancti illius, pro hoc dare debeas. Et si negligens aut tardus ad id placitum de ipso censu fueris, fidem exinde pro hoc nobis facias, & ipsam rem ad vivendum tuum per nostrum beneficium teneas, in ea tamen ratione ut ipsam rem aliubi nec vendere nec donare nec alienare nec ad alias causas Dei delegare, nec ad proprium facere, nec heredibus tuis in alode derelinquere, nec in naufragium ponere, potestatem non habeas ad faciendum, nisi post tuum discessum, unâ cum ipsa re immeliorata vel superposita, quicquid ibidem inventum fuerit, sine ullius iudicis consignatione pars monasterij nostri eligato ordine præfentialiter ipsam rem immelioratam in nostrum faciat revocare dominium, & hæc commendatitia firma sit. Facta commendatitia in ipso monasterio sancti illius publiciter in anno duodecimo regni.

Indiculus prelatorius ad Episcopum.

XXII. Domino sancto & apostolica sede colendo in Christo venerabili Domino & patri illi Pontifici urbis illius, civitatis illius, ego in Dei nomine ille, bene cupiens vester, in Domino vobis dirigimus salutem, & precamur sanctitatem vestram ut pro nobis orare dignemini. Denique cognoscatis quod iste homo vester, nomine illo, ad nos confugium fecit, & dixit quod contra vos culpas habeat commissas. Propterea has litteras cum salutatione ad vos direximus, & precamur vobis ut vitam & immancationem & disciplinam corporalem ei concedere jubeatis, aliam poenitentiam, qualem ei volueritis judicare, in vestra est potestate. qualiter ipse homo secum gaudeat quod nostram suggestionem ad vos deportasset, & unde nobis reconjungitis vobis remerere cupimus.

Quid plura?

Indiculus quem Præpositus transmittit ad Abbatem.

XXIII. Diligendo ad nos Domino & in Christo patri nostro venerabili illi Abbati, ego ille serviens atque Præpositus vester. In primis illud precamur sanctitatem vestram, ut in vestra sancta oratione pro me esse non dedignemini. Denique, Domne, cognoscatis de isto servitio ubi

nos transmisistis, per verbum inlustri viri illius Comitis, sui juniores non exinde fecerunt quomodo eis fuit demandatum. Propterea has litteras ad vos direximus, ut de ipso certiores sitis, & inantea quomodo vobis est utile sic compensetis ut nostram rem non perdamus. Quid plura? Salutamus vos usque ad gaudium.

Indiculus quem Abbas transmittit ad hominem pagensem.

XXIV. Dulcissimo nostro & ut credimus amico sancti illius in Dei nomine illi, ille etsi peccator Abba, nos & nostri, fervientes vestri, in Domino vobis dirigimus salutes, & illud precamur Deum ut merearis agere in ista vita quod Deo sit beneplacitum. Precamur vos de illis vestris homuncionculis qui in vestro ministerio commanent, vel de nostris causis invicem nostrum bonum certamen exinde mittatis, sicut nos de vestra caritate bene confidimus, ut sic exinde perportare faciatis usque nos insimul conjungimus. Quid plura?

Indiculus quem Episcopus transmittit ad Abbatem.

XXV. Sanctorum meritis beatificato Domino atque patri, Deique cultore, & ut confidimus vero amico nostro illi gratia Dei Abbati, nos enim in Dei nomine ille quamvis peccator donum Dei Episcopus. Deus scit, vester in omnibus proprius amicus, imprimis salutationem. *Defant reliqua. Cautio de infracturis.*

XXVI. Contigit quod cellarium vel spicarium vestrum infregi, & exinde annam vel aliam raupam in solidos tantos furavi. Dum & vos & advocatus vester exinde ante illum Comitem interpellare fecistis, & ego hanc causam nullatenus potui denegare, sic ab ipsis Racimburgiis fuit judicatum, ut per vvadium meum eam contra vos componere atque satisfacere debeam, hoc est, solidos tantos vel *. Sed dum ipsos solidos minimè habui unde transfolvere debeam, sic mihi aptificavit, ut brachium in collum posui, & per comam capitis mei coram presentibus hominibus tradere feci, in ea ratione ut interim quod ipsos solidos vestros reddere potuero, & servitium vestrum & operam qualemcunque vos vel juniores vestri injunxeritis, facere & adimplere debeam, & si exinde negligens vel jactivus apparuero, spondeo me contra vos ut talem disciplinam supra dorsum meum facere jubeatis quam super reliquos servos vestros,

FORMVLÆ LINDENBROGII

S I V E

Altera editio formularum Marculfi à Friderico
Lindenbrogio in publicum emissa.

INCIPIVNT EXEMPLARIA DE DIVERSIS
conditionibus, qualiter regales vel cartæ pagenses aut
fenicæ, quas hæc formula continet, scribantur.

De episcopatu.

I. **I**lle Rex viro apostolico illi Episcopo. Quamlibet nos &c. *ut supra pag. 378.*

Indiculus Regis ad Episcopum ut alium benedicat.

II. Domino sancto sede apostolicæ dignitatis colendo in Christo patri illi Episcopo ille Rex. Credimus jam &c. *ut supra pag. 379.*

Concessio civium pro episcopatu.

III. Suggestio piissimo ac præcellentissimo Domino ill. Regi &c. *ut supra pag. 379.*

Carta de episcopatu.

IV. Dum juxta Apostoli dictum omnis potestas sublimatur à Domino, & quatenus post Deum in regia manet potestate qualiter cuncta terrena debeant gubernari. Vnde oportet nos salubri consilio retractare ut illi in locis sanctorum instituantur custodes qui dignè ad ipsum officium gubernandum apparere noscuntur. Igitur dum & vestra & cleri vel pagensium civitatis illius adfuit petitio ut relicta urbe illa, quam prius regere & gubernare videbamini, in supradicta urbe illa cathedram pontificalem suscipere deberetis, & dum vos apud animos nostros & actio commendat probata, & nobilitatis ordo sublimat, ac morum probitas vel mansuetudo & prudentiæ honestas exornat, cum consilio & voluntate Pontificum procerumque nostrorum, juxta voluntatem & consensum cleri & plebium ipsius civitatis, in supra-

dicta urbe illa pontificalem in Dei nomine vobis commissimus dignitatem. Propterea per præsentem præceptum decernimus ac jubemus ut supradicta urbs vel res Ecclesiæ ipsius & clerus sub vestro arbitrio & gubernatione consistant, & erga regimen nostrum semper fidem inlibatam custodire debeatis, & juxta canonicam institutionem plebem vobis commissam assiduis prædicationum sermonibus excolere, & non minus pietate quam severitate constringere studeatis, & curam pauperum vel necessitatem patientium cum ingenti cura & dilectione procuretis, ut adquisita multiplicataque gregis vestri salute, ad ovile dominicum nullis maculis fordidatum valeatis præsentare, quatenus dum Ecclesiam vobis dispensatione divina commissam strenuè regere atque gubernare videamini, vobis apud æternum retributorem mercedum suffragia largiantur, & vos immensum Christum pro nostrorum mole peccaminum assidue exorare debeatis.

Carta de magna re, qui vult xenodochium aut monasterium construere.

V. Domino verè sancto &c. *ut supra pag. 399.*

Emunitas Regia.

VI. Maximum regni nostri augere credimus munimentum si beneficia oportuna locis Ecclesiarum benevola deliberatione concedimus, ac Domino protegente stabiliter perdurare conscribimus. Noverit igitur sollertia vestra nos ad petitionem apostolici viri Domni ill. illius urbis

Episcopi tale pro aeterna retributione beneficium indulgisse ut in villis Ecclesiae Domini ill. quas moderno tempore aut nostro aut cuiuslibet munere habere videtur, vel qua deinceps in iure ipsius sancti loci voluerit divina pietas ampliari, nullus iudex publicus ad causas audiendas aut fredam undique exigendam ullo unquam tempore praesumat ingredi; sed hoc ipse Pontifex vel successores eius propter nomen Domini sub integra emunitate omnino valeant dominari. Statuentes ergo iubemus ut neque vos neque juniores vestri aut successores nec ulla publica iudiciaria potestas quoquo tempore in villas ubicunque in regno nostro ipsi Ecclesiae aut regia aut privatorum largitate conlatas, aut quae inantea fuerint conlatas, ad audiendum altercationes ingredi, aut fredam de quolibet causa exigere, vel mansiones aut paratas vel fideiussores tollere praesumatis; sed quicquid exinde exigere, aut de servientibus ceterisque nationibus quae sunt infra agros vel fines seu supra terras praedictae Ecclesiae commanentes, fiscus aut de freda aut undecunque potuerat sperare, ex nostra hac indulgentia pro futura salute in luminaribus ipsius Ecclesiae per manus agentium eorum proficiat in perpetuum. Et quod nos propter nomen Domini & animae nostrae remedium seu pro nostra subsequente progenie plena devotione indulgimus, nec regalis sublimitas nec cuiuslibet iudicium seu cupiditas refragare tentet. Et ut praesens auctoritas tam praesenti quam futuris temporibus inviolata Deo adiutore permaneat, manus nostrae subscriptionibus infra roborare decrevimus.

Confirmatio de emunitate.

VII. Ille Rex Francorum vir illustri. Quotiescunque petitionem sacerdotum vel ancillarum Dei ad effectum perducimus, regiam consuetudinem exercemus, & nobis ad mercedem vel ad stabilitatem regni nostri in Dei nomine pertinere confidimus. Ideoque Dominis viris sanctis ac venerabilibus apostolicis in Christo patribus omnibus Episcopis, vel omnibus Abbatibus, seu illustribus atque magnificis viris Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, vel omnibus Vassillis nostris, vel omnibus Missis nostris discurrantibus. Cognoscatis quod illustri Abbas ille de monasterio illo in pago illo, in loco qui dicitur ill. in honorem sancti ill. constructo, una cum monachis vel Dei ancillis ad laudem Chri-

sti canendum sub religionis norma convertantibus, clementiae regni nostri suggestionem intulit eò quod gloriosus Dominus & genitor noster ill. quondam Rex per suam praerceptionem sua manu roboratam talem emunitatem ad ipsam causam Dei sancti ill. vel monasterij ill. vel ipsi Abbati habuisset concessam atque indultam ut nullus iudex publicus vel quislibet iudiciaria potestate accinctus in cortes vel villas ipsius monasterij nullum debuisset habere introitum, nec ad causas audiendas, nec ad fredam exigendam, nec mansiones aut paradas requirendas, nec ulla retributiones exactandas, quod fiscus noster exinde habere poterit, nullatenus exactetur, nec requiratur. Vnde & confirmationes anteriorum Regum parentum nostrorum nobis in praesente protulit relegendas, petiitque celsitudinem nostram ut circa ipsum monasterium nostra haec deberet auctoritas generaliter confirmare. Quod nos beneficium gratanti animo pro mercedis nostrae augmento non solum confirmantes, sed etiam novum sub emunitatis nomine concedentes, per hoc praerceptum specialius decernimus atque omnino iubemus, quod in perpetuum absque ullis obstaculis & refragationibus volumus esse mansurum, ut absque introitu Episcopi aut Archidiaconi ad orationem aut praedicationem lucranda nullus iudex publicus in cortes vel villas ipsius monasterij ullum debeat habere ingressum, nec ad causas audiendas, nec fredam exigendam, nec fideiussores tollendos, nec mansiones aut paradas requirendas, nec ulla retributiones exactandas, quod fiscus noster exinde habere poterit, nullatenus exactetur nec requiratur. Nisi, ut diximus, pro mercedis nostrae augmento, sicut ab antecessoribus Regibus parentibus nostris, seu & Domino glorioso genitore nostro ill. quondam Rege moderno tempore fuit concessum atque indultum, ita nostris oraculis plenius confirmamus, quod in perpetuum volumus esse mansurum. Et ut haec praerceptio firmior habeatur, & per tempora melius conservetur, manus nostrae signaculis subter eam decrevimus roborare, & annulo nostro subter sigillavimus.

Confirmatio de omni corpore facultatis monasterij.

VIII. Ille Rex illi Patrio atque omnibus agentibus. Rectum esse censimus &c. ut supra pag. 393.

Ut causas auctorum adsumendi aliquis licentiam habeat.

IX. Malorum necesse est tergiversationem regali coercere censura. Igitur apostolicus vir ille illius urbis Episcopus &c. ut supra pag. 394.

Indiculus Regis de privilegio.

X. Ille Rex Francorum vir inluster illi Comiti &c. ut supra pag. 452.

Alius indiculus regalis.

XI. Karolus gratia Dei Rex Francorum &c. ut supra pag. 460.

Item alius.

XII. Ille Rex Francorum vir inlustris Patriciis, Comitibus, Telonariis, vel omnibus curam publicam agentibus. Si opportuna beneficia ad loca sanctarum Ecclesiarum vel sacerdotibus prestare non desinemus, hoc nobis proculdubio in aeterna beatitudine retribuere confidimus. Igitur cognoscat magnitudo seu almitas vestra quod nos ad petitionem apostolici viri illius urbis antistitis talem propter nomen Domini, ejus meritis compellentibus, beneficium praestitisse cognoscite ut ubicunque infra regnum nostrum Missi sui mercare videntur, vel pro reliqua necessitate discurrunt, nullum teloneum nec quamlibet redditionem exinde ad partem fisci nostri nec ipse nec Missi sui solvere non debeant. Propterea per praesentem praecipuum decernimus, quod perpetualiter mansurum esse volumus, ut nullum teloneum in nullis civitatibus aut pagis vel ubicunque in regno nostro teloneus exigitur, nec de navali nec de carrali evectione, nec de rotatico, nec de pontatico, nec pulveratico, nec saltuatico, nec cespitatico, nec de faumaris, nec de eo quod homines eorum ad dorsum portant, nec nulla redditione, quam fiscus noster exinde sperare poterat, nec vos nec juniores aut successores vestri non requiratis nec exigatis, sed omnia & in omnibus hoc propter nomen Domini ipse Pontifex vel successores sui aut memorata Ecclesia sancti illius habeant indultum, vel in luminaribus ipsius loci proficiat. Quae vero auctoritas ut perpetuis temporibus valeat, propria eam manu infra decrevimus roborare.

Epistola donationis.

XIII. Mundi terminum ruinis crebrescentibus adpropinquare indicia certa manifestant &c. ut supra pag. 403.

Alia donatio.

XIV. Ego ille de misericordia Dei & pietate confusus per hanc epistolam donate Tom. II.

tionis datum donatumque in perpetuum esse volo ad basilicam sancti illius, ubi ipsius pretiosum corpus requiescit, & venerabilis vir ille Abba praesse videtur &c. ut supra pag. 469.

Donatio de parva re ad Ecclesiam.

XV. Si aliquid de rebus nostris locis sanctorum &c. ut supra pag. 407.

Cessio à die praesente ad Ecclesiam.

XVI. Dum fragilitas humani generis pertimescit ultimum vitae tempus &c. ut supra pag. 405.

Item alia cessio.

XVII. Ego ille cogitans Dei amorem vel aeternorum bonorum retributionem, ideo cedo à die praesente ad supradictam basilicam & monachos ibidem consistentes censumque in perpetuum esse volo portiones meas in loco nuncupato illi, fitas in pago illi, quae mihi tam de alode quam de comparato vel de quolibet adtractio advenit, vel legibus advenire potest, in supra memorato loco, tam terris, domibus, aedificiis, mancipiis, libertis, accolabus, merito accolonorum, vineis, silvis, pratis, pascuis, campis, cultis, incultis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, cum omnibus adjacentiis & appendiciis vel colonicis ad me pertinentibus, vel omni integritate, vel superposito, quicquid dici aut nominari potest in supra memorato pago vel loco supra nominato vel utique de supradictis portionibus tenere visus sum, totum & ad integrum à die praesente ad jam memoratum monasterium vel ad ipsos monachos ibi consistentes perpetualiter trado atque transfundo de meo jure in eorum dominationem ad possidendum, ut quicquid à die praesente exinde facere voluerint, liberam ac firmissimam in omnibus habeant potestatem faciendi. Si quis verò, quod fieri non credo, in futurum, sive ego ipse, aut ullus de heredibus vel proheredibus meis, aut ulla emissã vel opposita persona, vel quislibet, qui contra hanc cessionem meam, quam ego bona voluntate fieri & adfirmare rogavi, venire, agere, aut resultare, vel quibuscunque modis repetere aut infringere conatus fuerit, nec hoc valeat vindicare quod repetit, & insuper partibus supra memorati monasterij vel monachis ibi consistentibus duplum tantum quantum ipsa res eo tempore meliorata valuerint componat, & insuper socio fisco multa auri libram unam coactus exsolvat, & haec cessio

K K

omni tempore firma permaneat, stipulatione subnexa. Actum loco illo.

Donatio ad casam Dei.

XVIII. Ille bene possidet res in seculo qui sibi de terrenis seu de caducis rebus comparat premia sempiterna. Quapropter ego in Dei nomine ille, necnon & conjux mea, ambo pariter cogitantes de Dei timore vel aeterna retributione, propterea donamus tradimus aliquas res nostras ad monasterium quod dicitur ill. quod dedicatum esse dinoscitur in honorem sancti illius, ubi venerabilis vir ille rector praefesse videtur. Donamus igitur & donatum in perpetuo esse volumus, hoc est, in pago ill. nuncupato ill. fluvio ill. mansos tantos, cum hominibus ibidem commanentibus vel aspicientibus ill. vel ill. cum domibus, aedificiis, curtiferis, cum vvadris, campis, terris, tam cultis quam & incultis, silvis, pratis, pascuis, farinariis, cum inviis, perviis, aquis, aquarumque discursibus, mobilibus & immobilibus, praefidiis, pecuniis, pecoribus, omne & ex omnibus, quicquid in ipso loco nostra videtur esse possessio vel dominatio, rem exquisitam, totam & ad integrum, tam de alode quam & de comparato seu de quolibet adtractu, quicquid ad nos ibidem noscitur pervenisse, de nostro jure in jus & dominationem jam dicti monasterij per hanc chartulam donationis sive per festucam atque per andelungum a die praesente donamus, tradimus, atque perpetualiter in omnibus transfirmamus. In ea vero ratione ut pars praedicti monasterij ab hac die hoc habeat, teneat, atque possideat, vel quicquid exinde facere voluerit, liberam ac firmissimam Christo propitio in omnibus habeat potestatem. Et si quis deinceps, quod futurum esse non credimus, si nosmetipsi, quod absit, aut ullus quislibet de heredibus nostris, seu ulla quaelibet extranea persona contra hanc donationem venire aut eam calumniari praesumpserit, si se exinde non correxerit, a liminibus sanctae Ecclesiae excommunicatus & sequestratus appareat, & insuper ante tribunal Christi hac de causa se judicatum iri cognoscat. Cui vero calumniam intulerit, auri uncias tant. argenti libras tant. coactus exsolvat, & quod repetit nullo modo evindicare praevaleat, sed praesens donatio haec nostris & nobis rogantibus bonorum hominum manibus roborata, quorum nomina vel signacula subter tenentur inserta, stipulatione nostra posita, diuturno tempore maneat

inconvulsa. Actum. & reliqua.

Precaria ad casam Dei.

XIX. Domino venerabili & in Christo patri ill. Episcopo de monasterio illo, quod est constructum infra muros illius civitatis juxta fluvium ill. &c. Igitur ego in Dei nomine ille. Dum non est incognitum qualiter omnem rem portionis meae in pago ill. in loco nuncupato ill. super fluvio ill. & in alio loco qui dicitur ill. id est mansos tantos, cum domibus, aedificiis, curtiferis, cum vvadris, silvis, terris arabilibus, campis, pratis, pascuis, cum inviis, perviis, & mancipiis ibidem commanentibus vel aspicientibus, quantacunque in ipsis locis mea fuit possessio vel dominatio, vobis ad ipsum monasterium superitis nominatum ad opus sancti ill. tradidi atque transfirmavi. Sed postea mea fuit petitio, & vestra non denegavit voluntas, ut ipsam rem, dum advixero, per vestrum beneficium usu fructuario mihi praestitissetis ad habere. quod ita & fecistis. Simili etiam modo expectivi a vobis aliquam rem vestram in pago ill. in loco nuncupato ill. super fluvio illo, illam videlicet rem quam quondam ille homo per vestrum beneficium tenere visus est, ut eam mihi in usum concedere dignaremini. Et pro ipso usu censivi vobis annis singulis denarios seu solidos tantos, ut ipsos ad festivitatem sancti illius, die mensis illius, exolvere facerem. Et si de ipso censu tardus aut negligens apparuerim, fidem exinde faciam, & contra ipsam casam Dei componere debeam. Et sic nobis complacuit atque convenit ut ipsas res nec vendere nec donare nec concambiare nec in ullum quodlibet naufragium imponere licentiam non habeam, nisi tantum, dum advixero, usitare & meliorare faciam. Et post meum ex hac luce discessum, filius meus nomine ill. in ipsa precaria vel in ipso censu aditare debeat. At post ejus discessum ipsas res cum omni supraposito, quicquid ibidem adtractum emelioratumque repertum fuerit, vel transitus ejus ibidem dereliquerit, absque ullius contradictione vel judiciaria consignatione revocare faciatis in vestrum dominium. Et ut haec precaria firmior habeatur, de quinquennio in quinquennium sit renovata, quatenus sic semper permanere valeat in effectum, stipulatione interposita. Actum. & reliqua.

Precaria ad casam Dei.

XX. Ego in Dei nomine ille Abba de monasterio illo, quod est constructum in

honore sancti illius, dilecto amico nostro nomine ill. & uxori suae nomine ill. Dum non est incognitum qualiter aliquas res vestras in pago illo, in loco nuncupato illo, super fluvio illo, hoc est, mansos tantos, cum domibus, aedificiis, curtiferis, cum vvadris, campis, terris, pratis, pascuis, cum inuis, pervis, & mancipiis ibidem commanentibus vel adspicientibus his nominibus ill. & ill. vel quanta cunque in ipso loco vestra fuit possessio vel dominatio, nobis ad jam dictum monasterium ad opus sancti ill. tradidistis atque confirmastis. Sed postea vestra fuit petitio, & nostra non denegavit voluntas, ut ipsas res, dum advixeritis, usu fructuario jure praestitissimus ad habere, quod ita & fecimus. Et pro ipso usu censistis nobis singulis annis denarios tantos, ut ipsos ad festivitatem sancti ill. die mensis ill. exolvere faciatis. Et si de ipso censu tardi aut negligentes apparueritis, fidem exinde faciatis, & contra ipsam causam Dei componere debeatis. Et sic nobis complacuit atque convenit, ut ipsas res nec vendere nec donare nec alienare nec conambiare nec in ulum quodlibet naufragium ponere licentiam non habeatis; nisi tantum, dum advixeritis, usitare & meliorare faciatis, & post vestrum amborum discessum ipsas res emelioratas absque ullius contradictione vel judicaria assignatione revocare faciamus in nostrum dominium. Et haec praestaria de quinquennio in quinquennium sit renovata, quatenus permanere valeat in effectum, stipulatione composita, diuturno tempore inconvulsa. Actum. & reliqua.

Donatio ad causam Dei.

XXI. Domino vere sancto ac reverendissimo monasterij illius &c. ut supra pag. 456.

Precaria ad causam Dei.

XXII. Dominis vere sanctis monasterij in honorem sanctae Mariae & sancti Petri & sancti Pauli principum Apostolorum constructi in pago Wastinensi, ubi illustris Abbatissa ill. custrix praesse videtur, una cum norma plurima ancillarum ibidem consistentium, ego illa femina. Dum non habetur incognitum, sed plurimis est manifestum, quod ego res proprietatis meae in loco qui dicitur ill. per epistolam donationis ad ipsum monasterium vestrum delegavi. Propterea expetij a vobis, & vos petitionem meam non denegastis, ut ipsas res, quandiu advivo, sub usu beneficii vestri tenere & usufruere debeam, & aliu-

Tom. II.

bi ipsas res alienare pontificium non habeam, & post meum quoque discessum cum omni re emeliorata ad ipsum monasterium absque ulla expectata traditione vos vel rectores ipsius monasterij in eorum faciant revocare potestatem & dominationem. Et ut in postmodum aliquod praedictum ex hoc generare non debeam, propterea hanc precariam vobis vel ipsi monasterio vestro emittendam decrevi, ut neque ego neque ullus de heredibus meis quamvis per longinqua spatia ipsas res repetere non debeamus. Quod qui fecerit, inferat vobis vel partibus ipsius monasterij suisque rectoribus auri libram unam, argenti pondo duo, & praesens precaria firma permaneat. Et ut alia precariae de quinquennio in quinquennium renovantur, istam vero non sit necesse renovare, sed per semetipsam omni tempore obtineat firmitatem, cum stipulatione subnexa. Actum. & reliqua.

Precaria.

XXIII. Dulcissimae feminae ill. ego illa Abbatissa. Dum non est incognitum qualiter tu ante hos dies rem proprietatis tuae in pago ill. in loco qui dicitur ill. ad monasterium sanctae Mariae adfirmasti, unde precariam a nobis vel ab ipso monasterio petisti, propterea has litteras in te adfirmavimus, ut dum advivis usualiter ipsam rem tenere & dominare debeas, & aliubi ipsam alienare pontificium non habeam, & si hoc conatus eris facere, ipsam rem a die praesente perdas. Et ut has litteras firmiores obtineas, manu nostra subter adfirmavimus, cum stipulatione subnexa. Actum. & reliqua.

Traditoria de terra.

XXIV. Notitia qualiter & quibus praesentibus veniens homo aliquis advocatus sancti illius &c. ut supra pag. 458.

Precaria de ipsa villa dum vivit.

XXV. Domino venerabili in Christo patri Domino ill. Abbati de monasterio ill. vel omni congregationi monachorum in monasterio illo, quod est in pago illo, in honorem sanctorum illorum constructo, ibidem Deo deservienti. Ego enim ille. Dum non habetur incognitum, sed inter plures cognoscitur, quod ego res meas juris ac proprietatis meae, quae sunt in pago illo & illis conditis vel fimbis illis, villas & loca nuncupata ill. & ill. cum omni merito vel termino suo, cum omni integritate vel appendiciis vel adjacentis vel suprapositis, seu servos & ancillas, accolas, liber-

K κ ij

tos, libertas, cum omni peculiari & merito eorum, ad jam dictum monasterium à die præfenti per meam epistolam confirmavi, & vos omnia suprâ memorata vel quantum ipsa epistola commemorat, per meam traditionem ad partem jam dicti monasterij in vestro jure vel potestate recepistis, sed dum postea mea fuit petitio vel supplicatio, & vestra præstitit bona voluntas, ut ipsas res, quandiu advixero, per vestrum præstitum beneficium tantummodo usufructuario ordine habeam vel possideam, eo videlicet modo ut quicquam exinde minuendi aut distrahendi aut alienandi non habeam potestatem. Quod si fuerit, quod absit, aut ego ipse, aut aliquis de heredibus meis, vel quislibet qui in aliqua contrarietate aut diminutione seu calumnia orta fuerit aut surrexerit, aut adesse conatus fuerit, in primis ipsas res amittat, & Abbas monasterij vestri eas ad integrum recipiat, insuper & alias tantas res partibus ipsius monasterij componere & adimplere faciat. Et quia censistis me annis singulis pro ipsis rebus in festo sancti ill. argentum vel quidlibet solvere faciam, si de ipso censu ad eum placitum negligens fuero, spondeo ut ipsum in duplum solvam. At dum hæc omnia suprâ memorata inlibata servavero, nec vos nec juniores aut successores vestri de ipsis rebus ullam diminutionem vel contrarietatem, si spatium vitæ Dominus mihi prolongare dignatus fuerit, facere præsumatis. Post meum quoque discessum omnes ipsas res, cum omni addita melioratione vel omnibus suprapositis, cum omnibus rebus atque corporibus, opibus atque præfidiis, absque ullius judicis aut heredum meorum expectata consignatione aut traditione vos aut agentes vestri jam dicti monasterij vestri in eorum faciant revocare vel recipere dominationem vel potestatem, sicut eorum continet epistola, perpetualiter faciendo quod egerint.

Sequitur præstaria.

XXVI. In Dei nomine ille Abba & omnis congregatio fratrum nostrorum aut monachorum in monasterio ill. Domino deservientium, in Christo filio illo. Dum tua fuit petitio vel supplicatio, & nostra decrevit voluntas, ut prælitum beneficium de rebus nostris tibi facere deberemus, quod ita & fecimus, quæ sunt in pago ill. in condita illa, in loco qui vocatur sic, quem tu aut ill. per epistolam donationis à die præfente ad jam dictum mona-

sterium nostrum ill. confirmavit, id est, mansum cum casa, vel alias terras, vel quantum ipsa epistola continere videtur, ut quandiu advixeris, aut ad v. aut x. aut xv. annos ipsas res usualiter habere & possidere vel excolere debeas, at nihil exinde minuendi aut alienandi vel detrahendi aut in pejus vertendi non habeas potestatem, neque transferendi quicquam, quod si feceris, aut in alio contrario aut iniquo ingenio vel contrarietate aut tu ipse aut aliquislibet homo de ipsis rebus adesse aut aditare conatus fuerit, in primis ipsas res amittas vel perdas, & alias tantas vel tales partibus jam dicti monasterij componere & solvere facias. Et censuum de annis singulis pro ipsis rebus in festo sancti ill. ceram aut argentum tant. partibus ipsius monasterij solvere facias. Et si de ipso censu negligens fueris, ipsum duplum reddas, & hæc præstaria nostra usque ad eum placitum firma permaneat, stipulatione subnixa. Acta ibi. & reliqua.

Alia precaria.

XXVII. Domino sancto & apostolica sede colendo Domino & in Christo patri ill. ego ill. & conjux mea illa. Pluribus non est incognitum qualiter propter nomen Domini ad Ecclesiam illam in honorem sancti illius villam nostram nuncupatam ill. sitam in pago ill. per epistolam cessionis visi fuimus concessisse, etiam vos ad partes suprascriptæ Ecclesiæ recepisse. Sed dum postea nostra fuit petitio, & vestra benevolentia & pietas, ipsam villam, dum advivimus, aut qui parte sua ex nobis superstes fuerit, dum advivit, nobis ad beneficium usufructuario ordine excolendam tenere permisistis, ea scilicet ratione ut nihil exinde penitus de qualibet re alienandi aut minuendi pontificum non habeamus, sed absque ullo præjudicio suprascriptæ Ecclesiæ vel vestro eam tantummodo excolere debeamus, ideo hanc precariam vobis emittimus, ut nullo unquam tempore nostra possessio, etiam si spatium vitæ nobis Dominus prolongaverit, nullum præjudicium aut diminutionem aliquam de ipsa villa vobis generare non debeat, nisi usu tantum, dum advivimus, habere debeamus. Et post nostrum amoborum discessum, cum omni re meliorata, quicquid ibidem undique adtrahere aut meliorare poterimus, per hanc precariam, ac si semper per quinquennium renovata fuisset, absque ullius judicis aut heredum nostrorum expectata traditione vos

& successores vestri aut agentes Ecclesie in vestram eam faciatis dominationem revocare perpetualementer possidendam vel quicquid exinde facere elegeritis, sicut nostra continet epistola, ad profectum prefatae Ecclesie Domni illius liberum habeatis arbitrium. Facta precaria ibi. & reliqua.

Venditio ad monasterium.

XXVIII. Venerabili in Christo patri illi Abbati de monasterio sancti illius &c. ut supra pag. 505.

Precaria de venditione.

XXIX. In Christo venerabili patri & Domino illi Abbati &c. ut supra pag. 506.

Commendatitia de re vendita.

XXX. In Christo venerabilis Abbas ille de monasterio illo, quod est in pago illo &c. ut supra pag. 506.

Preceptum de clericatu.

XXXI. Si eis qui se ad onus clericatus transferre deliberant licentiam non negamus &c. ut supra pag. 386.

Carta de ducatu & patriatu vel comitatu.

XXXII. Perpicue regalis in hoc perfecta conlaudatur clementia &c. ut supra pag. 380.

Tractoria in itinere pergendo.

XXXIII. Dominis sanctis & apostolicis sedibus collocatis Episcopis, Abbatibus, vel Abbatissis &c. ut supra pag. 441.

Alia tractoria.

XXXIV. Dominis sanctis & apostolicis ac venerabilibus in Christo patribus Regibus &c. ut supra pag. 503.

Epistola tractoria legatariorum vel minima faciendi istius instar.

XXXV. Ille Rex omnibus agentibus. Dum & nos in Dei nomine apostolicum &c. ut supra pag. 381.

Carta de causa suspensa.

XXXVI. Cognoscat magnitudo seu utilitas vestra dum & nos ad presens apostolico viro ill. &c. ut supra pag. 387.

Carta de Mundeburdo Regis & Principis.

XXXVII. Rectum est ut regalis potestas illis tuitionem impertiat quorum necessitas comprobatur. Igitur &c. ut supra pag. 388.

Alio modo.

XXXVIII. Ille Rex vir inluster Dominis sanctis ac venerabilibus in Christo patribus omnibus Episcopis, vel omnibus Abbatibus, seu & inlustris viris Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, vel omnibus agentibus, seu omnibus Misis nostris discurrantibus, vel omnibus pa-

ribus & amicis nostris, tam presentibus quam futuris, bene cupiens vester. Comperiat magnitudo seu industria vestra quod veniens venerabilis vir ille Abba de monasterio sancti illius tam se quam & ipsum monasterium cum omnibus rebus suis ad nos se plenius commendavit; & nos postea gratante animo ipsum venerabilem virum illum Abbatem cum ipso monasterio vel hominibus suis & omnes causas suas amabiliter sub nostro recepimus mundeburde vel defensione. Ideoque salutantes magnitudinem seu industriam vestram, vobis omnino per has litteras rogamus atque precipimus ut nullus ex vobis jam dictum venerabilem Abbatem, vel ipsum monasterium, nec homines, nec res suas, quas ad presens habere videtur, vel inantea Christo propitio per bonis hominibus ibidem conlatum fuerit, nullus inquietare nec condemnare vel aliquid de rebus suis minuere omnino presumat; sed cum Dei gratia & nostro mundeburdo vel defensione tam eum quam suos homines refidere cum quiete finatis. Et si aliqua causa adversus ipsum Abbatem vel monasterium ipsius seu homines ejus fuerint, que in pago absque suo iniquo dispendio recte definita non fuerint, eas usque ante nos omnimodis fiant suspensas vel reservatas, & postea ante nos per legem & justitiam finitivam accipiant sententiam. Et ut certius credatis, manu propria subter firmavimus & de anulo nostro sigillavimus. Signum Domino illo Rege. Ille recognovi & subscripsi. Datum die illo, anno illo, loco illo.

Vt leudesamia promittantur Regi.

XXXIX. Ille Rex Comiti illi. Dum & nos una cum consensu procerum nostrorum &c. ut supra pag. 396.

Sacramentum fidelitatis.

XL. Repromitto ego quod ab isto die inantea fidelis ero Domino Karolo &c. ut supra to. 1. pag. 377.

Commutatio cum Rege.

XLI. Ille Rex illi Regi. Nemo sibi quicquam cernitur minuere quicquid e contra recipit in augmento. Dum inter nos &c. ut supra pag. 390.

Confirmatio Regis de omni corpore facultatis.

XLII. Merito regalis clementia in illis collata munera vel proprietates parentum nostrorum confirmare deliberat quos cognoscit &c. ut supra pag. 391.

Preceptum de leouverpo per manum Regis.

XLIII. Quicquid in presentia nostra

agitur, vel per manum nostram videtur esse transfvultum &c. *ut supra pag. 382.*

Prologi de cessionibus regalibus.

XLIV. Merito largitatis nostrae munere sublevantur &c. *ut supra pag. 383.*

Item. Perspicue compendiis regalibus illud adscribitur &c. *ut supra pag. 383.*

Cessio ad laicos.

XLV. Nihil, ut ait Apostolus, in hunc mundum intulimus, nec quicquam ex eo auferre nobiscum poterimus &c. *ut supra pag. 383.*

Confirmatio ad seculares viros.

XLVI. Regiam consuetudinem exercemus & fidelium nostrorum animos adhortamur &c. *ut supra pag. 385.*

De Regis amittitione.

XLVII. Rectum est ut qui nobis fidem pollicentur inlaxam, nostro tueantur auxilio. Et quia illi noster fidelis &c. *ut supra pag. 386.*

Præceptum donationis inter virum & uxorem.

XLVIII. Dum Dominus omnipotens creator caeli & terræ permittit, juxta quod legitur in principio &c. *ut supra pag. 381.*

Carta donationis inter virum & uxorem, quæ gestis municipalibus sit allegata.

XLIX. Quicquid inter conjugatos de propria facultate ob amorem dilectionis &c. *ut supra pag. 408.*

Alia donatio.

L. Quandoquidem Deus voluerit inter virum & uxorem, ad pacis vinculum atque concordiam neclendam, ut res eorum inter se condonare deberent, sicuti & fecerunt. Ideoque complacuit atque convenit inter venerabilem virum illum & uxorem illius nomine illam, eò quòd inter eos agnatio minimè esse cerneretur, ut alter alteri de rebus eorum inter se condonare deberent. quod ita & fecerunt. Dedit itaque venerabilis vir ille uxori suæ nomine illa de rebus suis in pago ill. in loco nuncupato ill. super fluvio ill. hoc est mansos tantos, cum domibus, ædificiis, curtiferis, cum vvadris, terris, silvis, pratis, pascuis, campis, mobilibus & immobilibus, mancipiis ibidem commanentibus vel adspicientibus his nominibus ill. & ill. cum omni integritate vel soliditate, quicquid ibidem jure hereditario ad se pertinere videtur. Similiter visa est reddere uxor ill. nomine ill. præfato jugali suo nomine ill. de rebus suis in pago illo in loco nuncupato ill. super fluvio ill. mansos tantos, cum domibus, ædificiis, curtiferis, cum vvadris,

terris, tam cultis quam incultis, silvis, campis, pratis, pascuis, cum inviis & perviis eorum, integra omnia & ex omnibus, quicquid ibidem sua fuit possessio vel dominatio. Similiter etiam omne præsidium vel elaborata eorum inter se pars parti visus est donare. In tali verò tenore, ut quisquis de eis pari suo in hoc seculo superstes fuerit, omnes res quas dedit & quas accipit, in suo jure & dominatione recipere debeat, habeatque tenendi, dandi, vendendi, commutandi, heredibusque suis ad possidendum relinquendi liberam in omnibus potestatem. Propterea has duas epistolas adfatimas uno tenore conscriptas inter se fieri vel firmare rogaverunt, ut nullus quilibet de heredibus ac proheredibus eorum hanc congruitatem inter eos factam ullo unquam tempore possit irrumperere, nisi absque ullius contradictione omni tempore firma & stabilis permaneat. Quòd si aliquis de heredibus ac proheredibus eorum hanc cessionem calumniari præsumperit, dupliciter quantum eo tempore ipsæ portiunculae valuerint, & insuper ad partem fisci, auri uncias tantas, argenti libras tantas coactus exolvat, & quod repetit nullum obtineat effectum, sed, sicut diximus, hæc epistola tam à nobis quam ab aliis bonorum hominum manibus roborata omni tempore firmæ & stabiles permaneant, stipulatione interposita. Actum, & reliqua.

Obnoxio à patre in filios facta.

L I. Dulcissimis filiis meis illis. Omnibus non habetur incognitum qualiter ante hos annos &c. *ut supra pag. 411.*

Donatio quam pater donat filio suo.

L II. Dulcissimo atque amantissimo filio meo illi, ego ille genitor tuus. Dum & ego te dulciter enutrivim &c. *ut supra pag. 500.*

Alia donatio de eadem re.

L III. Ego in Dei nomine ille. Amore Domini nostri Iesu Christi, ut veniam delictis meis &c. *ut supra pag. 501.*

Charta cum in locum filiorum nepotes instituuntur ab avo.

L IV. Dulcissimis nepotibus meis illis, ego ille. Quicquid filiis vel nepotibus de facultate pater cognoscitur ordinasse, voluntatem ejus &c. *ut supra pag. 480.*

Alia de eadem re.

L V. Ego in Dei nomine ille & conjux mea illa dilectissimis nepotibus nostris necnon & neptibus nostris illis. Constat verò, prout fragilitas humana exposcit, quæ

primi parentis culpa existente mortis debitum quotidie nolens volensque persolvit, quod genitor vester nomine ille filius noster de hac luce ante nos visus est decessisse, & nos Dei omnipotentis providentia ei reservati superflites fuerimus. Hac igitur de causa complacuit nobis atque convenit ut pro ipso proprietatis jure, in quo genitor vester legitime succedere debuit si nobis in hoc seculo superflites fuisset, ita vos post nostrum quoque discessum æqualem partem cum avunculis vel amitis vestris filius vel filiabus nostris ad integrum accipere debeatis. Propterea per hanc chartulam traditionis sive per festucam atque per andelangum donamus tradimus vobis, sicut diximus, de omni re proprietatis nostræ, quicquid ad præsens possidere visi sumus, id est, tam in terris quam in silvis, campis, pratis, pascuis, vineis, mancipiis, peculis, pecoribus, omnia & ex omnibus, ut ipsam hereditatem, sicut diximus, æqualiter contra heredes nostros filios vel filias nostras, ipsam videlicet portionem quam pater vester ille hereditare voluerit accipere debeatis, ut ab hac die habeatis, teneatis, atque possideatis, & inter vos legitime dividere faciatis, vel quicquid exinde facere volueritis, liberam in omnibus habeatis potestatem. Et si quispiam contra hanc chartulam cessionis aliquam calumniam stabilire præsumpserit, vel vobis ipsam portionem per fraudem abstrahere voluerit, componat vobis dupliciter, id est, quantum eo tempore ipsa portio valuerit, & insuper inferat ad partem fisci auro uncias tant. argento libras tantas. Et hoc actu exsolvat, & insuper quod repetit nullatenus evindicat, sed præsens epistola hæc omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnexa. Actum. & reliqua.

Carta cum quis nepoti aliquid meliorare voluerit.

LVI. Dulcissimo nepoti meo illi. Quicquid pater unumquemque de filiis vel nepotibus plus habere voluerit, hoc sibi secundum legis ordinem sine consortis repetitione defendat, nec præsumat aliquis contra voluntatem patris agere. Igitur ego in Dei nomine ille, dum & me jam senectus adgravat, & necessitates ut oportet procurare non valeam &c. ut supra pag. 411.

Alia de eadem re.

LVII. Dulcissimis nepotibus meis illis, necnon & neptibus meis illis, ego in Dei

nomine ille. Licet pro servitio vel benevolentia quam circa me die noctique exhibuistis, de rebus proprietatis meæ vobis aliquid condonare deberem, sicuti & feci. Ideoque per hanc epistolam cessionis sive per festucam atque per andelangum dono trado vobis aliquam rem meam in pago illo, in loco qui dicitur ille, id est, mansos tantos, cum ædificiis suprapositis, unà cum terris, silvis, campis, pratis, pascuis, communiis, necnon & mancipiis ibidem commanentibus vel adpicientibus, omnia & ex omnibus, quicquid in ipso loco mea videtur esse possessio vel dominatio. In tali verò ratione ut hæc omnia superius nominata à die præsentis habeatis, teneatis, atque possideatis, vel quicquid exinde facere volueritis, liberam in omnibus habeatis potestatem. Et si quis deinceps, quod fieri non posse credo, si ego ipse, quod absit, aut ullus de heredibus ac proheredibus meis hanc cessionem refragare tentaverit, si se exinde non correxerit, à collegio sanctæ Dei Ecclesiæ alienus existat, & insuper inferat vobis dupliciter, id est, quantum eo tempore ipsæ res valuerint, & quod repetere videtur, nullum obtineat effectum, sed præsens hæc epistola tam à me quam ab heredibus meis defensata omni tempore firma & stabilis permaneat. Actum. & reliqua.

Traditio respectu alii, sive epistola qualiter extraneus in locum filiorum adoptetur.

LVIII. Domino fratri illi, ego in Dei nomine ille. Dum igitur & peccatis meis facientibus procreationem filiorum minime habere videor, & me paupertas vel infirmitas corporis assidue opprimere videtur, ideo complacuit mihi atque convenit ut in locum filiorum vel filiarum te adoptare deberem. quod ita & per hanc epistolam visus sum fecisse. Dono igitur tibi omnes res proprietatis meæ, quascunque de parte paterna seu de materna adquisisse videor, id est, in pago illo, in loco nuncupato illo, hoc est, mansos tantos cum ædificiis suprapositis, curtiferis, cum vadris, silvis, terris arabilibus, campis, pratis, pascuis, adjacentiis, seu & mancipiis ibidem commanentibus, cum omni suppellectili domus meæ, quicquid ibidem præsentis tempore possidere videor, in tuam transfirmitate dominationem. Similiter & in alio loco qui dicitur ill. in ipso jam dicto pago, id est, mansos tantos, cum ædificiis suprapositis, curtiferis, silvis, campis, pratis, pascuis, communiis,

& mancipiis ibidem commanentibus vel adspicientibus, id est, quantumcunque in ipso loco mea videtur esse possessio vel dominatio, totum & ad integrum per hanc chartulam cessionis sive per festucam atque per andelangum de meo jure in jus & dominationem tuam perpetualiter transfirmit. In ea verò ratione ut quandiu advixero, victum mihi, potum, & vestimenta, & calciamenta in omnibus sufficienter procurare debeas, ut exinde mihi omnibus diebus vitæ meæ nihil deficiat, quòd si hoc non feceris, ipsas res, quas tibi delegavi, ad integrum perdas. Propterea hanc epistolam tibi fieri vel firmari rogavi, ut nullo unquam tempore aliquis de hereditibus meis seu proheredibus hanc conventionem inter nos factam immutare vel refragare non possit, sicut superius continetur. Ea scilicet ratione ut quandiu advixero, meam necessitatem in omnibus procurare debeas in cibo & potu, in vestimentis seu calciamentis, & post meum discessum ipsæ res, quas tibi tradidi, in tua dominatione permaneant, vel quicquid ibi deinceps facere volueris, liberam in omnibus habeas potestatem. Et si ullus quilibet, quod sciendum esse non credo, si aliquis de propinquis meis, vel quælibet alia persona hoc emutare vel temerare præsumperit, inferat tibi tantum quantum ipsæ res valuerint, & insuper ad partem fisci auro uncias tant. argento libras tantas coactus exsolvat, & quod repetit nihil evindicat, sed præsens hæc epistola adoptionis omni tempore firma & stabilis permaneat, cum stipulatione subnexa. Actum, & reliqua.

Alia de eadem re.

LIX. Ego in Dei nomine ille. Dum peccatis meis facientibus orbatus sum filiis meis, placuit ut te illum unâ cum consensu patris tui in civitate illa cum curia publica & defensore de potestate patris naturalis descendente & in meam potestatem venientem in locum filiorum adoptarem, quod ita & feci. Ea verò ratione ut quandiu advixero, victum & vestitum, tam in dorso quam in lecto, seu calciamento, mihi in omnibus sufficienter impertias & procures, & omnes res meas, quascunque habere videor, tam in manso, vinea, prato, peculio, seu reliqua suppellectili domus, salvo jure meo, diligenter excolas. Post obitum quoque meum, sicut à me generatus fuisses, ita in omni hereditate mea per hanc epistolam adoptionis

statim sis successurus, vel quicquid de supradictis rebus meis, quantascunque moriens dereliquero, facere volueris, jure proprietario absque repetitione heredum meorum liberam & firmissimam in omnibus habeas potestatem. Quòd si aliquis hoc temerè emutare voluerit, inferat tibi tant. & quod repetit vindicare non valeat, sed præsens epistola omni tempore firma permaneat. & reliqua.

Donatio ad filios naturales.

LX. Gesta lex & consuetudo exposcit ut quæcunque persona naturales filios habuerit, & alios plures non habuerit, si eos voluerit in sua instituere hereditate, faciendi id liberam habeat potestatem. Ideoque ego ille &c. *ut supra pag. 464.*

Si aliquis servo suo quæsiidivæ aliquid concedere voluerit.

LXI. Iustissimis nostris sublevantur muneribus qui nobis fideliter & instanti famulantur officio. Ego in Dei nomine ille fideli nostro illo &c. *ut supra pag. 425.*

Charta hereditaria.

LXII. Dulcissima filia mea illa. Dum non est incognitum, sed per populum divulgatum & patefactum, quòd ego ex ancilla mea nom. ill. te generavi &c. *ut supra pag. 461.*

Mandatum.

LXIII. Dulcissimo amico meo illi, ego ille. Rogo atque injungo caritati tuæ ut eas ad vicem meam ad civitatem illam &c. *ut supra pag. 465.*

Hereditaria.

LXIV. In nomine Domini. Anno illo Domini nostri illius Regis, mensè illo, gesta habita apud laudabilem virum illum defensorem &c. *ut supra pag. 465.*

Rescriptum.

LXV. Magnifico amico meo illi, ego ille Cognita iusta injunctioe tua, ut per tuum mandatum me rogasti &c. *ut supra pag. 466.*

Charta ut filie cum fratribus in paterna succedant alode.

LXVI. Dulcissima filia mea illa, ego ille. Diuturna sed impia inter nos consuetudo tenetur ut de terra paterna sorores cum fratribus portionem non habeant &c. *ut supra pag. 412.*

Pactum inter parentes de eorum hereditate.

LXVII. Quicquid inter propinquos de alode parentum, non judiciaria potestate coacta &c. *ut supra pag. 413.*

Item alio modo.

LXVIII. Caritatis studio & dilectionis affectu

affectu inter propinquos decet ut quicquid de rebus eorum inter se dividerint &c. ut *suprà pag. 482.*

Item alia equalentia, vel pactum.

LXIX. Auxiliante Domino nostro Iesu Christo placuit atque convenit inter illum & germanum suum illum &c. ut *suprà pag. 456.*

Aliud pactum divisionis inter fratres.

LXX. Pactum divisionis inter fratres, id sunt ille & ille, heredes illius & illius quondam, qualiter inter se alodem &c. ut *suprà pag. 505.*

Qualiter in uno volumine viri & uxoris testamentum condatur.

LXXI. Regnante in perpetuo Domino nostro Iesu Christo, loco illo, anno illo, regnante illo Rege, sub die illa, ego ille & conjux mea illa &c. ut *suprà pag. 415.*

Alio modo qualiter testamentum quis faciat.

LXXII. Regnante in perpetuo Domino nostro Iesu Christo, anno illo illius Regis, sub die illius mensis, feria illa, indictione illa, ego ille filius illius sana mente integròque consilio, metuens casus humane fragilitatis, testamentum meum condidi, quod illi scribendum commisi, ut quando dies legitimus post transitum meum advenerit, recognitis sigillis, inciso lino, ut legis decrevit auctoritas, per inlustrem virum illum, quem in hac pagina testamenti mei legatarium institui, gestis reipublice municipalibus titulis ejus persecutione ab ipsis muniatur, & in archibus basilicæ sancti illius conservetur. Et quicquid unumquemque de rebus meis propriis habere decrevi, singulariter in hoc testamentum meum inferere curavi. In reliquo verò qualescunque aut quæcunque epistolæ aut testamenta aut conscriptiones de nomine meo manu mea firmatæ ostensæ fuerint, & ante hoc testamentum prænotatæ, quas hic non commemoravero, excepto de ingenuitatibus quas pro animæ meæ remedio feci aut adhuc facere volo, vacuæ permaneant. Et quod unicuique per hoc testamentum dero darique iussero, id ut fiat, detur, præstetur, impleatur, te omnipotens Deus testem committo. Quapropter non habetur incognitum qualia dispensante Deo ad loca sanctorum illorum de rebus meis propriis delegavi in perpetuum ad possidendum: dedi quoque ad basilicam illam portiones meas illi, & quod in locis denominatis habere videor, id totum & ad integrum

Tom. II.

ad basilicam superius nominatam proficiat in augmentum. Illas verò cessiones quas ad liberos meos illos ad ingenuitates eorum confirmandas fecimus, id sunt illi. & illi. quando illos pro animæ nostræ remedio ingenuos dimisimus, dum advivunt, habeant, & post eorum decessum cum omni supraposito ad jam dictam Ecclesiam sancti illius, ubi eis patrocinium & defensionem constitui, revertantur. Volumus enim ut ingenuos quos modò aut inantea fecimus, quancumque in ipsis locis manent quæ ad sanctam Ecclesiam delegavimus, inspecta eorum libertate, super ipsas terras pro ingenuis commaneant, & aliubi commanendi nullam habeant potestatem, sed ad ipsa loca sancta debeant spectare, & nullus de ipsis lidemonia ad meos heredes ullatenus reddat, & hoc quod aliquibus ex eis per cartas dedimus, nullatenus aliubi nec vendere nec alienare habeant licentiam. Similiter donavimus donatumque in perpetuum esse volumus ad monasterium illud, ubi venerabilis Abba ille præfesse videtur, villas illas in pago illi. cum omnibus adjacentis vel appendiciis earum, quantumcunque ibidem tenere vel possidere videmur, & quolibet adtractu ad nos pervenit, aut legibus pervenire debet, totum & ad integrum cum omni superposito à die præfenti in honorem sancti illius, ubi Abba ille, tradimus ad possidendum, cum domibus, ædificiis, mancipiis, accolabus, libertis, tam ibidem oriundis quàm aliunde translatis vel ibidem commanentibus, vineis, silvis, campis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, cum exitu & regressu, omni genere pecudum, tam majore quàm minore, mobilibus & immobilibus, omni re inexquisita, tam auro quàm argento, vel reliquis fabricaturis, tam ministeris Ecclesiæ, vel strumentis chartarum, libris vel vestimentis Ecclesiæ, vel omni præsidio quod vivens legibus possidere videor & mihi debetur, & quicquid dici vel nominari potest, totum & ad integrum ad jam dictum monasterium sancti illius proficiat in augmentum, inspecto illo strumento quod antea ad jam dictum monasterium fecimus. Præter ista omnia reservavimus in Falcidia heredibus nostris villas illas in pago illo, in ea ratione ut facta mea in omnibus studeant conservare atque defendere. Quòd si hoc facere neglexerint, quicquid eis deputavimus perdant, & de omni cor-

L I

pore facultatis meae penitus reddantur extranei. Et si aliquid comparavero, aut ex parentibus meis mihi obvenerit, vel adtraxero, vel quolibet ingenio ad me pervenerit, quod in isto testamento supra non commemoravimus, post meum discessum causa sancti illius per rectores suos recipiat perpetualiter ad possidendum. Per praesens testamentum basilicam sancti illius heredem meum instituo, & quicquid unicuique deputavi, fidei tuae committo. Quia hoc quod tibi deputavi, malo te habere quam me, te magis quam ceteros heredes ac proheredes meos. Si quis vero, quod futurum esse non credo, sive aliquis heredum ac proheredum meorum, vel quislibet opposita persona praesens testamentum meum infringere conatus fuerit vel tentare praesumpserit, inprimis, usque dum ad veram emendationem proinde corrigatur, Deum & sanctos suos habeat contrarios, & a liminibus Ecclesiae efficiatur extraneus, & insuper ei quem pulsaverit, una cum socio fisco, auri libras tant. coactus exsolvat, & nihilominus praesens pagina firma permaneat, quam manu mea propria subter firmavi, & bonorum hominum signis vel allegationibus roborandam decrevi, stipulatione subnexa. Actum. & reliqua.

Gesta juxta consuetudinem Romanorum, qualiter testamenta allegentur.

LXXIII. Anno illo regnante Rege illo, sub die illo, in civitate illa, adstante viro illo laudabili defensore & omni curia publica, vir magnificus ille persecutor &c. ut supra pag. 425.

Textus mandati.

Domino magnifico fratri illi, ille. Pe-to & supplico atque tuae caritati injungo, ut in vicem meam civitatem illam adeas, & donationem illam quam ego partibus illius de locis nostris nuncupatis illis sitis in pago illo per meum legitimum instrumentum confirmavi, prosequi & gestis municipalibus coram curia publica & defensore facias allegari. Propterea tibi hoc mandatum conscripsimus &c. ut supra pag. 426.

Post recitationem mandati, vir honestus ille defensor dixit. Mandatum quidem recitatum est, sed superscriptum testamentum, quod praemanibus habere dicis, amanuensis accipiat, & nobis praesentibus recitetur, & ut postulas gestis publicis firmetur. Qui statim accipiens, per ordinem illud recitavit. Post recitationem vero ille persecutor dixit. Quia petitiones meas lau-

dabilitas vestra per ordinem implere dignata est, rogo ut publica monumenta suscipiat. Vir laudabilis ille defensor & curiales dixerunt. Testamentum quod recitatum est, gestis publicis inseratur, & quod ille persecutor velit & petit, gesta ei publice dentur. Ille persecutor dixit. Sufficit mihi bone defensor, si testamenti, quod recitatum est, mihi gesta, ut mos est, tradere jubeatis. Defensor & ordo curiae dixerunt. Quia testamentum & mandatum inde conscriptum per ordinem conditum & bonorum hominum manibus roboratum atque signatum manifeste cognovimus, aequum est ut gesta ex hoc conscripta & a nobis subscripta tibi ex more tradantur, & in archis publicis serventur, ut facilius, quod superius insertum est, diuturno tempore maneat inconvulsus. Edatur ordine & mandatum & totus testamenti textus, & postea defensor & curiales civium & reliqui subscribant atque signent.

Epistola qualiter pupilli recipiantur.

LXXIV. Lex Romana constringit, ut qui tutores noluerint esse parvulorum, si forte cesserit luctuosa hereditas, in ea ipsi habeantur extranei. Propterea ego in Dei nomine ille iudex provinciae illius &c. ut supra pag. 481.

Libellus dotis.

LXXV. Dulcissima atque amantissima sponsa mea nomine illa, ego in Dei nomine ille. Igitur dum taliter parentibus nostris utriusque partis complacuit atque convenit ut ego te solido & denario secundum legem Salicam sponsare deberem, quod ita & feci, similiter complacuit nobis atque convenit ut de rebus proprietatis meae tibi aliquid in dotis titulum condonare deberem. quod ita & feci. Idcirco per hanc chartulam libelli dotis sive per festucam atque per andelungum dono tibi & donatum in perpetuo esse volo, id est, in pago illo, in loco nuncupato illo, super fluvio illo, hoc est, mansos tantos, cum hominibus ibidem commanentibus vel adspicientibus his nominibus illis vel illis, cum terris tam cultis quam & incultis, silvis, pratis, campis, pascuis, aquis, aquarumve decursibus, mobilibus & immobilibus, praesidiis, pecuniis, pecoribus, vineis, farinariis, vel quicquid in ipso loco meo videtur esse possessio vel dominatio, rem inexactam totum & ad integrum, sicut superius dixi, dono, trado, atque transfirmo. Insuper etiam dono tibi

in pecoribus, id est, inter boves & vaccas, inter porcos & verveces, capita tanta, in fabricaturis, id est, in auro vel argento solidos tantos. In ea verò ratione ut hæc omnia superius nominata, quandoquidem dies nuptiarum evenerit, & nos Deus conjunxerit, tu dulcissima sponsa mea nomine illa ab ipso die hoc habeas, teneas, atque possideas, vel quicquid exinde facere volueris, liberam ac firmissimam in omnibus habeas potestatem. Et si quis deinceps contra hanc chartulam libelli dotis, quod fiendum esse non credo, venire aut eam temerare præsumperit, si se exinde non correxerit, illum qui ab initio masculum & feminam condidit contra se ultorem sentiat, & insuper auro uncias tantas, argento libras tantas coactus exsolvat, & quod repetit nullatenus evindicare prævaleat, sed præsens hæc epistola tam à me quam ab heredibus meis defensata omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione interposita.

Alius libellus dotis.

LXXVI. Quod bonum, faustum, felix, prosperumque eveniat desponsandis maritandisque ordinibus ac procreationi liberorum &c. *ut supra pag. 414.*

Alio modo.

LXXVII. Quod bonum, felix, faustumque, & reliqua. Dono itaque ego ille honestæ puellæ sponsum meam nomine illam, si Christo placuerit, in conjugium desidero sociare uxorem, donatumque &c. *ut supra pag. 455.*

Alio modo.

LXXVIII. Lex & consuetudo exposcit ut quicquid inter sponsum & sponsam de futuris nuptiis fuerit definitum vel largitum, aut ex consensu parentum vel ipsorum, si sui juris sunt, scripturarum solemnitate firmetur. Idcirco ego ille, dum multis habetur percognitum quòd te illam cum consensu parentum vel amicorum nostrorum tua spontanea voluntate sponsavi, mihi complacuit ut aliquid de rebus meis per hunc titulum libelli dotis ante diem nuptiarum tibi confirmare deberem, quod ita & feci. Ergo dono tibi donatumque esse volo locellum proprietatis meæ nuncupatum illum situm in paggillo, cum terris, & reliqua, totum & ad integrum, sicut à me præsentem tempore videtur esse possessus, & in fabricaturis aurum tantum, argentum tantum, vestimenta, & reliqua. Hæc omnia, sicut jam superius dictum est, per hunc titulum li-

Tom. II.

belli dotis, cum dies nuptiarum advenerit, tibi sum impleturus vel traditurus; ita ut dum advixeris, secundum legis ordinem teneas atque possideas, nostrisque qui ex nobis procreati fuerint filiis derelinquas. Si quis verò aut ego ipse, aut ullus quislibet persona fuerit qui contra hanc donationem aliquid agere vel calumniam generare præsumperit, illud quod repetit non vindicet, & insuper cui litem intulerit solidos centum componat, & hæc donatio meis vel bonorum hominum manibus roborata, cum stipulatione subnexa, firma permaneat.

Constitutio dotis.

LXXIX. Cum constet fecunditatem humanæ proles à protoplasto Domino præcipiente crevisse, *Crescite*, inquit, & *multiplicamini*, atque ob adjutorium mulier de latere sumpta sit viri, dicente Domino, *Faciamus ei adjutorium simile sibi*, & *idcirco relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una*, & ut certius humana fragilitas possit dignoscere bonum atque à Deo constitutum esse conjugium, ipse auctor redemptionis Christus Dei filius invitatus ad nuptias venit, ibique aquas in vinum mirabile convertit, ideoque ego in Dei nomine Gaufridus, præcedentium patrum vestigia sequens, unà cum consensu viro- rum illustrium propinquorum meorum, visum est mihi legibus copulare legitimum conjugium ad procreationem filiorum, atque in dotis titulum dare sponsum meam nomine Hildemei, filia quondam Wardi atque Osbrenæ, decrevi in præsentia viro- rum nobilium agere, studiique ut ejus temporibus inconvulsum permanere queat, quod ita & feci. Ergo dono tibi donatumque secundum legem Salicam in tua dote à die præsentem jure legitimo in perpetuum esse volo, & de meo in tuum jus & dominationem trado atque transcribo, hoc est, mansum juris mei indomincatum, cum aliis quatuor mansis fervilibus seu adspicientibus simul curtiferis, vineis arpennotum quatuor, silvis, viridigariis, pratis, campis, cultis vel incultis, pascuis, perviis, exitibus & regressibus, & reliquis adjacentiis, mobilibus & immobilibus, cum mancipiis utriusque sexus, quorum hæc sunt nomina. Giosfredus & uxor sua donavit eam infantibus Geroldo & Abdone, necnon & Poppa. Magevvardus & uxor ejus Adalburgis cum filio suo nomine Burando, Isembertus, Aimbertus,

Ll ij

Petitus, Vitegerius, Alboinus, Olfardus, Lanceri & uxor sua Sieberta, Airmannus, & conjux ejus Adalburgis, & filia eorum Ingeltrudis, Cathindes, Megevardus, Pucellita, & Albutius. Qui praescriptus mansus cum omnibus appendiciis est in pago Carnotense, in vicaria Ganegiacense, in loco qui dicitur Sicheri villa. Haec omnia superius comprehensa die praesenti tibi sum daturus vel traditurus, totum & inexactum, ut quicquid exinde facere volueris, liberam & firmissimam in omnibus habebas potestatem faciendi. Dono etiam tibi in praefixo pago vel in eadem vicaria, in loco qui dicitur Bonervilla, omnem medietatem, tam ex mancipiis quam ex alode, quam ibi videor habere, hoc est, mansum unum cui adpiciunt mansi serviles quatuor cum mancipiis quorum haec sunt nomina, Galastus, Ergarius, Pascarius, Marlinus, Polita, & Amelberga, vineis arpenorum quatuor, pratis, silvis, aquis, aquarumve decursibus, terris cultis & incultis, exitibus & regressibus, vel quicquid ibi adpiciat, omnem medietatem, tam in terris quam in mancipiis, id est, mansum unum cum mansis quatuor ibi adpicientibus, cum pratis arpenorum duorum, & medietatem Ecclesiae Dei.

Traditio ad sponsam.

LXXX. Dum multis habetur per cognitum qualiter ego ille puellam aliquam nomine illam una cum consensu parentum vel amicorum nostrorum legibus sponsavi, & aliquid de rebus meis ei donare ante diem nuptiarum disposui, ideo placuit mihi ut de ipsis rebus misso ipsius puellae nomine illi traditionem vel introductionem locorum secundum legem Romanam facere deberem, quod ita & feci. Ergo trado ei & tradidisse me constat locellum proprietatis meae nuncupatum illum, situm in pago illo, cum terris, aedificiis, accolabus, mancipiis, & cetera quae sequuntur, aurum, argentum, vestimenta. Haec omnia superius jam dicta tibi illi ad vicem sponsae meae trado, ita ut tempore nuptiarum in jam dictae sponsae meae veniant potestatem, ita ut secundum legis ordinem teneat atque possideat. Et si contra hanc traditionem aliquis refragare voluerit, partibus ipsius puellae sol. tant. componat, & haec traditio firma permaneat. Si quando masculus & femina in raptum consenserint, & infra quinquennium litigentur.

LXXXI. Notitia sub quorum praesentia ibi veniens ille ante illum vel eos qui subter tenentur inferti, accusabat aliquem hominem nomine illum eo quod &c. ut supra pag. 487.

sentia ibi veniens ille ante illum vel eos qui subter tenentur inferti, accusabat aliquem hominem nomine illum eo quod &c. ut supra pag. 487.

Charta compositionis, si aliquis puellam invitam traxerit.

LXXXII. Dulcissimae atque amantissimae conjugii meae nom. ill. ego ill. maritus tuus. Licet ergo ut ego rapto scelere absque voluntate parentum tuorum te mihi in conjugium visus sum sociasse, unde vitae periculum incurere potui, nisi intervenissent sacerdotes vel reliquae plures illustres personae, qui nos ad pacis concordiam vel unanimiter visi sunt revocasse. Qua de re convenit nobis ut de rebus proprietatis meae tibi aliquid donationis causa condonare deberem, quod ita & feci. Ideoque per hanc epistolam compositionis, sive per festucam & andelangum, dono tibi & donatum in perpetuo esse volo, id est, aliquam portiunculam meam in pago illo, in loco nuncupato illo, super fluvio illo, hoc est, mansos tantos cum hominibus ibidem commanentibus vel adpicientibus utriusque sexus, cum terris arabilibus, silvis, campis, pratis, cum inviis, perviis, omnia & ex omnibus, quicquid in ipso loco possidere praesenti tempore visus sum, totum & ad integrum tibi per hanc chartulam compositionis dono, trado, atque transfirmo. Similiter dono tibi in auro vel argento solidos francos tantos. In tali vero tenore ut haec omnia superius nominata a die praesente habeas, teneas, atque possideas, posterisque nostris ad possidendum relinquant, vel quicquid exinde facere volueris, liberam in omnibus habeas potestatem. Et si aliquis contra hanc epistolam compositionis venire aut eam irritam facere voluerit, inferat tibi tantum & aliud tantum quantum eo tempore ipsa portiuncula valuerit. Et insuper publico fisco auri uncias tantas, argenti libras tantas coactus exsolvat, & quod repetit nullatenus evindicat, sed praesens haec epistola compositionis omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnexa. Actum. & reliqua.

Alia charta compositionis.

LXXXIII. Viventibus patribus inter filios familias sine voluntate eorum matrimonia non legitime copulantur. Idcirco in Dei nomine ille, dulcissima &c. ut supra pag. 414. 477.

Libellus repudij.

LXXXIV. Certis rebus & probatis

causis inter maritum & uxorem repudian-
di locus patet. Idcirco dum inter illum &
conjugem suam illum non caritas &c. *ut*
suprà pag. 423. 479.

Charta agnationis, si servus ingenuum trahat.

LXXXV. Ille illi femina. Illud non
habetur incognitum qualiter servus meus
nomine ille te absque parentum vel tua
voluntate &c. *ut suprà pag. 422.*

Et si voluntaria servum accepit, dicit.

Omnibus non habetur incognitum qua-
liter servum meum nomine illum volunta-
ria secuta es &c. *ut suprà pag. 422.*

Alia charta agnationis.

LXXXVI. Omnibus non habetur
incognitum qualiter te per voluntatem
tuam servus juris mei nomine ille ad con-
jugium sociavit uxorem &c. *ut suprà pag.*

447.

*Conculatoria quam Abba fecit ad
hominem suam.*

LXXXVII. Ego in Dei nomine,
et si peccator, venerabilis vir ille Abba de
monasterio sancti illius, quod est in pago
illo constructum. Dum & omnibus non
est incognitum &c. *ut suprà pag. 501.*

Charta triscabina.

LXXXVIII. Ego in Dei nomine
ille cogitans de Dei timore vel aeterna bo-
na retributione, propterea dilecta extra-
nea puella nomine illa, licet te servus meus
nomine ille absque voluntate parentum
tuorum te ad conjugium visus fuit sociasse,
unde vitæ periculum incurere debuit, si
non quamplures extraneæ personæ vel
etiam illustres viri hac de causa sæpius in-
tervenissent, maxime verò quia tu infra
noctes quadraginta secundum legem Sali-
cam visa es reclamasse, nunc igitur com-
placuit nobis atque convenit ut talem
chartulam triscabinam seu ingenuitatis ip-
si servo nostro nomine illo fieri vel firmare
rogaremus, ut nullo unquam tempore in
aliquod servitium inclinari non debeas.
Sed & si aliqua agnatio de ipso servo no-
stro ex te apparuerit, in nullum servitium
nec nobis nec heredibus ac proheredibus
nostris nullatenus debeat adserviri, sed,
sicut diximus, tantum quantum & agna-
tio tua, qui de ipso servo nostro procreati
fuerint, omni tempore ingenui sint, & in-
genui permaneant, tanquam si ab inge-
nuis parentibus fuissent procreati vel nati.
Peculiare verò suum sive conlaboratum,
quod presenti tempore habere videntur,
vel deinceps habere potuerint, sibi ha-
beant concessum atque indultum. Mun-

deburdem vel defensionem ubicunque eli-
gere voluerint, licentiam habeant eligen-
di. Sicut cives Romani, portas apertas
habeant, pergantque partem quam vo-
luerint ambulare. Et nulli heredum ac
proheredum nostrorum tu & agnatio tua,
sicut diximus, ullum deinceps reddere de-
beatis libertinitatis obsequium; sed magis
hæc epistola triscabina tam à me quam ab
heredibus meis defensata omni tempore
firma & stabilis permaneat, stipulatione
subnexa. Actum.

Ve pro nativitate Regis ingenui relaxentur.

LXXXIX. Ille Rex viro illustri illi
Comiti. Dum & nobis divina pietas juxta
votum fidelium & procerum nostrorum,
de nativitate filij nostri &c. *ut suprà pag.*

396.

Epistola ingenuitatis.

XC. Ego in Dei nomine ille Domest-
icus, ac si indignus, gloriosi Domni illius
Regis super villas ipsius illas ex familia
dominica illa. Dum generaliter ad omnes
Domesticos Regis ordinatio processit pro
nativitate domnicilli nostri &c. *ut suprà*

pag. 433.

INGENVITATES DIVERSO MODO FACTÆ.

Ingenuitas à die presente.

XC I. Qui debitum sibi nexum relaxat
servitium, præmium in futuro Dominum
sibi tribuere confidat. Igitur ego in Dei
nomine ille pro remedio animæ meæ vel
aeterna retributione &c. *ut suprà pag. 475.*

Item alio modo.

XC II. Qui debitum sibi nexum rela-
xat servitium, mercedem in futuro Domi-
num sibi retribuere confidat. Igitur ego in
Dei nomine ille & conjux mea illa &c. *ut*

suprà pag. 423.

Item alio modo post discessum.

XC III. Dilecto suo illi aut illi. Pro
respectu fidei ac servitij tui, quo mihi fa-
mularis, pro remissione peccatorum meo-
rum &c. *ut suprà pag. 424.*

Item alio modo ingenuitas.

XC IV. Si aliquos ex servientibus no-
stris à jugo servitutis absolvimus, merce-
dem in futurum nobis ex hoc retribui con-
fidimus. Igitur ego ille propter nomen
Domini & retributionem aeternam &c. *ut*

suprà pag. 424.

Alio modo.

XC V. Dum omnipotens Deus nobis
concedit in hoc seculo sanum corpus ha-
bere, pro salute animæ nostræ frequentius

L I iij

cogitare debemus, ut aliquantulum de peccatis nostris minuere mereamur. Itaque ego ille in Dei nomine &c. *ut supra pag. 444.*

Alio modo.

XCVI. Qui debitum sibi nexumque servum relaxat, primum ex hoc Dominum in aeterna beatitudine retribuere confidat. Quapropter in Dei nomine ille cogitans Dei amorem vel aeternam bonam retributionem, vernaculum juris mei nomine illum ab omni vinculo servitutis ad praesens absolvo, ita ut ingenuus sit & ingenuus permaneat tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus vel natus. Peculiarare vero suum quod habere videtur, vel deinceps elaborare potuerit, sibi habeat concessum atque indultum. Mundeburdem vel defensionem ubicunque sibi eligere potuerit, licentiam habeat eligendi. Civis Romanus portas apertas eam pergat partem quam voluerit ambulare. Et nulli heredum ac proheredum meorum ullo unquam tempore reddat libertinitatis obsequium; sed ipse & agnatio sua posterum semper valeant permanere bene ingenui atque securi. Et si quispiam deinceps. & reliqua.

Alia ingenuitas.

XCVII. Quoniam sanctissimi Hludovici Imperatoris pietas, quam habet in animo, ea quaerere & indagare non cessat quae Dei potissimum congruant voluntati &c. *ut supra pag. 439.*

Alia ingenuitas.

XCVIII. Secundum legem Romanam, nullatenus revocetur. * sub die illo, regnante Domino nostro illo Rege, Indictione illa, vir venerabilis ille Diaconus testatus est &c. *ut supra pag. 466.*

Redemptionale.

XCIX. Dilectissimo mihi bene merito illi. Omnibus non habetur incognitum, sed patefactum, quod tu quotidie in bonis partibus fideliter mihi deservire non cessas &c. *ut supra pag. 462.*

Episcopa Regi mittenda pro libertate servi sui impetranda.

C. Domino invictissimo atque glorioso Regi illi sancta Lingonensis Ecclesia praesentem perpetuamque incessanter felicitatem devotissimis exorat precibus. Ad notitiam celsitudinis vestrae perferre nos ecclesiastica provocat necessitas de promotione servi vestri nomine illius ex loco juris vestri nuncupato illo, de ministerio illo, vel de beneficio illo, cujus gratia eru-

ditus, & inter nostra, parvitas studia, scientia, vita, ac moribus pro modulo qualitatis quantitativae instructus, jam munus clementiae vestrae dandum nobisque significandum ejus de libertate expectantes, ad gradus ecclesiasticos eum promovere vestrae largitatis munificencia parati sumus mox ut statutum de eo vestram canonicamve dignitatis senserimus licentiam. Deus caeli & terrae universaeque conditionis ad tutelam vos semper protegat Christianam, ita ut hoc aeo vestro super exaltatam in omnibus sanctae matris Ecclesiae sentiat causam.

Libertas civium Romanorum.

CI. Auctoritas ecclesiastica patenter admonet, insuper & majestas regia canonicae religioni assensum praebet, ut quemcunque sacros ad ordines ex familia propria promovere Ecclesia quaeque delegerit, in praesentia sacerdotum, Canonicorum simul & nobilium laicorum, ejus qui subjectus est manumissio sub libertatis testamento solenniter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine ille Episcopus quendam Ecclesiae nostrae famulum nomine illum sacris ordinibus dignum, ad altaris cornu, nobilium virorum in praesentia, civem Romanum per hoc auctoritatis testamentum statuo, ita ut ab hodierno die & tempore bene ingenuus atque ab omni servitutis vinculo securus permaneat, tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus vel natus, eam denique pergat partem quamcunque volens canonicè elegerit, habensque portas apertas, ita ut deinceps nec nobis neque successoribus nostris ullum debeat noxae conditionis servitium neque aliquid libertinitatis obsequium; sed omnibus diebus vitae suae sub certa plenissimaque ingenuitate, sicut alij cives Romani, per hunc manumissionis atque ingenuitatis titulum bene semper ingenuus atque securus existat. Suum vero peculiare quod habet, aut quod abhinc assequi potuerit, faciat inde secundum canonicam auctoritatem liberè quicquid voluerit. Et ut hoc testamentum atque ingenuitatis auctoritas inviolabilem intervallamque obtineat firmitatem, manu propria firmavi. Sacerdotes quoque & Canonicos necnon & laicos nobiles praesentes similiter subter firmare rogavi.

Denariale praecipuum.

CII. Ille Rex Francorum vir inluster. Quia fidelis noster nomine ille veniens ante nos vel procerum nostrorum praesen-

tiam jactante denario secundum legem Salicam servum suum nomine illum dimittit ingenuum &c. *ut supra pag. 387.*

Ingenuitas quam potest servus ad alium servum facere.

C III. Dominus inquit in evangelio: *Dimittite, & dimittetur vobis.* Ideoque in Dei nomine ille, quamvis omnium servorum Dei famulus, tamen una cum permissione domini mei illius Episcopi vel illius Abbatis vernaculum meum nomine illum, quem ego dato pretio ab homine illo visus sum comparasse, per hanc chartulam ingenuitatis ingenuum esse censeo & liberum esse concedo, ita ut à die presente ingenuus sit & ingenuus permancat tanquam si ab ingenuis parentibus fuisset procreatus vel natus. Peculiare verò suum sive conlaboratum quod habet, seu deinceps elaborare potuerit, sibi habeat concessum atque indultum. Mundeburden vero vel defensionem ubicunque infra potestatem sancti illius eligere voluerit, licentiam habeat eligendi, & nulli heredum ac proheredum meorum reddat libertinitatis obsequium; sed, sicut dixi, semper valeat permanere bene ingenuus atque securus. Et si postmodum quispiam contra hanc ingenuitatem venire aut eam calumniari presumpserit, cui litem intulerit, auro uncias tantas, argento libras tant. coactus exsolvat, & quod repetit nullum obtineat effectum, sed presens ingenuitas omni tempore firma & stabilis permaneat, stipulatione subnexa. Actum. & cetera.

Relatio pagensium ad Regem directa.

C IV. Suggestendum piissimo atque præcellentissimo Domino illo Rege & Majore domus illius à servis vestris pagensibus illis quorum vel subscriptiones vel signacula subter tenentur inserta. Principalitatis vestre circumspicua clementia &c. *ut supra pag. 393.*

Præceptum quorum ab hostibus vel alio modo fuerint instrumenta incensa.

CV. A regali necesse est releventur clementia qui damnitatem ab hostibus vel violentiam sunt passi. Igitur fidelis Deo propitio noster ille clementie &c. *ut supra pag. 394.*

Relatum quod dicitur apennis.

CVI. Mos nobilium Romanorum adfuevit, & ratio jure deposcit, ut si cujuscunque domus igne cremetur, per seriem scripturarum chartulam relationis, quæ dicitur apennis, recipiat. Quamobrem

cum quadam die inlustris Comes ille &c. *ut supra pag. 460.*

Confirmatio civium in eo qui ab hostibus est depraedatus vel ab igne concrematus.

CVII. Consuetudine hujus loci vel etiam legis terrenæ justitia constat esse prospectum ut quicumque ab incendiis vel hostibus seu à latronibus perpeffus est dispendium &c. *ut supra pag. 484.*

Alio modo.

CVIII. Suggestendum Domino piissimo & præcellentissimo illi glorioso Regi, nos fervientes vestri pagenses illius, quod veraciter cognovimus, vobis innotescere presumpimus. Homo aliquis nom. ill. nobis dixit eò quòd casa sua vel instrumenta sua chartarum, tam venditionis, cautionis, obnoxiationis, judicij, cessionis, vel donationis, seu & reliqua strumenta chartarum ab igne ibidem cremassent, quòd & judex vel vicini pagenses ipsius taliter nobis dixerunt vel testimoniaverunt quòd ad hoc videndum accesserant, & sic verò actum erat. Proinde quod exinde cognovimus, vobis innotuimus. Domine, nostrum est ad suggerendum, vestrum est ad ordinandum quid ipse exinde agere debeat.

Prologus de judicio Regis ubi duo causantur.

CIX. Cui Dominus regendi curam committit, cunctorum jurgia diligenti examinatione rimari oportet, ut juxta propositiones vel responsiones aliqua inter alterutrum salubris donetur sententia &c. *ut supra pag. 388.*

Commonitorium ad Episcopum.

CX. Domino sancto & apostolica secede colendo Domino & in Christo patri illi Episcopo ille Rex. Deo propitio fidelis noster ille &c. *ut supra pag. 389.*

Indiculus ad laicum.

CXI. Ille Rex vir inluster illi. Fidelis noster ille ad presentiam nostram veniens nobis suggestit quasi vos eum nulla manente cauta in via adfallisset &c. *ut supra pag. 390.*

Indiculus ad Episcopum pro alio distringendo.

CXII. Domino sancto & apostolico Domino & patri illi Episcopo ille Rex. Veniens ille ad presentiam nostram suggestit quasi Abba vester aut Clericus &c. *ut supra pag. 389.*

Indiculus ad Comitem pro alio homine distringendo.

Ille Rex vir inluster illi Comiti. Fidelis Deo propitio noster ille ad presentiam nostram veniens clementie regni nostri

suggestit quod pagenfis &c. *ut supra pag. 389.*

De divisione ubi Missus est Regis.

CXIV. Dum & divisio & exaequatio inter illum & illum seu confortes eorum de alode illo aut de agro illo celebrari debet &c. *ut supra pag. 386.*

De causis alterius recipiendis.

CXV. Fidelis Domino propitio noster ille ad nostram veniens praesentiam suggestit nobis eò quod propter simplicitatem suam causas suas minime possit proficere vel admallare &c. *ut supra pag. 387.*

Formula citationis.

CXVI. Quoniam imperialibus sanctionibus cautum est ut absentes, contra quos actiones exercere cupiunt, in iudicio copiam sui facere edictis citentur, idcirco ego iudex has admonitorias tibi delego, quatenus in iudicio praesentiam tui facias, intentionemque actoris suscipias, eique oppositiones legum atque exceptiones objicias.

Editio legibus comprehensa.

CXVII. Lex Romana pro utilitate humani generis exposcit ut si quando cuiuscunque injusta appellatio comprobatur, sumptus quos post appellationem adversarium suum accusator compulsi sustinere &c. *ut supra pag. 485.*

Si de homicidio accusatio processerit, secundum hanc sententiam inscriptio celebretur.

CXVIII. Quicumque alium de homicidij crimine periculosa vel capitali objectione pulsaverit &c. *ut supra pag. 485.*

Relatio cum iudicio.

CXIX. Auctoritate legis praecipuum est ut in toto litis termino requiratur per quem orta est contentio, & si alium ad rapinam faciendam adgreditur &c. *ut supra pag. 485.*

Breve sacramenti.

CXX. Sacramentum qualiter ingressus est ille in Ecclesiam sancti illius in loco nuncupato illo sub praesentia illius iudicis vel honorum virorum qui subter tenentur inserti &c. *ut supra pag. 486.*

Securitas pro homicidio facta, si se pacificaverit.

CXXI. Domino fratri illi. Dum investigante adversario, quod non debueras, germanum nostrum illum visus es interfecisse &c. *ut supra pag. 417.*

Alia securitas.

CXXII. Non minima sed maxima vertente discordia inter illum & illum, & ille veniens ante ill. & ill. repetivit ipse ill.

adversus ipsum ill. eò quod genitorem suum &c. *ut supra pag. 449.*

Alia securitas.

CXXIII. Non minima sed maxima vertente discordia inter ill. & ill. veniens in locum ill. ante bonos homines repetebat ipse ill. causam suam vel conjugis &c. *ut supra pag. 463.*

Alia securitas.

CXXIV. Dum & plerisque vel omnibus non habetur incognitum qualiter homo aliquis nomine ille hominem illius Episcopi five Abbatis nomine illum infligante diabolo, peccatis facientibus, malo ordine interfecit, unde vita periculum incurrere debuit. Sed postquam venit idem homicida coram ipso Pontifice, vel coram illo Comite, seu quampluribus magnificis viris quorum nomina subter tenentur inserta, percunctati sunt ab eo utrum ille hoc quandoque perpetratum haberet, an non. Idem verò homo, qui ex hoc inquirebatur, praesens aderat, & hanc causam nullatenus denegabat, sed magis exinde confessus fuit, scilicet quòd hominem ipsius Episcopi vel illius Abbatis, unde inquirebatur, interfecisset. Hac igitur de causa iudicatum est ei ab ipso Comite vel ab ipsis Scabinis & pagenfisibus loci illius ut illam leudem, quod sunt solidi tanti, pro suo vvadio ponere deberet, quod ita & fecit. Postea verò necesse fuit ut ipsi homini, qui ipsam leudem ponere visus est, talem epistolam securitatis per manus eorum firmatam ab ipso Pontifice vel ab ipso Comite seu ab aliis illius loci pagenfisibus accipere deberet, ut in postmodum de illo homicidio, quod tunc componere visus est, securus valeat residere. Et si postea aliquis existerit, quæcunque libet persona, qui ipsum hominem de hoc remallare voluerit, ipsi fratres vel successores ipsius, seu agentes ejus, qui hanc compositionem accipere visi sunt, ipsum hominem contra quemlibet defendere debeant, & si hoc facere non potuerint, restituere debeant tantum quantum dedit. Complacuit itaque tam ipsi Pontifici quam ipsi Comiti seu aliis quampluribus magnificis viris ut talem securitatem ipsi homini facerent, sicuti & fecerunt. Et si aliquis postmodum eum de compositione remallare voluerit, ut ipse Episcopus vel successores ejus seu agentes ipsum hominem de hac causa omnino defendere debeant, aut restituere ei debeant tantum quantum dedit. Actum. & cetera.

Alia

Alia securitas.

CXXXV. Cùm resedisset inluster vir ille Comes in illo mallo publico ad universorum causas audiendas vel recta iudicia terminanda, ibique veniens &c. *ut supra pag. 499.*

Securitas in eum qui per iussum Regis aliquem persequitur.

CXXXVI. Qui regie obtemperat iussioni, experiri malum in posterum à quolibet non debet. Igitur cùm & ille cum reliquis paribus suis, qui eum secuti fuerunt, faciente rebello illum interfecit &c. *ut supra pag. 391.*

Venditio de re.

CXXXVII. Magnifico in Christo fratri illi emptori, ego venditor ille. Constat me tibi non imaginario iure, sed propria vel spontanea voluntate vendidisse, & ita vendidi, tradidisse, & ita tradidi, hoc est, aliquam rem meam in pago illo, in loco nuncupato illo, super fluvio illo, id est, mansum unum qui mihi ex parte genitoris seu genitricis hereditario iure successit, cum omni aedificio supraposito, necnon de terra arabili ad ipsum mansum adspiciente vel pertinente bunuaria tanta, similiter & de prato bunuaria tanta, vel quicquid ad ipsum mansum pertinere dinoscitur, totum & ad integrum tibi per hanc chartulam venditionis sive per festucam atque per andelangum dono, trado, atque perpetualiter in omnibus transfirmit. Vnde accipere à te visus sum pretium, id est, solidos valentes tantos, in quo mihi complacuit atque convenit. Et pro ipso pretio, sicut superius dixi, ipsum mansum tibi coram pluribus testibus tradidi atque delegavi, in ea verò ratione ut à die præsentis hoc habeas, teneas, atque possideas, vel quicquid exinde facere volueris, liberam ac firmissimam in omnibus habeas potestatem. Et si quispiam deinceps, quod futurum esse non credo, sive ego ipse, quod absit, aut ullus de heredibus, seu quælibet persona, contra hanc chartulam venditionis venire aut eam calumniari præsumperit, cui litem intulerit, auro uncias tantas, argento libr. tantas coactus exfolvat, & insuper quod repetit nullum obtineat effectum, sed præsens venditio ista tam à me quam ab heredibus meis defensata omni tempore firma & stabilis permaneat, cum stipulatione subnexa. Actum.

Venditio de villa.

CXXXVIII. Domino fratri illi, ego ille. Licet empti venditique contractus

Tom. II.

sola pretij adnumeratione & rei ipsius traditione consistat &c. *ut supra pag. 418.*

Venditio de area infra civitatem.

CXXXIX. Domino sancto & apostolico Domino & patri illi Episcopo. Constat me nullius coactum imperio, neque imaginario iure &c. *ut supra pag. 418.*

Venditio de terra.

CXXX. Domino magnifico fratri illi emptori, ego in Dei nomine ille venditor. Constat me non imaginario iure, nec ullius coactum imperio, sed propriae voluntatis meae arbitrio tibi vendere &c. *ut supra pag. 497.*

Venditio infra emunitatem Ecclesie vel fisci.

CXXXI. Magnifico fratri illi, ego ille. Constat me tibi vendidisse, & ita vendidi, infra terminum terræ sancti illius, in loco nuncupato illo, campum vel vineam juris mei habentem aripennes tantos, estque de uno latere & fronte terra illius, de alio vero latere & fronte terra illius. Vnde accepi à te pretium quod mihi bene complacuit, valentes solidos tantos, ita ut ab hodierno die quicquid de supradicta re facere volueris, liberam habeas potestatem, salvo iure ipsius sancti. Et si fuerit aut ego ipse, & reliqua.

Venditio de servo.

CXXXII. Domino magnifico fratri illi emptori, ego in Dei nomine ille venditor. Constat me non imaginario iure, nec ullo cogentis imperio &c. *ut supra pag. 497.*

Alia venditio de servo aut ancilla.

CXXXIII. Domino fratri illi, ego ille. Constat me vobis vendidisse, & ita vendidi, servum juris mei aut ancillam nom. ill. non furem, non fugitivum, neque cadivum &c. *ut supra pag. 419.*

Qualiter homo ingenuus semetipsum venundet.

CXXXIV. Domino semper meo illi, ego ille. Placuit mihi ut statum ingenuitatis meae in vestrum obnoxierem servitium, quod ita & feci &c. *ut supra pag. 474.*

Qui in servitium alterius se obnoxiat.

CXXXV. Domino mihi proprio illi, ille. Dum instigante adversario, fragilitate mea prævalente, in casus graves cecidi, unde mortis periculum incurrere poteram. Sed dum vestra pietate me &c. *ut supra pag. 421.*

Alia obnoxiatio.

CXXXVI. Domino fratri illi & illi. Omnibus non habetur incognitum qua-

M m

liter me gravis necessitas & anatas pessima oppresserunt, ut minimè habeam unde vivere vel me vestire possim. Propterea ad petitionem meam mihi non denegastis, nisi ut in summa necessitate mea argentum vel amictum valentem solidos tantos in manu mea mihi dedisti, & ego minimè habeo unde ipsos solidos tuos tibi reddere queam. Propterea obnoxiationem de capite ingenuitatis meae in te fieri & adfirmare rogavi, ut quicquid de mancipio tuo originali facis, tam vendendo, commutando, disciplinam imponendo, ita & de me ab hodierno die liberam & firmissimam in omnibus potestatem faciendi habeas. Si quis verò, quod nec fieri credo. & reliqua.

Alia obnoxatio.

CXXXVII. Domino meo semper, ego ille. Non est incognitum qualiter infligante parte adversa mihi contigit quòd ego caballum ab homine aliquo &c. *ut supra pag. 466.*

Epistola collectionis.

CXXXVIII. Nos quoque in Dei nomine matricularij sancti illius, dum matutinis horis ad ostia ipsius Ecclesiae observanda convenissemus, ibi infantulum sanguinolentum &c. *ut supra pag. 474.*

Concambium de villa.

CXXXIX. Inter quos caritas inlibata permanferit, pars parti beneficia opportuna praestat. Ideo placuit atque convenit inter venerabilem virum illum ex permisso apostolico viro illo &c. *ut supra pag. 419.*

Commutatio de terra.

CXL. Inter quos caritas inlibata permanferit, pars pari suo opportuna & congrua beneficia non denegabit. Ideoque auxiliante Domino nostro placuit atque convenit inter illum & illum &c. *ut supra pag. 446.*

Concambiatura inter duos Abbates.

CXLI. Placuit auxiliante Domino atque convenit inter venerabilem virum illum Abbatem de monasterio illo vel congregationem monasterij sui, necnon &c. *ut supra pag. 503.*

Cautiones diverso modo factae.

CXLII. Domino mihi propitio illi. Dum ad meam petitionem, necessitatem meam supplendo, vestra bonitas habuit ut solidos tantos de rebus vestris mihi praestaretis, ideo per hoc vinculum cautionis spondeo &c. *ut supra pag. 421.*

Item alia.

CXLIII. Domino suo illi. Constat me à vobis accepisse, & accepi, debere & debeo, hoc est, solidos tantos. Pro quibus solidis spondeo me, quoad post me ipsos retinero, annis singulis per singulos solidos singulos triantes &c. *ut supra pag. 421.*

Item alia.

CXLIV. Domino fratri illi, ego ille. Quatenus necessitatem meam supplendo solidos vestros numero tantos mihi ad beneficium praestitisti, ideo juxta quod &c. *ut supra pag. 421.*

Item alia.

CXLV. Domino fratri illi. Ad petitionem meam mihi non denegastis, nisi ut in summa necessitate mea argentum vel amictum valentem solidos tantos in manu mea ad praestitum beneficium mihi praestitisti &c. *ut supra pag. 445.*

Alia.

CXLVI. Magnifico fratri illi, ego ille. Ad meam petitionem vestra decrevit voluntas ut mihi beneficium de rebus vestris illis in annos tantos facere juberetis &c. *ut supra pag. 475.*

Cautio de vinea.

CXLVII. Domino fratri illi, ego ille. Ad petitionem meam mihi non denegastis, nisi ut in summa necessitate mea argentum & amictum valentem solidos tantos in manu mea ad praestitum beneficium mihi dedisti. Propterea oppignoro &c. *ut supra pag. 463.*

Evacuatoria.

CXLVIII. Domino fratri illi. Omnibus non habetur incognitum qualiter ante hos annos solidos nostros numero tantos ad beneficium accepisti &c. *ut supra pag. 494.*

Alia evacuatoria.

CXLIX. Fratri illi. Omnibus non habetur incognitum quòd ego ad petitionem tuam solidos tantos ad praestitum beneficium in manu tua tibi praestitisti &c. *ut supra pag. 454.*

Si aliquis rem alterius, quam excolit, ad proprietatem facere vult, sed non potest, & postea eam precariaverit.

CL. Domino illustri illi & mihi propitio Domino illi. Dum per malorum hominum consilium, quod non debueram, de terra vestra in loco nuncupato illo, quam excolere videor, avellere amavi & ipsam terram ad proprietatem facere, & non potui, quod nec ratio praestitit, & vos vel agentes vestri eam ad partem ve-

stram revocastis, vel nos exinde ejecistis, sed postea ad petitionem bonorum hominum nobis eam ad excolendum reddidistis, propterea hanc precariam dominationi vestrae emitimus, ut quandiu vobis placuerit ut eam teneam, absque ullo vestro præjudicio, quicquid reliqui accolani vestri faciunt, nos reddere spondemus. Quod si non fecerimus, & in hoc negligentes, tardi, aut contumaces fuerimus, publicè per hanc precariam, ac si semper per quinquennium renovata fuisset, condemnati, ut lex præstitit tardis & negligentibus, de ipsa terra nos pontificium habeatis ejiciendi. Facta precaria ibi sub die illo, anno illo, illo Rege.

Cessio.

CLI. Latorum legum auctoritas & Principum decreta sanxerunt ut unusquisque, dum manet in corpore, de propria quam possidet facultate si quid alteri concesserit, voluntatem suam gestibus aut testibus aut scriptura profiteatur, ut perennibus temporibus inviolata permaneat. Igitur ego in Dei nomine ille tibi fideli nostro cædo à die præsentis &c. *ut supra pag. 471.*

Translatio cuiusque tradere voluerit.

CLII. Latore legum sanxerunt ut qui de jure proprio alicui aliquid tradere voluerit, hoc coram pluribus testibus per scripturarum firmiter seriem faciat obligari, ut in ævum inconvulsum valeat permanere. Idcirco ego in Dei nomine ille venerabili viro illi. Dono siquidem tibi per hanc chartulam traditionis, sive per festucam atque per andelangum, aliquam rem meam in pago illo, in loco nuncupato illo, super fluvium illum, id est, mansos tantos, cum hominibus ibidem commanentibus vel adspicientibus, cum terris arabilibus, silvis, campis, pratis, pascuis, vel quicquid in ipso loco nostra videtur esse possessio vel dominatio, in ea verò ratione ut ab hac die hoc habeas, teneas, atque possideas, vel quicquid exinde facere volueris, liberam in omnibus habeas potestatem. Et si quis deinceps, quod futurum esse non credo, si ego ipse, quod absit, aut ullus quislibet de heredibus meis, seu qualibet extranea persona, contra hanc traditionem à me sponte factam aliquam calumniam generare præsumperit, exsolvere faciat dupliciter quantum eo tempore ipsa res valere dignoscitur, & quod repetit nullo modo evindicare prævaleat, sed magis præfens hæc chartula tam à me quam ab

Tom. II.

aliis bonis hominibus roborata omni tempore firma permaneat, cum stipulatione interposita. Actum.

Traditoria de terra.

CLIII. Veniens homo aliquis nomine ille in pago illo, in loco qui dicitur ille, ante bonos homines qui subter firmaverunt, terram illam, id est &c. *ut supra pag. 447.*

Alia traditoria de venditione.

CLIV. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens homo aliquis nomine ille Missus illustri viri illius super fluvio illo, in loco qui dicitur ille, illum mansum &c. *ut supra pag. 448.*

Alia traditio.

CLV. Notitia loco traditionis, qualiter vel quibus præsentibus ante eos qui subter firmaverunt, ibique veniens homo aliquis nomine ille illas res vel villas illas, quas ipse ante hos dies per suam epistolam donationis ad monasterium illud in honorem sanctorum illorum constructum, ubi Dominus ille Abba præesse videtur, à die præsentis ad integrum concessit & confirmavit (jam nomina ill.) per portas & per ostia, & dictam donationem ad Missum de supradicto monasterio vel dicti Abbatis nomine illum visus fuit per omnia & in omnibus, quantum illa epistola commemorat & insertum est, consignavit, tradidit, & vestivit, & per durpulum & festucam sibi foras exitum alienum vel spoliatum in omnibus esse dixit, & omnia vvirpivit, his præsentibus. Actum fuit ibi. & reliqua.

Alia traditoria.

CLVI. Notitia traditionalis, vel quibus præsentibus venit homo aliquis nomine ille ad illum mansum, quem ante hos dies per chartulam venditionis ad filium suum adfirmavit per ostium & anatalia, per herbam & vitem ei visus tradidisse vel consignasse, & exitum inde se fecit, his præsentibus. & reliqua.

Carta audientialis.

CLVII. Cum in nostra vel procerum nostrorum præsentia homo nomine ille hominem aliquem nomine illum interpellasset, dum diceret quod servo suo nomine illo una cum rauba sua &c. *ut supra pag. 396.*

Judicium evidentalis, sive charta jectiva.

CLVIII. Veniens ille in nostram vel procerum nostrorum præsentiam, suggestit quod homo nomine ille pagensis vester eum in villa, nulla manente causa, adfalsisset &c. *ut supra pag. 395.*

M m ij

Indiculus regalis de iacturis.

CLIX. Ille Rex Francorum vir inlustr. Cùm nos in Dei nomine in palatio nostro ad univerforum causas audiendum vel re-cta iudicia terminandum &c. *ut supra pag. 455.*

Notitia de homine mortuo.

CLX. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens homo aliquis nom. ill. in pago illo, in loco qui dicitur ille, in mallo publico, ante ipsum Comitem &c. *ut supra pag. 451.*

Notitia de servo.

CLXI. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens homo aliquis nomine ille in pago illo, in loco qui dicitur ille, seu in mercado &c. *ut supra pag. 448.*

Notitia de servo quem colonus comparat.

CLXII. Notitia qualiter vel quibus præsentibus veniens magnificus vir ille die illo in illa civitate in mallo publico ante illustrem virum illum Comitem &c. *ut supra pag. 438.*

Notitia de colonio.

CLXIII. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens homo aliquis nomine ille in pago illo in mallo publico ante virum ill. Comitem vel reliquos &c. *ut supra pag. 452.*

Notitia de colono evindicato.

CLXIV. Veniens homo aliquis nom. ill. advocatus ill. de monasterio sancti illius vel illius Abbatis de ipso monasterio die illo in mallo publico ante illustrem illum virum illum Comitem &c. *ut supra pag. 437.*

Alia notitia de colono evindicato.

CLXV. Notitia qualiter vel quibus præsentibus veniens homo aliquis nomine ille advocatus sancti illius de monasterio illo & illius Abbatis in civitate illa in mallo publico ante illustrem virum illum Comitem &c. *ut supra pag. 435.*

Sacramentale.

CLXVI. Veniens advocatus sancti illius de monasterio illo, seu & illius Abbatis de prædicto monasterio illo, in mallo publico ante inlustrum virum illum Comitem &c. *ut supra pag. 435.*

Iudicium evindicacionis de colono.

CLXVII. Cùm recessissent venerabilis ille Abba & inlustrum vir ille in villa illa in pago illo, ubi ille Comes esse videtur, per iustionem Domini & gloriosi illius Regis &c. *ut supra pag. 437.*

Aliud iudicium evindicati.

CLXVIII. Ille Rex vir inlustris. Ve-

niens ante nos homo nomine ille ibi in palatio nostro placitum suum legibus custodivit, quod habebat apud hominem aliquem nomine illum, quem per suam festucam ante nos visus fuit adrhamsisse. Sed nuncupatus ille ad placitum suum non venit, nec ipsum sacramentum iuravit, neque iuratores sui nec ullus fuit testator qui funia nuntiasset. Proinde nos taliter una cum fidelibus nostris, id est, illis & reliquis quampluribus, visi fuimus iudicasse ut dum ipse ille tale sacramentum habuit adfirmatum, & ipsum nullatenus iuravit, nec ipse nec iuratores sui, sed exinde se iectivum in omne dimisit, propterea iubemus ut dum hanc causam sic actam vel pertratam esse cognovimus, ut ipse ille ipsas res in loco illo contra superius nuncupatum illum omni tempore habeat evindicatas atque ejudicatas, & sit inter ipsas postmodum ex hoc omnique tempore sublata causatio. Datum quod fecit mensis ill. dies tantus.

Iudicium seu notitia.

CLXIX. Dum resideret Comes ille in mallo suo publico ad univerforum causas audiendas vel re-cta iudicia definienda, ibique veniens advocatus illius Episcopi aliquem hominem nomine illum interpellabat, dum diceret eò quòd de capite suo legibus esset servus ipsius Ecclesie vel ipsius Episcopi, & propter hoc de ipso servitio negligens atque iectivus adesse videretur quod genitor suus vel genitrix sua aut avus suus aut avia sua fecerunt. Sed ipse vir præfatus in præsentem adstabat, & hanc causam in omnibus denegabat, quòd nec ipsi Episcopo nec ipsi Ecclesie Dei secundum legem nullum servitium agere deberet, eò quòd de parte paterna aut de materna secundum legem ingenuus esse videretur. Sed ipsi Scabini, qui tum ibidem aderant, ei visi fuerunt iudicasse ut supra noctes quadraginta cum duodecim Francis, sex de parte paterna, & sex de materna, in Ecclesia illa jurare debuisset quòd de parte paterna aut de materna secundum legem Salicam ingenuus esse videretur. Ipsi verò noctibus expletis, venientes utique ad Ecclesiam illam, visus est ipse homo esse iectivus, eò quòd non potuit ipsum sacramentum explere sicut ei fuit iudicatum.

Notitia de terra evindicata.

CLXX. Notitia qualiter vel quibus præsentibus veniens venerabilis vir ille Abba de monasterio illo, die illo, in loco

illo, ante illustres viros magnificos &c. ut
suprà pag. 439.

Indiculus si quis in præsentia Regis auctor fuerit.

CLXXI. Ille Rex illi Comiti. Veniens ille aut Missus ipse in persona sua ibi in palatio nostro, clementia regni nostri suggestit quòd homo aliquis nomine ille villam suam illam in pago illo, quicquid ibidem visus fuit tenuisse, per venditionis titulum accepta pecunia sua eidem visus est distraxisse, & ea ad præsens possidere videtur. Sed dum & ipse ille ad præsens adstabat, interrogatum est ei à nobis vel à proceribus nostris si ipsam venditionem, quam ipse ille de superscripta re in præsentia proferebat, de nomine ejus fecisset, aut memoratam rem vendidisset, aut auctor eidem esse voluisset. Sed taliter in nostra præsentia memoratus ille professus est, quòd & ipsam venditionem fecerat, & pretium de superscripta re, quod ipsa venditio continebat, acceperat, & auctor eidem ex hoc & ad præsens & inantea, si ei necessitas contigisset, & erat & esse volebat. Ideo dum taliter coram nobis professus est, per præsens jubemus ac decernimus præceptum ut memoratus ille ipsam villam in jam dicto loco in integritate, & quicquid per ipsam venditionem accepisset, absque contrarietate vel repetitione illius aut heredum suorum quieto ordine debeat possidere, vel quicquid exinde facere ipse aut heredes sui decreverint, libero potitur arbitrio.

Notitia de cruce evindicata.

CLXXII. Dum & omnibus non est incognitum qualiter veniens homo aliquis nomine ille ante Vicarium illustri viri illius Comitis &c. ut suprà pag. 501.

Notitia sacramentalis.

CLXXIII. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens homo aliquis nomine ille in pago illo in basilica sancti illius, ubi plurima sacramenta percurrere videntur, ante virum magnificum illum &c. ut suprà pag. 453.

Notitia de herbis maleficis.

CLXXIV. Notitia qualiter & quibus præsentibus veniens femina aliqua nomine illa in pago illo in mallo publico, in basilica sancti illius, ante illos & illos & alios quamplures bonos homines &c. ut suprà pag. 453.

Cautio de clavibus.

CLXXV. Dum & pluribus hominibus est patefactum qualiter in Dei nomine

ille veniens in placitum ante quamplures bonos homines adversus hominem nomine illum repetebat ei dum diceret &c. ut suprà pag. 502.

Indiculus regalis.

CLXXVI. Ille Rex Francorum vir illustr. magnifico Comiti illi. Cognoscas quia iste præsens missa petitione nobis suggestit quòd homo aliquis nomine ille res suas in vestro ministerio &c. ut suprà pag. 452.

Item alius indiculus.

CLXXVII. Dominis sanctis in Christo patribus omnibus Episcopis, seu & venerabilibus omnibus Abbatibus, atque illustribus viris, seu & viris magnificis Domesticis, Vicariis, Centenariis, etiam paribus & amicis nostris, seu & Missis nostris discurrentibus, ille Rex Francorum vir illustr. Cognoscatis quòd iste præsens ille ad nos venit, & nostram commendationem expetivit habere, & nos ipsum granti animo recepimus vel retinemus. Propterea omnino vos rogamus atque jubemus ut neque vos neque juniores neque successores vestri ipsum vel homines suos, qui ad ipsum legitime spectare videntur, inquietare nec condemnare nec de rebus suis in ullo abstrahere nec dismanire præsumatis, nec facere præcipiatis. Et si talis causa adversus eum surrexerit aut orta fuerit (* & ibidem adimpletis vos absque eorum in quo dispendio minime definita fuerit, quod ante nos separare vel reservatas*) & talis causa ante nos finitivam accipiat sententiam. Et ut certius credatis, manu nostra subter firmavimus, & de anulo nostro sigillavimus.

Mandatum.

CLXXVIII. Domino fratri illi. Precor & supplico dominationi vestræ, dum & causam pro alode (aut qualemcunque) cum homine nomine illo in palatio aut ubilibet habere videor &c. ut suprà pag. 423.

Alio modo.

CLXXIX. Magnifico fratri illi, ego ille filius illius. Rogo, supplico, atque tuæ caritati injungo ut ad vicem meam civitatem illam adeas, & donationem illam &c. ut suprà pag. 470.

Mandatum qualiter maritus negotium uxoris prosequatur.

Dum & humana prodidit utilitas, & lex Romana exposcit, ut quicumque uxoris suæ negotium fuerit prosequutus, quam

M m iij

vis maritus sit, nihil aliud agat &c. *ut supra pag. 479.*

Aliud mandatum.

CLXXXI. Domino magnifico fratri illi, ego ille. Omnibus non habetur incognitum qualiter me senectus adgravat, & infirmitas domat, ut causas meas minime valeam profequi vel admallare. Propterea precor & supplico caritati tuæ &c. *ut supra pag. 449.*

Aliud mandatum.

CLXXXII. Legibus institutum est & consuetudine per tempora conservatum ut quicumque advocatum instruere velit, mandato legaliter dato atque sollempniter confirmato eum instruere debeat &c. *ut supra pag. 441.*

Aliud mandatum.

CLXXXIII. Magnifico fratri illi, ego ille. Omnibus non habetur incognitum quam me gravis ægrotudo domet, ut elemosynam meam minime valeam procurare. Propterea rogo caritatem tuam ut propter Deum de rebus meis in vice mea elemosynam facere vel dispensare debeas. Pro hoc trado tibi à die præsentis omnes res meas in pago illo, in loco cuius vocabulum est ille, id est, terris, mansis, domibus, ædificiis, quantumcunque visus sum tenere, totum & ad integrum, quicquid dici aut nominari potest, tam de alode, aut de comparato, vel de quolibet adtractu, in quibuscunque pagis aut territoriis visus sum habere, totum & ad integrum, rem inexquisitam, per meos vradros aut andelantos, per hoc mandatum ad meam elemosynam faciendam in pauperes vel sacerdotes tibi trado, ut quicquid exinde egeris gesserisve, apud me in omnibus & ex omnibus ratum & aptum atque transactum definitumque esse cog-

noscas. Et, quod nec fieri credo, si ego ipse aut aliquis. & reliqua.

De formatis.

CLXXXIV. Græca elementa litterarum numeros exprimere nullus qui tenuiter Græci sermonis notitiam habet ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis canonicis, quas mos Latinus formatas vocat, aliqua fraus falsitudinis temerè præsumeretur, hoc à patribus cccxviii. Nicææ congregatis saluberrimè inventum est & constitutum, ut formatæ epistolæ hanc calculationis seu supputationis habeant rationem; id est, ut adsumantur in supputationem prima Græca elementa Patris & Filij & Spiritus sancti, hoc est, Π. Υ. Α. quæ elementa octogenarium quadragesimum & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima littera, id est, Π. qui numerus octoginta significat; ejus qui scribit epistolam, prima littera; cui scribitur, secunda littera; accipientis, tertia littera; civitatis quoque de qua scribitur, quarta; Indictionis quoque, id est, temporis qui fuerit numerus adfirmatur. Atque ita his omnibus litteris Græcis, quæ, ut diximus, numeros exprimunt, in unum ductis, quæcunque collecta fuerit summa, epistola teneat, hanc qui suscipit, omni cautela requirat expressè. Addat præterea separatim in epistola etiam nonagenarium & nonum numerum, qui secundum Græca elementa significatur.

Litteræ commendatiæ.

Sancto & Deo amabili Magnoni dono Dei Archiepiscopo ex Senonica urbe. Ego enim in Dei nomine Ebroinus dono Dei Archiepiscopus ex Biturige urbe &c. *ut supra pag. 443.*

NOVA COLLECTIO FORMVLARVM.

*Stephanus Baluzius Tutelensis ex veterimis codicibus manus-
criptis eruit, in unum collegit, nunc primum edidit.*

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. Petitio Episcopi peregrini ad proprium Episcopum. 2. Commendatoria & exhortatoria ad sanctimonialem. 3. Conquestio de vasso qui iustitiam facere renuit. 4. Item de eadem re. 5. Indiculum regalis. 6. Indiculum de servis fugacibus. 7. Donatio ad casum Dei pro Missas canendo. 8. Supplicatio ad Regem. 9. Indiculum. 10. Indiculum. 11. Indiculum. 12. Item aliam. 13. Parabola. 14. Item alia. 15. Indiculum. 16. Incipit editio. 17. Indiculum generale ad omnes. 18. Item alio. 19. Item alio. 20. Item alio. 21. Item alio. 22. Item alio. 23. Item alio. 24. Item alio. 25. Item alio. 26. Item alio.	27. Donatio à die presente. 28. Ad testamentum faciendum. 29. Item aliud testamentum ad locum sanctum. 30. Confirmatio traditionis ad monasterium. 31. Qualiter parentes filios suos offerant in monasteriis. 32. Promissio stabilitatis in monasterio. 33. Petitio quam ante votum monachi quislibet facere debet. 34. Ipsa promissio. 35. Exemplar promissionis sicut solebant antiqui monachi regulam promittere. 36. Indiculum pro monacho qui fugerit de monasterio. 37. Qui monasterium in proprio edificat, qualiter chartam faciat. 38. Qualiter privilegium condatur. 39. Epistola que formata dicitur sive commendatitia. 40. Item alia. 41. Item adhuc alia. 42. Item adhuc alia. 43. Exemplar libertatis. 44. Traditio ad monasterium. 45. Item alia. 46. Presbiteria. 47. Vindicatio traditionis. 48. Charta commutationis. 49. Constitutio dotis.

Petitio Episcopi peregrini ad Episcopum proprium.

IN Christi nomine. Ille Episcopus illo Episcopo amico nostro devotam dirigo salutem, Gratias vobis referimus de caritate vestra, quam erga fidelem

nostrum dignati estis facere & circa congregationem nostram qua est in oppido sita quod dicitur illum. Fecisti enim ut Apostolus commendans ait: *Predica verbum, in sta opportunè & inopportunè nolentibus.* Qui enim sequitur Apostolorum vestigia, luce gaudebit perpetua. Rogo vos

humiliter dirigere nobis per epistolam vestram quid mihi de nostro liceat celebrare officium in parrochia vestra & in Ecclesiis vestris quæ in nostro sunt beneficio, si prædicare liceat, si emendare, si corrigere, si erigere Ecclesiis, si confirmare, aut baptizare, aut penitentiam dare, aut quid nobis concedatis, aut quid prohibeatis, scire nos faciatis citius petimus. Amicitiam vero vestram valde firmam optamus inter nos confiltere. Et obsecro ut mihi commendare dignemini quasi firmo amico tuo quodlibet servitium, & paratum me habetis in omnibus honestis & iustis mandatis vestris. Benevalete.

*Commendatoria & exhortatoria ad
sanctimoniam.*

II. In nomine sanctæ Trinitatis. Veneranda & almissima gloriosaque illa, ego ille inferior cunctis servis vestris postulo summo à Deo æternam venire salutem. Hinc rogo vos & amoneo ut laus popularis, quæ per vulgares spargitur aures, vestram attingat mentem, & crescendo pollulat sapientia vestra apud Deum & homines. Omnis verò populus hac proclamata voce dicens his verò esse ditatam felicibus donis, quod in perpetuum firmiter permaneat, citam omni bono consilio & claram facie omni conspectui humano, varias scilicet gazas miro ordine beatæque mundi regna mirificè disponere, pulcrum corpore & in mente quieta, lucidis autem luminibus vestram fieret staturam, in aulem dicunt. Debetis enim semper gratias agere, ut in vobis hæc & his similia crescant per omnia momenta. Vide, ut Apostolus ait, quomodo cautè ambulaveris, sicut sapientes. Et iterum: *Non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus providentes bona &c.* Festina itaque, virgo gloriosissima, sanctis studiis te & bonis operibus ornare, ut cum sanctis & beatis virginibus centenum merearis collegere fructum.

*Conquestio de vasso qui iustitiam facere
renuit.*

III. Domino inluster atque præcuncto magnificentissimo, ut confido, viro amico meo illo ille. Deus scit, qui omnia non latet occulta antequam fiant, in omnibus amicis & bene cupiens vester, illud inprimis quod plurima sunt & nobis opportunum, salutem in Domino optamus vobis in quantum arcana cordis mei continet plenitudo. De cetero cognoscas industria vestra iste præfens homo noster

serviens vester nomen ille ad nos venit & nobis dixit eò quòd vassus vester nomen ille res post se malo ordine retineat injustè, & dixit quòd nulla iustitia apud ipso exinde consequere possit. Propterea sollicitamus vobis precamur ut hoc causà diligenter inquirere jubeatis, ut ipse homo noster serviens vester sine ulla dilatazione ad suum exinde debeat perquirere iustitiam. Et si hoc faciatis, vestram bonam consuetudinem adimpletis. Et unde nos injungetis, & nos porebimus, vos vel servientes vestros in bonis partibus remerire non tardamus. Agite taliter quæ nos per vos bona habemus fiducia, ut iste homo noster serviens vester sibi congaudeat quòd nostram ad vos deportasset suggestionem. Ad sapientissimum sufficit.

Item de eadem re.

IV. Domino sancto apostolica sede colendo Domino & in Christo patri illo Patre ille. Deus scit, cui nulla latent occulta, in quantum video & nostra est possibilitas, in omnibus amicis & bene cupiens vester, illud inprimis quod plurima sunt & nobis opportunum, salutem in Domino optamus vobis in quantum totus mundus fulget in gloria, vel quantum distat ortus ab oriente & deficit ab occidente, seu & si fieri potuisset quòd tota membra vertissent in lingua, vel quantum supplicamus gratia vestra ut pro me peccatore in vestris sanctis orationibus intercedere digneris. Et iterum, Domine, supplicamus cognoscat admitas vestra iste præfens homo noster serviens vester nomen ille res suas malo ordine post se retinebat injustè, & nulla iustitia apud ipso exinde consequere possit. Propterea precamur vobis ut hanc causam diligenter inquirere jubeatis, ut sicut vestra bona est consuetudo, ipse homo noster serviens vester sine ulla dilatazione ad suam exinde debeat pervenire iustitiam, & sibi congaudeat quòd nostram ad vos deportasset suggestionem, & nos vobis gratias agamus. Et si locus advenerit, vos vel servientes vestros in bonis partibus remerire non tardamus. Ad sapientissimo sufficit. Salutamus vobis satis & super omnia satis usque ad gaudium magnum.

Indiculus regalis.

V. Dominis sanctis & in Christo patribus omnibus Episcopis, seu & venerabilibus omnibus Abbatibus, atque illustribus viris, seu & viris magnificis Domesticis, Vicariis, Centenariis etiam quod omnis pars & amicos nostros seu & Missus nostros discurrerentis,

Ephes. 5.

Rom. 11.
2. Cor. 8.

discurrentis, ille Rex Francorum vir inluster. Cognoscatis iste præfens ille ad nos venit, & nostra commendatione expetivit habere, & nos ipso gratante animo recepimus vel retenemus. Propterea omnino vobis rogamus atque iubemus ut neque vos neque juniores neque successores vestri ipso vel homines suos, qui per ipso legitimi sperare videntur, inquietare nec condemnare nec de rebus suis in nullo abstrahere nec diu nec nocte non præsumatis nec facere permittatis. Et si talis causa adversus eo surrexerit ut ost . . . fuerit & ibidem adimpletis vos absque eorum in quo dispendio minimè definitas fuerint, quod ante nos separare vel reservatas, & talis causa ante nos finitivam accipiant sententiam. Et ut certius credatis, manu nostra subter affirmavimus, & de anolo nostro sigilavimus.

Indiculum de servis fugacibus.

VI. Dilecta Dei, sponsa Christi, socia sanctarum virginum meritò coæquanda, inlustris Deo sacrata illa, ille. Deus scit in quantum valeo in omnibus in Christo amore amicus & bene cupiens vester illud imprimitus quod plurima sunt salutem in Domino optamus vobis in quantum totus mundus fulget in gloria, aut si fieri potuisset quòd tota membra vertissent in lingua. De ceterum cognoscat dilecta caritas vestra, sicut nobis dictum fuit, eò quòd homines vestri nobis confugium fecerunt, & nos auditum habemus ubi esse debeant. Propterea apices nostros vobis direximus, si vestri homines sunt, Misso vestro ad nos dirigere faciatis, & quantum nos potivimus hac causa diligenter procuramus ut ipsos homines recipere faciatis.

Donatio ad casam Dei pro Missas canendo.

VII. Igitur ego in Dei nomine ille venerabilibus fratribus illo & illo. Admonet mihi amor Domini nostri Iesu Christi & desiderium de illo paradiso ubi iusti habitant, ut me Dominus ibidem participare dignetur, seu & timor gehennæ, ut me exinde Dominus eripere jubeat. Propterea cedo vobis ad die præfente ad mea elemosyna faciendo à pauperibus vel à sacerdotibus ad Missas canendo dispensando, cessumque in perpetuo esse volo, & de jure meo in jure & dominatione vestra transcribo atque transfundo, hoc est, res proprietatis meæ tam in civitate illa quam & foras in ipso pago seu & in alios. Habent ipsas terras cum omni superposito de longo tanto, similiter in latus & in frontis sub-

Tom. II.

jungit de ambobus frontis & de ambobus latus terra illius, ipsas res & casas superpositis ad integrum seu & vineis in oppidum civitate illius cum terra proprietatis mei. Habet ipsa vinea arpennes tantos. Subjungit de ambobus latus & ambobus frontes terra illius. Etiam & in ipso pago in agro illo portione mea, tam terris, mansis, domibus, ædificiis, vineis, olivis, filvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, quicquid in ipsa loca portio mea est, totum & ad integrum rem inexactam & aliam rem quantumcunque visus sum habere aut inantea laborare potuero, tam peculium, præsidium utriusque generis sexus, aurum, argentum, drappalia, æramen, utensilia, mobile & immobilibus, quicquid dici aut nominari potest, ubicunque visus sum habere, medietatem ad integrum, ita ut ab hodierno die habeatis, teneatis, & in mea elemosyna dispensando liberam & firmissimam ad die præfente in omnibus habeatis potestatem faciendi. Si quis verò, quod nec fieri credo, si ego ipse aut aliquis de heredibus meis, vel ullus quislibet ulla opposita persona qui contra hanc cessionem istam venire conaverit, & à me vel heredibus meis defensatum non fuerit, inferamus vobis unà cum socio fisco auri uncias tantas, argentum pondo tanto esse multando, & præfens cessio ista omni tempore firma permaneat.

Supplicatio ad Regem.

VIII. Inclito atque præcellentissimo Domino illo glorioso Rege, ego ancilla vestra ultimissima, servissima omnium ancillarum vestrarum. Cognoscat, Domne, gratia vestra hominis vassi vestri nomen ille multas inquietudinis & contra rationis ordines servientes sanctæ illius, qui in vestra mercede in regimini ordinastis, habere hos faciant, & nulla justitia apud ipso illo consequere posso. Propterea, Domne, supplico, & si ante vestra præfentia fuisse, genua flexa ad terra prostrata ad pedes vestros suggerere mihi ancilla vestra oportebat & in vestra mercede & amore Deo vel illos sanctos cujus famulas nobis exinde defensare juberitis ut contra malicia contra servientes ipsius sanctorum vel me ancilla vestra facere non debuissent. Domine, nostrum est ad suggerendum. Vestrum est ad ordinandum quæ exinde justitiam recipere debeamus, pietas vestra est nobis.

Indiculum.

IX. Suggestendo Domino piissimo at-

N n

que præcellentissimo illo glorioso Rege. Nos, Domni, servientes vestri pagenses illius, quod veraciter cognovimus, vobis innotescere præsumpsimus. Homo alicui nomen ille nobis dixit eò quòd casa sua vel strumenta sua chartarum tam venditionis, cautionis, obnoxiationis, iudicis, cessionis, vel donationis, seu & reliqua strumenta chartarum ab igne ibidem cremassent, quia & ille iudex vel vicini pagenses ipsius taliter nobis dixerunt vel testimonia verunt quòd ad hoc videndum accesserant, & sic verò & actum aderat. Proinde, Domne, suggerere præsumpsimus, & quod exinde cognovimus vobis innotuimus. Domne, nostrum est ad suggerendum. Vestrum est ad ordinandum quod ipsa exinde agere debeat.

Indiculum.

X. Domna & dulcissima genitrice mea illa, prolis vester ille, serviens vester, illud imprimitis quod plurima sunt, & sic necessarium si præsumptio ostendit salutem plenissimam in Domino Iesu Christo vobis destinare præsumo, & supplico pro eo quòd iste præsens ille serviens vester à mea parvitate expetivit ut nulla malitia de istas culpas quòd ipse confugium fecit exinde non habeat, sed ad mea precatione excusatus exinde esse debeat. Agite taliter quem ego per vos bona fiducia & quem Domno & genitore meo jugale vestro illo fano & lato proprios oculos celerius mereamur videre. Iterum salutamus vobis.

Indiculum.

XI. Sanctorum meritis beatificando Domno & fratri Importuno. Domne dulcissime & frater carissime Importune, quòd recepisti tam dura aestimasti nos jam vicina morte de fame perire, quando talem annonam voluisti largire, nec ad pretium nec ad donum non cupimus tale annonam. fecimus inde comentum, si dominus imbolat formentum, à foris turpis est crusta, ab intus miga nimis est fusca, aspera est in palato, amara & fetius adoratus, mixta vetus apud novella faciunt inde oblata non bella semper habeas gratum qui tam larga manu voluisti donatum, dum Deus servat tua potestate, in qua cognovimus tam grande largitatis. Vos vidistis in domo quòd de fame nobiscum morimur. Homo, satis te præsumo salutare, & rogo ut pro nobis dignetur orare. Transmisimus tibi de illo pane. Probato si inde potis manducare. Quandiu vivimus, planè liberat nos Deus de tale pane. Congrega-

tio puellare sancta refutat tale pasta. Nostra privata stultitia ad te in summa amicitia. Opto te semper valere & caritatis tue jura tenere.

Item aliam.

XII. Beatificando Domno & fratri Frodeberto Papa. Domne Frodeberte, audivimus quòd noster fromentus vobis non fuit acceptus. De vestra gesta volumus intimare ut de vestros pares nunquam delectet hoc joco tale hoc referre. Illud enim non fuit condignum quod egisti in Segeberto regnum de Grimaldo Majorem domus, quem ei sustulisti sua unica ove sua uxore, unde postea in regno nunquam habuit honore, & cum gentes venientes Toronica regione misisti ipsa in sancta congregatione ..... monasterio puellarum qui est constructus in ..... Non ibidem, lectiones divinis legistis, sed ..... nis inter vos habuistis. Oportet fat ..... conlocutione quem nec est adeo ar ..... ta sic est ab hominibus vestra so ..... monasterio puella ..... monasterio tuis ..... perditis ..... IMPORTUNVS de Parisiaga terra.

Parabola.

XIII. Domno meo Frodeberto, sine Deo, nec sancto, nec Episcopo, nec regulari Clerico, ubi regnat antiquus hominum inimicus, qui mihi minimè credit factu tuu vidit illum tibi necesse desidero, quare non amas Deo, nec credis Dei filio. Semper fecisti malum. Contra adversarium consilio satis te putas sapientem. Sed credimus quòd mentis. Verè non times Christo, nec tibi consentit. Cui amas, per omnia ejus facis opera. Nec genitoris tui diligebant Christum, quando in monasterio fecerunt temetipsum. Tuus pater cum Domino non fecit sancta opera. Propter Dominus digito relaxavit, te vivo docuit & nutri ..... unde se postea poenitit. Non sequis scriptura nec rendis ..... iqua memores Grimaldo qualem fecisti damnum ..... & Deo non oblituit de bona quæ tibi fecit quid inde ..... muliere sua habuisti conscientia nua nec ..... norum peracta sed contra canonica ..... ea de sancta congregatione apud ..... non ex devotione, sed cum gran ..... cur nos scimus damnas nimis ..... tollis eis aurum & argentum & honores ..

... liberat per has regiones cur te præsū-
mis tantum damnare suum thesaurum.
Quod ut alibi ubi eum rogas per tua male-
facta, quod non sunt apta, amas puella
bella de qualibet terra pro nulla bonitate
nec sancta caritate. Bonus nunquam eris
dum tale via tenes. Per tua cauta longa fat
ire si non est. Per omnia jube te castrare,
ut non pereas per talis, quia fornicatoris
Deus judicabit. De culpas tuas alias te
posso contristare. Sed tu jubes mihi exin-
de aliquid remandare, ut in quale nobis
retenit in tua caritate exeant istas exem-
plarias per multas patrias ipso domno hoc
reliquo se vidis amico qui te hoc nuntiat &
donet consilium verum, sed te placit lege
& pliga in pectore reponere. Sin autem non
vis, inheret in dude.

Item alia.

XIV. Incipiunt verba per similitudi-
nem juncta de fide vacua, dono pleno
falsatore. Agino Salomon pro sapientia
bene scripsit hanc sententiam, ut ne simi-
lis fiat stulto, nunquam respondes ei in
mutto, & retractavi tam in multum sic res-
pondere jussi stulto ut confundantur stul-
tum grado nunquam præsumat gloriare
respondi dixi te falsatore nec ei parcas in
sermone qui se plantatum ex robore qui
non pepercit suo ore vano loquio susurrone
verborum vulnera murone qui sui obl...
... adjutoris, immemores nutritoris, cal-
cavit... qui fei date & prioris alodis
sui reparitoris sordidas vomit pudoris in-
credulas dicit loquellas & improbus coin-
quinat & conscientias bonum merito con-
quisitas mundas sanctas & antiquas pul-
chras firmissimas & pulitas meas rumpit
amiticos, verba dicit quæ nunquam vi-
dit, ea scribit quæ fecit animus. Parcat
qui eum credit. Et si loquestem non strin-
git furorem latro fraudolentus homici-
dium est reus certus adulter, raptor est
manifestus. Innumeros fecit excessus. Er-
rando vadit quasi cæcus. Fuscare tentat
meum decus. A Deo dispectus & desertus,
ab inimico est perventus & per lingua &
per pectus. Nolite, Domne, nolite for-
tis, nolite credere tantas fortes. Per Deum
juro & sacras fontis, per Sion & Sinai
montis, falsator est ille, factus excogita-
tor est defamatus, deformatus vultu, &
deformata sunt, qualis est animus, talis
est status. Non est homo hic, miser talis
latrat, sed non ut canis psallat de trapa,
ut linguarum dilator major, nullis talis fal-
sator grunnit, post talone buccas inflat,

Tom. II.

in rotore crebat & currit in sudore, fleu-
mas jaetat in pudore, nullum verò facit
pavere qui non habet adjutorem super se-
cundum nœcum tutorem non meum...
tale baronem non... co contra infontem
non cessat... ab exaperto sacco...
... acco & falte detrafcia... non time-
re falco non perdas illo loco, non vales
uno coco, non simulas tuo patre, verè
nec tua matre, non gaudeas de dentes,
deformas tuos parentes. Ad tua falsatura
talis decet corona.

Indiculum.

XV. Nolite Domnæ, nolite sanctæ,
nolite credere fabulas falsas: quia multum
habetis falsatores, qui vobis proferunt fal-
sos sermones, furi atque muronis, similis
etiam & susurronis, & vobis, Domnæ,
non erunt protectoris. Latrat vulpis, sed
non ut canis. Faltus mit semper inanis cau-
ta proferit jam non fronte. Citò decadet
ante cano forte. Volat upua, & non arun-
do. istcō comedit in lo frundo, humile
facit capta dura, sicut dilatus in falsatura
falsator vadit tanquam latro, ad aura psal-
lit, ut Escotus mentit, semper vadit toritus,
& occidit quod nunquam vidit. Nolite
Domnæ atque prudentis vestras non con-
frangat mentis, & non derelinquere ser-
ventes. tempus quidem jam tranfactus. Et
hoc feci quod vobis fuit adaptum. Iam
modò per verba fallacia sexum dejactus de
vestra gratia.

Incipit edictio.

XVI. Cùm in præsentia inluster vir
ill. illo mallavit. Sed ille petiit ut scriberet
quod petiit, irrita Imperatores sancte-
runt decreta ut nullus à judicio suscipere
præcurrit antiquam sollempnia patefecerit,
ut his qui fidem datis & nec objecti sunt,
præomaticis dictionis lex poena succurrit,
edictio inquam ob rem petiitio in conspe-
ctu magnitudinis vestri, ut homo nomen il-
li est illas post se mali ordine præoccupasse
dinoscitur, ut hoc vestra prudentia inte-
grum & legalis sententia debeant definire.
Ea verò scilicet ratio, ut si in constitutum
placitum res illas mihi justissimè debitas
adprobare non potuero, ut lex mundana
Theodosiano corpore arbitratus discernit,
me impleturum esse polliceor data edictio-
ne de inscriptionibus accusatoribus recref-
cant Theodosiano nono in ira prima tam
civile neque criminalem actio professio
manu accusatore conscripta præcidat, nisi
in se repetitione celebrata prius à judice
non audiat.

N n ij

Indiculum generale ad omnes.

XVII. Domino magnifico sapientiâque decoratum & dono Dei regali gratia sublimato illo ille ultimus servorum Dei servus ac si vilis ille infimus vocatus Episcopus, salutem vobis multimodam unâ cum confratres nostros oratores vestros, qui ad limina sanctorum illorum die notantur pro vobis obsecundare noscuntur, dirigere præsumimus. De ceterum cognoscit industria vestra precamur atque supplicamus vobis de ista causa unde iste præsens serviens vester Missus noster innotuerit, ei in suum placitum esse dignetur, agat almitas vestra ita ut consuetudo vestra bona erat erga nos frequenter operata est.

Item alio.

XVIII. Domino procerumque illustrem optimate ill. regale gratia sublimatum & à nobis cum magna veneratione atque reverentia nominandum in Dei nomen ill. ultimus servorum Dei servus salutem vobis in Domino tam multimoda destinare præsumimus unâ cum omni congregatione fratrum nostrorum quam arcana cordis nostri continet plenitudo. Memorare dignemini qualiter vos nobiscum ante hos dies confabulare dignastis & in oratione quamvis nos indigni commendare dignastis. Precamur atque supplicamus clementia vestra ut ad necessitatem fratrum nostrorum oratores vestros aliquid de elemosyna vestra consolare jubeatis, & quicquid exinde vestra clementia erga nos disponit agere, per vestro venerabile scripto nobis dignetur facere certiores, & undecunque nobis injungitis aut injundum habetis de orationibus vel de alio servitio, parati sumus vestris partibus vestrorumque omnium servitium fidelis referre.

Item alio.

XIX. Sanctissimo ac sanctis ceremoniis observantem æquè fonte spirantia exsuperantem Domino Patre & multorum gregem Christi que vice agente illo Pontifice ultimus omnium servorumque Dei servus ille. Ad clementiam pietatis vestrae has apices destinare præsumpsimus, non nostrifreti obsequio, sed vestra magnitudine culminis pietate. Ideoque quasi ad præsens genua vestra deosculantes, suggestiuncula nostra vobis propter quod mancipia beati patroni vestri de monasterio nostro fuga lapsa in vestro dominio prælapsi sunt advenisse. Ideo supplicamus clementia vestrae ut quomodo iste Missus noster nomen ille

hæc nostra suggestiuncula vobis detulerit, sicut vestra in omnibus bona erga nos est consuetudo, inter nos seu erga omne nostra justitia inquirere jubeatis, qualiter congregatio nostra obsecrantes Deo oratores vestros melius Dei misericordiam pro vobis delectet implorare.

Item alio.

XX. Domino sancto ac sanctis ceremoniis observante Domino illo & in Christo patre ego ille salutem vobis in Domino unâ cum omni congregatione fratrum nostrorum plenissimam dirigere præsumimus tam vobis quam scilicet congregationem vestram, quam Dominus sub norma sanctæ regulæ ad protegendum in manu misit. Supplicamus caritatem & fraternitatem vestram ut inter nos seu monachis nostris orationes peculiare esse debeant: quia quamvis in spatia terrarum distet corporalis nostra conversatio, sed, ut bene nostis, non separant spatia terrarum quos sociat caritas vera: quia si unus in oriente & alius in occidente consistat, ambo pariter orando Domino in caritate glutinantur. Supplicamus etiam.

Item alio.

XXI. Domino inclito fidelisque Deo atque regale gratia sublimato atque à nobis veneratione & amore colendo illustre viro illo optimate illo maximam salutem & inviolabilem cupio & vobis præsumimus destinare. De ceterum comperiat industria vestra eò quòd & ætera gaudeat floreatque per tempora nobilitas vestra, & quandoque terrena linquitis, cælestibus mereatis agminibus glomerare.

Item alio.

XXII. Domino & in Christo patri apostolica sede colendo Domino illo ille proprius vernaculus vester salutem vobis in Domino multimodam destinare præsumimus. Cognoscat, Domne, sanctitas vestra quòd serviens vester nomine illo ad nos venit & dixit se negligentia contra vos habere pro qua gratiam vestram non habeat. Propterea supplicamus, quasi ad præsens genua vestra deosculantes, ut ipse apud vos excusatus sit & eum per nostram precationem recipere & consilium ei facere ordinetis. Agat, Domne, sanctitas vestra sicut semper erga nos facere consuevistis. Sanum & incolumem vos citius merear videre.

Item alio.

XXIII. Domino almifico, excellentiæ decore ornato, ac beatissimo, meritisque

venerando, amabiliter diligendo, sanctitatis culmine conspicuo, ac nobilitatis titulo decorato, piissimo, sive sacra eloquia seu præcepta Dei plenissimo, sanctorum meritis coæquando, & palma triumphationis atque sanctitatis gratia ornato, inclito præclaroque. Deus omnipotens faciat in sancta religione permanere. Venerabili in Christo & à nobis cum summa reverentia nominando illo Episcopo ego ill. in Domino perpetuam mitto salutem. Multimoda nobis benevolentiam vestram generare comperite gaudia quotiens nobis aditus dederit opportunus ut ad indagandam sospitatem vestram nostras dirigere apices debeamus. Quia nihil melius nisi ut invicem mutuam caritatem orando in invicem alterutrum spiritalia pabulum subministrare non cessemus, Hilarem & gaudentem citius vos cernere mereamus.

Item alio.

XXIV. Summa veneratione nobilissimi generis seu industriæ vel sagacitatis culminisque sublimitatis ineffabile à nobis scientiæ vestræ, Domine inlustrissime, cum summa nobis reverentia nominando illo ille exiguus tam multiplices vobis salutes dirigere cupimus, & reliqua. obsecrantes piissimo Domino ut vos unâ cum culminis sublimitatis vestræ longa per tempora trina conservet deitas, & quandoque terrena linquetis, suffragantibus sanctis angelorum mereatis cœtibus glomerare, præcellentiissime & inclite Domne.

Item alio.

XXV. Domino venerabile inlustrique sagacissimo, sed inlustriore sanctitate & gratia Dei pollente, & sacerdotale apice sublimato, Domino illo ille alumnus vester salutem in Domino vobis præsumpsimus destinare. Supplicamus, Domne, gratiæ vestræ ut nos pro mercede vestra mon. instruere faciatis, & juxta vestram bonam consuetudinem, quod semper nos piè ut dulciter gubernare dignastis, ita & nunc agi non dedignemini, ut ad cumulum mercedis vestræ perveniat. Et si ita agitis, maxima dona fratribus nostris juxta solita bonitatis vestræ. Iterum atque iterum quasi ad præsens ante genua vestra prostrati precamur ut à cœpta gubernatione vestra nos discedere nunquam patiatur.

Item alio.

XXVI. Reverendissimo confratri meo illo ille in Domino salutem. Cùm enim longitudo terræ caritatis illorum non queat evelli quos Christi connectit amor, desi-

derans desideravi literolas parvitas meæ fraternitati tuæ dirigere, ut statim quod præsens loquella conspectui tuo loqui non valet, vel has apices tibi enarrent. Cupio valde quem recordor absentem, ut cum quo mente sum, cum eo etiam corpore sim præsentem. Divinitas te servet per multos annos, parens & custos Dei aeterni, quem colimus, Iesu Christi.

Donatio à die præsentem.

XXVII. Sacrosanctæ basilicæ sancti illi monasterio vel alio loco illo constructæ, ubi venerabilis vir ille Abbas vel Episcopus aut Presbyter cum suis Clericis vel monachis præesse videntur, ego ille cogitans Dei amore vel aeterna retributione, ideoque cedo ad die præsentem ad supradicta basilica & monachis ibi consistentes cessante in perpetuum esse volo portiones meas in loco nuncupante illo, sitas in pago illo, quæ mihi tam de alode quàm de comparato vel de quocunque libet adtracto advenit vel advenire potest legibus in suprâ memorata loca, tam terris, domibus, ædificiis, mancipiis, libertis, accollabus, merita accollanorum, vineis, silyis, pratis, pascuis, campis, cultis & incultis, aquis, aquarumque decursibus, mobilibus & immobilibus, cum omnibus adjacentiis & appendiciis vel coloniciis ad se pertinentibus, cum omni integritate vel superposito, quicquid dici aut nominari potest, in supramemoratos pagos vel ubique de supradictis portionibus tenere visus sum, totum & ad integrum ad die præsentem ad jam memorato monasterio vel ad ipsos monachos ibi consistentes perpetua-liter trado atque transfundo, de meo jure in vestra trado dominatione ad possidendum, ut quicquid exinde facere voluerint, liberam ac firmissimam in omnibus habeant potestatem à die præsentem faciendi. Si quis verò, quod fieri non credo, in futurum, si ego ipse aut ullus de heredibus meis, aut ulla emissâ vel opposita persona, vel quislibet qui contra hanc cessionem meam, quam ego bona voluntate fieri & adfirmare rogavi, venire, agere, aut resiliare, vel per quibuscunque modis impedire aut infringere conaverit, nec hoc valeat vindicare quod repetit, & insuper partibus suprâ memorato monasterio vel monachis ibidem consistentibus duplum tantum quantum ipsas res eo tempore emelioratas valuerint componat, & insuper socio fisco multa auri libra una coactus exsolvat, & hæc cessio omni tempore fir-

N n iij

ma permaneat, stipulatione subnexa. Actum loco illo.

Ad testamentum faciendum.

XXVIII. Regnante in perpetuum Domino nostro Iesu Christo. Anno illo illius Regis, sub die XII. Kalendarum illarum, feria illa, Indictione illa. Ego ille filius illius sana mente integroque consilio, metuens casus humanae fragilitatis, testamentum meum condidi, quem illi scribendum commisi, ut quomodo dies legitimus post transitum meum advenerit, recognitis sigillis inciso lino, ut legis decrevit auctoritas, per inlustrem virum illum, quem in hac pagina testamenti nostro legatorio institui, gestis republicae municipalibus titulis ejus persecutionibus ab ipsis maniat, & in archivis basilicae sancti illi conservandum decrevi, ut quicquid unicuique de rebus meis propriis habere decrevi, singulariter in hoc testamentum meum inferere curavi, in reliquo vero qualescunque aut quaecunque epistulas aut testamenti vel conscriptionis de nomine meo manus meas firmatas ostensasque fuerint, & ante hoc testamentum praenotatas, quas hic non commemoravero, excepto de ingenuitates quas pro animae meae remedio fecimus aut adhuc facere volumus, vacuas permanent, & quod unicuique per hoc testamentum dederam darique iussero, id ut faciat detur, praestetur, impleatur, te omnipotens Deus testem committo. Quapropter dum non habetur incognitum qualiter dispensante Deo ad habendum vel possidendum loca sanctorum illorum de rebus meis propriis delegavi in perpetuum ad possidendum, dedi quoque ad basilica illa portiones meas atque denominata, id sunt illa, quicquid in ipsa loca superius nominata habere videor, totum & ad integrum ad basilicas superius nominatas proficiat in augmentum. Illas vero cessiones quas ad libertos nostros illos ad eorum ingenuitates confirmandas fecimus, id sunt ille & ille, quando ipsos pro animae nostrae remedium ingenuos dimisimus, ut dum advivunt hoc teneant & post eorum discessum cum omni superposito ad jandicta Ecclesia sancti illius, ubi eis patrocinium & defensionem constituimus, revertere faciant. Volumus enim ut ingenuos quos fecimus aut in antea fecerimus, quantum in ipsa loca manent quod ad sancta Ecclesia illa delegavimus, inspecta eorum libertate super ipsas terras per ingenuos commanent, & alibi commanendi

nullam habeant potestatem, sed ad ipsa loca sancta debeant sperare, & nullus de ipsis lidemonio ad nostros heredes nullatenus reddant, & de hoc quod aliquibus eis per chartas dedimus, nullatenus aliubi vendere nec alienare habeant licentiam. Similiter donavimus donatumque in perpetuum esse volumus ad monasterium illum, ubi venerabilis Abbas ille praesse videtur, villas illas in pago illo cum omnibus adjacentis vel appendiciis earum, quantumcunque ibidem tenere vel possidere videamur, per qualibet adtracto ad nos pervenit aut legibus venire debet, totum & ad integrum cum omni superposito à die praesente in honore sancti illius vel Abbati illi tradimus ad possidendum, cum domibus, aedificiis, mancipiis, accolabus, libertis tam ibidem oriundis quam aliunde translatis vel ibidem commanentibus, vineis, silvis, campis, terris cultis & incultis, pratis, aquis aquarumque decursibus, cum exiio & regresso, omne genus pecodum tam majore, mobilibus & immobilibus, omnem rem inexactam, tam aurum quam argento vel reliquis fabricaturas, tam ministeria Ecclesiae vel strumenta chartarum, libros vel vestimenta Ecclesiae, vel omni praesidio quod mihi legibus vivens possidere videor & mihi redibetur, & quicquid dici aut nominari potest, totum & ad integrum ad jandictio monasterio sancti illius proficiat ad augmentum, inspecto illud strumento quod antea ad jandictio monasterio fecimus. Praeter ista omnia reservamus in Falcidia heredibus nostris villas illas in pago illo, in ea ratione ut facta mea in omnibus studeant conservare atque defendere. Quod si hoc facere neglexerint, quicquid eis deputavimus perdant, & de omni corpore facultatis meae penitus reddantur extranei. Et si aliquid comparavero, aut ex parentibus meis mihi obvenerit, vel adtraxero, vel per quolibet ingenio ad nos pervenerit, quod in ipso testamento supra non commemoravimus, post nostrum discessum casa sancti illius per rectores suos recipiat perpetualiter ad possidendum. Per praesentem testamentum basilicam sancti illius heredem meam instituo, & quicquid unicuique deputavi, fidei tuae committo, quia haec quod tibi deputavi malo te habere quam me, te magis quam ceteris heredibus ac proheredibus meis. Si quis vero, quod futurum esse non credo, si aliquis heredum ac proheredum meorum, vel quilibet opposita persona pra-

sentem testamentum meum infringere conaverit vel tentare præsumperit, in primis usque dum veram emendationem proinde corrigatur, Deo & sanctis suis habeat contrarios, & à liminibus Ecclesiarum efficiatur extraneus, & insuper inferat ei cui pullaverit unà cum socio fisco auro libras coactus exsolvat, & nihilominus præfens pagina firma permaneant, quam manu mea propria subter firmavi, & bonorum hominum signis vel allegationibus roborandam decrevi, stipulatione. Actum loco illo.

Item aliud testamentum ad locum sanctum.

XXIX. ***** manus & peculiare seu merita eorum, præter tantum illa & illa loca, ad legitimos heredes servo. In reliquo verò ego jamdictus ille quantum superius est insertum vel comprehensum, omnia & in omnibus, quicquid dici & nominari potest, ad supralcripto monasterio ejusque congregatione in alimento seu in stipendia seu substantia pauperum ad die præfente dono, cedo, trado, atque transfundo, ut quicquid omnia supermemorata pars ipsius monasterij ejusque rectores facere elegerint, liberam & firmissimam in omnibus habeant potestatem libero arbitrio. Licet verò in cessionibus minimè est necesse poenam inferere, sed tamen pro rei totius firmitate mihi complacuit intimare si fuerit, quod nec fieri credo, aut ego ipse, quod absit, aut aliquis de heredibus aut proheredibus meis, vel quislibet potens aut inferior vel emissa persona qui contra præfentem epistolam donationis, quam ego plena & devota voluntate fieri & adfirmare rogavi, venire aut eam infringere tentaverit, aut aliqua calumnia aut repetitione vel refragatione insurgere aut opponere conatus fuerit aut præsumperit, in primis tantum quantum ipsas res eo tempore melioratas valuerint, contra cui pullatur seu partibus jamdicti monasterij componere & satisfacere adimpleatur, insuper unà cum socio fisco aurum tantum coactus exsolvat, & sua repetitio nullo umquam tempore non obtineat effectum, & hæc donatio omni tempore inlibata permaneant, stipulatione subnixæ. Actum in loco illo.

Confirmatio traditionis ad monasterium.

XXX. Notitia locum traditionis qualiter vel quibus præfentibus, qui subter firmaverunt, ubi veniens homo alicui nomen ille vocatus monachus ad illas quod ille ante hos annos per suam epistolam donationis ad monasterio illo, quod est in honore sancti illius, ubi ille Abba unà

cum congregatione monachorum præfesse videtur, jamdictus ille in villa illa qui vocatur illa, & ad præfens fuit, & per unamquamque villas & loca per singulas per portas & per ostia de ipsas villas vel de illas casas dominicas jam præfatus ille ad Missò de ipso monasterio vel ipsius jamdicti Abbatis illius nomen ille, omnia quantum in illa epistola donationis est insertum vel comprehensum, in omnibus tradidit & consignavit & cum de ipsas res in omnibus vestrum & pillo & fistuca exinde in omnibus se exitum dixit & fecit. His præfentibus actum fuit.

Qualiter parentes filios suos offerant in monasteriis.

XXXI. Dum legaliter sancitum antiquitus teneatur & cautum cum oblationibus Domino parentes suos tradere filios in templo Domini feliciter servituros, proculdubio hoc de nostris filiis faciendum nobis salubriter præbetur exemplum. Equum etenim judico creatori nostro de nobis reddere fructum. Idcirco hunc filium nostrum nomine ill. cum oblatione in manu atque petitione altaris palla manu mea involuta ad nomina sanctorum quorum hic reliquiæ continentur, & Abbate præfente, trado coram testibus regulariter permanfurum, ita ut ab hac die non liceat illi collum de sub jugo regulæ excutere, sed magis ejusdem regulæ fideliter se cognoscat instituta servare & Domino cum ceteris gratanti animo militare. Et ut hæc nostra traditio inconvulsa permaneant, promitto cum jurejurando coram Deo & angelis ejus quia nunquam per me, nunquam per suspectam personam, nec quolibet modo per rerum mearum facultates aliquando egrediendi de monasterio tribuam occasionem. Et ut hæc petitio firma permaneant, manu mea eam subter firmavi. Isti sunt testes.

Promissio stabilitatis in monasterio.

XXXII. Ego ille initio conversationis meæ diligenter attendens considero quod petitionibus meis primum non facili concessus est introitus, sed diu mihi pullanti vix hospitij locus est misericorditer adtributus, in quo per paucos dies demoratus, noviciorum sum domum progressus, in qua mihi dura & aspera primum à seniore sunt prædicata, & stabilitatis meæ promissio expetita, & ter in anno lecta atque tradita regula cum admonitione dicentis: Ecce lex sub qua militare vis. Si potes observare, ingredi. Si non

potes, liber discede. Hoc ergo videns, ordinatissimum atque morosum mihi spatium adtributum dubitans aditum prætermisso ut me jam vestro corpori sociare dignemini humiliter deprecor. Ego tamen hujus regulæ instituta Domino juvante servare promitto, & propter vitæ æternæ præmium coram Deo & angelis ejus humiliter militaturum subicio, ita ut ab hac die non mihi liceat collum de sub jugo excutere regulæ, quia sub annali optione aut excusare licuit aut suscipere. Et ut hæc professionis meæ petitio à vobis firmiter teneatur, ad nomina sanctorum quorum hic reliquiæ continentur & præsentis Abbatis ill. conscriptam trado in perpetuum habendam, & manu mea roboratam super altare repono perenniter reservandam.

Ego ille promitto stabilitatem meam & conversionem morum meorum & obedientiam secundum regulam sancti Benedicti coram Deo & sanctis ejus.

Petitio quam ante votum monachi quislibet facere debet.

XXXIII. Domino venerabili in Christo patri illo Abbati de monasterio illo, qui est constructus in honore sancti Iulii, simul cum felici congregatione vestra, quam Dominus de diversis provinciis ad peregrinandum propter nomen suum sub jugo militiæ atque servitutis Christi atque ala protectionis secundum evangelium Christi regulariter vobis coadunavit. Igitur audivimus quod Dominus noster Iesus-Christus per evangelium suum annuntiat dicens: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Et alibi: *Qui reliquerit patrem aut matrem, fratres aut sorores, domus aut agros, & cetera propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Petimus ergo beatitudinem caritatis vestræ ut nos in ordine congregationis vestræ dignemini recipere, ut ibidem diebus vitæ nostræ sub regula beati Benedicti vivere & conversare debeamus, quatenus suave jugum Christi & onus ejus leve sentiamus. Igitur nostra fuit petitio & vestra decrevit voluntas id ipsum implere quod ita fecistis. Abrenuntiamus ergo omnibus voluntatibus nostris propriis, ut Dei sola voluntas fiat in nobis, & omnibus rebus quas possidemus, sicut evangelica & regularis traditio edocet. Nihil rebus terrenis ab hac die possessuros nos spondimus, nisi quantum à patre monasterij donante aut permittente alimenta aut tegumenta corporis acce-

perimus. Obedientiam vobis, in quantum vires suppetunt, & Dominus dederit nobis adjutorium, conservare promittimus. Stabilitatem conversationis nostræ in congregatione vestra teste Domino devoto animo cum observatione regulæ usque in finem profitemur servare, nisi tantum, quia ignoramus futura, si fortasse causa utilitatis animæ accedat ut per vestrum comiatum volucemus, aut etiam illud si contra voluntates nostras, quod absit, separemur à principibus vel à barbaris; & ipsum si fuerit factum, in quantum possumus, semper ad ipsam congregationem revertere faciamus, & sub sancto ordine perseveremus. in reliquo verò per nullum ingenium de prædicta congregatione vestra vel jugo sanctæ regulæ seu de potestate obedientiæ vestræ nullam habeamus licentiam nos abstrahendi aut contradicendi. Quod si instigante antiquo hoste aut voluntate nostra propria hoc facere tentaverimus, in nullis modis hoc vindicare valeamus, sed ubicunque nos Missus vester aut aliquis ex congregatione vestra invenerit, etiam nobis nolentibus, in ipsa vestra sancta congregatione Deo auxiliante per vosmetipsos faciatis revocare & secundum regulam ibidem nos judicare, ut diebus vitæ nostræ sub divina regula & regimine vestro perseveremus, qualiter in die judicij ante tribunal æterni judicis ipso adjuvante salvos nos repræsentare possitis. Et quicumque contra hanc petitionem, quam nos bona voluntate scribere rogavimus & subter firmavimus, per quemlibet modum agere aut infringere voluerit, in primis sciat se à Deo damnandum, quem irritat, & insuper secundum canonicam institutionem à communionem omnium fratrum sit extraneus usquequo de hac causa ad veram emendationem perveniat. Manus nostræ subscriptione ad honorem Domini & patroni nostri sancti Iulii hanc petitionem volumus roborare.

Ipsa promissio.

XXXIV. Ego ille, Domne Abba ille, obedientiam vobis secundum regulam sancti Benedicti, juxta quod in ista petitione continetur, quam super istud altare posui, coram Deo & sanctis ejus, in quantum mihi ipse Deus dederit adjutorium, Deo & vobis promitto custodire, & in quo possum ipso auxiliante conservo. Amen.

Exemplar

Luc. 14.

Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.

Matth. 19.

Qui reliquerit patrem aut matrem, fratres aut sorores, domus aut agros, & cetera propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.

Concil.
Chalced.
c. 4.

Concil.
gall.
c. 2.

Canon.
Leodig.
c. 10.

Exemplar promissionis sicut solebant antiqui monachi regulam promittere.

XXXV. In nomine Domini. Promitto me ego ille in sacro monasterio beati martyris sive confessoris illius secundum instituta beati Benedicti coram Deo & sanctis angelis ejus, presente etiam Abbate nostro illo, omnibus diebus meis in hoc sacro monasterio amodo & deinceps perseveraturum & in omni obedientia, quodcumque mihi præceptum fuerit, obediturum. Ego ille hanc promissionem à me factam manu propria coram testibus scripti & roboravi.

Indiculus pro monacho qui fugerit de monasterio.

XXXVI. Domino illi ille. Suggerentes sanctitati vestrae, certi de vobis quia veritatem animosa pietas non recusat, nec fides recta aliquando patitur quamcumque jaeturam. De cetero cognoscatis quod noster frater ille, qui in monasterio nobiscum fuit nutritus, tonsuratusque est, obedientiam coram Deo & sanctis ejus ac stabilitatem promisit, atque in nostra clericatus officio ipse ordinatus est, hoc ipsum oblitus discessit à nobis & rediit post satanam, sicut reverti solet canis ad vomitum suum, & sus lota in volutabro luti, & nunc honorem seculi diligens, divitiis ac terrenis rebus sectans, vobiscum degens. Vos tamen scitis quicquid sacrum divina lumina verbis eloquio sensuque doceat, quod nemo mittit manum in aratro, aspiciens retrò, aptus est regno Dei. Nec vobis latet quid facere canones de hac re commendent, vel regula atque tractatores sancti exposuerunt. Hæc enim vos cuncta relegentes, memoriter retinetis quod animo sitienti bibistis. Nam sancta synodus Nicæna ordinat ut si quis in monasterio nutritus usque ad summum studium fuerit, & postmodum discesserit, nisi revertatur, desertoris crimine damnetur. Et iterum: *Si quis susceperit monachum alienam, ambo excommunicandi sunt.*

Canones verò Chalcedonenses ita præcipiunt, ut monachus in oratione & jejunio permaneat in loco in quo renuntiavit seculo. Deferentem verò excommunicatum esse decreverunt. Canones autem Agathenses ita pronuntiant: *Monachum nisi per Abbatis sui permissam ad alterum monasterium migrantem nullus tenere præsumat.* Canones verò Augustidunenses ita statuant, ut nullus monachum alterius

absque permisso Abbatis sui præsumat retinere. Regula namque sancti Benedicti, quam ipse promisit in omnibus custodire, ita edisserat: *Sciens se lege regule constitutum, quod ei ex illa die non liceat egredi de monasterio nec collum excutere de sub jugo regule.* Et paulo post: *nec ex illa die proprii corporis potestatem se habiturum sciat.* Quid multa replicem? Vos sensibus doctis utimini. Nec mihi pluribus verbis opus est vobis scribere. Quæcumque enim à me potuerunt dici, hæc jam divina gratia vobis contulit. Oportet namque ut doctrinæ jungatur vita fidelis. Agnosci gravius non observanda nocebit. Vos autem secundum datam à Deo vobis sapientiam facite eum ad locum unde exivit reverti, ut agat penitentiam. Scientes autem quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operit multitudinem peccatorum. Nec vobis decet hominem perversò ambulantiem secundum desideria cordis sui auxilium præstare ut magis ac magis eat in interitum. Sed auferte malum ex vobis: quia qui tangit picem, coinquinabitur ab ea. Et nec abscondere potest homo ignem in sinu suo ut vestimenta illius non ardeant, aut ambulare super prunas ut non comburentur plantæ ejus; sic qui consenserit iniquitatem non erit mundus. Illi, qui excommunicatus est, nolite ei communicare, ne bonorum vestrorum præmia amittatis; sed cum sanctis patribus, qui hujuscemodi hominem excommunicaverunt, partem habere mereatis. Et ubicunque fuerit, Abbati suo auctoritate canonum revocetur.

Canon Chalcedonensis: *Non liceat Clericam conscribi simul in duabus Ecclesiis, & in qua ordinatus est, & ad quam profugit quasi ad potiore, ob inanis glorie cupiditatem. Hoc autem facientes revocari debere ad Ecclesiam in qua primitus ordinati sunt, & ibi tantummodo ministrare. Eos verò qui ausi fuerunt ex his quæ sunt prohibita perpetrare, à proprio gradu recedant.* Et ne quis Clericus qui derelicta Ecclesia sua, nulla causa existente probabile, vagatur, per alias Ecclesias suscipiatur in communionem. Canon Aurélianensis. Ministri in quibuscunque locis ordinati fuerint, pervagati ubicunque inventi fuerint, cum auxilio Episcopi tanquam fugaces sub custodia revocentur. Et reum se ille Abbas futurum esse cognoscat qui hujusmodi personas non regulari animadversione distinxerit, vel qui monachum suscepit alienum.

○ ○

Concil.
Chalced.
c. 4.

Concil. A-
gath. c. 17.

Canones S.
Leodigani
c. 10.

Regula S.
Bened. c.
58.

Concil.
Chalced.
c. 10.

Conc. Arel.
lat. l. c. 2.

Concil.
Agath. c.
17.

*Qui monasterium in proprio edificat,
qualiter chartam faciat.*

XXXVII. Antiqua legum auctoritas & Principum decreta sanxerunt ut unusquisque, dum manet in corpore, de propria quam possidet facultate voluntatem suam literis inferat, ut perennis temporibus inviolata permaneat. Quapropter dum non habetur incognitum qualiter ego ille una cum consensu Galliarum Pontificum in re mea propria, quæ ex successione parentum meorum mihi obvenit, monasterium in honore sancti illius ædificavi in loco nuncupante illo, in pago illo, in fine illa, & constituimus ibi Abbatem nomine illum, qui ibidem sanctum ordinem Deo auxiliante gubernare faciat & suis monachis ibi constituat, & per ejus ordinationem ipse sanctus ordo perpetualiter sit institutus & conservatus. Propterea donamus & donatum in perpetuum esse volumus ad jam nominato monasterio sancti illius vel ad Abbate illo ipsum locum ubi ipse monasterius est constructus, cum omnibus adjacentiis & appendiciis suis & locella seu coloniciis in villas illas in pago illo. Ista omnia quæ superius memoravimus, cum omnibus adjacentiis vel appendiciis eorum, quantumcunque ibidem tenere vel possidere videmur per quolibet adtracto, totum & ad integrum cum omni superposito ad die præsentis in honore sancti illius pro remedium animæ meæ vel æterna salute dedimus, cum domibus, ædificiis, mancipiis, accolabus, libertis, vineis, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, strumenta chartarum, libris, vel vestimenta, seu ministeria Ecclesiæ, mobilibus & immobilibus, omnem rem inexactam, quicquid dici aut nominari potest, totum & ad integrum ad superscripto monasterio vel jam dicto Abbati cum monachis suis perpetualiter protegente Domino tradimus ad possidendum. Et dum omnes Præsules & nobiles personæ agnoscunt & comprovincialibus nostris cognitum est quod ego ille in mea repropria jam nominatum monasterium ædificavi vel cœnobio sancto ibi constitui propter Deum, vel quicquid exinde facere volo, præsentis tempore in omnibus mihi maneat libera potestas, propterea per præsentem paginam cum consensu supra memoratorum Pontificum constituo ut nullus Episcopus alius civitatis, aut Archidiaconus, vel quilibet ex clero, aut actores Ecclesiæ, nullum ibidem præsu-

mant exercere dominatum, non ad mansionaticos aut repastos exigendo, non ad ministeria describendo, non ad Abbatem mittendo. Cum verò necesse fuerit christiana petere, tabulas aut altaria consecrare, sacris ordinibus benedici, Abbas vel monachi ibidem consistentes, à quocunque de sanctis Episcopis sibi elegerint qui hoc agere debeat, licentia sit eis expetere, & illi hoc benedicere vel consecrare. Si verò caritate exigente Pontifex quilibet ab Abbate loci illius ibi fuerit invitatus, simpliciter quæ ei à fratribus offeruntur accipiat, nulla exenia vel munuscula amplius eis quaerat, neque de omnibus rebus ipsius monasterij nullam habeat potestatem. Cum verò Abbas ipse loci acceperit transitum, quemcunque de semetipsis monachi ibidem habitantes secundum regulam sancti Benedicti meliorem invenerint, ipsum Abbatem ibidem constituent. Quod si ipsi de seipsis talem non invenerint, cum communi consilio illi sanctiores monachi aliunde regularem Abbatem, qui eos sub regula sancti Benedicti regat, elegendum in eorum maneat potestate. Quod verò Deus avertat, ne ibi sanctus ordo tepefcat, & ipse Abbas hoc emendare non praevaleret aut negligit, potestas maneat ipsi monachis ubicunque in propriis monasteriis rectius & sanctius secundum regulam sancti Benedicti invenerint, expetere, & per eorum salubre consilium ipsum sanctum ordinem regulariter emendare. Quod si Pontifex vel aliquis ex ecclesiasticis ministeriis quislibet vel aliqua emissã persona contra ipsum Abbatem vel ejus congregationem de superscriptis ordinibus vel benedictionibus vel de rebus meis propriis monasterij per qualecunque strumento aut quocunque modo ad ipsam causam fuit vel inantea fuerit delegatum, additum, commutatum, vel concessum, vel quicquid ad ipsum monasterium vel ad eorum homines pertinet, aliquid calumniare aut inquietare vel per quodlibet ingenium minuare tentaverit, à glorioso Domino, quem tunc Deus regnum Burgondiae gubernare permiserit, hoc protinus emendetur. Precor igitur glorioso Domino qui est temporibus modernis, & futuris successoribus Deus regnum Burgondiae gubernare permiserit, & per Dei tremendum iudicium adjurare præsumo ut præsentem paginam vel facta mea ex jamdicto cœnobio meo sua fortitudo contra omnem adversitatem pro mercede sua post Deum

jubeat defendere atque solidum in omnibus custodire, ut nullatenus ab infestatione malorum hominum possit infringi, sed delectet ibidem Abbati vel sacerdotibus seu monachis ibidem consistentibus pro vita ipsius & filiorum ejus vel exercitu & omni populo catholico quieto ordine Dominum supplicare. Si quis verò.

Qualiter privilegium condatur.

XXXVIII. Dominis apostolicis presentibus temporibus & futuris, quicumque sub fide catholica pastoralis sectantur officia, ille Episcopus Christi humilis. Opportunum est etiam ut Deum timentes propter ventura futuraque judicia diligentibus Deum bonum operare, quatenus qui Pontifex vocatur in populo, timentibus Deum succurrat affectus; ut qui seculum calcant & Christo servire desiderant, per consensum pastoris quieti ab omnibus infestationibus vivant. Quapropter dum non habetur incognitum qualiter monasterio in pago illo, qui dicitur ille, quem illustre vir ille in alode proprio construxit, & pro totius defensionis studio per suam epistolam ad præcellentissimum Domnum Regem Burgundiae ipsum monasterium aspicere decrevit, ut communis mercis illius pro fundamento & regale clementia pro defensionis auxilio crescat apud Deum, & nobis jamdicto Domino glorioso Regi illo opportunum est petere ut privilegium monachis ibidem habitantibus deberemus largire, ob hoc maxime quia solet contingere ut morientibus religiosi Episcopi, pastorem locum suscipiant seculares, & res quæ pauperibus fuerunt condonate magis per gasindos quam per sacerdotes dispergantur, & ecclesiastica vita neglecta conlata bonorum magis per venatores & canes &, quod est gravius, per meretrices expendantur, vel religionis norma distructa levitate laicorum secularia injustè consentiantur, & per eorum iniqua consilia monachorum vitam conturbare præsumant. Propterea ergo ab hac parte semper Christo propitio direttore dirigentes communi voluntate ille Episcopus & ceteri consensimus ut in eis privilegium claro animo confirmaremus. Statuentes ergo jubemus sub testimonium sanctæ Trinitatis & pretium sanguinis Christi coram Deo & angelis atque archangelis ut de prædicto monasterio illo vel quicquid ibidem tam regio munere quam privatorum vel quibuslibet rebus atque corporibus est conlatum aut inantea

Tom. II.

conlatum fuerit, ut nullam exinde Episcopus civitatis illius habeat potestatem, neque Archidiaconus illius, vel ministri & actores Ecclesiæ, aut quilibet ex clero in rebus prædicti monasterij nullam præsumat habere principatum in nullam omnino rem quod dici aut nominari potest, non pro pacto exactandum, non pro mansionaticos requirendum, non pro totius omnino re repetendo, non pro Abbate constituyendo, non pro ministeria describendo, non pro altaria aut tabulas consecrando, non pro sacros ordines dedicando, illius civitatis Episcopus nullum ibidem præsumat habere accessum, nisi fortasse per communem consensum Abbas vel ipsa congregatio cum caritatis gratia pro sanctæ vitæ meritis crediderit evocandum. Et si fortasse ab eis fuerit evocatus, non hoc in consuetudine vertat, nec munera exinde requirat, sed simpliciter quæ à fratribus sibi fuerint oblata; & expleto caritatis officio, ad propria, sicut de reliqua Regis domo, cum pace discedat; quia dignum est ut quod Rex hujus seculi cum suis proceribus pro commune salute voluit esse constructum, sub integro privilegio sit in perpetuum à calumniandi occasionibus conservatum. Confirmamus igitur jure perpetuo ut cum Abbas ipsius cœnobij de hac vita migraverit, quemcumque sibi monachi ibidem habitantes secundum Deum elegerint, absque ullo arbitrio civitatis ipsius antelitis ipsi sibi monachi pastorem instituant, qui eorum sacrum ordinem instanter adtendat. Cum verò fuerit opportunum Ecclesiam dedicare, aut sacros ordines benedici, vel tabulas consecrare, quemcumque de religiosi Episcopi Abbas ipse vel monachi sibi voluerint invocare, in eorum maneat potestate. Et si, quod absit, ibi ordo sanctus tepescat, & Abbas monasterij hoc per se emendare neglexerit, aut etiam ipse cum monachis statuta regularia servare contempserit, etiamsi vix pauci videantur de monachis quorum religio in Christo proficiat, potestas illis maneat quemcumque sibi elegerint de proximis monasteriis quem rectius & sanctius secundum regulam sancti Benedicti invenerint expetere, ut eorum salubri consilio studeant sanctum ordinem revocare. Statuimus etiam mulierum accessus intra portas monasterij nullatenus fiat. Si quis itaque constitutionem presentem pro quocumque conludio mutare connaverit, reus omnipotenti Deo effectus à

O o ij

pace Christianorum omnium habeatur extraneus, & indissolubili anathematis vinculo vincit sortem damnationis Iudæ proditoris incurrat. Quod privilegium ut in perpetuo tempore conservetur, stipulatione subnixâ, manu propria.

In Dei nomine. Incipit epistola quæ formata dicitur sive commendatiua.

XXXIX. Reverentissimo atque religiosissimo & à nobis cum summa veneratione nuncupando illi Episcopo ego ille extremus sub pontificali officio Deo famulantium perpetuam in Domino Iesu opto salutem. TTA. TA AAAI. DLXXV. Præfens frater noster ille petit ab extremitate nostra licentiam ad vestram almitatem proficiscendi atque vobiscum sive cum vestris habitandi. Cui & nos benivola mente & fraterno affectu, non solum ei copiam ad vos veniendi non negavimus, verum etiam ut à vobis sive à vestris gratificè suscipiatur exposcimus. Et si vobis placuerit ut aut in gradu quem modò tenet sacris altaribus ministret, aut ad altiorem gradum promoveatur, nostro sive nostrorum testimonio suscepto, id ei facere liceat, quippe qui nihil in eo tale noverimus quo id faciendi ei licentia denegetur. Bene namque in Ecclesia in qua hæcenus fuit educatus, bene conversatus, hoc nobis de se sive de sua vita ostendit ut, in quantum humana fragilitas scire potest, administratione sacrorum ministeriorum non sit indignus. Nos itaque, ut homines divini sensus insci, & arcanorum ignari, præbeamus de fratre quale scimus testimonium. Deus est enim quem occulta non fallunt, & qui omnium secreta rimatur, juxta illud: *Homo videt in facie, Deus autem in corde.* Has ergo litterulas ideo illi petere & nobis facere libuit ut ille non solum profugo aut abjecto non habeatur, verum etiam nostræ humanitatis & caritatis commendatione, à vestra fraternitate libentissimè suscipiatur. AMHN. XCVIII. Salus æterna, quæ Christus est, & in hoc præfenti tempore vobis longævam salutem & in futuro cum sanctis & electis sempiternam largiri dignetur. Amen. DCXCIV.

v. Reg. 76.

Item alia.

XL. In nomine Patris II & Filij Y & Spiritus sancti A. Ille Episcopus venerabilibus Præsulibus illis carissimis nobis patribus & confratribus pacem omnem & salutem sempiternam. Audientes præsentem Ecclesiæ nostræ filium illum, in eadem quoque natum, nutritum, atque cru-

ditum, & usque in presbyterij dignitatem à nostro præcessore provectum, vobis vestræque Ecclesiæ necessarium esse & utilem, mutua caritate & fraterna compassionem destinamus eam vestræ paternitati, ut in omnibus, sicut ex vestris uno, illo quoque utamini in Christo, hoc scientes, quia nullius malæ famæ apud nos usque nunc fuit, vita honestus, moribus simplex. Scientia quidem non extollitur à nobis: quia nec potest Homericæ, sed, ut ita dicamus, ut in pluribus non-civilibus sed exterioribus vulgò egonica. Et quia non divisa sed unica est Ecclesia Christi, non multiformis, sed concors, inter nos etiam quædam familiaritas præ aliis familiaritatibus animata, decet omnino ut & vos utamini nostris ut vestris, & nos vestris ut nostris. Hæc omnia invicem agamus in Christo Iesu Domino nostro. Et ut hæc nostræ humilitatis litteræ de præfato fratre vestræ caritati missæ non fictæ, sed fixæ, non ventosæ, sed firmæ comperiri valeant, Græcos apices, quos ecclesiasticus mos in hujusmodi rebus agendis decrevit, constituit, & obtinuit, subter addere cum numeris ad se pertinentibus curiosè decrevimus, hoc est, primos quos jam superius posuimus Patris II, Filij Y. Spiritus sancti A, qui exprimunt numerum octogenarium quadringentesimum & primum, Petri quoque Apostolorum principis primam II, qui habet numerum, ut jam dictum est, octogenarium. Nostri quoque nominis primam, vestri secundam, accipientis tertiam, nostræ quoque civitatis, de qua scribitur, quartam, & vestræ, ad quam scribitur, quintam, Indictionis quoque præfentis anni numerum, & summam utriusque numeri. Addidimus præterea seorsum in conclusione epistolæ universa præfata, claudentes nonagenarium & nonum numerum, qui secundum Græca elementa significat. Orate pro nobis orantibus pro vobis. Amen.

Item adhuc alia.

XLI. Clarissimo in Christo atque sanctissimo fratri illo Episcopo itémque ille indignus Archiepiscopus in Domino salutem optat. Præfens denique Presbyter ille nomine ad nostram confugit exiguitatem, nobis rememorans qualiter antecessor noster Dominus Ioseph eum ordinavit per deprecationem Frædegisi Abbatis in titulo sancti Martini in villa quæ dicitur illa, & recordans quòd nos in ipso die suæ ordinationis eum inquisivimus. Ideo ad vestram

missimus ipsum prudentiam, ut in vestra illi licitum sit suum peragere parrochia officium. Et ut certius credatis à nobis ipsum ordinatum, hanc epistolam, quam formatam dicimus, concludimus eo tenore ut credimus à sanctis patribus constitutum esse, id est, primam litteram Patris & Filij & Spiritus sancti, ut in nomine ipsius condita conservetur. Item primam litteram Petri ponimus, qui primus Apostolorum fuit, quæ, ut transitulimus, L X X X. significat. Ponimus ad nostrorum nominum litteras loci quamvis diversorum ordine tamen ut constitutum est, id est, me indignum primam litteram, vestri gloriosi secundam, tertiam civitatis nostræ de qua mittitur, quartam vestræ urbis ad quam mittimus. Addidimus Indictionem quæ est. AMHN. quod nonagenarium nonum numerum exprimit. Valet in Domino.

Item adhuc alia.

XLII. Reverentissimo almissæque religionis cultu sincerissimo sanctæ illius sedis Archiepiscopo vel Episcopo Adventius reverendæ Mettensis Ecclesiæ ac plebis ipsius humilis famulus in Christo pastorum principe mansuram cum gaudio prosperitatis & perpetuitatis gloriam. Decreta sanctorum CCCCXVIII. patrum Nicæa constitutorum saluberrima servantes, Deo dignam piamque fraternitatem vestram canonicè aggredimur, & sub nomine formatæ epistolæ reverenter vestram sanctitatem adimus, vobis videlicet intimando quia præsentis Presbytero vel Diacono seu Subdiacono nomine ill. has dimissorias dedimus litteras, quem in nostra diocesi ecclesiasticè educatum de ordine clericatus ad illum proveximus gradum, ut his canonicis munitus apicibus, cum nostra licentia ei in vestra parrochia sub defensione ac regimine vestræ caræ dilectionis degere liceat, & ut eum, si morum probitas & doctrinæ dignitas suppetit, ad ecclesiasticos ordines promoveatis fideliter annuimus, & in sinu sanctæ matris Ecclesiæ canonicè fovendum ac regendum committimus. Hanc ergo epistolam Græcis litteris hinc inde munire decrevimus, & anulo Ecclesiæ nostræ bullare censuimus. Christus pastorum princeps fraternitatem vestram ad custodiam sui gregis diu nobis conservet incolumem. Amen.

Exemplar libertatis.

XLIII. Auctoritas ecclesiastica patenter ammonet, insuper & majestas re-

gia catholicæ religioni assensum præbet, ut quemcunque ad sacros ordines ex familia propria promovere Ecclesiæ quæque delegerit, in præsentia Sacerdotum, Canonicorum simul & nobilium laicorum, ejus cui subiectus est subscriptione vel manumissione sub libertatis testamento solemniter roboretur. Idcirco ego Adventius annuente Christo sanctæ Mettensis Ecclesiæ Episcopus quendam Ecclesiæ nostræ famulum nomen ill. sacris ordinibus oblatum ad altaris cornu nobilium virorum in præsentia per hoc auctoritatis testamentum statuo, ita ut ab hodierno die & tempore bene ingenuus atque ab omni servitutis vinculo securus permaneat, tanquam si ab ingenis fuisset parentibus procreatus vel natus, eandemque pergat partem quamcunque volens canonicè elegerit, ita ut deinceps nec nobis neque successoribus nostris ullum debeat noxiæ conditionis servitium. Sed omnibus diebus vitæ suæ sub certa plenissimæque ingenuitate, sicut alij cives Romani, per hunc manumissionis atque ingenuitatis titulum bene semper ingenuus atque securus existat. Suum verò peculiare quod habet, aut quod abhinc assequi poterit, faciat inde secundum canonicam auctoritatem liberè quicquid voluerit. Et ut hæc ingenuitatis pagina inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria illam roboravimus.

ISONIS
MONACHI SANGALLENSIS
FORMVLÆ.

Traditio ad monasterium.

XLIV. Humano genere peccatorum maculis fauciato atque ob culpam inobedienciæ à paradisi gaudiis dejecto, inter cetera curationum medicamenta etiam & hoc Deus mundo remedium contulit ut propriis divitiis homines suas animas ab inferni tartaris redimere potuissent, sicut per Salomonem dicitur: *Redemptio animæ* Prov. 13. *viri, propriæ divitiæ ejus.* Hinc & per semetipsam divina clementia in evangelio hortatur dicens: *Date, & dabitur vobis.* Luc. 6. & 11. Et iterum: *Date elemosynam, & omnia munda sunt vobis.* His igitur atque aliis scripturarum ammonitionibus ego Wolflugi compunctus trado atque transfundo ad cœnobium sancti Galli, ubi Grimaldus Abbas præesse dinoscitur, quicquid in pago Turgauensi in loco Rammisperage

O o iij

nominato proprio sudore Staricholfus adquisivit, & cum manu advocati sui Richmari ad prædictum cœnobium contradidit, mihiq; & legitimæ meæ procreationi sub ea ratione possidendum dereliquit ut censum exinde annis singulis persolvamus, id est, duos denarios vel duos maldros de grano. Si autem ego illas redimere velim, cum uno solido id agam. Si verò ego illas non redimam, legitimi heredes mei sub prædicto censu eas possideant. Si autem hoc evenierit ut legitimi heredes mei deficiant atque in sua ingenuitate non permaneant integerrimè, statim ad prædictum redeant cœnobium perpetualiter possidendum, nullûsque eas ulterius licentiam abstrahendi habeat, sed pro remedio animæ meæ necnon & Staricholfi semper illuc sint deligatæ, cum pratis, pascuis, silvis, marchis, viis, aquis, aquarûmque decursibus, cultis & incultis, mobilibus & immobilibus, quicquid dici vel nominari potest. Hanc autem traditionem ideo ego facere volui quia illa prior traditio quam Staricholfus fecit, non perfecta nec literis fuit mandata. Quòd si ego ipse vel ulla opposita persona contra hanc traditionis chartulam venire tentaverit, auri uncias tres, argenti pondera quinque ad ærarium Regis coactus persolvat, & effectum quem inchoavit non perficiat, sed hæc charta stabilis & firma permaneat, cum stipulatione subnixa. Actum in ipso cœnobio sancti Galli, præsentibus istis quorum hic signacula, continentur. Signum Wolfhugi, qui hanc traditionem fecit. Sig. Heitar. † Amalunc. † Witigouvo. † Tagibreht. † Ricman. † Enno &c. Ego igitur Iso inmerens monachus rogatus scripti & subscripti. Notavi diem dominicum iv. Kal. Jun. anno x i i i. regni Lodoiçi, sub Odalrico Comite.

Item alia.

XLV. Ego in Dei nomine illa cum manu advocati mei nomine illo trado ad monasterium sancti illius mancipia totidem, quorum hæc sunt nomina. Sed extra hos unum servum emptitium nomine illo. In ea videlicet ratione ut ea habeam tempus vitæ meæ, censumque annis singulis solvam, id est, tantum. Et si redimere voluero, eum tanto redimam. Illum verò supranominatum servum nomine illo in eundem censum habeam tempus vitæ meæ. Et si redimere voluero, cum tanto pretio redimam. Post obitum verò meum, si antè non redimero, omnia ad jamdictum

monasterium redeant perpetim possidenda. Si quis verò contra hanc chartulam traditionis venire atque inrumpere tentaverit, illa multa componat sicut in lege Alamannorum continetur. Actum in illo loco publicè &c.

Præstaria.

XLVI. Christi enim favente clementia ille Abbas monasterij illius sancti. Convenit unà cum consensu fratrum nostrorum ut illa mancipia, quæ nobis ille de illo loco tradidit, ei iterum per præstarium repræstaremus, quorum hæc sunt nomina, illum & ejus sobolem his nominibus, sed extra hos unum servum empticum, in ea videlicet ratione ut ea habeat tempus vitæ suæ, censumque annis singulis inde solvat, & si redimere voluerit, cum illo pretio redimat. Illum verò supranominatum servum illum in eundem censum habeat tempus vitæ suæ; & si redimere voluerit, cum illo pretio redimat. Post obitum verò ejus omnia ad supradictum monasterium redeant perpetim possidenda, si antè non redemerit. Actum in ipso monasterio publicè, præsentibus istis quorum hic signacula continentur. Signum Decani, Præpositi, Cellarij, Sacratarij, Portarij, Hospitarij, Camerarij. Sig. aliorum testium. Ego itaque ille scripti & subscripti. Notavi diem illum, illa data, anno illo illius Imperatoris, sub illo Comite.

Vindicatio traditionis.

XLVII. Dum constet plurimis quòd à quodam homine nomine illo advocatus cœnobij sancti illius, pro rebus quas ille in illo loco sitas ad partem jamdicti monasterij contradidit, frequenter pro illis rebus interpellatus est. Quæ ex re utrinque complacuit atque convenit ut devitandæ deinceps causæ contentionis præfatæ res, pro quibus nos & advocatum nostrum interpellat, ad nos pleniter id est ad potestatem monasterij redeant perpetim possidenda, accipiaturque à parte ejusdem monasterij aliquo territorium in confinio villæ illius nomine nuncupata, hoc est, totidem juchos, sub tali conventione ut etiam deinceps neutra ullam inquietudinem seu repetitionem moliat. Quòd si inchoatum fuerit, sit tunc pars alteri tantum culpabilis quantum expetit, & quòd malo ingenio repetit evindicare non valeat, sed præsens conventionis chartula perennem obtineat vigorem, stipulatione subnixa. Actum in illo loco publicè. Signum illius Abbatis & advocati sui illius, qui hanc

conventionis chartulam perpetraverunt. Sig. Decani, Custoris, Prapofiti, Cellarij, Portarij, Camerarij, Hospitarij. Sig. aliorum testium. Ego itaque ille rogatus scripsi. Notavi diem illum, in illa data, anno illo illius Imperatoris, sub illo Comite.

Charta commutationis.

XLVIII. Omne namque quod inter partes diversas bonis moribus sanisque consiliis fuerit diffinitum, necesse est propter jurgia futura subicienda succedentibus temporibus subscriptionis vinculo conligare. Sic itaque complacuit atque convenit inter illum Abbatem cum advocatione suo seu cenobij illius seu inter alios seculares inter illum & illum ut simillas firmitates parique tenore conscriptas cambij sui emitterent, quas & emisissent. Ipsum autem cambium in eadem firmitatis emissiones nominatim visum est nobis inferendum. Deinde namque memoratus Abbas seu alius cum manu advocati sui jamdicto homini illo in villa nuncupata juchos & de pratis ad carradas ad jus pertinens sancti illius, & accepit ab illo in villa nuncupata juchos & de pratis ad carradas, ea duntaxat ratione ut pars utraque acceptae jus cambitionis deinceps inconvulsam & inviolabile perennibus temporibus absque ullius inquietudine vel repetitione possideat; sicque pari diffinitione sanxerunt ut

si pars quaelibet exin calumniam ingerere, hoc est, si aut memoratus Abbas seu successores ipsius five jamdictus ille vel illius heredes aliquam repetitionem moliri tentaverint, sit tunc pars parti tantum culpabilis quantum repetere praesumpserit, & in ararium Regis auri uncias tres cogatur impendere, sed nihilominus praesens emissio cambij hujus perpetim sui vigoris obtineat firmitatem, ita duntaxat si Imperatoris clementiae complacuerit. Actum in illo loco, praesentibus istis. Signum illius Abbatis & advocati sui illius. Signum illius Decani. Signum Praepositi. Signum Cellarij. Signum Custoris. Signum Portarij. Signum Camerarij. Signum Hospitarij. Sig. aliorum testium. Ego itaque immerens Diaconus anno illo Imperatoris scripsi & subscripsi. Notavi diem illum, illam datam, sub illo Comite. Amen.

Constitutio dotis.

XLIX. Dulcissima conjux mea atque amantissima nomine illo, ego in Dei nomine ille. Sumpsit mihi consilium atque complacuit ut ego te mihi in conjugium accepissem, quod ita & feci. Propterea dono tibi dotem, sicut nostris utriusque complacuit amicis tibi donare, in pago illo, in illo loco, in villa nuncupata, id est, rectam curtem cum sepe circumcinctam &c.

FORMVLÆ ANTIQVÆ DE EPISCOPATV,

Quarum olim usus fuit sub primis Regibus.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. Cleri plebsque viduata civitatis preces ad Regem pro Episcopo instituendo. 2. <i>Præceptum Regis de episcopatu, ad Episcopum designatum.</i> Cleri plebsque viduata civitatis preces ad Regem pro Episcopo instituendo. I. Suggestio piissimo ac præcellentissimo Domino ill. Regi à servis suis quorum subscriptiones & signacula subter tenentur inserta. Principalitatis &c. ut supra pag. 379. <i>Præceptum Regis de episcopatu, ad Episcopum designatum.</i> II. Ille Rex illustri viro ill. aut venerabili viro ill. Dum juxta Apostoli dictum omnis potestas sublimatur à Domino &c. ut supra pag. 509.	3. <i>Indiculus Regis ad Metropolitanum, ut designatum Episcopum ordinet cum suis comprovincialibus.</i> 4. <i>Indiculus alter ad Episcopum, pro eadem designati Episcopi ordinatione.</i> <i>Indiculus Regis ad Metropolitanum, ut designatum Episcopum ordinet cum suis comprovincialibus.</i> III. Domino sancto sedis apostolicæ dignitate colendo in Christo patri ill. Episcopo ill. Rex. Credimus jam ad vestram reverentiam pervenisse sanctæ recordationis &c. ut supra pag. 379. <i>Indiculus alter ad Episcopum, pro eadem designati Episcopi ordinatione.</i> IV. Ille Rex viro apostolico ill. Episcopo. Quamlibet nos ad administrandum gubernandumque rerum statum præcellis occupationibus regie sollicitudinis causa constringat &c. ut supra pag. 378.

FORMVLÆ DIVERSÆ IN EPISCOPORVM promotionibus usurpatæ post restitutam electionum libertatem.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. Epistola Hincmari ad Regem, ut electionem & Visitatorem concedat Ecclesiæ Silvanectensi. 2. <i>Epistola Hincmari ad Hedensium, ut Visitatorem agat in Ecclesia Cameracensi.</i> 3. <i>Epistola Hincmari ad clerum & plebem Cameracensem, ut electionem faciant.</i> 4. <i>Epistola Hincmari ad Belvacenses, de forma & modo faciendæ electionis.</i> 5. <i>Excusatio Remensis, qui electionem antea Visitatoris adventum fecisse dicebantur.</i>	6. <i>Adlocutio Missorum dominicorum ad electores.</i> 7. <i>Decretum electionis Hedensium Episcopi Laudunensis.</i> 8. <i>Decretum electionis Aeneæ Episcopi Parisiensis, ad Guenilonem Archiepiscopum Senonensem ejusque suffraganeos missum à clero Ecclesiæ Parisiensis.</i> 9. <i>Rescriptum Episcoporum ad ipsos.</i> 10. <i>Decretum electionis Ansegisi Archiepiscopi Senonensis.</i> 11. <i>Epistola cleri & plebis Ecclesiæ vacantis ad</i>

- ad Metropolitanum, ut electum ab ipsis Episcopum consecrare dignetur.
12. Epistola Senonensis Ecclesie ad Hilduinum Archicapelanum, pro tuenda electione quam fecerunt.
  13. Examinatio VVilberthi Catalaunensis ordinandi Episcopi.
  14. Professio Adalberti futuri Episcopi Morinensis.
  15. Professio altera futuri Archiepiscopi.
  16. Tractoria Prudentij Episcopi Tricastini, cum electioni Aeneae adesse non posset.
  17. Documentum de ordinatione Electramni Episcopi Redonensis.
  18. Canonica littera ab ordinatoribus datae Hedenuiso Episcopo Laudunensi.
  19. Electio, consecratio, & inthronizatio Gauzberti Episcopi Cadurcensis.
  20. Decretum electionis Borrelli Episcopi Rotensis.
  21. Electio, consecratio, & inthronizatio ejusdem Borrelli Episcopi Rotensis.
  22. Acta electionis Riculsi Episcopi Helebensis.

Epistola Hincmari Metropolitanani ad Regem, ut clero & plebi Silvanectensi novi Episcopi electionem permitat, & Visitatorem designet qui praesit electioni.

I. **D**omino Karolo Regi glorioso sit semper salus & vita. Septimo Idus Iunij, circa horam secundam, venerunt tres Clerici & duo laici Silvanectensis Ecclesiae ad exiguitatem meam, innotescentes eandem Ecclesiam, fratre & sacerdote nostro Erpoino defuncto, viduatam esse pastore, ferentes etiam ipsius Ecclesiae tam cleri quam plebis petitionem ut eis pastor secundum sacras regulas tribuatur. Quos interrogavi si verbum haberent de pace cleri & plebis Ecclesiae ipsius ex aliqua designata persona. Qui responderunt se non aliam petitionem ex parte sociorum suorum adferre nisi ut apud solitam misericordiam vestram liberam illis ac regularem electionem obtinere satagerem: quatenus secundum sacras regulas ille, canonico Visitatore directo, ab omnibus Ecclesiae ipsius alumnis valeat eligi cui debeat ab omnibus obediri. Ego autem licet, ut praefatum est, sacerdotem vestrum Erpoinum per fratrem Hildeboldum comprehyterum nostrum VIIII. Idus Iunij defunctum audierim, non tamen statui antea dominationi vestrae quicquam inde suggerere aut pro eadem Ecclesia postulare priusquam secundum regularem morem ab ea legatos acciperem. quia, ut Leo in decretis suis dicit, si in quibuslibet Ecclesiae gradibus providentier scienterque curandum est ut in domo Domini nihil sit inordinatum nihilque praeposterum, quanto magis elaborandum est ut in electione ejus qui supra omnes constituitur non erretur? Nam totius familiae Domini status & ordo mutabit, si quod requiritur in corpore, non sit in capite. Vbi est illa beati Pauli Apostoli

per spiritum Dei emissa praecipio, qua in persona Timothei omnium Christi sacerdotum 1. Tim. 3. numerus eruditur, & proinde unicuique nostrum dicitur, Manus nemini cito imposueris, neque communices peccatis alienis. Unde religiosa sapientia vestra inter alia haec duo decreta beati Leonis sagacissime ponderabit, quibus dicit ut in domo Domini nihil sit inordinatum nihilque praeposterum. Quae si idem sanctus & sapiens ita aperte non poneret, subtilitas intellectus vestri sufficienter enuclearet. Propterea Domine reverentissime ac clementissime, dignetur mihi dominatio vestra litteris suis significare quem vultis de coepiscopis nostris ut ei ex more litteras canonicas dirigam, & Visitatoris officio fungens in eadem Ecclesia electionem canonicam faciat, & aut per se aut per litteras suas vicario suo deferente, eandem electionem cum decreto canonico singulorum manibus roborato ad me referat, ut per me ipsa electio ad dominationis vestrae discretionem perveniat. Et quia in domo Dei, ut ex verbis Leonis praemisimus, nihil auctoritas patitur inordinatum esse nihilque praeposterum, cum vota concordia cleri ac plebis in electione regulari vel vestrae dominationis consensum cognoverimus, litteras metropolitanae auctoritatis super electionem certae personae ad coepiscopos Remorum dioeceseos dirigemus, certum diem & locum eis designantes quando & quod ad ordinationem ipsius electi aut ipsi conveniant, aut litteras sui consensu per Presbyterum aut Diaconum vice sua transmittant.

Epistola Hincmari Metropolitanani ad Hedenuisum Laudunensem Episcopum, ut Visitatoris officio fungatur in electione Episcopi Cameracensis.

II. Hincmarus sanctae metropolis Ecclesiae Remorum Episcopus ac plebis

P p

Dei famulus dilecto fratri ac venerabili coepiscopo nostro Hedenulfo salutem. Dilecto fratre ac venerabili confacerdote nostro Ioanne Ecclesiae Cameracensis defuncto, hortor ac moneo dilectionem tuam, frater carissime, ut eiusdem Ecclesiae officio Visitatoris nostrae humilitatis metropolitana delegatione suscepto, ad eandem Ecclesiam quantocius studeas properare, ac assiduis hortationibus clerum plebemque Ecclesiae publice admonere festines ut remoto privato studio, uno eodemque consensu talem sibi praeficiendum expetant ac eligant sacerdotem qui & tanto ministerio dignus valeat reperiri, & a venerandis canonibus nullatenus repuat. Formam autem electionis, qualiter & qualem eligere debeant, tuae dilectioni transmittitur; quam publice coram omnibus tua solertia relegi faciat, ne de ignorantia se quilibet excusare praevaleat. Quae electio non tantum a civitatis Clericis erit agenda, verum & de omnibus monasteriis ipsius parochiae & de rusticarum parochiarum Presbyteris occurrant vicarij, commorantium secum concordia vota ferentes. Sed & laici nobiles ac cives adesse debebunt: quoniam ab omnibus debet eligi cui debet ab omnibus obediri. Et si post lectionem forma electionis a nobis per tuam dilectionem eis transmissa concordet omnes in quamcunque regularem personam inveneris, moneas eos decreto canonico ab eis fieri ac singillatim omnium manibus roborari; & cum decreto canonico, atque cum tantis qui sufficienter omnium vice testimonium electo ferre possint, cum eis mandavero, eundem electum ad nos adducere curent.

ADMON-
TIO SIR-
MONDI.

In altera Hincmari epistola, quam eadem formula scribit ad Hadebertum Silvanectensem ut Visitatoris officio fungatur in electione Episcopi Bellovacensis post obitum Odonis, hoc solum est discrimen, quod sub initium adjecta est mentio consensu regij hoc modo: officio Visitatoris, consensu Domini nostri Ludovici Regis, nostrae humilitatis &c. Sub finem vero, verbis illis omisis, cum eis mandavero, paulo longius excurrit in hunc modum: eundem electum ad nos adducere tecum examinandum procura. Tua autem dilectio, frater carissime, solerti cura in hac electione invigilet, praesertim cum nobiscum tibi necesse erit ei qui ordinatus est manus imponere, qui bene nostri praecceptionem beati Pauli Apostoli per spiritum Dei emissam, qua in persona Timothei omnium Christi sacerdotum numerus eruditur. Proinde unicuique nostrum dicitur: Manu nemini cito imposueris, neque communices peccatis alienis &c.

Epistola Hincmari Metropolitanam ad clerum & plebem Cameracensem, ut canonicam electionem faciant cum Visitatore sibi designato.

III. Hincmarus sanctae metropolis Ecclesiae Remorum Episcopus, ac plebis Dei famulus, clero & plebi in parochia Cameracensi consistenti. Quia defuncto dilecto & venerabili confratre ac confacerdote nostro, patre videlicet ac pastore vestro Ioanne, necesse est ut de eligendo atque constituendo vobis pastore & doctore atque rectore secundum ecclesiasticas regulas votis nostris in unum Domino mediante convenientibus, praemissis juniis ac litanarum obsecrationibus, tractare quantocius maturetis, & exorato eo a quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, qui que facit unanimes habitare in domo, ita vos una cum studiis hujus venerandi fratris ac coepiscopi nostri, cui secundum institutionem canonicam Visitatoris officium in Ecclesia cujus amore ac vigore fovemini delegavimus, in electione regulari concorditer uniat. Talem autem vobis futurum pastorem eligite qui merito vitae & scientiae doctrina vobis praesse valeat & prodesse, qui que a canonibus sacris non discreper. De cuius electione decretum canonicum unanimitate voto agere & sigillatim omnium vestrum manibus in praesentia hujus Visitatoris vestri roborare satagite.

Epistola Hincmari altera ejusdem argumenti, ad clerum & plebem Bellovacensem, in qua & formam recte electionis insinuat.

IV. Hincmarus sanctae metropolis Ecclesiae Remorum Episcopus ac plebis Dei famulus clero & plebi in parochia Bellovacensi consistenti. Quia defuncto dilecto vel venerabili confratre ac confacerdote nostro, patre videlicet ac pastore vestro Hodone, electione canonica a Domino nostro Rege vobis solita benignitate concessa, necesse erit ut de eligendo atque constituendo vobis pastore vel doctore atque rectore secundum ecclesiasticas regulas, votis nostris in unum Domino mediante convenientibus, praemissis juniis & litanarum obsecrationibus, tractare quantocius maturetis, & exorato eo a quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, qui que facit unanimes habitare in domo, ita vos cum studiis hujus venerandi fratris ac coepiscopi nostri, cui secundum institutionem canonicam Visitatoris officium in Ecclesia cujus amore

vel vigore fovemini delegavimus, in electione regulari concorditer uniatu, ut pastore vos diutius destitutos non doleatis. De cuius videlicet a nobis consecrandi Episcopi electione pro imposito nobis ministerio & cura totius provincie secundum mysticam Nicenam synodi canones delegata fraternitati vestre auctoritatem divinitus promulgatam intimare satagimus. Primo scilicet, ut decretum sine Visitatoris presentia nemo conficiat, cuius testimonio Clericorum ac civium possit unanimitas declarari. Deinde, ut de Ecclesia vestra, sive sit in civitate, sive in monasteriis, his disciplinis institutum, & ita apostolicæ formæ convenientem, de Diaconibus vel Presbyteris eligatis vobis, auctore & fautore Domino, consecrandum Episcopum, sicut cum de eligendo atque constituendo Episcopo ageret, Tito & Timotheo Paulus depingit apostolus. Et si, quod absit, de civitatis ac parochiæ vestre Clericis ordinandus Episcopus nullus dignus vel idoneus summo sacerdotio, quod evenire non credimus, poterit inveniri, tunc alterum de altera dioecese nostræ Ecclesia, unde nobis secundum Africanum Concilium sine cuiusquam contradictione ordinandi quemquam canonicè electum & petatum est attributa licentia, eligere procurate, qui merito vitæ & scientiæ doctrina vobis præesse valeat & prodesse, qui quæ sacris canonibus, præcipuè capitulo Carthaginienſis Concilij, qualis debeat ordinari Episcopus, non debeat obviare, & à decretis patrum, Siricij videlicet, Innocentij, Celestini, Leonis, Gelasij, atque Gregorij, quantum patitur humana fragilitas, & poteritis conspiciere, non valeat quoquo modo discrepare. Si etiam de alterius dioecesi Archiepiscopi vel parochia Episcopi quempiam vobis notum proficuum & utilem eligere malueritis, necesse vobis erit, cum beneplacito illius Episcopi cuius intererit, & litteris canonicis petatum obtinere, & ad nos illum mediante Visitatore vestro examinandum adducere: quatenus, si congruus sacris canonibus inventus fuerit, vobis ordinetur Episcopus. Ante omnia autem cavete in electione Pontificis malum simoniacæ hæreseos, ne pro dato aliquo vel promissione illicita, neque pro gratia cuiuscunque, vel familiaritate aut propinquitate alicuius, quemquam attentetis eligere, non eum cui nulla natalium, nulla morum dignitas suffragetur, vel qui originali aut

Tom. II.

alicui conditioni obligatus detineatur, neminem ex laicis neophytum, id est, noviter attonsum, & sine disciplina, vel non per tempora constituta ad ecclesiasticos gradus provectum. Quod ideo specialiter designamus quia cum canones dicant, *Nullus ex laicis ordinetur*, demonstrant quod non de omnibus sit laicis constitutum. Neque enim Clerici nasci & non fieri possunt. Sed designata sunt genera de quibus ad clericatum pervenire non possunt, id est, si quis fidelis militaverit, si quis fidelis causas egerit, hoc est, postulaverit, si quis fidelis administraverit, si quis vir antè servivit, si quis publicam poenitentiam pro culpis criminalibus egerit, si quis bigamus vel maritus viduæ fuit, vel si concubinam vel pellicem novit. Cavete nihilominus ne illiteratum vel alicuius hæreseos peste corruptum, ac aliquorum membrorum damna perpessum, non negotiatorem Clericum, aut inhonestis & turpibus lucris incubantem, aut horrendis quibusdam criminibus implicatum vel difamatum, vel dæmonius similibusque passionibus irretitum eligere attentetis, sed domui Dei dignum, fidelem, atque prudentem ministrum & dispensatorem eligite: quatenus interius exteriusque decenter ornatus, formam videndi vobis religiosa conversatione demonstrat, vel sana doctrina, inter hujus mundi ac tribulationum tenebras recta calle gradiendi sine offensione ad portum salutis lumen manifestare prævaleat, & contra barbaricam infestationem, si, quod absit acciderit, vobis ferre auxilium prudentia sciat, utilitate valeat, temperantia consulat, & sic exterioribus administrat ut interiora non deserat, sic interioribus serviat ut exteriora penitus non relinquat, & ambidexter contemplationi mente inserviat, vitæ activæ servitiis intentus, ut fidelis servus & prudens, conservis in tempore tritici mensuram id est modum verbi fidei probatè dispenset, non solum in prædicationis sermone ac conversationis exemplo, verum in cunctis salutis ac vitæ necessariis necessaria & opportuna provideat. Huiusmodi, quantum Dominus dederit, ipso cooperante, electum cum Visitatore vestro, præsentem scilicet confratrem nostrum, & cum decreto canonico ad humilitatis nostræ sollicitudinem examinandum adducite: quia, ut longè ante nos dictum est, non est facile dimittendus cui est proximus committendus. Prænoscere vos

P p ij

Tit. I.
I. Tim. 3.

Cas. 11.

Concil.
Cathag.
IV. c. 7.

denique volo quia si personam a sacris canonibus deviam scienter nobis adduxeritis, non solum ex ea Pontificem non habebitis, verum etiam pro illicita electione, ut contemptores canonum, iudicium incurretis. Sed & nostro ac coepiscoporum nostrorum iudicio refutata rationabiliter electione vestra incongrua, talem secundum Laodicenses canones studebimus eligere qui vestris vitiosis voluntatibus non valeat consentire: quia sicut bene petentibus dicit Dominus, *Petite & accipietis*, ita & per Apostolum male petentes redarguit dicens: *Petitis & non accipitis, eo quod male petatis*. Petite fratres, at ut vobis pastorem secundum cor suum tribuat. In cuius electione si non plus temporalia quam spiritualia commoda studueritis attendere, gratiam suae electionis electioni vestrae bonorum operum & piorum studiorum auctor & cooperatores studebit accommodare, qui non sicut homo tantum

Matth. 7.

Iac. 4.

I. Reg. 16.

ADMONITIO SIRMONDII.

Huic similis altera in codice Tiliano legitur Herivei archiepiscopi ad eosdem Bellovacenses, de eligendo Episcopo post obitum Erluini.

Excusatio Remensium, qui ante Visitatoris adventum Episcopum, post Hinemari mortem, elegerunt, ad Hildeboldum Suesonensem & ceteros provinciae Remensis Episcopos.

V. Sanctissimo & reverentissimo patri Domno Hildeboldo venerabili Episcopo, una cum ceteris Episcopis hujus sanctae sedis metropolis Ecclesiae, Canonici & monachi & etiam quidam laici sanctae sedis Remensis Ecclesiae, quorum nomina subter adscripta patebunt, praesentem felicitatem aeternamque beatitudinem. Noverit paternitas vestra ad exiuitatem nostram pervenisse quosdam, qui, sicut ait Apostolus, in hac parte ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis, vobis nuper & Domno Hugoni Abbati & Angeluvino venerabili Episcopo & aliis quibusque de parte nostra generale mandatum pertulisse, videlicet a majori usque ad minimum omnes electione facta, contra omnem constitutionem canonicam, antequam Visitator ad nos perventus sit, consensisse, & nomine tenus quendam designasse, & hanc falsitatem usque ad regias aures jam pervenisse. Quod nos non tam praesumptiose & ut apertius dicamus,

Ioan. 1.

stolidè ullo modo egisse quaesumus vos primum scire, ac per vos & praefatum Dominum Abbatem vel Episcopum Angeluvinum ceterosque omnes ad quos haec praevidetur divulgari potuit, certos reddere flagitamus; & sicut haecenus abstinuit ab ullius certae personae electione, ita deinceps, donec pietas divina & regia clementia nobis concefferit Visitatorem, abstinere pro certo noveritis. Vnde & uno parique consensu unum est nobis non minus fidum quam fidelem fratrem nostrum nomine Guntramnum venerabilem monachum & sacerdotem atque Praepositum coenobij Altvillarensis cum his pariter apicibus vobis direximus, qui viva voce ea etiam quae hic longum fuit inferere verbis per singula manifestet. Et haec sunt nomina eorum qui hujus excusationis & praefatae culpationis uno consensu ad vos haec dirigunt. Valeat sancta paternitas vestra ad vota nostra semper in Domino. Data Nonis Februarij.

Nomina Canonicoꝝ de congregatione sanctae Mariae. Framerus Presbyter atque Vicedominus S. Teuto Presbyter atque Praepositus S. Odelhardus Archipresbyter pro se & ad vicem Hildradi Archipresbyteri S. Otbertus Decanus S. Rodoardus Presbyter S. Sichelmus indignus Presbyter S. Seulfus Presbyter S. Teudericus Presbyter S. Rothardus Presbyter S. Callestus Presbyter S. Walthadus Presbyter S. Hardierus Presbyter S. Romoldus Presbyter S. Guntbertus Presbyter S. Rodolus Presbyter S. Samuhel Presbyter S. Heirbrannus Diaconus S. Erchamueus Diaconus S.

Monachi de sancto Remigio. Tetboldus Presbyter atque Praepositus S. Rotfridus major monachus S. Boso Presbyter & monachus S. Rotgerus Presbyter & monachus S. Rotfridus minor & Presbyter S. Flodouinus Presbyter & monachus S. Beroldus Presbyter & monachus S. Guntherus Diaconus & monachus S. Bernerus Diaconus & monachus S.

Canonici de sancto Basilo. Ramigilus Presbyter S. Amalricus Presbyter S. Vuaningus Diaconus S.

Canonici de sancto Theodorico. Erloldus Presbyter S. Odelbertus Presbyter S. Engericus Diaconus S. Tetherus Diaconus S. Waltharius Diaconus S. Agenardus Diaconus S.

Monachi de Orbatis. Rambradus Praepositus S. Heirmardus Decanus S. Lantherus

Diaconus S. Dodoardus Diaconus S. Sicrofridus Diaconus S.

Vasalli. † Liudo. † Odalricus. † Fidentius. † Gibuinus. † Rotmarus. † Vto. † Geroldus. † Gislemarus. † Sidrach. † Allo. † Hadericus. † Rodulfus. † Hagano. † Rumbertus. † Vuido. † Adroldus. † Gerardus. † Framericus. † Rothardus. † item Hadericus. † Berno. † Magembodus. † Brunerus. † Nodilo. † Amalraus. † Amalbertus. † Agbertus. † Gerbertus.

ADMONITIO SIRDORDI. *Haec tenet excusatio Remensis ex veteri codice sancti Laurentii Leodicensis, ubi inscribitur: Consensus Canoniorum & monachorum Remensis Ecclesiae de electione Domni Fulconis, qui Hinemaro successit.*

Allocutio Missorum Imperatoris Ludovici Pij ad clerum & plebem electionis causa congregatam.

VI. Adnuntiamus vobis, dilectissimi fratres, quatenus divina inspiratione admonitus Dominus clementissimus & Imperator Christianissimus Hludovicus unquamque rem quae vicio aliquo depravata fuerat ad suum jus & ad rectitudinis tenorem nititur revocare. Et maxime de his quae ad Dei Ecclesias pertinent curam gerit, ut suos omni modo habeant honores, & ut rectores earum apti sint ea praevidere quae eis commissa sunt. Notum sit omnibus suis fidelibus, qui in ista parochia consistunt, ideo nos huc missos fuisse ut concessam ab eo potestatem inter vos eligendi sacerdotem adnuntiarem: quia multum ei vestra fatigatio abhorret, quod tandiu absque pastore & rectore erratis. Quamobrem imperialis clementia atque prudentia talem virum a Deo electum & omnibus probatum eligere sanxit qui ad utilitatem omnium in sancta Dei Ecclesia proficiat. Et universa vestrae sanctitati enumerare iussit, quibus virtutibus & moribus ornatus, quibusque vitiis & reprehensionibus innotabilis existere debeat qui ad talem honorem desiderat pervenire, cujus optime beatus Paulus Apostolus vitam morisque diserti in epistola quam scripsit ad Timotheum. Dicit enim: *Si quis episcopatum desiderat, usque ne incidat in laqueum diaboli.* Item ad Titum de eadem re scribens ait: *Huius rei gratia reliqui te Cretae, usque & contradicentes resistere.* Adportetur liber, & praesentibus vobis istae sententiae legantur. Volumus ut etiam canones coram vobis legantur, in quibus praecipua nostrae vitae continentur, ut in

illis potius discamus quales ad tale ministerium promoveri conveniant. Ideo revera & sententias Apostoli & capitula canonum legi praecipimus, ne quis ignoracionis causa se possit tueri, si de electione fuerit jure correptus. De canone Apostolorum c. xvii. & xviii. & xxx. & xxxvii. legatur. Item de canone Antiocheni [Concilij] c. xix. Item de canone Laodicensium cap. xii. & cap. xiii. Item de canone Chalcedonensi cap. ii. & cap. iv. Item de canone Sardicensis Concilij cap. ii. & cap. v. Item de canone Africani Concilij cap. xvii. Item de canone Hipponensis Concilij cap. xvii. & cap. lvii. Item de decretis Papae Siricij cap. viii. & cap. ix. & xiv. Item in decretis Zosimi cap. iiii. Item in decretis Innocentij cap. *. Item in decretis Gelasij cap. xxiv. Item in decretis Celestini cap. xviii. & xx. Item in decretis Leonis Papae cap. xxxiii. & cap. xxxv. & cap. xlix.

Meminisse vos decet, o Dei Sacerdotes, propositi & ordinationis vestrae, qui gubernacula tenetis animarum, & positi estis columnae in Ecclesia Dei ad sustentandos infirmos, ad confortandos imbecilles, ad consolandos pusillanimes. Vobis cura pauperum commissa est, vestro ore corpus Christi conficitur, per impositionem manuum vestrarum a laqueis diaboli homines liberantur. Cavete ne ab adversario decipi amini, ut concessa potestas eligendi in majus vos ponat periculum. Bene nostis, fratres, quod periculum vobis dicimus. Id est, ne quis per adulationem, aut per timorem, aut per praemium, aut per aliquam talem amicitiam quam nonnulli inter se homines dando & remunerando habere solent, sed is qui dignus & omnibus amabilis, & moribus bonis, & sanctae conversationis existens, ad istam sanctam & venerabilem sedem Pontifex eligatur. Mementote quemadmodum de imperitis vel falsis pastoribus Salvator loquitur dicens: *Quod si cecus cecum duxerit, nome ambo in foveam cadent?* Non dominum eligite, sed sacerdotem; non tyrannum, sed Episcopum: non qui praeesse, sed prodesse velit; non eum cui dominari magis quam consulere subditis placet. Huc usque Sacerdotibus loquimur, de quibus Dominus dicit: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.* Nunc ad ceteros Clericos veniamus, qui cum humilitate & patientia expectant donec ad altiorem promoveantur gradum,

P p iij

Matth. 15.

Levit. 11.

qui benedictionem jam sibi datam bonis operibus adornent, & nullis vitiis subiaceant. Vos etiam, fratres, ammonemus ut in hac electione unanimes sitis, vestrisque prioribus obedientes, pari devotione communicque consilio utilitatem vestram considerantes, nihil præter illorum conscientiam facientes, una voce pariter unum Deum suppliciter deprecamini, ut qui nullis meritis facientibus potestatem vobis eligendi tribuit, sibi placibilem & vobis utilem gubernatorem inter vos manifestet. Adtendite ne tam præclarum ac deificum munus ab illis deludatur qui magis sua considerant commoda quam aliorum. His enim nullus in hac electione locus detur qui sanctum rectumque consilium vestrum perniciosis argumentationibus disturbare pertemptant; sed juxta canonum instituta, plurimorum ac meliorum prævaleant & roborentur sententiæ. Vos ergo, virgines, viduæque, admonemus, quæ vitam vestram soli Deo dicatis, ut ab illo cumulum mercedis alij centesimum, alij sexagesimum reciperetis, ut simul cum his quibus supra diximus una mente Deum deprecemini ut talem vobis sacerdotem dare dignetur qui gregem sibi commissum ab omni periculo defendere valeat & velit. Non præmittimus vos nobiles & fideles laicos, qui licitis connubiis adstricti & ad generandas proles legitimis conjugibus celsis copulati, ut una voce, communi consilio, Deum omnipotentem pariter invocetis ut non de aliena Ecclesia sacerdotem vobis mitat, sed de ipsa familia, si dignus in ea aliquis fuerit inventus, dare dignetur. Sæpe enim inter eum qui de aliena Ecclesia fuerit Pontifex factus & inter gregem sibi commissum scandala & contentiones oriuntur, & peccatis facientibus fit lupus qui debebat esse pastor. Et semper inter eos, ut ait Apostolus, *foris pugne, intus sunt timores*. Absit ut inter vos talis eligatur qui postea de pravis actibus incriminari [aut] condemnari possit.

Gal. 6. Nolite errare, inquit Apostolus, Deus non irridetur. Si fortè aliquis per vestrum præmium aut per aliquam malitiosam artem hanc sedem subripere conaverit, & hoc vobis malum consentientibus ut in illum electio veniat, hoc nequaquam consentiemus vobis, sed Domino Imperatori adnuntiemus; & ille sine ullo periculo, & cum licentia canonum, undecunque & cuicumque Clerico voluerit, dare potuerit. Et tunc merito auferetur à vobis potestas

Conc. Nic.
c. 6.

1. Cor. 7.

Gal. 6.

eligendi, quia Deo offendistis, & vosmet abominationem exhibuistis. Id noverit vestra tantummodo astutia in hac re esse sequendum quod nec præceptis apostolicis contrarium nec decretis sanctorum inveniatur adversum.

Haecenus singulariter unumquemque per gradum & propositum suum admonuimus. Nunc generaliter ad omnes sermo noster dirigitur; quia non solum hi qui primores, sed etiam minimi qui in ista parochia sunt, istiusmodi rebus omnino indigent. Magnopere studendum est, dilectissimi fratres, Deum suppliciter deprecari ut talem inter vos ad suum servitium aptum & vobis profectuosum per suam magnam clementiam manifestare dignetur. Ideoque ammonemus ut tridua jejunia ab omnibus in ista parochia commemorantibus fieri jubeantur, & ut elemosynæ quantumcunque dare poterit in suo maneat arbitrio. Similque omnes una voce unaque mente omnipotentem Deum deprecamur ut talis Dei famulus, Deoque dignus, & bonis hominibus acceptus, ad illam venerabilem sedem Pontifex eligatur, qui postmodum nullo vitio, nulla reprehensione arguatur; sed sit bonis moribus ornatus, & sancta conversatione suffultus, sacrisque litteris imbutus, ut idoneus minister esse possit ad perficiendum ea quæ ei commissa fuerint. Quisquis abutitur ministerio, non sibi tantummodo nocet, sed etiam illis quibus ad instar speculi in altiori & eminentiori loco positus, cujus vita & actiones cunctis sub illius regimine constitutus exemplar esse debeat. Quod si ejus opera qui ceteris præpositus est doctrinam destruant, cunctis ad dispectionem suo exemplo semetipsum præbet. Ideoque eadem vestigia reciproci sermonibus iteramus, ut melius intelligatis quanto studio atque prudentia ea debetis providere quæ diutius & stabiliter debent permanere. Nobis quoque hujus electionis tantum observatio credita est; ne per ignorationem aut ambitionem delinquere sinamus. Ideoque mandamus vobis ex verbo Domni Imperatoris, & per illam fidem quam Deo & Domino Imperatori Hludouico jurejurando conservare promissistis, ut ne in illo terribili examine, in quo omnes ante tribunal judicis consistere debemus, in gravissimam damnationis sententiam incidatis, unde ultra nullatenus evadere valeatis, sed æterna damnatione excusabilem legitis in perpetuo penam,

Leo I. ep.
92.

ut eum quem meliorem & doctiorem & bonis moribus ornatorem in ista congregatione conversari noveritis, nobis eum celare non dedignemini. Non enim parva res est quam superius diximus. Eam animis infigite vestris, ut diutius ventilata ad puritatem hujus rei & ad unanimitatem corda vestra convertat. Numquid tam obdurati animo estis ut nostra monita surda aure pertranscant? aut lapideum cor & ex silice nati corum nostra non emolliat oratio? Quis infelicium de tali non terreat supplicio? Quis miserorum qui talibus dictis non vereatur? Audiant hi & timeant, qui fautores fieri volunt iniquorum, Psalmistam dicentem: *Si videbas furem, curribas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Et etiam nihilo minus delinquent qui pravis actibus consentiunt quam qui perversa agunt. Non eos solummodo esse reos Apostolus testatur qui mala faciunt, sed qui consentiunt facientibus. Timemus ergo vestram offendere dilectionem quod tam duriter loquimur. Sed confidimus in Deo quia idcirco nobis indignari non vultis quia perversa consilia vel acta testamur. Sed quicumque irasci mavult, suam magis indicare conscientiam poterit quam nostram depravare sententiam. Ideoque prius vitium accusamus quam oriatur, ut penitus deleatur, & ne nocivum vel pestiferum genus ambitionis detrimentum in vobis creat, aut quod ulla ambiguitas sermonum vel diversitas voluntatum a vero recitandis tramite vosmet deviare possit.

Decretum cleri & plebis Ecclesie Laudunensis de electione Hedenulsi Episcopi ad Hincmarum Metropolitanum & Episcopos provincie, ut illum ordinent.

VII. Domino reverentissimo & sanctissimo Hincmaro Archiepiscopo ceterisque vestre dioceseos sanctis patribus & Episcopis, clerus Laudunensis, cum totius parochie plebibus & sibi conjunctis Presulibus, aeternam in Domino Iesu Christo salutem & pacem. Canonicis regulis & apostolicis institutionibus statutum esse recolimus ut quotiens qualibet civitas ministerio pontificalis dignitatis caruerit, proprioque pastore vacaverit, cum decreto electionis, singulorum petentium manibus roborato, metropolitanum adire Pontificem debeant, & de substituendo in loco ejus qui deceffit pastore petitione supplicii commovere, quatenus & civitas sollicitudine pastoralis destituta proprio recuperetur Pontifice, & qui ordinandus est

gratiosus possit accedere: quia cui debet Leo I. ep. ab omnibus obediri, utique debet & ab 89. c. 3. omnibus eligi, ne civitas non optatum Episcopus. Idem epist. 84. c. 1. piscopum aut contemnat aut oderit, & fiat minus religiosa quam convenit cui non licuit habere quem voluit, hi vero qui ordinaturi sunt, in quem viderint omnium vota propensius concordare, promptius liberiusque illi manus imponere possint. Quapropter cum decreto nostre electionis manibus singulorum nostrorum roborato ad paternitatem vestram accedentes, Hedenulsum Ecclesie nostre filium, & in Ecclesia nostra suffragantibus stipendiorum meritis ad onus usque sacerdotale promotum, vita & moribus & sancta conversatione idoneum approbatum, quem per licentiam vestram, favente Christianissimo Imperatore Karolo pari consensu ac concordia devotione atque unanimi voluntate eligimus, per manus vestras ac ceterorum vestre dioceseos sanctorum Episcoporum consecrari nobisque & Ecclesie nostre doctorem atque Pontificem institui imploramus, precamur, ac petimus. Eligimus autem eum nobis fore pastorem quem apostolica forma, qua Episcopum ornatum beatus Paulus esse oportere demonstrat, congruere & sacris non obviare canonibus Christi gratia cooperante confidimus. Oramus sanctam paternitatem vestram nunc & semper in Christo bene placere. Actum V. Kalendas Aprilis in basilica sancte Mariæ genitricis Dei & Domini nostri Iesu Christi anno incarnationis ejusdem Domini nostri Iesu Christi DCCCXXXVI. regni Domini Karoli Imperatoris XXXVI. & imperij primo, Indictione nona.

Aliud decretum cleri Parisiensis de electione Aneæ Episcopi, quem Karolus Rex insinuaverat, ad Metropolitanum Senonensem ejusque provinciales Episcopos.

VIII. Religiosissimis patribus & fratribus, Gueniloni metropolitanum senonicae sedis antistiti, & universo clero ejus, & ceterarum Ecclesiarum Presulibus quæ in diocesi memoratae sedis censentur, cunctisque in eis Deo famulantibus, clerus matris Ecclesie Parisiorum, & fratres cenobij sancti Dionysij & sancti Germani & beate Genoveve ac Foslatensis diversorumque monasteriorum unanimiter, presentem & futuram salutem. Venerabilem pastorem nostrum Ercanradum nuper dececessisse cum longè latèque divulgatum sit, tum sanctitatem vestram latere

non potuit, nosque affici mœstitia de vocatione fratris defuncti, ac sollicitudine permoveri de electione successuri, prudentia vestra intellegit. Cùm enim principaliter se futurum Dominus Iesus polliceatur cum his qui principes religionis existunt, non patimur diù carere antistite, cujus doctrina ad salutem nostram instituamur, exemplo informemur, benedictionibus in nomine Domini muniamur. Ejus, utpote bonorum omnium auctoris, nequaquam nos cura desitatos firmissimè credimus, dum ipse curas nostras sua clementia sustulit, & vota ultronea benignitate prævenit. Namque ipse in cujus manu cor Regis est, gloriosi Domini nostri Karoli, quem admodum plenè confidimus, menti infudit ut ejus nos regimini committeret quem in divinis & humanis rebus sui fidissimum multis experimentis probasset. Igitur Dei pronam in nos amplectentes misericordiam, & Regis nostri piam suscipientes providentiam, Aneam, cujus præconia præmissimus, concorditer omnes eligimus, Aneam patrem, Aneam Pontificem habere optamus. Quamvis enim tanta prudentia ac probitate præcellentissimus Rex noster polleat ut solum ejus judicium de viro memorato posset sufficere, tamen conditionis humanæ non nescij, futurorumque curiosi, aulicorum nos ipsi propositum ac mores longè priùs inspeximus, & inter graves probabilisque personas & sanctitate ferventes, hunc quem antistitem habere cupimus, quotquot eum nosse potuimus, ut nunc palam est, absque errore annumeravimus. Proinde, sancti patres, annitimini ne dilatione divini & regij beneficij torqueamur, sed nobis suspensis, nobis desiderantibus, nobis flagitantibus, ponatur celeriter lucerna super candelabrum, ut lumen veritatis populus Dei videat, & amula devotione Præsulis vestigia tenens, sempiternæ beatitudini præparetur. Professionem verò nostri consensus in Aneam Deo annuente per vestrum ministerium nobis futurum antistitem subscriptionibus nostris certatim roboravimus, ut nostra unanimitate comperta, votum summa properantia compleatis.

Rescriptum Episcoporum ad ipsos.

IX. Guenilo sanctæ Senonica sedis metropolitanus Episcopus, Heriboldus Autifodori Episcopus, Agius Aurelianorum, Prudentius Tricassinorum, Herimannus Nivernensium, Frotbaldus Carnutum,

Hildegarius Meldorum, clero matris Ecclesiæ Parisiorum & cunctis in diversis cœnobis sub ea Deo militantibus salutem. De excessu reverentissimi cœpiscopi nostri Ercanradi non mediocriter anxij, vestrique mœoris participes, tandem justissimæ dispositionis Dei memores consolationem recipimus, dum vos sub pastore bono agentes, qui summè bonus est, vicarium ejus scilicet visibilem, ministeriisque nostri confortem, absque dilatione expetere vestris litteris tententibus lineas rationis cognovimus. Præparatum enim à Deo ei bonum exitum credimus cujus munere talem videmus patere ingressum, quamquam nobis futurus nunc focus olim fuit præcognitus & merito suæ probitatis amabilis. Quis enim vel leviter tetigit palatium cui labor Aneæ non innotuit, & fervor in divinis rebus non apparuit? Quamobrem electionem vestram in eodam Deo propitio libenter sequimur, ut eum profuturum populo ejus, ad dignitatem pontificatus promovendum, concorditer decernamus. Sit igitur vobis pastor qui pro suis in Deum meritis bene complacuit, & sequentes ejus veracem doctrinam, & sancta opera imitantes, ad cœlestis regni pascua properate felices. Ordinationi autem ejus subscripsimus concorditer universi, ut securi ministerio potestatis ejus fruamini.

Aliud decretum cleri & plebis Senonensis, de electione Ansegisi Metropolitanæ, qui ex alia provincia petitus est, ad Episcopos provincie Senonicae.

X. Dominis reverentissimis ac venerabilibus Senonum dioceseos patribus & Episcopis, Senonum Ecclesiæ clerus, cum totis ejusdem parrochiæ plebibus sibi conjunctis, pacem perpetuam & gloriam sempiternam semper & ubique optamus in Domino. Canonicis regulis & apostolicis institutionibus sancitum esse recolimus ut quoties metropolis civitas pontificalis ministerio dignitatis caruerit, proprioque vacaverit pastore, Suffraganei ejusdem metropolis convenire debeant, & electionem futuri Pontificis cum consensu cleri & plebis facere, ac cum decreto electionis singulorum petentium manibus roborato Suffraganeos adire debeant Pontifices, ac de substituendo in loco ejus qui deceffit pastore petitione supplici commonere, quatenus & metropolis civitas pastorali sollicitudine destituta proprio recuperetur Pontifice, & qui ordinandus

ordinandus est, gratiosius possit accedere: quoniam cui debet ab omnibus obedi-
 re: quoniam cui debet ab omnibus obedi-
 di, debet utique & ab omnibus eligi;
 ne civitas Episcopum non optatum aut
 contemnat aut oderit, aut fiat minus reli-
 giosa quam convenit cui non licuerit ha-
 bere quem voluit; hi verò qui ordinaturi
 sunt, cum in quem viderint omnium vota
 propensius concordare, promptius ac li-
 berius illi possint manus imponere. Idcirco
 cum decreto electionis nostræ manibus
 singulorum nostrorum roborato ad pater-
 nitatem vestram accedentes, Ansegisum
 Presbyterum Remorum dioceseos, Ec-
 clesie autem Belvacensium, atque Abba-
 tem monasterij sancti Michaëlis, quem
 per licentiam vestram, patres venerandi,
 Domino etiam Christianissimo Rege Ka-
 rolo annuente, secundum decreta Cele-
 stini Papæ, ex propria Ecclesia deficiente
 electione, pari consensu ac concordia, vo-
 luntate ac devotione elegimus nobis &
 Ecclesie nostræ Episcopum atque Pon-
 tificem per manum vestram consecrari
 implorantes, petimus, rogamus, atque
 precamur. Eligimus autem cum nobis fore
 pastorem quem ecclesiasticæ formæ, qua
 Episcopum ornatum Paulus Apostolus es-
 se debere demonstrat, congruere & sacris
 canonibus non obviare Christi cooperante
 gratia credimus. Actum v. Kalendas Iulij
 in basilica sancti Stephani protomartyris
 anno incarnationis dominicæ DCCCLXXI.
 regni verò Domni Karoli gloriosi Regis
 XXXI. Indictione IV.

Vide supra
 pag. 606.

Decreta
 Celestini c.
 18.

Abhæ-
 tio in-
 rondo:
 Ex his tribus decretis, primum pro Hedenul-
 fo, quia novi nihil inerat, communi & recepta
 formula contextum est; alterum pro Anea, quia
 res exigebat, totum peculiare; postremum pro
 Ansegilo ex utraque forma mixtum.

*Epistola cleri & plebis Ecclesie vacantis ad
 Metropolitanam, ut electum ab ipsis
 Episcopum consecrare dignetur.*

XI. Domino sanctorumque meritis
 coæquando patri patrum Domino illi Præ-
 suli summo cunctus clerus omnisque popu-
 lus sanctæ illius Ecclesie multimodam in
 Domino optamus salutem. Igitur quoties
 aliqua plebs vestræ ditioni subdita à pro-
 prio fuerit viduata pastore, non aliunde
 nisi à vobis est implorandum auxilium,
 quem ad hoc divina præordinavit maje-
 stas ut non solum vestros specialiter pasca-
 tis filios, sed etiam rectores non habenti-
 bus & spiritali pabulo indigentibus pasto-
 res tribuatis. Quapropter ad vestræ sancti-

Tom. II.

tatis paternitatem fiducialiter nostras fun-
 dimus preces, poscentes videlicet ut hunc
 illum summæ honestatis humilem vestrum
 famulum nobis Pontificem ordinare dig-
 nemini, cujus conversationem & mores,
 in quantum cognovimus, laudamus, & ad
 tam dignum opus idoneum testificamus.
 Et quandiu à benedictione episcopali im-
 munes sumus, ejus doctrina & exemplo
 roborati, ad viam salutis Domino mise-
 rante, quasi perdita ovis & inventa, redi-
 turos nos credimus. Quod decretum no-
 stris manibus roboratum ill. Ecclesie ve-
 stræ vobis dirigere statuimus anno incar-
 nationis Domini & episcopatus vestri &
 Regis illius annis illis, Indictione tali, da-
 ta tali.

*Epistola Ecclesie Senonicæ ad Hilduinum
 Archiepiscopum, pro tuenda Metro-
 politani electione quam fecerant.*

XII. Excellentissimæ venerationis ho-
 nore dignissimo Hilduino, Domino verè
 sanctissimo, Senonicæ plebs humillima de-
 votio æternæ prosperitatis in Domino sa-
 lutelem. Quia divina inspirante misericordia
 fastidiosa importunitatis nostræ clamori-
 bus, mi Domine, sæpe compati dignati
 estis, idcirco etiam nunc nimia compulsi
 necessitate vestræ celsitudinis aures in-
 quietare præsumimus. Novimus etenim,
 reverentissime Domine, quomodo priori-
 bus petitionibus nostris benignè & miseri-
 corditer adfistere dignati estis, quomodo
 etiam, nullis nostris meritis, & quod nun-
 quam futurum sperabamus, alteram nobis
 electionem impetrare ac concedere stu-
 distis. Sed quoniam peccatis nostris, ut
 credimus, exigentibus, vota & desideria,
 quibus sanctitatem vestram toties pulsare
 ausi sumus, plurimum impedita ad effe-
 ctum pervenire non meruerunt, idcirco &
 hac vice causas miseriæ nostræ referre
 compulsi sumus. Fecimus, Domine mi, &
 nunc secundam electionem, & invenimus
 hominem ex nostris à puero nobis bene-
 notum, genere & moribus non infamem,
 docilem, ætate huic officio congruum,
 litteratoriæ professionis non usquequaque
 ignarum, divinæ quoque scientiæ non pe-
 nitus expertem, quarundam etiam alia-
 rum artium portionem habentem. Quem
 cum obtulisset, nullatenus putantes
 rejiciendum, ipsis Missis dominicis impe-
 dientibus, quod optavimus non meruimus
 adipisci. Propterea vestræ pietatis vestigiis
 animo provoluti flebiliter postulamus ut
 tandiu rem suspendere dignemini quo-

99

usque cum scripto homine ad vestram celsitudinem properantes, ipsi vobis melius nostram pandamus miseriam. Et si quidem ad hoc onus ferendum persona quam dicimus sufficere minuscve poterit, dignationis vestrae iudicio aut suscipiatur aut reprobetur; dum amplius nec nos adquisitis occasionibus quidam sic crucient, nec a nobis abjectissimis vestra mansuetissima sublimitas diutius inquietetur. His itaque clementiae vestrae suggestis atque utinam impetratis, oramus supernam misericordiam ut multimoda vos prosperitate valere concedat, & aeternae beatitudinis gaudia consequi quandoque permittat. *Eximio Domino & vere sanctissimo Hildano sacris negotiis a Deo praelato Senonicae urbis abjecta humilis Ecclesia perpetuam salutem.*

Ad Iudith Imperatricem, de eadem re.

XIII. Inclitae & omni nobilitate clarissimae Iudith gloriose Imperatrici Senonicae Ecclesiae humillima devotio. Praesumpimus, mi Domina, auribus clementiae vestrae necessitatis nostrae causam innotescere, ut per vestram pietatem de his celeriter mereamur consolationem recipere. Notum vobis esse credimus quod nobis indignissimis a Domino Imperatore concessum fuerit ut ex nobis ipsis electionem faciendi haberemus licentiam. Sed cum illum quem scitis elegissemus, & a serenitate Domni Imperatoris non plenè fuisset receptus, permillum est nobis iterum ut alium, si potuissemus, ex nobis huic officio congruum inveniremus. Sed cum esset inventus, ut credimus, in Dei & vestro servitio habilis, nescimus ob quam causam a Missis dominicis non est plena benivolentia susceptus. Unde vestram oramus benignitatem ut ex hoc nobis in adiutorium esse dignemini, quatenus suspendatur donec ipsum de quo dicimus ad praesentiam Domni Imperatoris, & vestram nos ipsi deducamus, & qualiter iusseritis discutatur, & probetur si nobis prodesse valeat & in servitio vestro aptus esse possit an minus. Optamus vos divinis semper muniri praesidiis & immortalitatis corona quandoque gloriari, piissima & serenissima Domina. *Excellentissime & omni nobilitate clarissime Iudith Imperatrici Senonicae plebis humillima devotio.*

ADMON- In codice sancti Petri Carnotensis, unde haec
TIO SIR- descriptus, erat & tertia eiusdem argumenti
MONDI- epistola ad Einhardum, sed iisdem plane verbis
quibus proxima ad Augustam in hunc modum,
Inclitae & omni nobilitate praeclearo Einhardo

Domino sanctissimo Senonicae Ecclesiae humillima devotio. Praesumpimus, mi Domine, auribus clementiae vestrae necessitatis nostrae causam innotescere & cetera usque ad finem ut in praecedenti. *Tum sequitur inscriptio: Sanctissimo & piissimo Domino Einhardo merito venerabili Senonicae urbis vilis & abjecta congregatio.*

Examinatio Vuilleberti Catalaunenſis ordinandi Episcopi, per Hincmarum Metropolitanum, adstantibus provinciae Remensis & aliarum provincialium Episcopis.

XIV. Anno ab incarnatione Domini DCCCCLXVII. Indictione secunda, III. Nonas Decembres, convenientibus apud Carissimum in Ecclesia sancti illius pro examinatione Vuilleberti Presbyteri, qui futurus erat Catalaunenſis Episcopus, Hincmaro diocesis Remensium Archiepiscopo, item Hincmaro Laudunensium Episcopo, Hodone Belgivacorum Episcopo, cum legatis Hrothadi, Erpoini, Hilmeradi, Raginemi, & Iohannis eiusdem diocesis coepiscoporum, vicem eorumdem patrum suorum cum tractatoris, sicut regulae praecipunt, exhibentibus, & quampluribus Abbatibus, Canonicis, monachis, Presbyteris, Diaconibus, atque Subdiaconibus, convenientibus nihilominus Archiepiscopis & Episcopis aliarum provincialium, Vuemilone videlicet Rotomagensium Archiepiscopo, Herardo Turonorum Archiepiscopo, Egilone Senonum Archiepiscopo, & Fulcrico ipsius coepiscopo, praesentes adfuerunt clerus, ordo, & plebs Catalaunica, decessionem sui patris Erchanravi quondam Episcopi dolentes, cum decreto canonico manibus singulorum roborato, Vuillebertumque quondam sacri palatii Presbyterum a se electum ab Hincmaro Archiepiscopo & eius coepiscopis petentes sibi ordinari Episcopum. Quos invehens idem Archiepiscopus Hincmarus, cur obitum praefati Episcopi per illos non cognoverit, sed per alios hoc rescierit, & rationes reddens pro qua causa duae electiones in eadem Ecclesia factae fuerint, scilicet quia prima non regulariter facta extiterit, quoniam decretum non canonicè factum fuit, sed postea misso ad eandem Ecclesiam Visitatore Hodone Episcopo, & votis omnium in unum concordantibus, aliud decretum, quod canonicum foret, fieri praecipit. Quo decreto coram omnibus relecto, & nominibus singulorum qui illud subscriperant recitatis, interrogati sunt tam Canonici & monachi de monasteriis in eadem

parrochia sitis, quā etiam parrochiani Presbyteri & nobiles laici, si in eadem electione ipsius Vuilleberti Presbyteri consentirent. Qui omnes viva voce dixerunt quōd & ipsi & illi qui illō venire non potuerunt, in eadem electione consentirent. Tum Hincmarus Archiepiscopus dixit: Quia Vuillebertum eligitis, & nos illum non cognoscimus, ostendite illum nobis, ut sciamus quis sit, & perscrutemur si tanto honore dignus inveniri poterit. Qui in præsentia veniens interrogatus est unde esset. Isque respondit: Pago Turonico oriundus. Iterum interrogatus cujus conditionis esset. Et ille: Peccatis quidem obnoxius, sed Dei gratia natura liber. Item: Vbi didicisti? Item ipse: In schola Turonica liberalibus disciplinis erudiendus traditus sum. Item: Cujus ordinis, vel cujus es ordinatus? Item ipse: Præsentis patris mei Domni Herardi per singulos gradus usque ad Diaconum sum ordinatus, postea autem ab eodem patre meo Herardo litteris ad Erpoinum datis presbyterij onus suscepi. Item Hincmarus: Qua de causa in nostram diocesim venisti? Et ille: Per licentiam præsentis mei Archiepiscopi Herardi à parentibus meis regis sum mancipatus obsequiis. Item Hincmarus: Quod ministerium in regio obsequio suscepisti? Et ille: Inbreviator sive descriptor stipendiorum regalium & relator à Domno Rege sum constitutus. Item Hincmarus: Quia conductor alienarum rerum fuisti, audi quid sanctum Chalcedonense inde dicat Concilium. Et lectum est hoc capitulum. Ad hoc respondit: Sicut dixi, non fui conductor alienarum rerum, nec turpia lucra vel exactiones sive tormenta in hominibus exercens; sed, ut præsatus sum, descriptor & relator solummodo stipendiorum regalium. Vnde interrogati sunt hi qui in corte degebant, si scirent in illo ministerio hoc illum exercuisse quod sacerdotali ministerio minimè conveniret. Qui responderunt, & Clerici & nobiles laici, quōd nullo modo in eodem ministerio perpetratum haberet quæ sacris canonibus & suo ministerio in aliquo obviare deberent. Iterum interrogatus est si aliquid ministerium de rebus ecclesiasticis aliquo habuerit loco. Qui respondit quōd præposituram monasterij sancti Vedasti, jubente Iohanne Episcopo, & consentientibus fratribus, susceperit. Et de hac justificatione litteræ Iohannis Episcopi ibi relectæ sunt id ipsum continentes, & etiam testi-

Tom. II.

monio fratrum de eodem monasterio, quōd ita se res haberet, & de bona vita & conversatione sua, & quōd non in eodem monasterio quidquam contra sacras regulas egerit, confirmatum est. Profecutus est Domnus Hincmarus: Quia ministeria Domni Regis habuit, nescimus si isdem Dominus Rex ab eo aliquid repetit vel repetere debeat. Vnde nobis sua voluntas vel auctoritas necessaria foret. Et porrectæ sunt litteræ cum sigillo Domni Regis, continentes quōd de omnibus quæ illi commisit optimè ei rationem reddiderit, & nihil ab eo repetebat vel umquam repetere deberet. Insuper &, si eum dignum ad onus episcopale invenire valerent, Episcopum Catalaunis eum ordinari petebat. Denique de his superscriptis coram omnibus testimonio multorum & litteris idoneo approbato, Hincmarus Episcopus ad Herardum Archiepiscopum dixit: Quia vester natus, nutritus vel educatus, & ordinatus dinoscitur, & clericus, ordo, & plebs Catalaunica illum exposcit, habeamus vestram licentiam ut regulariter unà vobiscum eum examinemus, si tanto oneri vel honori dignus existat. Qui libentissimè annuit, & iussus est sedere coram eis. Data est ei regula Pastoralis Gregorij. Et iussus est ut relegeret capitulum de eo qui præesse debet, ubi scribitur: *Nulla ars doceri præsumitur.* Quo relecto, interrogatum illi est si illud intelligeret & secundum hoc vivere & docere vellet. Qui respondit: Vtique. Iterum datum est ei ad relegendum capitulum de canonibus, ubi scribitur: *Qui ordinandus est.* Et professus est se omnia intelligere & obedire velle. Tunc relecta sunt ei placita quæ Episcopus jam ordinatus ab ordinatoribus & electoribus suis suscipere debet, ubi continetur qualiter vivere, docere, & subditos suos regere debet secundum sacros canones, diem præferentia & Consulem. Et interrogatum est si secundum ea omnia agere vellet. Quæ minimè abnuvit. Tunc demum ostensus est illi libellus fidei & professionis suæ, ut legeret coram omnibus quæ in eo scripta erant, & si ea ita credere ac tenere vellet, manu sua subscriberet, & Archiepiscopo suo habenda traderet; si autem in eo quædam inveniret quæ sensui suo offenderent, liber sicut venerat exiret. Quibus relectis, verbis fidem accommodavit, & per omnia ea se tenere, credere, ac prædicare velle professus est. Quia enim, Deo gratias, post examinationem eum catho-

Qq ij

licum, litteratum, & omnimodis aptum ad sarcinam episcopalem suscipiendam invenerunt, sed tamen de aliena provincia illum fore cognoverunt, relecta sunt sacrorum canonum capitula, quid de eo dicerent qui de aliena provincia peti deberet. Et inventum est quod ab eo illum petere deberent cuius natus, nutritus, & ordinatus foret. Humiliter Dominus Hincmarus Archiepiscopus, simul cum coepiscopis, & clero, ordine ac plebe Catalaunica, ab Herardo Archiepiscopo eum petit & impetravit, ac canonicè illum ei commisit. Quem susceptum monuit ut si ab eo Episcopus ordinari vellet, libellum fidei ac professionis suæ, quem jam relegerat, & quæ in eo scripta erant se credere ac tenere ante paululum professus fuerat, manu sua propria in capite nomen suum scriberet, & ad finem subscriptione sua roboraret. Quod sine dilatione ipse fecit. Tunc relectæ sunt tractoriæ Episcoporum qui præ variis incommoditatibus ad eandem examinationem venire non potuerunt, continentes quicquid super examinationem & ordinationem scēpescati Vuilleberti canonicè inventum & actum fuerit, se per omnia assensum præbere. Et sic denunciatus est dies & hora ac locus ordinationis ejus, id est, Nonis Decembris, in monasterio quod Brittenacus dicitur, in diocesi Remensi & parochia Noviomageni. Et commonitus est idem Vuillebertus ab Archiepiscopo suo Hincmaro ut ab infantia sua per singulos gradus suos pronuntiaret Domino viam suam, quatenus in denominata die ad tanti oneris dignitatem gratiosus accedere valeret. Die autem, hora, & loco denominato, convenit Dominus Episcopus Hincmarus cum coepiscopis suis Hincmaro, Hodone, & legatis qui tractorias supradictas suorum Episcoporum detulerunt. Et quia jam pleniter examinatus coram supradictis Episcopis & coram clero ac plebe fuerat, quando & Dominus Hincmarus sufficientem sermonem de eo coram Episcopis & aliis multis Clericis & laicis & ad omnem populum ante diem dominicam in sexta feria fecerat, & brevitatis diei id poscebat, intermissis ipsa die sermone, post introitum & Gloria in excelsis Deo & orationem primam de adventu Domini, secundam autem de ordinatione Episcoporum, five post litanias, sicut sacri canones præcipiunt, in Episcopum consecratus est. Et post lectionem Apostoli perlectam &

Respons. & Alleluia & Evangelium & Credo in unum & oblata & Missarum solemnia, sicut mos est, peracta, placita quæ antè pridem ei relecta fuerant, quæque ordinatos ab ordinatoribus suis sacri canones accipere jubent, diem & Consulem præferentia, manibus Archiepiscopi & coepiscoporum ac legatorum vice patrum suorum subscripta, cum capitulo Pauli Apostoli ad Timotheum, noviter ordinato ubi dicitur, Testificor coram Deo & electis ejus angelis ut hæc custodias, iidem Episcopi in mandatis deposuerunt. Et unusquisque feliciter ad propria remeavit.

Depromptum ex veteri codice sancti Laurentij Leodiensis, ubi appellatur *Documentum de examinatione Vuilleberti Catalaunensis ordinandi Episcopi*.

Professio Adalberti futuri Episcopi Morinensis Hincmaro Remorum Archiepiscopo ante ordinationem obbita.

XIV. Ego Adalbertus vocatus Episcopus Morinensis reverentissimo patri Hincmaro Remorum Archiepiscopo. Quia fundamentum bonorum operum, per quod ad caeleste regnum gratia Domini pervenitur, fidem quæ per dilectionem operatur esse non dubium est, non abs re censuit veneranda Ecclesiæ catholicæ consuetudo ut ab eis qui ad prædicationis promoventur officium, fidei integritas & confessio requiratur, quia, sicut magister egregius & doctor gentium Paulus declarat, *Corinth. Rom. 10. creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Et ideo mox superna gratia per sacrosanctum ministerium vestrum Morinensis Ecclesiæ futurus Episcopus profiteor unam fidem esse, eamque operante gratia superni largitoris me tenere, prædicare, atque defendere quam à Deo inspiratam, & ab Apostolis traditam, atque à successoribus eorum custoditam habemus. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, unam apostolicam & universalem Ecclesiam, in qua sola possunt relaxari peccata in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, tam per catholicum baptismum, quam & per dignos poenitentiae fructus & apostolicæ auctoritatis largitam sibi à Domino potestatem. Extra hanc Ecclesiam catholicam neminem salvari posse confiteor. Sex denique sanctas & generales de fide synodos, quas sancta & apostolica Ecclesia recipit, me recipere & venerari profiteor, videlicet Nicænam

ccccviii. patrum sub Silvestro Papa & Constantino Imperatore contra Arium & ejus sectatores celebratam, Constantinopolitanam c. l. patrum contra Macedonium & Eudoxium temporibus Damasi Papae & Gratiani Principis actam, Ephesinam c. c. patrum contra Nestorium sub Theodosio Principe & Papa Celestino, cui per suos vicarios praesedit idem beatus Papa celestinus & sanctae memoriae Cyrillus Alexandrinus Episcopus, Chalcedonensem d. c. x. x. patrum, cui praesedit per vicarios suos sanctus Leo Papa, temporibus Martiani Principis, contra Eutychem nefandissimum praesulem monachorum celebratam, item Constantinopolitanam c. l. patrum sub Agathone Papa, Constantini & Heraclij ac Tiberij Principum temporibus, pro adunatione facienda sanctarum Dei Ecclesiarum de duabus naturis & operationibus in una persona Dei & hominis filij Domini nostri Iesu Christi. Hos autem, quicumque ab eisdem sanctis patribus in memoratis synodis, vel postea similiter per Spiritum sanctum sententibus, diversis vicibus litteris divinitus inspiratis damnati leguntur, eandem venerandam patrum auctoritatem sequens condemnno. Sed & epistolam beatae recordationis Leonis apostolicae sedis antistitis ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum datam & omnes ejus epistolas de fidei firmitate perscriptas per omnia & in omnibus inviolabiliter custodire & me libere semper praedicare profiteor. In quibus inter cetera, sicut & in sermone beati Athanasij, quem Ecclesia catholica venerando usu frequentare consuevit, qui ita incipit, *Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est ut venerat catholicam fidem*, post documentum quo docemur quomodo trinitas personarum in unitate divinitatis & unitas deitatis in trinitate personarum veneranda sit, evidentissimè continetur, unam ex eadem sancta trinitate personam, Dominum & Salvatorem nostrum Iesum Christum, Dei hominisque filium, ex duabus & in duabus naturis, hoc est, divina & humana, in una persona consistentibus, & in sua proprietate differentiisque manentibus, esse credendum & praedicandum, qui secundum apostolicum symbolum de semper Virgine Maria, quae veraciter Dei est genitrix, secundum carnem

natus, passus, mortuus, resurrexit, & in caelos ascendit, sedet quoque ad dexteram Dei Patris omnipotentis, inde venturus iudicare vivos & mortuos, ad cuius adventum omnes homines resurgent cum corporibus suis, & reddent de factis propriis rationem, & recipiet unusquisque prout gessit, & in factis suis perseveraverit, ab eodem iusto iudice & sine fine regnante, cum ibunt impij in ignem aeternum, iusti autem in vitam aeternam. Anathematizo quoque omnes haereses ac schismata quae catholica & apostolica Ecclesia anathematizat; & quicquid sanae fidei intelligentiae contradicit, respuo & anathematizo, & quicquid catholica & apostolica Ecclesia recipit & tenet, me adjuvante Domino recipere & sequi, & a sacris canonibus atque a regularibus decretis apostolicae sedis de ecclesiasticis ordinibus & disciplinis canonum promulgatis, seu a synodalibus constitutionibus, quas catholica Ecclesia ad auctoritatem recipit, me per contemptum pertinaciter non deviaturo profiteor. Privilegio etiam metropolis Remorum Ecclesiae ac ejus Praesulis secundum sacrosanctos Conciliorum canones & decreta sedis apostolicae ex sacris canonibus & legibus promulgata pro scire & posse absque dolo & simulatione vel indebita & pertinaci contradictione me obediturum profiteor. Sed & observationes ac regularia mandata sacrosanctorumque Conciliorum placita, quae post ordinationem episcopalem in litteris canonicis, secundum morem ecclesiasticum, propriis subscriptionibus roboratis collecta & mihi tradenda coram omnibus praedixisti me servaturum profiteor, & omnibus superscriptis cum cordis & oris professione subscribo.

Professio altera generalis ordinandi Archiepiscopi.

XV. Ego hujus sedis ordinandus Archiepiscopus, & sacro ministerio vestro, sancti patres, praedicationis officium susceptorus, confiteor sanctam atque ineffabilem Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, unum Deum naturaliter esse, upius substantiae, unius naturae, unius majestatis atque virtutis. Dominum quoque nostrum Iesum Christum de Deo Patre ante tempora genitum, eundemque sub tempore de Spiritu sancto conceptum, & de Maria Virgine natum credo. Qui passus est pro redemptione humani generis, ad inferna descendit, indeque

victor resurgens, & in caelos ascendens, venturus est in fine seculi, ut reddat singulis prout gesserunt in corpore positi, sive bonum, sive malum, Præterea constitutiones quatuor principalium Conciliorum, Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini, & Chalcedonenfis, canones quoque synodorum & decreta quæ orthodoxa fides suscipit & complectitur, me suscipere, tenere, & prædicare velle confiteor. Hæreses verò & schismata quæ catholica Ecclesia anathematizat & quicquid sanæ fidei adversatur condemno, respuo, anathematizo. Beato verò Petro & vicario ejus debitam subjectionem & obedientiam, suffraganeis verò nostris adiutorium me exhibiturum profiteor. Et huic professioni meæ coram Deo & angelis, sub testimonio quoque præsentis Ecclesiæ, subscribo.

Tractoria Prudentij Episcopi Tricassini, quam per vicarium misi ad ordinationem Eneæ Parisiensis, cum ipse adesse non posset.

XVII. Patri venerabili & ceteris patribus fratribusque sincerissimè diligendis atque coepiscopis reverendis Prudentius æternam in Domino salutem. Quantum ad meritum peccatorum meorum spectat, iustissimo Dei iudicio, quantum verò ad indebitas atque indeficientes ejus misericordias pertinere dinoscitur, misericordissimo ipsius munere, infirmitatibus penè omnibus notis depressus, sancto desiderabilique vestro conventui adesse prohibeor. Quod autem possim, præsentibus litteris atque legato Ecclesiæ nostræ Presbytero Arnoldo mei consensus præsentiam eatenus exhibeo, ut is qui ordinandus est, si apostolicæ sedis omnibus institutis, & beatorum patrum Innocentij, Zosimi, Bonifacij, Xisti, Leonis, Gelasij, Celestini, Gregorij, Hilarij, Ambrosij, Augustini, Isidori, Primasij, Fulgentij, Hieronymi, Cassiodori, Bedæ, aliorumque adæquè catholicorum atque orthodoxorum virorum scriptis & dictis, ac specialiter super quatuor capitulis quibus omnis Ecclesia catholica adversus Pelagium ejusque hæreses sequaces pugnavit ac vicit, atque ad posterorum memoriam litteris auctoritate & veritate plenissimis mandavit, confitendo subscribere & subscribendo confiteri voluerit, ejus me ordinationi consentaneum esse profiteor. Sin aliàs, prorsus neque assentior, neque fidelibus Christi assentiendum suadeo. Capitulum verò

quatuor præmissorum seriem, quamvis vestram prudentiam multò vivaciùs quam meam extremitatem compertam esse non dubitem, necessariò tamen breviter adnectendam judicavi, ut faciliùs quid sentiam, cui veritati consentiam, vestra bonitas recognoscat. Videlicet, ut liberum arbitrium in Adam merito inobedientiæ amissum, ita nobis per Dominum nostrum Iesum Christum redditum atque liberatum confiteatur, interim in spe, postmodum autem in re, sicut dicit Apostolus, *spe Rom. 8. enim salvi facti sumus*, ut tamen semper ad omne opus bonum Dei omnipotentis gratia indigeamus, sive cogitandum, sive inchoandum, operandum, ac perseveranter consummandum, & sine ipsa nihil boni nos posse ullatenus aut cogitare, aut velle, aut operari sciamus. Secundo, ut Dei omnipotentis altissimo secretòque consilio credat atque fateatur quosdam Dei gratuita misericordia ante omnia secula prædestinatos ad vitam, quosdam perscrutabili iustitia prædestinatos ad peccatum, ut id videlicet, sive in salvandis, sive in dammandis, prædestinaverit, quod se præcierat esse iudicando facturum, dicente Propheta: *Qui fecit quæ futura sunt. LXX. Eia.* Tertio, ut credat & confiteatur cum omnibus catholicis sanguinem Domini nostri Iesu Christi pro omnibus hominibus ex toto mundo in eum credentibus fufum, non autem pro illis qui nunquam in eum crediderunt, nec hodieque credunt, nunquamque credituri sunt, dicente ipso Domino: *Venit enim filius hominis non ministrari sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis. Matth. 20.* Quarto, ut credat atque confiteatur Deum omnipotentem omnes quoscunque vult salvare, & neminem posse salvari ullatenus nisi quem ipse salvaverit, omnes autem salvari quoscunque ipse salvare voluerit, ac per hoc quicumque non salvantur, penitus non esse voluntatis illius ut salventur, dicente Propheta: *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in celo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Psal. 114.* Et licet quædam sint alia quibus in Pelagio damnatis universaliter Ecclesia consenserit, sategerit, atque subscripserit, hæc tamen specialitè adversus eum ejusque complices per apostolicam sedem, instantia beatissimi Aurelij Carthaginensis Episcopi atque Augustini cum aliis ducentis quatuordecim Episcopis ab ejus pravissimis sensibus eruta, vindicata, & multis tam epistolis quam libris toto

orbe vulgata, omnis hodieque gaudet, confitetur, prædicat, & tenet, atque tenebit Ecclesia. His per omnia consentaneam prædicabilem paternitatem fraternitatemque vestram gratia superna invictam atque prævalidam & suo munere gaudentem perpetim conservare dignetur.

ADMONITIO SIRTMONDI. Hanc epistolam à Prudentio scriptam tum fuisset cum in Ecclesia Parisiensi ordinandus esset Aeneas Episcopus, auctor est Hincmarus in posteriori opere adversus Gothescalcum. quo in libro hæc simul Prudentij capitula, quæ Gothescalci causa in questione verfabantur, examinat & singillatim refutat.

Documentum de ordinatione Electranni Episcopi Redonensis.

XVII. Anno incarnationis Iesu Christi Domini nostri DCCCXVI. Indictione XIV. anno piissimi Regis Karoli XXVII. III. Kalendas Octobris, in parrochia Turonica, ordinamus & ad pontificalem sedem Redonensis Ecclesiæ consecramus Electrannum, electione atque decreto cleri & plebis ejusdem Ecclesiæ, nos in Dei nomine antistites, Herardus Turonicæ metropolis, Actardus Namnetensis, atque Rodbertus Cenomanensis, cum consensu & litteris ceterorum diocesanorum adhibito, apicibus etiam præmoniti jam dicti gloriosi Regis Karoli, hujusmodi statuto & paternæ commotionis decreto ipsi viro allato, ut canonicis sanctionibus, quantum divina suffragaverit pietas, libenter obtemperet, & ab illicitis ordinationibus abstineat, & pestem simoniacæ hæresis devitet, Concilia quoque sacris præfixa canonibus certis sibi designata temporibus celebrare procuret, atque matri suæ metropoli debita reverentia sese subdere non neglegat, & juxta sanctorum patrum regulas nihil nisi quæ ad propriam pertinent Ecclesiam extra ejus consensum pertemptet. Hæc ergo aliæque ad institutionem & informationem fidelis viri fratris & filij nostri Electranni, die præfixo, verbo pariter & stylo promulgantes, pontificali eum infula adornantes, sacra quoque benedictione more sanctæ Ecclesiæ ditantes, anulo quoque dotantes, & baculo decorantes, sanctæ Redonensis Ecclesiæ pontificali eum ordine præfecimus, & paternè cathedrali folio sublimantes, confratrem, consecratorum, & participem in regimine & gubernaculo Ecclesiæ sanctæ nobis ex integro in Dei nomine effecimus, manuum quoque adnotationibus confirmavimus.

Canonice litteræ ab ordinatoribus datæ Hedensulo Episcopo Laudunensi, ad clerum & plebem Ecclesiæ Laudunensis.

XVIII. Hincmarus sanctæ metropolis Ecclesiæ Remorum Episcopus clero, ordini, & plebi in sancta Laudunensi Ecclesia consistenti in Domino pacem & salutem.

I. Sicut beatus Papa Innocentius docet, oportet nos hoc sequi quod Ecclesia Romana custodit, à qua principium sacre institutionis nos accepisse dubium non est. Propterea documento ac verbis beati Gregorij vos alloqui procuramus, insinuantes quia probabilibus desideris vestris nihil attulimus tarditatis, fratrem jam & coepiscopum nostrum Hedensulum vobis ordinantes præsentia vel consensu ac litteris coepiscoporum totius nobis commissæ provinciæ secundum sacros canones sacerdotem, pastorem quoque atque rectorem. Cui his litteris, quas sacri canones ordinatos prius de Conciliorum placitis, ne se aliquid contra eorum statuta egisse pœniteat, instructos, ab ordinatoribus suis, manibus eorum conscriptas jubent accipere, secundum traditionem ecclesiasticam dedimus in mandatis ne unquam ordinationes præsumat illicitas, ne bigamum, aut qui virginem, si de conjugatis agendum est, non est fertus uxorem, neque inlitteratum, vel in qualibet corporis parte vitiatum, aut ex publicè pœnitente, aut curiæ vel cuilibet conditioni obnoxium, notatumque, ad sacros ordines permittat accedere. Sed & si quos hujusmodi fortè repererit, respectu divino non audeat promovere. Alienum etiam Clericum sine voluntate & consensu Episcopi sui contra sacras regulas non sollicitet, non suscipiat, non in sibi commissæ Ecclesiæ ordinet, nec eos qui probate fidei non fuerint sacris ordinibus præsumat quoquo modo applicare. In ordinatione autem Presbyterorum ac Diaconorum ceterorumque ecclesiastici ordinis ministrorum, à totius muneris, id est, à manu, à lingua, aut obsequio indebito, juxta quod Dominus per Prophetam præcipit, quantum patitur humana fragilitas, mundas & cordis & corporis manus exhibeat; ne uno eodémque gladio & dantem & accipientem munus interimat, & illicito munere polluens manus, aliis se benedictionem credat tribuere cum fuerit jam propriæ iniquitati substratus, & sua nihilominus ambitione captivus. Ab eis etiam quos

Decreta Innoc. c. l.

Isa. 55.

ordinaverit indebitum & contra sacras regulas sibi sacramentum fieri non compellat. Sed sicut Dominus, praescius nonnullis accepti sancti Spiritus donum in usum negotiationis inflexuros, praecipit dicens, *Gratis accepistis, gratis date*, quod gratis, id est, sine ulla venalitate dati vel accepti aut etiam promissi vel sperati muneris, quantum ex nobis est, (ceterum ipse viderit, habens conscientiae suae testem quem habebit & iudicem) per ministerium nostrae exiguitatis accepit, suis etiam comministris gratis conferat, sciens ex

Math. 20. Evangelio quid redemptor noster per se ipsum fecerit, videlicet quia ingressus templum cathedras vendentium columbas evertit. Columbas enim vendere est de Spiritu sancto, quem Deus omnipotens consubstantiali sibi per impositionem manuum hominibus tribuit, commodum temporale percipere. Quod qui agere praesumit, suam Deo iudice cathedram ipse evertit, & quos cum pretio ordinat, provehendo agit ut secum & ipsi simoniaci haeretici fiant, & pro benedictione maledictionem a beato Petro Apostolorum

ad. 1. principe Simoni mago, qui domum sancti Spiritus pretio emere voluit, iuste inlatam, una cum ipso, per ipsum, a quo non benedicuntur, sed maledicuntur, iudicio ejusdem Spiritus sancti suscipiunt. Et quoniam, sicuti comperimus, quidam diversis ad inventionibus turpia lucra sectantes, quod ministris altaris minimè convenit, defunctis Presbyteris, juxta quod didicerant viduatas Ecclesias facultates habere, exenia pro his obtinendis exegerunt, & gradus ecclesiasticos eis non tribuebant antequam illis eadem exenia persolverentur, & synodos temerè frequentabant ut factione ministrorum suorum diverso modo denarios quasi pro eulogiis acciperent, & quod dictu nefas est, etiam pro sacri chrismatis dispensatione, vel de Ecclesiarum consecratione, quocumque emolumenta ingenio caperent, & necesse est ut contra pestifera morborum genera salubria medicamentorum quaeramus experimenta, sicuti & de manus impositione, ita & de hac simoniaca haereseos ingeniosa & male studiosa collatione quiddam eum accipere interdiximus, monentes illam attendere comminationem Domini per Prophetam dicentis: *Ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum.* Vnde iterum ira-

tus dicit: *Visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum.*

II. Verbis quoque beati Gregorij eum monemus, illique interdiximus, ut sacerdotes per suam parochiam, quotiens ad consignandos infantes egressus fuerit, ultra modum gravare minimè debeat, nec summam collationis, qua sui praedecessores, qui hoc bene misericorditer ac rationabiliter atque sacris constitutionibus executi sunt convenienter, contenti fuerunt, excedat, & de Capellis antiquitus subjectis Ecclesiis non aequalem sicut de principalibus Ecclesiis collationem exigat, sed principalis Ecclesia cum sibi subjectis Capellis debitam & antiquitus consuetam collationem conferat. Principales verò Ecclesias aliis Ecclesiis loco Capellarum non subjiciat: quia secundum sacros canones non licet Episcopis parochiam antiquitus constitutam inconsultè confundere atque dividere. Ne mansionaticos suis amicis aut suis hominibus a Presbyteris parari faciat. Ne etiam quasi ad receptionem Regis, vel legationem, aut ad ornatum suae Ecclesiae faciendos adjutoria quasi petendo, potius autem ex veris, denarios, vel caballos, aut xingens seu friskingas, aut ad iter aliquod paraveredos, aut alia quaelibet accipiat, id est, rapiat. A quo verbo *accipere* aves quae alias aves capiunt, accipitres nominantur, cum Episcopi suos subditos, non ut accipitres capere, sed sicut gallina pullos suos fovere, & quosque infirmos ut peritus medicus convenienti medicamento ac tempore debeant curare, & quos curare non poterint, aut patienter tolerare aut regulariter usque ad correctionem sustinentes a sano corpore submovere. Regulam siquidem quae de quarta parte reddituum Ecclesiae, juxta consuetudinem aliarum regionum, ita ut est scripta intelligat; & non pravè illam interpretans, perinde in his regionibus quae sunt Presbyterorum contra regulas sacras diripiat. Vnde si qua fuerunt gravamina illis imposita, temperet: quia & in praesenti & in futura vita sibi proficiet, si eos qui sibi commissi sunt, sine gravamine conservare studuerit. Ministros verò, id est, Archipresbyteros & Archidiaconos, secundum quod providere Domino inspirante & cooperante valuerit, tales constituat qui oderint avaritiam, & non diligant munera, nec sequantur retributiones, neque pro ordinandis Clericis vel reconciliandis poenitentibus munus accipiant,

piant, & ipſo munere eum corrumpere fatagant. Et Presbyteros in paratis & exeniis indebitis non affligant. Et ſicut ſuprà de Epifcopo diximus, per diverſas petitiones, ut illis adiutorium faciant, quaſunt Presbyterorum, unde ipſi vivere & hoſpites recipere & ſuas Eccleſias continere debent, concludo quocunq; curiant. Et ut eiſdem ab inquisitione ſui miniſterij parcant, & pro infamia eorum calcanda vel cooperienda quodecunq; emolumentum non accipiant. Et ſi agentes talia miniſtros repererit, in miniſterio manere non ſinat, & canonica invectione corripiat. Ipſe quoque pro conſtituendis miniſterialibus eccleſiaſticis, videlicet Oeconomis, id eſt, Eccleſiæ facultatum diſpenſatore, Archipreſbyteris & Archidiaconis, in quibus fidei ſinceritatem & probos mores ac religioſam vitam debet eligere, præmia non conſtituat: quia eccleſiaſticum obſequium, quod malè comparaverint, accipientes munus à ſubditis priùs venundare curabunt. Nec pro quocunq; iudicio contra ſacras leges neque ſuper innocentem contra veritatem pretium ullum accipiat. Nec etiam odio vel gratia, livore aut iracundia, quantum ſcierit & poterit, à iudicio recto declinet, dicente Domino: *Non facies quod iniquum eſt, nec iniuſtè iudicabis. Iuſtè iudica proximo tuo, & iuſtè quod iuſtum eſt exequaris.* Iuſtè namque quod iuſtum eſt exequitur qui in aſſertione juſtitie eandem ipſam juſticiam querit.

III. Pro baptizandis denique infantibus vel pro ſepultura, obaudiens decreta beati Gregorij, pretium de terra conceſſa putredini quemquam non permittat in parrochia ſua querere & de alieno velle facere luctu compendium. Sed ſi quando aliquem quiſque ſepeliri in commiſſo ſibi loco conceſſerit, ſi quidem parentes ipſius proximi vel heredes pro luminaribus vel in elemoſyna defuncti ſponte quid offerre voluerint, accipere non prohibeat, peti verò aut exigi aliquid omnimodo veter, ne, quod valde inreligioſum eſt, aut venalis, quod abſit, dicatur Eccleſia, aut de humanis ſacerdotalis religio videatur mortibus gratulari, ſi ex eorum cadaveribus ſtudent querere quolibet modo compendium.

IV. Ab omni quoque avaritia & uſura ac turpi lucro ſecundum ſacros canones & ipſe abſtineat & miniſtros Eccleſiæ abſtinere faciat, & etiam laicos abſtinere ſua-

Tom. II.

deat. Se autem & ſibi commiſſos miniſtros eccleſiaſticos ſolliter ſollicitèque cuſtodiat ne contra ſacros canones conductores vel procuratores alienarum poſſeſſionum fiant, ne turpi negotio aut inhoneſto lucro victum querant, neque ſecularia negotia ſub cura ſua ſuſcipiant, Deique miniſterium parvipendentes, per ſecularium domos non diſcurrant, nec propter avaritiam gratiæ, aut honoris, vel pecuniæ, patrimoniorum ſollicitudines aut alienorum teſtamentorum deſenſiones adſumant, nec fidejuſſionibus inſerviant.

V. A familiaritate nihilominus ac contubernio illicito & vetito feminarum ſe & commiſtros ſuos, ſed à tabernis, ſecundum ſacras regulas, eccleſiaſticos miniſtros faciat abſtinere. Attendant quoque quod beatus Iob dicit: *Si adverſum me*

Iob. 31.

terra mea clamat, & cum ea ſulci eius deſlent. Si fructus eius comedi abſque pecunia. Unde beatus Gregorius: Omnis, inquit, qui præeſt, ſi perverſa in ſubditis exercet, contra hunc terra clamat, & ſulci deſlent, quia contra eius iniuſtitiam rudes identidem populi in mormurationis vocibus erumpunt, & imperſecti quique pro pravo eius opere ſe ſe in ſectibus aſſtigant. Fructus enim terre abſque pecunia comedere eſt, ex Eccleſia quidem ſumptus accipere, ſed eidem debitum prædicationis pretium non præbere. De qua ſcilicet prædicatione auctoris voce dicitur: Oportuit te committere pecuniam meam num-

Matth. 23.

mulariis, & veniens ego recepiſſem utique quod meum erat cum uſura. Terra igitur fructus abſque pecunia concedit qui eccleſiaſtica commoda ad uſum corporis percipit, ſed non impendit quod ſubſectorum debetur cordi. Non igitur redemptionem aut pretium de collatione Presbyterorum Epifcopus debet exigere & alimenta eccleſiaſtica mutus manducare. Et cum Dominus prædicatoribus præcipiat ut intrantes in domos eorum quibus pacem prædicant, illa edant & bibant quæ apud illos ſunt, per parrochiam prædicando ac confirmando pergens Epifcopus non debet ſuperfluas penſiones in pigmentis & aliis quibuſque à Presbyteris quæ non habent requirere, & talia quæ fortè in domo ſua non accipit, voluptati potiùs ſerviens quàm neceſſitati, exigere, & ſuis parcens opibus, de ſuperfluè acceptis & venditis ditelcere. Nec ideo debet prædicare ut ſumptus accipiat, ſed ideo ſumptus accipere ut ſufficiat prædicare.

VI. Eccleſias quoque in proprietati-

Rr

bus liberorum hominum ac coheredum consistentes ut suæ tradantur Ecclesiæ non debet cogere: sed secundum synodalia & imperialia capitula, quæ regularia esse probat Ecclesiæ, satagat quatenus dotis immunitates, sicut ceteræ Ecclesiæ, auctoritate Regis habeant, & ipsæ ab eisdem liberis hominibus potiantur. Talémque se cooperante Domino in cunctis exhibeat ut sacrum ministerium non vituperet, qui etiam ab his qui foris sunt testimonium bonum juxta apostolicam doctrinam habere debet. Nam cujus vita despicitur, restat ut & prædicatio contemnatur, & cum pastor per abrupta graditur, solet fieri ut ad præcipitum grex sequatur. Et ne quemquam ecclesiastici ordinis ministrum, occasione turpis lucri, ut aliquid ab eo absoluto capiat, contra sacras regulas excommunicet inhihemus. Quia, ut sanctus Augustinus exponens sententiam Pauli Apostoli, *Auferite malum ex vobis*, demonstrat, non temerè & quomodolibet, sed per judicium auferendi sunt mali ab Ecclesiæ communione. Multò magis autem cavendum est ne sine regulari judicio ministri Ecclesiæ officio suo priventur. Quapropter, sicut beatus docet Gregorius, si quid de quocunque Clerico ad aures suas pervenerit quod cum iustè posset offendere, facile non credat, nec ad vindictam illum res accendat incognita, attendens quod scriptum est: *Causam quam nesciebam, diligentissimè investigabam*. Et præsentibus senioribus Ecclesiæ suæ diligenter veritatem perferuari modis omnibus studeat, & tunc, si qualitas rei poposcerit, canonicè districtio culpam feriat delinquentis secundum ordinem à sacris regulis propositum. Et ut cuncta brevi cingulo perfringamus, nihil per contemptum contumaciter faciat vel fieri in parrochia sua permittat, quantum ex ipso fuerit, quod sit evangelicæ veritati & apostolicæ traditioni aut sacris regulis inimicum. Si autem factum contigerit, arguendo, obsecrando, increpando, secundum quod cuique viderit expedire, juxta traditionem majorum, quantum potuerit, emendare procuret.

VII. Pastoralem siquidem regulam beati Gregorij mente, ore, ac manu, quantum sibi Dominus scire ac posse contulerit, in cunctis sequi procuret. Ministerium itaque, ornatum, vel patrimonium, atque redditus vel facultates Ecclesiæ, prout leges divinitus promulgatæ præfigunt, stu-

deat conservare, ampliare, augere, vel dispensare, & monasteriis in parrochia sua sitis canonicam providentiam gerat, & quantum ex ipso fuerit, debita privilegia & antiquam ac regularem consuetudinem servet. Ordinationes verò Presbyterorum & Diaconorum & sacrosancti baptismatis sacramentum secundum traditionem ecclesiasticam studeat agere.

VIII. Cui etiam licet inspirante divina gratia abundans adsit doctrina, tamen pro nostri officij debito ex scrinio sanctæ metropolis Remorum documentum dare studebimus qualiter se, cooperante Domino, morum probitate & doctrinæ studio debeat gerere. Ipsum verò non nescium quòd totius provincie cura per sacros canones sit Metropolitanò commissa, ad eandem metropolim suam, sicuti ad matrem, ut ex ejus catholicis uberibus salubrem fugat doctrinam, humiliter ac sedulo atque obedienter monemus recurrere, & non amplius quàm sibi per sacris regulas est concessum indebitè usurpare, cum tanto caritatis ac humilitatis glutino præceptis salutaribus adinvicem sumis connexi ut dicente sibi mandato divinito, *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, Deut. 12. majores tuos, & dicent tibi, & nobis, Re- Ecl. 12. fectorem te posuerunt, nollis extolli, sed esto in illis quasi unus ex ipsis, & Qui major est Matth. 23. vestrum, erit minister vester*, obedientibus scilicet ministrando paternam doctrinam, & inobedientibus quod majoris est regularem caritatis correptionem, nos fratrum & sacerdotum nostrorum salubribus debeamus uti consiliis, & ipsi obedire paternis ac regularibus monitis. Huic ergo & hæc & alia præcepta salubria observanti devotis animis vos obsequendo obedire oportet, ut irreprehensibile placidumque fiat corpus Ecclesiæ, per Christum Dominum nostrum, qui vivit & regnat cum Deo patre omnipotente in unitate Spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum. Amen.

Hincmarus sanctæ metropolis Ecclesiæ Remorum Episcopus & plebis Dei famulus, & venerabilis fratris Hedenulfi in sancta Laudunensi Ecclesiæ favente Dei gratia ordinator, his litteris canonicis & ordinato & electoribus ipsius publicè datis anno incarnationis dominicæ DCCCXXXII. anno autem regni Domini Karoli Imperatoris XXXVII. & anno imperij ejus II. subscripsi.

† Odo Belgivacorum Episcopus subscripsi.

2. Tim. 5.

1. Cor. 5.

Iob. 29.

† Raginelmus Noviomagenſis Episcopuſ ſubſcripſi.

† Iohannes Cameracenſis Eccleſiæ Episcopuſ ſubſcripſi.

† Willebertuſ Catalaunorum humilis Episcopuſ ſubſcripſi.

† Hildebalduſ Sueſſionenſis Eccleſiæ Episcopuſ ſubſcripſi.

† Gerolduſ Ambianenſis Eccleſiæ Episcopuſ ſubſcripſi.

† Hadebertuſ Silvanectenſis Eccleſiæ Episcopuſ ſubſcripſi.

Electio, conſecratio, & inthronizatio Gauſberti Episcopuſ Cadurcenſis.

XIX. Priſca modernaque Eccleſiarum moderamina theoloquelariis ſanxere canonibus, quò arripientibus viam univerſæ terræ quarumlibet ſedium Præſulibus, per viciniorum Episcopum, aut per quemlibet alium Episcopum cui Archipræſul inſunxerit, extincti fratris tumulatore, orbatæque ſedis Viſitatore atque conſolatore, ſine cuius ſcientia ſacri prohibent canones conſireri aut conſici de ſubrogatione Episcopuſ, perſiciatur eccleſiaſticarum inventarium rerum, tunc verò prioribus viduatæ ſedes diſpoſitis œconomis commendetur, poſtmodum autem cleri plebiſque ordinis deſideriorum conſenſuſ requiratur, quiniſſimo amotis ſimoniacis ſacculis, poſſoſitiſque omnium cupiditatum argumentis, univerſa fideliter notiæ archiepiſcopali ſignificentur, quo diſponente cuncta in talibus expedit cum ſuffraganeorum conſilio ſub divina cenſura diſponi negotiis atque ordinari. Igitur Metropolitanò dominica vocatione rebus humanis vitæque perſuncto, hæc eadem fideliter exigenda ſunt omnia à Viſitatore atque tumulatore, & omnium condioceſanorum, ſi fieri poteſt, cognitioni ſignificanda prudentialiter, quò urbes quas gentiliū tempore habebant idolicæ flamines, nunc gubernent Chriſticolæ Præſules. Cùm ergo paſtorem contigerit ſubrogandum, poſt adclamationem & vocationem cleri petitionemque viduatæ plebis, ne urbs Præſulem minimè optatum aut ſpernat aut odio habeat, fiatque minùs religioſa quàm convenit cui non licuit habere quem voluit, quoniam difficile eſt quòd bono peragantur exitu quæ malo ſunt inchoata principio, expedit orbatæ ſedi cum Episcoporum electione cleri ac populi ipſius Eccleſiæ acclamatione Episcopum ordinari atque inthroniſari. Quapropter vir inclituſ Dagobertuſ primæ ſanctæ Bituricæ Eccleſiæ ſedis Archimandrita cognofcens obituſ beatæ memoriæ Froterij Episcopuſ ſanctæ ſedis Caturcenſis Eccleſiæ, cuius memoria æthereo deſcribatur in albo, uti ſacra canonum auctoritas jubet, in ipſius loco jubeo & abſolutionem facio ad coepiſcopos noſtros eligere & benedicere Gauſbertum ſacerdotem, verè nobilem, orthodoxum, non cenodoxum, frugalem, non gaſtrimargicum, humilem, non philarchicum, modeſtum, hoſpitalem, caritativum, caſtum, miſericordem, & juxta Apoſtoluſ armis divinis decentiſſimè ac pleniter adornatum. Noſ quidem humiles Ieſu Chriſti Pontifices unà cum auctoritate & abſolutione Domni Archipræſul noſtri Dagoberti, Bego Arvernienſis, Ingelbinuſ Albienſis, Froteriuſ Petragoricenſis, cernentes tantam acclamatorem unanimiſſimè & acclamantiſſimè proficuaſ Eccleſiæ utilitatem, unà per conſenſum & voluntatem Guillelmi Comitit Caturcenſis matritque ſuæ Acilicnæ, recepimus in noſtro episcopali numero atque collegio proclamatum Gauſbertum, & eum per auctoritatem canonice benedicendum ordinavimus, & electum Episcopum in ipſam ſedem ſancti Stephani Eccleſiæ Caturcenſis Episcopum exaltavimus, & in nomine ſanctæ Trinitatiſ inthronizavimus & ipſi Eccleſiæ paſtorem præfecimus. Acta ſchedula hujuſ indaginiſ à corporea trabeatione verbi divini anno DCCCXC. Indictione IIII. Facta electione iſta Nonas Ianuarij, regnante Karolo Rege.

Decretum electionis Borrelli Episcopuſ Rotenſis.

Nunc primùm editum ex archivo Eccleſiæ Vrgellenſis.

XX. Anno trabeationiſ Domini noſtri Ieſu Chriſti milleſimo XCVI. æra milleſima quinquageſima quinta, Indictione xv. Concurrente I. Epacta xx. Auctoſ & Dominuſ cum Patre & Spiritu ſancto omnium creaturarum, quibùſque ſub illiuſ gratia commanentes omne monarchia diſponuntur regimina, in quo reverentiſſimè nominando Domno Wilielmo illuſtriſſimo Comite cum omne vulguſ populi qui degent in comitatu Ripacurcenſis tellure, unà cum Domno Ermengaudò Præſule qui eſt in ſinu matrit Eccleſiæ ſanctæ Mariæ ſedis Vico Orgellenſis, qui eſt caput omnium Eccleſiarum jamdicto comitato,

R r ij

Concil. Re.
gente c. 6.
Concil. Au.
relian. 1. c.
7.

Decreta
Lyon. 1. c.
11.

Ibid. c. 49.

venit quidem Dominus Borrellus filius Rechildis femina, unâ cum consensu & voluntate supradicto excellentissimo Comite five optimatibus vel principibus ejus, necnon etiam religiosorum Clericorum atque Abbatum, id est, Galindus Abba sanctae Mariae Varra, & Sanila Abba sancti Andreae, & Dacco Abba sanctae Mariae Lavajes, & Affer Abba sancti Petri Taberna, & Manasse Abba sanctorum Iusti & Pastoris Aurigema, & Isarnus Abba de sancto Stephano, & Affer Abba sancti Michaelis, & Abbo Abba sanctae Mariae Alaone. Nos simul in unum cum Canonicis sancti Vincentij martyris Christi, cujus sedes sita est in civitate Rota, id est, Barone Archifacerdos, & Geralus facerdos, & Galindus facerdos, & Durandus facerdos, & Miro facerdos, & Altemirus facerdos, & Guimara facerdos. Subjungimus etiam fidelium laicorum, id est, Vrrato & fratres ejus, Miro & fratres ejus, Garfia & fratres ejus, Bernardus & fratres ejus, Gela & fratres ejus, Ato & fratres ejus, Anfila & fratres ejus, Afnarius de Villanova, Bernardus de Anaspum & fratres ejus, Martinus & fratres ejus, Garfia de Guduli & fratres ejus, Abbo de Tromeda & fratres ejus, Riculfus & fratres ejus. Et expetivit electionem & obedientiam & benedictionem pontificalem ante sacrosancto altario almae Mariae sedis praefatae & ante Domno Praesule praenotato five multorum Clericorum in Christi agonizantes obsequio, id est, Isarnus Archifacerdos, Poncius Archilevita, Transverus Archilevita, Arnallus Archilevita, Wifredus Archilevita, Bernardus Archilevita, Randulfus Archilevita, Vivas facerdos, Bellus facerdos, Bernardus facerdos, Wisafredus facerdos, Seniofredus facerdos, Gundebertus facerdos, Adalbertus facerdos, Seguinus facerdos, Wilielmus facerdos, Arnallus facerdos, Vnifredus facerdos, Wifredus facerdos, Wilielmus Levita, Wifredus Levita, Miro Levita, item Miro Levita, item Wilielmo Levita, Dela Levita, Lupus Levita, vel aliorum Canonicorum venerabilium quorum nomina longum est scribere. Adjuvante Domino & salvatore nostro Iesu Christo elegimus hunc Borellum praefixum ut ad electionem & honorem praesulatus perveniat divina miserante clementia. Est namque prudens, docibilis, moribus temperatus, vita castus, sobrius, humilis, misericors, hospitalis, in lege Do-

mini instructus, verbis simplicibus disertus, sanctamque & individuum trinitatem Patrem & Filium & Spiritum sanctum unum Deum omnipotentem credens atque confirmans. Deum ante secula, hominem in fine seculorum praedicat. Cum his tantis & aliis virtutibus decoratum praefatum Borrellum agnoscimus, nos omnes eligimus illum uno animo, unoque concentu decrevimus & corroboramus ut ad ordinem sui praesulatus susceptione transfundat, atque in Domino filius accedat. Iterum atque iterum ego Ermergaudus praefatus Episcopus unâ cum caterva Clericorum praedictorum advocamus, adclamamus, atque eligimus jamdicto Borrello ut per divina manu salvatoris protegente vel donante ad honorem & benedictionem atque ordinationem sui praesulatus accedat & susceptione perveniat sub tuitione almae Mariae sedis praefatae & sub dominatione Domno Ermengaudus Episcopo & successores ejus. Exaratus est autem hic titulus electionis praesulatus x. i. Kal. Decembris, anno xxi. regnante Roberto Rege. Wiltardus facerdos, qui hanc electionem per voluntatem Domno Wilielmo Comite & per jussione Domno Ermergaudo Episcopo scripti & subscripti die & annoque praefixo.

Electio, consecratio, & inthronizatio ejusdem Borrelli Episcopi Rotensis.

Nunc primam edita ex archivo Ecclesiae Vrgellensi.

XXI. Locorum primates praeproptere, quibus gerarchicae atque telatargicae vigent praefatae modernaque Ecclesiarum moderamina, teoloqueris sanxere canonicis, quo arripientibus viam universae terrae quarumlibet sedium Praesulibus, per viciniorum Episcopum, aut per quemlibet alium Episcopum cui Archimandrita injunxerit, extincti fratris tumultorena &c. ut in superiore usque Quapropter ego Ermengaudus sedis Orgellensis Ecclesiae Episcopus unâ cum caterva venerabilium Clericorum almae Mariae sedis praefatae cognoscens obitum beatae memoriae Aimerici Pontificis Rodensis civis Ecclesiaeque sancti Vincentij ipsius loci sedem, cujus memoria aethereo describatur in albo, uti sacra canonum auctoritas jubet, cum consensu Domno Wilielmo Comite cum ejus optimatibus ac plebe non exigua concione expostulantibus, canonico cal-

ciati privilegio, Borrellum filium Richel-
lis femina urbis præfate Rodensis, unâ
per vocationem & adclamationem Archi-
diaconorum, cœnobarum, & ruralium
Clericorum, vocamus, acclamamus, &
petimus, ac prodesse poscimus Episcopum
subrogandum, consecrandum, & inthroni-
zandum Borrellum prænotatum in gre-
mio sanctæ sedis Ecclesiæ Vincentij Ro-
tensium civem, & eum principem consti-
tuimus Ecclesiæ sanctorum quorum præ-
dictæ urbe sita sunt. Ab ipsis utpote cu-
nabulis & fidei rudimentis scimus eum Cle-
ricum, ac studiis liberalibus eruditum, no-
bilem, orthodoxum, humilem, mode-
stum, hospitem, caritativum, castum,
misericordem, & juxta Apostolum armis
divinis decentissimè ac pleniter adorna-
tum. Hunc ergo Borrellum ego Ermengaudus præfatus Episcopus unâ cum cœtu
Clericorum almæ Mariæ sedis jam dictæ,
& cum consensu Domno Wilhelmo inely-
to Comite, adclamamus eum & advoca-
mus sub tuitione vel dominatione præfate
sedis Orgellenis sive Domnum Episco-
pum Ermengaudum vel omnes Episcopi
qui post eum venturi sunt. Postulo itaque
ego Ermengaudus Episcopus præfatus
Domnum Adalbertum Karchasensem ci-
vem Pontificem ut per singulos gradus ec-
clesiasticos sit ordinatus, & ministerio sa-
cerdotali sit dedicatus. Igitur in Dei nomi-
ne interrogamus populum hunc Borrellum
præfatum adclamantem: Vultis eum ha-
bere Episcopum? Respondit omnis clerus
& populus usque tertio: Volumus. Nos
quidem humiles Iesu Christi Pontifices,
Ermengaudus præfate sedis Vrgellenis,
in qua ordinatio ista consistit, & Adalber-
tus Pontifex Karchasensis, & Petrus Episcopus
Comenensis, audientes & cernentes
tantam adclamatorum unanimitatem
& acclamanti proficuum Ecclesiæ utilita-
tem, recipimus in nostro episcopali nume-
ro atque collegio prenominatam Borrel-
lum, & eum per auctoritatem canonicam
benedicendo ordinamus, & electum Episcopus
in ipsa sede sancti Vincentij Episcopus
exaltamus & in nomine sanctæ Trini-
tatis inthronizamus, & ipsi Ecclesiæ pa-
storalem constituimus sub dominatu almæ
Mariæ sedis Orgellenis & Domno Er-
mengaudo Episcopo vel successores ejus.
Acta scedula hujus indaginis à corporea
trabatione verbi divini anno millesimo
xvii. ara millesima quinquagesima quin-
ta, Indictione xv. Concurrente i. Epa-

cta xx. viii. Kal. Decembris, anno xxi.
regnante Rotberto Rege. Witardus sa-
cerdos, qui hanc acclamationem scripsit
Domno Episcopo Borrello sub die annô-
que superius exarato ad laudem & hono-
rem & gloriam sanctæ Dei genitricis Ma-
riæ sedis Vico Orgellenis & Episcopos
ibidem permanentes feliciter. Amen.

Acta electionis Riculfi Episcopi Helenensis.

*Nunc primum edita ex Chartulario Ecclesiæ
Helenensis.*

XXII. Cùm inter præclues ac prof-
peros antistites fierent sancta Concilia in
Iusti delubris atque Pastoris, quæ sunt si-
ta infra metropolis Narbonæ mœnia, an-
no dominicæ incarnationis DCCCXLVII.
quipote Aimiricum memoratæ urbis Ar-
chiopilionem, ac Rodallum Bitarrensem,
Gisandum Carcasensem, Dacbertum A-
gatensem, Poncionem Magalonensem,
unâ proruperunt; sic rebus de ecclesiasti-
cis cùm instanti statuisent studio, illos
potissimos atque præclaros bearet adje-
ctio, vel quod magis loquax truatim di-
sultaret humanitas, & hoc ex eisdem pa-
tres inter se connexæ caritatis ardore mul-
tis ex quibusdam theopariis Ecclesiarum
diebus sunt potiti. Infra hos clarissimos
patres aderant topicorum multorum pri-
mates, qui nihilominus de statu regendæ
Ecclesiæ cum ipsis consulebant. Et inter
agendum, cùm conspicerentur suorum
affectiones optimè promptas, de Eccle-
siarum bene gerendis rebus, etiam cùm
inventaret una eademque voluntas, ne
viduata basilicarum aliqua proprio patro-
no illorum in potestate remaneret, edi-
ctum est Helenensem Ecclesiam adfore
orbitam pastorali consortio Vuadaldi E-
piscopi. Cui affatim condolentes, eò
quod exuisset hominem, abundè consola-
toris apotesia Spiritus repleti, ipsam in-
quisivere in sacra synodo quis quivisset ex
hac prænominata Ecclesia regimen vindic-
care illius episcopij. Hic in illa hora egres-
sa est in Riculfum digna & affabilis Cleri-
corum electio, ac conclamatio omnium
populorum Helenensis Ecclesiæ. Et in ac-
clamatione addunt laudibus ejus, haut il-
lum esse degenerem, necne neophytum,
nec idiotam, sed esse illum modestum, sob-
rium, castum, benivolum, hospitem,
& cetera. Et quid plura? Abundanter at-
tribuunt ei laudes apostolicas, quas con-
venit habere unicuique Episcoporum.

R r iij

Hoc audientes memorati patres, assenserunt illorum vocibus, nec ausi sunt contraire quem electio atque proclamatio prosequerentur. Et præsertim assensum tribuit fatibus illorum Dominus Aymiricus Archipræsul, quò statim studuissent sublimare jam prædictum Presbyterum fore Episcopum in huiusmodi episcopatus Helenensis Ecclesiæ decore. Quod omnimodè volentes, supernòque Regi debitas grates gnauiter soluentes, conjunctim liberaliterque, ut soliti sunt, cupitæ misterium affectionis canonice in Riculsum ad-

implere, confirmantes ejusdem electionem & acclamationem, manu propria exarando, & roborationis titulo per hanc membranulam nomina deduxerunt suorum. Acta in publico conventu sanctorum Episcoporum necnon & præclivium primatum & roboratum in loco sanctorum Iusti & Pastoris VI. Kal. Aprilis, Indictione instantis cronis habens lustrum unum. Anòsque duos. Aimiricus Archipræsul. S. Gislandi Episcopi. S. Dagberti Episcopi. S. Poncij Episcopi. S. Alexandri Abbatis.

FORMVLÆ ANTIQVÆ PROMOTIONVM
EPISCOPALIVM

Editæ à Ioanne Cordeño Canonico Lemovicensi.

Decretum quod clerus & populus firmare debet de electo Episcopo.

I. **D**ominis patribus illis, venerabilibus scilicet Episcopis diocefos metropolitane, clerus, ordo, & plebs huic sanctæ Ecclesiæ specialiter obsequentes. Vestræ paternitati est cognitum quantum temporis est ex quo accidentibus variis eventibus hæc sancta Ecclesia metropolis nostro sit viduata pastore ac destituta rectore. Quod non solum ad nostrum, verùm ad vestrum ac omnis diocefos detrimentum pertinere dinoscitur, cum totius provincie sollicitudinem Metropolitanò constet esse commissam. Propterea eligimus hujus diocefos, hujus Ecclesiæ, Presbyterum nomine illum, nobis sufficientissimè cognitum, natalibus & moribus nobilem, apostolica & ecclesiastica disciplina imbutum, fide catholicum, natura prudentem, docibilem, patientem, moribus temperatum, vita castum, sobrium, humilem, affabilem, misericordem, litteratum, in lege Dei instructum, in scripturarum sensibus cautum, in dogmatibus ecclesiasticis exercitatum, & secundùm scripturarum tramitem traditionemque orthodoxorum & canonum ac decretorum sedis apostolicæ Præsulum constitutiones sano sensu ecclesiasticas regulas intelligentem sanòque sermone docentem ac servantem, amplectentem eum qui secundùm doctrinam est fidelem sermonem, & cum modestia corri-

pientem eos qui resistunt, & si qui sanæ doctrinæ adversantur, eis resistere & redarguere prævalentem, hospitalem, modestum, suæ domui bene præpositum, non neophytum, habentem testimonium bonum, in gradibus singulis secundùm traditionem ecclesiasticam ministrantem, ad omne opus bonum & satisfactionem omnipotentis rationem de ea quæ in illo est speratum, quem nobis quantocius petimus ordinari Pontificem; quatenus auctore Domino regulariter nobis præesse valeat & prodesse, & nos sub ejus regimine salubriter Domino militare possimus: quia integritas præsentium salus est subditorum, & ubi est incolumitas obedientiæ, ibi sanæ est forma doctrinæ. Ut autem omnium nostrum vota in hanc electionem convenire noscatis, huic decreto canonico promptissima voluntate singuli manibus propriis laborantes subscripsimus.

Ille illius Ecclesiæ Archiepiscopus in electionem Domini illius Ecclesiæ illius Episcopi subscripsit.

Isti in ordinationem illius Ecclesiæ illius Episcopi ipso consentiente ordinati consenserunt. quod præsens inscriptio manifestat.

Aliud decretum cleri & plebis.

II. Univerfalis Ecclesiæ sacrosanctis patribus, præcipuèque illius diocefos Præsulibus, Ecclesia illa, unanimitas scilicet totius cleri & plebis, submitte devotionis obsequium in Domino. Ad aures vestræ beatitudinis pervenisse jam novimus ex-

1. Tim. 3.

cessum piissimi patris & pastoris nostri illius, & qualiter Ecclesia sibi credita præstantissimo pastore sit viduata plurimis terrarum finibus manifestum esse comperimus. Et ideo lacrymabiliter preces unanimis supplicationis vestrae paternitati mitimus, ut nobis in substituendo pastore morem patrum & prædecessorum beatorum Pontificum imitantes, paternum nobis ferre auxilium *** humiliter poscentibus pio *** moribus & scientia *** decoratum comperimus, illum gloriosissimi. *** decubantem, ejusque servitiis immorantem, nobis expetivimus ..... postulavimus habendum, & per Dei misericordiam quasivimus. .... cendum. Et quoniam divina miserante clementia in ejusdem postulationis devotione benevoluntate atque concordem prænominatum nostræ unanimiati effecit Regem, juxta hoc quod scriptura testatur dicendo, *Cor Regis in manu Dei est, quocumque voluerit vertet illud*, totius Ecclesiæ, cleri scilicet plebisque, in ejusdem præclarissimi viri electione par est devotio, unus idemque assensus, in nullo dissimilis adclamatio; sed sicut nobis est unus Deus, una fides, unumque baptisma, ita & nobis omnibus in supradicti electione pontificalisque ordinis consecratione atque substitutione unum est per omnia velle, & nullum extraneum appetere, quin totius Ecclesiæ voce præsentis decreto concorditer & consonanter conclamando, virum memoratum, non simpliciter, sed multiplici sermone

cordis & corporis devotione nobis pastorem eligere, eumque idoneum, quantum nostræ fragilitati nosse conceditur, tanto pontificio esse, sicut voce fateremur, ita etiam omnium nostrorum subscriptionibus devotissime roboramus, & communi adnotationis decreto, Dei misericordiam præduce diuturnitate temporum nobis pastorem habendum eligimus & optamus, more quoque canonico sub gestorum serie confirmamus.

Epistola vocatoria Metropolitanæ pro consecratione Episcopi electi.

III. Dilectissimis fratribus & filiis Presbyteris, Diaconis, Honoratis, Clericis, & Possessoribus, vel cunctæ plebi illius Ecclesiæ, simulque vocato Episcopo illi, M. auxiliante Domino Metropolitanus sanctæ sedis apostolicæ illius. Dilectionem vestram salubriter alloquimur, quia prædictum talem à vobis electum Episcopum, virum venerabilem, tali Ecclesiæ ordinare compellimur, laudemus & honoremus Iesum Christum, ut qui vobis hanc electionis devotionem dedit, nobis quoque perficiendi tribuat facultatem. Iam fatum virum religiosa violentia tenete, & ad sanctam nostram sedem ill. perducere festinate: qui fortè magis dignior erit, si se occultare voluerit. Ob quam rem hanc direximus admonitionem, quemadmodum optimè placuit sanctæ synodo Episcopum sine vocatoria suscipi non debere, ne obscuritas dubiæ ordinationis incurrat.

FORMVLÆ VETERES

EXORCISMORVM ET EXCOMMVNICATIONVM.

Stephanus Baluzius Tutelensis in unum collegit, magnam partem nunc primùm edidit, reliquas emendavit.

CAPITVLA.

1. Benedictio vel exorcismus aquæ calidæ seu frigidæ in qua manus ad iudicium mittitur. 2. Iudicium aquæ frigidæ. 3. Exorcismus aquæ ad iudicium Dei demonstrandam. 4. Adjuratio ferri vel aqua ferventis. 5. Exorcismus panis hordeacij vel casti. 6. Ordo iudicij quo rei aut innoxij probantur ferro candenti. 7. Collecte ad mala furta reprimenda. 8. Probatio à cunctis furtis probandis. 9. Exorcismus ad caldaria sive ad aqua. 10. Resolutio omnium maleficiorum. 11. Ad revocandam examen apum dispersum.	12. Qualiter Episcopus excommunicare infideles debeat. 13. Item alia excommunicationis allocutio. 14. Item alia terribilior excommunicatio. 15. Excommunicatio hominum Balduini Comitum Flandriæ. 16. Excommunicatio Ragenardi Comitum Senonensis. 17. Excommunicatio quam Suniarius Episcopus Helenensis fecit adversus invasores rerum ecclesiasticarum. 18. Excommunicatio quam Salla Episcopus Vrgellensis fecit adversus invasores rerum ecclesiasticarum. 19. Item de eadem re.

Incipit benedictio vel exorcismus aquæ calidæ seu frigidæ in qua manus ad iudicium mittitur.

I. **C**um homines vis mittere ad probationem iudicij aquæ calidæ, primùm fac eos intrare cum omni humilitate in Ecclesia; & prostratis in oratione, dicat sacerdos has orationes.

PRIMA ORATIO.

Auxiliare Domine quærentibus misericordiam tuam, & da veniam confitentibus. Parce supplicibus; ut qui nostris meritis flagellamur, tua miseratione salvemur. Per.

SECUNDA ORATIO.

Quæsumus omnipotens Deus, afflicti populi lacrymas respice, & iram tuæ indignationis averte; ut qui reatum nostræ infirmitatis agnoscimus, tua consolatione liberemur. Per.

TERTIA ORATIO.

Deus qui conspicias omni nos virtute de-

stitui, interiùs exteriorisque custodi; ut & ab omnibus aduersitatibus muniamur in corpore, & à pravis cogitationibus mudemur in mente. Per.

His orationibus completis, surgat pariter, & coram hominibus illis cantos Presbyter Missam, & faciat eos ad ipsam Missam offerre. Cùm autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos sacerdos cum adjuratione & dicat.

Adjuro vos, homines, per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & per vestram Christianitatem quam suscepistis, & per unigenitum Dei filium, quem redemptorem creditis, & per sanctam Trinitatem, & per sanctum evangelium, & per reliquias quæ in ista sancta Ecclesia sunt recondite, ut non præsumatis ullo modo ad istam sanctam communionem accedere nec fumendo communicare si hoc vel illud fecistis, aut consensistis, aut aliquam veritatem inde scitis, seu qui hoc egit nollis.

Si

Si autem tacerint, & nullam inde confessionem dixerint, accedat sacerdos ad altare, & communicet more solito, postea verò communicet illos. Cùm autem communicant ante altare, dicat sacerdos: Corpus hoc & sanguis Domini nostri Iesu Christi sit vobis ad comprobationem hodie. Expleta Missa, descendat sacerdos ad locum destinatum, ubi ipsum examen peragatur. Deferat secum librum evangeliorum & crucem, & canat modicam letaniam; & cùm compleverit ipsam letaniam, exorcizet & benedicat aquam ipsam antequam fervescat, ita dicendo.

Exorcizo te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Iesu Christi filij eius Domini nostri, ut fias aqua exorcizata ad effugandam omnem potestatem inimici & omne phantasma diaboli; ut si hic homo qui manum suam in te missurus est innocens extiterit de hac culpa unde reputatur, pietas Dei omnipotentis liberet eum; & si, quod absit, culpabilis est, & præsumptuosè in te manum mittere ausus fuerit, ejusdem omnipotentis virtus super eum hoc declarare dignetur, ut omnis homo timeat & contremiscat nomen sanctum gloriæ Domini nostri, qui vivit & regnat Deus per omnia secula.

ORATIO.

Domine Iesu Christe, qui es iudex justus, fortis, & patiens, & multum misericors, per quem facta sunt omnia, Deus deorum & Dominus dominantium, qui propter nos homines & propter nostram salutem de sinu Patris descendisti, & ex virgine Maria carnem assumere dignatus es, & per passionem tuam mundum in cruce redemisti, & ad inferos descendisti, & diabolum in tenebris exterioribus ligasti, & omnes justos, qui originali peccato ibidem detinebantur, magna potentia tua exinde liberaasti, tu Domine quæsumus mittere digneris Spiritum tuum sanctum ex summa cæli arce super hanc creaturam aquæ, quæ ab igne fervescere atque calefcere videtur, ut rectum iudicium per eam super hunc hominem nomine illo comprobet ac manifestet. Te Domine Deus supplices deprecamur, qui in Cana Galilææ signo admirabili tua virtute ex aqua vinum fecisti, & tres pueros Sidrac, Misac, & Abdenago de camino ignis ardentis illæfos eduxisti, & Susannam de falso crimine liberaasti, cæco nato oculos

Tom. II.

aperuisti, Lazarum quatrduanum à monumento suscitasti, & Petro mergenti manum porrexisti, ne respicias peccata nostra in hac oratione, sed tuum verum & sanctum iudicium coram hominibus in hoc manifestare digneris, ut si hic homo pro hac reputationis causa, furto videlicet, vel homicidio, aut adulterio, vel luxuria, aut pro qualibet causa culpæ modò ad præfens manum suam in hanc aquam igne ferventem miserit, & culpabilis ex hac causa non est, hoc ei præstare digneris ut nulla læsio vel macula in eadem manu appareat, per quam sine culpa calumniam incurrat.

Iterum te, Deus omnipotens, nos indigni & peccatores famuli tui suppliciter oramus ut sanctum, verum & rectum iudicium tuum nobis in hoc etiam manifestare digneris, quatenus hic homo ex hac reputationis causa, si per aliquod maleficium, diabolo instigante, aut cupiditate vel superbia incitante, culpabilis est in factò vel in consensu, & hoc comprobationis iudicium subvertere vel violare volens, malo confisus ingenio, manum suam in hanc aquam præsumptuosè mittere ausus fuerit, tua pietas taliter hoc declarare dignetur ut in ejus manu dinosci queat quod injustè egit; ut & ipse deinceps per veram confessionem poenitentiam agens ad emendationem perveniat, & iudicium tuum sanctum & verum in omnibus gentibus declaretur per te, redemptor mundi, qui venturus es judicare vivos & mortuos & seculum per ignem. Amen.

ITEM ALIUS EXORCISMVS.

Te autem, creatura aquæ, adjuro te per Deum vivum, per Deum sanctum, qui te in principio separavit ab arida, adjuro te per Deum vivum, qui te de fonte paradisi manavit & in quatuor fluminibus exire iussit & totam terram rigare precepit, adjuro te per eum qui te in Cana Galilææ sua potentia convertit in vinum, qui super te suis sanctis pedibus ambulavit, qui tibi nomen imposuit Siloha, adjuro te per Deum qui in te Nahaman Syrum sua lepra mundavit dicens, Aqua sancta, aqua benedicta, aqua quæ lavas sordes & mundas peccata, adjuro te per Deum vivum ut te mundam exhibeas nec in te aliqua phantasma retineas, sed efficiaris fons exorcizatus ad effugandum & evacuandum & comprobandum omne mendacium & investigandam & comprobandam

S f

omnem veritatem; ut iste qui in te manum miserit, si veritatem & iustitiam habuerit, nullam læsionem in te accipiat; & si mendacium habet, appareat manus ejus igne combusta; ut cognoscant omnes homines virtutem Domini nostri Iesu Christi, qui venturus est cum Spiritu sancto judicare vivos & mortuos & seculum per ignem. Amen.

Post hæc exuat eum vestimentis suis, & induat eum vel eos vestimentis mundis de Ecclesia, id est, indumento de Exorcista aut de Diacono, & faciat eos vel eum osculari evangelium & crucem Christi, & aspergat super eos de aqua ipsa; & ipsi qui intraturi sunt ad Dei examen, det illis omnibus bibere de ipsa aqua benedicta. Cùm autem dederit, unicuique dicat. Hanc aquam dedi tibi, vel vobis, ad probationem hodie. Deinde imponantur ligna subter caldaria, & dicat sacerdos hæc orationes quando ipsa aqua calefcere ceperit.

In nomine sanctæ Trinitatis. Deus iudex iustus, fortis, & patiens, qui es auditor & creator clemens & misericors, & iudicas æquitatem, tu iudica qui iussisti rectum iudicium facere, & respicis super terram, & facis eam tremere. Tu Deus omnipotens, qui per adventum unigeniti filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum redemisti, qui per ejus passionem genus humanum subvenisti & salvasti, tu hanc aquam ferventem sanctifica. Qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, & Abdenago sub Rege Babylonis Nabuchodonosor in camino ignis accensa fornace salvasti, & inlæsos per angelum tuum eduxisti, tu clementissime dominator præsta ut si quis innocens ab huiusmodi culpa seu causa sive reputatione homicidij, adulterij, latrocinij fuerit, & in hanc aquam

manum miserit, salvam & inlæsam inde educas. Qui tres pueros supradictos & Susannam de falso crimine liberaisti, ita Domine omnipotens, si culpabilis fuerit, & incrassante diabolo cor obduratum, manum in hujus tui elementi ferventis creaturam miserit, tua veritas hoc dedaret, ut in corpore manifestetur, & anima per poenitentiam salvetur. Et si ex hoc scelere culpabilis fuerit, & per aliquod maleficium aut per herbas aut per diabolicas incantationes hanc peccati sui culpam occultare voluerit, vel tuam iustitiam contaminare vel violare se posse crediderit, magnifica tua dextera hoc malum evacuet & omnem rei veritatem demonstret. Per te clementissime Pater, qui vivis & regnas in trinitate perfecta. Per omnia.

A L I A.

OREMVS. Deus qui beatam Susannam de falso crimine liberaisti, Deus qui beatam Theclam de spectaculis liberaisti, Deus qui sanctum Danielem de lacu leonum liberaisti, & tres pueros de camino ignis ardentis eripuisti, tu libera innocentes, & configna factores. Per Dominum nostrum.

Et qui manum mittit in aquam ad ipsam examen, dicat orationem dominicam, & signet se signaculo crucis, & festine deponatur ipsa aqua fervens desuper iuxta ignem, & iudex perpendat ipsam lapidem illigatam ad mensuram ill. infra ipsam aquam more solito; & sic inde extrahat eam in nomine Domini ipse qui intrat ad examen iudicij. Postea cum magna diligentia sic fiat involuta manus sub sigillo iudicis signata usque in die tertio, quo visa sit viris idoneis & scemata.

Iudicium aque frigida.

II. *Cùm homines vis mittere ad iudicium aque frigide ob probationem, ita facere debes. Accipe illos homines quos vis mittere in aquam, & deduc eos in Ecclesiam, & coram omnibus illis canet Presbyter Missam, & fac eos ad ipsam Missam offerre. Cùm autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos sacerdos cum adjuratione, & dicat. Adjuro vos homines per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & per vestram Christianitatem quam suscepistis, & per unigenitum Dei filium, & per sanctam*

Trinitatem, & per sanctum evangelium, & per illas sanctas reliquias quæ in ista Ecclesia sunt, ut non præsumatis ullo modo communicare neque accedere ad altare si hoc fecistis aut consensistis, aut scitis qui hoc egerit. Si autem omnes tacuerint, & nullus confessus fuerit, accedat sacerdos ad altare, & communicet, separatim illis qui examinandi sunt. Postea verò communicet illi quos vult in aquam mittere. Cùm autem communicant, dicat sacerdos per singulos ante altare: Corpus hoc & sanguis Domini nostri Iesu Christi sit tibi ad probationem

hodie ad laudem & gloriam nominis sui & ad Ecclesie sue utilitatem. *Expleta Missa, faciat sacerdos aquam benedictam, & deferat eam ad locum examinis, ubi homines probantur. Cum autem venerit ad ipsum locum, letaniam faciens, omnibus pro eadem causa Dominum deprecantibus, det examinandis bibere de aqua illa benedicta. Cum autem dederit, unicuique dicat: Hæc aqua Domini fiat tibi ad probationem hodie per Dominum nostrum Iesum Christum, qui est verus iudex & iustus. Deinde conjuret aquam ubi mittendi sunt. Post conjugationem autem aque, exuat illos vestimentis suis, & faciat illos per singulos osculari sanctum evangelium & crucem Christi. Et post hæc de ipsa aqua benedicta aspergat super unumquemque hominem, & projiciat eos statim per singulos in aquam. Hæc autem omnia facere debet jejunus; neque illi antea comedant qui ipsos mittant in aqua.*

Conjuratio aque.

Adjuro te aqua in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creavit, quique te segregavit ab aquis superioribus, & iussit te servire humanis necessitatibus. Adjuro te etiam per invisibile & ineffabile nomen Christi Iesu, filij Dei vivi omnipotentis, sub cujus pedibus te calcabilem præbuit, qui etiam in te baptizari dignatus est, & suo baptisate consecravit. Adjuro etiam te per Spiritum sanctum, qui super Dominum in te baptizatum descendit, qui te invisibili sanctificatione sacramentum ad animarum purgationem inenarrabile constituit sacramentum, per quam olim & populus Israëliticus fidei pedibus transivit, & ex aqua ferrum, quod casu ceciderat, Heliscus divina virtute contra naturam natans in suo manubrio redire fecit, ut nullo modo suscipias hunc hominem, si in aliquo culpabilis est ex hoc quod illi objicitur, scilicet aut opere, aut consensu seu conscientia, vel quolibet ingenio; sed per virtutem Domini Iesu Christi rejice ex te, & fac illum natate super te, quatenus cognoscant fideles Christi nullum maleficium, nullum præstigium divine virtuti posse resistere quod non detectum fiat & omnibus manifestum. Adjuro etiam te per virtutem ejusdem Domini nostri Iesu Christi ut ad laudem illius cui omnis creatura servit, & cui cælestis exercitus famulatur clamans *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Exercituum*, ut nobis adjurantibus & ejus misericordiam obsecrantibus obedias, qui regnat & domi-

Tom. II.

natur per infinita secula seculorum. Amen.

Hominis conjuratio.

Adjuro te homo & confessor per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & per sanctam & individuam Trinitatem, & per omnes angelos & archangelos, & per omnes principatus & potestates, dominationes quoque & virtutes, & per Dei familia Cherubin & Seraphin, & per diem tremendum judicij Dei, necnon & viginti quatuor seniores qui quotidie laudant Deum, & per quatuor Evangelistas, & per sanctos quoque Apostolos, martyres, & confessores, necnon & per sanctam genitricem Dei Mariam, omnesque virgines, & per cunctum populum sanctum Dei, vel per sanctum baptismum in quo renatus es, si hoc malum fecisti ex quo culpabilis, vel assensum præbuit, aut bajulasti, aut in domum tuam recepisti, aut inde conscius aut consentaneus exististi, coram omnibus dicitur. Quod si diabolo suadente celare disposueris, & culpabilis exinde es, evanescat cor tuum incrassatum & induratum, & non suscipiat te aqua incredulum & seductum; ut dicat populus quia Deus noster iudex est, cujus potestas in secula seculorum. Amen.

Post conjugationem aque exuat illos vestimentis illorum, & osculari sanctum evangelium & sanctam crucem faciat; & sanctificationis omnibus aqua benedicta cum timore & reverentia, fides de ejus clementia, projiciat in aquam.

Hoc iudicium autem petente Domino Hludovico Imperatore constituit beatus Eugenius, præcipiens ut omnes Episcopi, Comites, Abbates, omnisque populus Christianus, qui infra ejus imperium est, hoc iudicio defendant innocentes, & examinent nocentes, ne perijuri super reliquias sanctorum perdant suas animas in malum consentientes.

Alio modo.

Deus iudex iustus, fortis, & patiens, qui es auctor & amator justitiæ, qui iudicas æquitatem, judica Domine quod iustum est, quia recta tua iudicia sunt. Qui respicis super terram, & facis eam tremere, tu Domine omnipotens, qui per adventum filij tui Domini nostri Iesu Christi mundum salvasti, & per ejus passionem genus humanum redemisti, tu hanc aquam per ignem ferventem sanctifica. Qui tres pueros, id est, Sidrach, Misach, Abdenago, iussione Regis Babylonis missos in caminum ignis servasti, tu clementissime præsta ut si quis innocens in hanc aquam

S f ij

ferentem manum mittat, sicut tres pueros supradictos de camino ignis eripulisti, & Sufannam de falso crimine liberaſti, ita Domine manum illius ſalvam & alleſam perducas. At ſi quis culpabilis, in craſſante diabolo cor induratum, præſumpſerit manum mittere, tua juſtiſſima pietas hoc declarare dignetur, ut in ejus corpore tua virtus manifeſtetur, & anima illius per penitentiam ſalvetur.

Deus judex juſtus, qui auctor pacis es, & judicas æquitatem, te ſuppliciter roga-

mus ut hoc ferrum ordinatum ad juſtam examinationem cujuſlibet dubietatis faciendam benedicere † & ſanctificare digneris, ita ut ſi innocens de prænominata cauſa, unde purgatio quaerenda eſt, hoc ignitum in manus acceperit, illæſus adpareat, & culpabilis atque reus, juſtiſſima ſit ad hoc virtus tua in eo cum virtute declarandum: quatenus juſtiæ non domine- tur iniquitas, ſed ſubdatuſ falſitas æquitati, per Dominum noſtrum &c.

Incipit Exorcismus aquæ ad judicium Dei demonſtrandum.

Ex Ordine Dunſtani Archiepiſcopi Dorobernenſis.

III. **P** *Eractis coram ſacerdote trium dierum jejuniis, cum homines vis mittere ad judicium aquæ frigide ob probationem, ita facere debes. Accipe illos homines quos vis mittere in aquam, & duc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis cantet Presbyter Miſſam, & faciat eos ad ipſam Miſſam offerre. Cum autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos ſacerdos cum adjuratione & dicat. Adjuro vos ill. & ill. per Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, & per veſtram Chriſtianitatem quam ſuſcepisti, & per unigenitum Dei filium, & per ſanctam Trinitatem, & per ſanctum evangelium, & per iſtas ſanctas reliquias quæ in iſta Eccleſia ſunt, & per illud baptiſmum quo vos ſacerdos regeneravit, ut non præſumatis ullo modo communicare neque accedere ad altare ſi hoc feciſtis aut conſenſiſtis, aut ſcitis quis hoc egerit. Si autem tacerint, & nulli hoc dixerint, accedat ſacerdos ad altare & communicet. Poſtea verò communicet illos quos vult in aquam mittere. Cum autem communicaverint, dicat ſacerdos ante altare per ſingulos: Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit tibi ad probationem hodie.*

Incipit Miſſa judicij.

Antiphona. Juſtus es Domine, & rectum judicium tuum, fac cum ſervo tuo ſecundum miſericordiam tuam. *Pſalm.* Beati immaculati.

ORATIO.

Abſolve quæſumus Domine tuorum delicta famulorum, ut à peccatorum ſuorum nexibus, quæ pro ſua fragilitate contraxerunt, tua benignitate liberentur, & in hoc judicio prout meruerunt, tua juſtitia præveniente, ad veritatis cenſuram

pervenire mereantur. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum.

Leſtio libri Levitici.

In diebus illis locutus eſt Dominus ad Moylem dicens: Ego ſum Dominus Deus veſter. Non faciatis furtum, non mentiamini, nec decipiat unusquiſque proximum ſuum. Non perjures in nomine meo, nec polluas nomen Dei tui. Ego Dominus. Non facias calumniam proximo tuo, nec vi opprimas eum. Non moretur opus mercenarij tui apud te uſque mane. Non maledicas ſurdo, nec coram cæco ponas ofſendiculum. Sed timebis Dominum Deum tuum, quia ego ſum Dominus, dicit Dominus omnipotens.

Item alia Leſtio epistolæ beati Pauli Apoſtoli ad Ephesios.

Fratres, Renovamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis. Propter quod dependentes mendacium, loquimini veritatem unusquiſque cum proximo ſuo, quoniam ſumus invicem membra. Irascimini, & nolite peccare. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, jam non furetur. Magis autem laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti.

Graduale. Propitius eſto Domine peccatis noſtris, ne quando dicant gentes, Vbi eſt Deus eorum. *Versus.* Adjuva nos Deus ſalutaris noſter, & propter honorem nominis tui Domine libera nos. *Alleluia.* Deus judex juſtus, fortis, & patiens, numquid irascetur per ſingulos dies.

Sequitur sanctum evangelium secundum Marcum.

In illo tempore cum egressus esset Iesus in via, procurrens quidam genu flexo ante eum rogabat eum dicens: Magister bone, quid faciam ut vitam aeternam percipiam? Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi solus Deus. Præcepta nosti? Ille dixit. Quæ? Non occidas, non adulteres, non fureris, non falsum testimonium dicas, non fraudem feceris. Honora patrem tuum & matrem tuam. At ille respondens ait: Magister, hæc omnia custodivi à juventute mea. Iesus autem intuitus eum dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest. Vade, quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me.

Offertorium.

Immitter angelum Dominus in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Gustate & videte quoniam suavis est Dominus.

Et hic offerat. Secreta.

Intercessio sanctorum tuorum misericordiae tuae Domine munera nostra conciliet, ut quam merita nostra non valent, eorum deprecatio indulgentiam valeat obtinere. Per Dominum.

Præfatio.

Æterne Deus, qui non solum peccata dimittis, sed ipsos etiam iustificas peccatores, & reis non tantum poenas relaxas, sed dona largiris & præmia, cuius nos pietatem supplices exoramus ut famulos tuos illos non de præteritis iudices reatibus, sed huius culpæ veritatem spectantibus infines; quatinus & in hoc populus tuus præconia nominis tui efferat, & te vitæ præsentis & perpetuæ auctorem agnoscat. Per Christum Dominum nostrum.

Benedictio ad iudicium.

Deus, de quo scriptum est quia iustus es & rectum iudicium tuum, fac cum his servis tuis secundum misericordiam tuam, ut non de pristinis iudicentur reatibus, sed in hoc, prout meruerunt, tua benedictione præveniente, veritatis subsequatur iudicium. Amen.

Et qui iustus es & amator iustitiæ, & à cuius vultu videtur æquitas, fac in conspectu populi tui ut nullis malorum præstigiis veritatis tuæ fuscantur examina. Amen.

Petitiones nostras placatus intende, & culparum omnium præteritarum eis veniam clementer attribue. Et si culpabiles sunt, tua larga benedictio non eis ad suf-

fragium, sed huius culpæ ad insinuandam veritatem proficiat. Amen. Quod ipse præstare dignetur, cuius regnum.

Hic communicent per sacerdotem, Et Dicat sacerdos.

Corpus hoc & sanguis Domini nostri Iesu Christi sit vobis ad probationem hodie.

Antiphona post communionem.

Iustus Dominus & iustitiam dilexit, æquitatem vidit vultus ejus.

Post communionem.

Perceptis Domine Deus noster sacris muneribus, suppliciter deprecamur ut huius participatio sacramenti & à propriis nos reatibus indefinenter expediat, & in famulis tuis veritatis sententiam declaret. Per Dominum nostrum.

Expleta Missa, faciat ipse sacerdos aquam benedictam, & pergat ad locum ubi homines probentur. Cum autem venerit ad ipsum locum, det illis omnibus bibere de aqua. Cum autem dederit, dicat ad unumquemque hominem: Hæc aqua fiat tibi ad probationem. Postea vero conjuret aquam ubi culpabiles mittat.

Incipit adjuratio aquæ.

Deus qui per aquarum substantiam iudicia tua exercens diluvij inundatione milia populorum interemisti, & Noë justum cum suis salvandum censuisti, Deus qui in mari rubro cuneos Ægyptiorum involvisti, & agmina Israëlita imperterrita abire iussisti, virtutem tuæ benedictionis his aquis infundere & novum ac mirabile signum in eis ostendere digneris, ut innocentes à crimine furti vel homicidij vel adulterij aut alterius nævi, cuius examinationem agimus, more aquæ in se recipiant & in profundum pertrahant, conscios autem huius criminis à se repellant atque rejiciant, nec patiantur recipere corpus quod ab onere bonitatis evacuatum ventus iniquitatis allevavit & inane constituit, sed quod caret pondere virtutis, careat pondere propriæ substantiæ in aquis. Per Christum Dominum nostrum.

Alia adjuratio.

Adjuro te creatura aquæ in nomine Dei Patris omnipotentis, qui te in principio creavit & iussit ministrare humanis necessitatibus, qui etiam iussit segregari te ab aquis superioribus. Adjuro etiam te per ineffabile nomen Iesu Christi filij Dei vivi, sub cuius pedibus mare & elementum divisum se calcabile præbuit, qui etiam bap-

tizari se in aquarum elemento voluit. Adju-
 ro etiam te per Spiritum sanctum, qui
 super Dominum baptizatum descendit.
 Adjuro te per nomen sanctæ & individue
 divinitatis, cujus voluntate aquarum ele-
 mentum divisum est, & populus Israël
 sicis pedibus statim transtivit, ad cujus
 etiam invocationem Heliseus ferrum,
 quod de manubrio exierat, super aquam
 natare fecerat, ut nullo modo suscipias
 hos homines ill. si in aliquo sunt culpabiles
 de hoc quod illis obicitur, scilicet aut per
 opera, aut per consensum, vel per con-
 scientiam, seu per ullum ingenium, sed
 fac eos super te natare. Et nulla possit
 contra te causa facta aut ullum præstigium
 inimici quod illud possit occultare. Adju-
 rata autem per nomen Christi, præcipi-
 mus tibi ut nobis per nomen ejus obedias
 cui omnis creatura servit, quem Cherubin
 & Seraphin collaudant, dicentes, *Sanctus,
 Sanctus, Sanctus Dominus Deus Exercituum;*
 qui etiam regnat & dominatur per infinita
 secula seculorum.

Alia.

Adjuro te creatura aquæ per Deum Pa-
 trem & Filium & Spiritum sanctum, &
 per tremendum diem judicij, & per duo-
 decim Apostolos, & per septuaginta duos
 discipulos, & per duodecim Prophetas,
 & per viginti quatuor seniores qui assidue
 Dominum laudant, & per centum qua-
 draginta quatuor millia quæ sequuntur
 agnum, & per omnia agmina sanctorum
 angelorum, archangelorum, thronorum,

dominationum, principatum, potesta-
 tum, virtutum, Cherubin atque Sera-
 phin, & per omnia millia sanctorum mar-
 tyrum, confessorum, & virginum. Adju-
 ro te per sanguinem Domini nostri Iesu
 Christi, & per quatuor evangelia, & per
 quatuor Evangelistas, necnon & per sep-
 tuaginta duos libros veteris ac novi testa-
 menti, & per omnes scriptores sanctos ac
 doctores eorum. Adjuro te per sanctam
 Ecclesiam catholicam, & per communio-
 nem sanctorum, & per resurrectionem eo-
 rum, ut fias aqua exorcizata, adjurata, &
 obfirmata adversus inimicum hominis dia-
 bolum & adversus hominem qui ab eo fe-
 ductus furtum hoc vel homicidium aut
 adulterium, unde ratio agitur, perpetra-
 vit, ut nullatenus cum in te submergi aut
 in profundum trahi permittas, sed à te re-
 pellas atque rejicias, neque patiaris reci-
 pere corpus quod ab onere bonitatis inane
 est factum; sed quod caret pondere virtu-
 tis, careat pondere propriæ substantiæ in
 te. Innocentes verò à prædicto crimine
 more aquæ in te recipias, & in profundum
 innocuos pertrahas. Per Dominum no-
 strum.

*Post has autem conjurationes aquæ, exuan-
 tur homines qui mittendi sunt in aquam pro-
 priis vestimentis, & osculentur singuli evan-
 gelium & crucem Christi, & aqua benedicta
 super omnes adspersatur; & qui adfuerint om-
 nes jejunent, & sic projiciantur singuli in a-
 quam. Et si submersi fuerint, inculpabiles re-
 putentur. Si supernataverint, rei esse judi-
 centur.*

Incipit adjuratio ferri vel aqua ferventis.

IV. **I**n simplo unum pondus, in triplo
 tria ferrum aequiparet pondera; &
 in illa adjuratione non adsint, ut prædiximus,
 nisi jejunii. Et dictis levamis, sic sacerdos in
 loco ubi ferrum accenditur, vel aqua infer-
 vescat, adjurationem iniando inchoet.

Deus qui per ignem signa magna osten-
 dens Abraham puerum tuum de incendio
 Chaldaeorum quibusdam pereuntibus e-
 ruisti, Deus qui rubum ardere ante con-
 spectum Moyli & minimè comburi permi-
 sisti, Deus qui ab incendio fornacis Chal-
 daicis plerisque succensis tres pueros tuos
 illaesos eduxisti, Deus qui incendio ignis
 populum Sodomæ & Gomorræ involvens,
 Loth famulum tuum cum suis salutem dona-
 sti, Deus qui in adventu sancti Spiritus in-
 lustratione ignis fideles tuos ab infidelibus

decrevist, ostende nobis in hoc parvitas
 nostræ examine virtutem ejusdem sancti
 Spiritus & per hujus ignis fervorem discer-
 nere fideles & infideles, ut à tactu ejus fur-
 ti, vel homicidij, vel adulterij, cujus in-
 quisitio agitur, conscij exhorrescant, &
 manus eorum vel pedes comburantur ali-
 quatenus, immunes verò ab ejusmodi cri-
 mine liberentur penitus & inlæsi perman-
 eant. Per Dominum nostrum.

Alia.

Deus judex justus, fortis, auctor & ama-
 tor pacis, patiens & multum misericors,
 qui judicas quod justum est, & rectum
 judicium tuum, qui respicis super ter-
 ram & facis eam tremere, tu Deus omni-
 potens, qui per adventum filij tui Domini
 nostri Iesu Christi mundum salvasti, & per

ejus passionem genus humanum redemisti, hanc aquam ferventem vel hoc ferrum fervens sanctifica. Qui tres pueros Sidrac, Misac, & Abdenago iussu Regis Babylo- nis in camino ignis accensa fornace salva- sti & inlaesos per angelum sanctum tuum eduxisti, tu clementissime pater, domina- tor omnipotens, praesta ut si quis innocens de furto hoc, vel homicidio, aut adulte- rio, seu maleficio, in hoc ferrum fervens vel in hanc aquam ferventem miserit ma- num suam, salva, te praestante Domino nostro, permaneat. Et sicut tres pueros supradictos de camino ignis ardentis liberasti, & Susannam de falso crimine eripuis- ti, sic manum innocentis omnipotens Deus ab omni laesionis insanie salvare dig- nare. Et si quis culpabilis vel noxius, & timido corde, induratoque pectore, vel superba mente, reus de hoc furto, vel ho- micidio, aut adulterio, seu maleficio ma- num miserit in hoc ferrum vel aquam fer- ventem, tu Deus omnipotens justissima pietate & rectissimo iudicio illud declarare & manifestare digneris, ut anima ejus per poenitentiam salvetur. Et si ille nocens vel culpabilis sit, & per aliquod maleficium vel per herbas aut per causas diabolicas in- duraverit, & peccatum quod fecit confi- teri noluerit, tua dextera, quaesumus Do- mine, hoc declarare dignetur. Per Do- minum.

Item tertia.

Deus innocentiae restitutor & amator, qui auctor pacis es & judicas aequitatem, te subnixis rogamus precibus ut hoc ferrum ignitum ordinatum vel hanc aquam ordi- natam ad justitiam & examinationem cu-

juslibet dubietatis benedicere & sanctifica- re digneris, ita ut si innocens de hoc fur- to, vel homicidio, vel adulterio, vel ma- leficio, unde purgatio quaerenda est, in hoc ignitum & tua benedictione sanctifica- tum ferrum, vel in hanc aquam fervidam & tua benedictione sanctificatam, manus vel pedes immiserit, tua benignissima mi- seratione inlaesus appareat. Si autem cul- pabilis atque reus contempserit, & quasi tentator iudicium tuum adierit, aut per herbas vel quaecunque tentamenta sive molimina maleficiose peccata sua contueri & defendere inflatus per afflatorem mali- tia contra veritatis tuae examen voluerit, justissime & misericordissime Domine Deus ad hoc virtus tua, quae omnia superat, in eo cum veritate, quae permaneat in seculum seculi, declaretur, quatinus ju- stitiae tuae non dominetur iniquitas, sed veritati subdatur falsitas, & ut ceteri hoc videntes ab incredulitate sua te miserante liberentur. Qui vivis.

His peractis, aqua benedicta cunctis ad- stantibus detur ad degustandum, & adspersatur per totam domum, & ferrum proferatur, quod a culpato coram omnibus accipiat, & per mensuram novem pedum portetur, manus sigilletur, sub sigillo servetur, & post tres noctes aperiatur. Et si mundus est, Deo gratuletur. Si autem insanies crudescens in vestigio ferri inveniat, culpabilis & im- mundus reputetur.

In aqua fervente accipiat homo lapidem qui per funem suspendatur in simpla proba- tione per mensuram palmae, in tripla autem unius ulnae. Manus vero sigilletur & aperiatur ut supra diximus in consecratione ferri.

Incipit exorcismus panis hordeacij vel casei, quorum appensio unius unciae.

V. P *Rimtus faciat sacerdos letanias, & omnes qui intus sunt cum eo je- juni sint, & sic incipiat.*

Conservator & creator humani generis, dator gratiae spiritalis, largitor aeternae sa- lutis, tu emitte Spiritum tuum super hanc creaturam panis vel casei cum tremore & timore magnitudinis brachij tui adversus eum qui cum superbia & contumacia ac zelo iniquo venit & vult subvertere justi- tiam & conculcare iudicium. Fac eum Domine in visceribus angustari, ejusque guttur conclude, ut panem vel caseum

istum in tuo nomine sanctificatum devora- re non possit hic qui injuste juravit ac ne- gavit illud furtum vel homicidium aut adulterium seu maleficium quod quereba- tur, & jusjurandum pro nihilo habuit, & nomen tuum nominavit ubi rectum non erat. Te quaesumus ut non ei permittas il- lud abscondere, quia justus es Domine, & rectum iudicium tuum, qui custodis ve- ritatem in seculum, faciens iudicium inju- riam patientibus, & custodis pupillum, ac viduam suscipis, & viam malignorum exterminabis. Ideo ostende nobis Domi-

ne misericordiam tuam, ut humiles ac mansueti ac recti propter veritatem gaudeant, superbi autem & iniqui ac cupidi contristentur & humilientur usque dum confiteantur magno & sancto nomini tuo, & cognoscant ceteri quia nomen tibi Dominus, & tu solus altissimus super omnem terram, & servi tui in te glorientur & laudent nomen tuum in secula seculorum. Amen.

Item alia.

Domine Iesu Christe, qui regnas in caelis & in terris, & mirabilis es in omnibus operibus tuis, dominator dominantium, Deus angelorum, Deus Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, martyrum, confessorum, virginum, & omnium electorum, praesta quaesumus per sanctum ac mirabile nomen tuum ut qui reus est hujus furti, vel homicidij, aut adulterij, seu maleficij, de quo hic requiritur, vel in facto vel in conscientia, ad adpositam ei pro ostensione veritatis creaturam panis sanctificati vel casei faux ejus claudatur, guttur ejus stranguletur, & in nomine tuo ante illud rejiciatur quam devoretur. Sed & spiritus diabolicus, cui nulla est communicio cum tua superna veritate, in hoc negotio ad subvertendum iudicium pravis praestigiorum suorum molitionibus nil praevaleat. Sed qui reus & conscius est rei praefatae, ad hoc pabulum sanctificati panis vel casei, & praesertim per dominici corporis & sanguinis communionem quam accepit, tremat & tremendo palleat, & nutabundus in omnibus membris appa-

reat, innoxius vero & inscius sobriè ad salubritatem sui cum omni facilitate hanc partem panis vel casei in nomine tuo signatam manducando deglutiat, ut cognoscant omnes quia tu es iustus iudex, qui salvos facis sperantes in te, & non est alius praeter te, qui vivis & regnas Deus per omnia secula seculorum.

Tertia oratio.

Deus cuius scientia senariam circumscriptionem angelicis & humanis elongatam sensibus sola interiùs penetrat & exterius concludit, quem nulla caelestium vel terrestrium aut infernorum vota fallere possunt, quanto magis cor unius hominis culpabile, respice ad preces nostrae humilitatis, quibus famulatum sacri indidisti ordinis, & praesta, non nostris exigentibus meritis, sed tuorum omnium suffragantibus sanctorum precibus, ut quod in hac culpa humanos latet oculos, & sermonum humanae procacitatis obregitur defensionibus, tua caelesti & superna moderatione sine ullo reveletur obftricamine, & sicut solus verus es, veritatis in hoc sententiam elucidare digneris: quatinus innocentes sine ulla difficultate hoc pabulum probationis deglutiant, obnoxij autem obtrepidante mentis statu, & totius compagine corporis vacillante, quod in tuo sancto nomine consecratur & benedicatur, nullatenus devorandi valetudinem percipiant, sed coram omnibus invaliditudo confusi, quod praesumptione immerita susceperunt, cum irrisione projiciant. Per Dominum nostrum Iesum Christum.

Incipit ordo iudicij quo rei aut innoxij probantur ferro candenti.

VI. **P**ost accusationem legitime factam & triduum in jejuniis & oratione consumptum, sacerdos vestibus sacris praeter casulam indutus, ferrum ante altare positum forcipe accipiat, & hymnum trium puerorum, videlicet Benedicite omnia opera, decantans, ad ignem deferat, & dicat hanc orationem super locum ubi fiet ignis ad faciendum iudicium.

Benedic Domine Deus locum istum, ut sit nobis in eo sanctitas, castitas, virtus, & victoria, & sanctimonia, humilitas, bonitas, lenitas, & plenitudo legis, & obedientia Deo Patri & Filio & Spiritui sancto. Haec benedictio fit super hunc locum & super omnes inhabitantes in eo.

Benedictio super ignem.

Domine Deus pater omnipotens, lumen

indeficiens, exaudi nos, quia tu es conditor omnium luminum. Benedic Domine hoc lumen, quod a te sanctificatum est, qui illuminasti omnem hominem vel mundum, ut ab eo lumine accendamus igne claritatis tuae. Et sicut igne illuminasti Moysen, ita nunc illumina corda nostra & sensus nostros, ut ad vitam aeternam mereamur pervenire per Christum &c.

Qua finita, dicat Pater noster &c. Saluum fac servum &c. Mitte ei auxilium Deus &c. De Sion tuere eum &c. Domine exaudi &c. Dominus vobiscum &c.

Oratio.

Benedic Domine sancte Pater omnipotens Deus, per invocationem sanctissimi nominis tui, & per adventum filij tui, atque per donum Spiritus paraclieti, ad manifestandum

nifestandum verum iudicium tuum, hoc genus metalli, ut sit sanctificatum, ut omni demonum falsitate procul remota, veritas veri iudicij tui fidelibus tuis manifesta fiat, per eundem Dominum & cetera.

Post hoc, ferrum in ignem mittatur, & aspergatur aqua benedicta; & dum calefit, Missam celebret. Cum vero sacerdos eucharistiam sumpserit, hominem probandum sicut infra scriptum est aduret atque communicare faciat.

Officium Missæ.

Iustus es Domine & rectum iudicium tuum, & cetera.

Oratio.

Absolve quæsumus Domine tui delicta famuli, ut à peccatorum suorum nexibus, quæ pro sua fragilitate contraxit, tua benignitate liberetur, & in hoc iudicio quoad meruit, iustitia tua præveniente, ad veritatis censuram pervenire mereatur per Christum Dominum & cetera.

In illo tempore cum egressus esset Iesus, in via præcurrrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum dicens: Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam? Iesus autem dixit ei: Quid me dicis bonum, & cetera.

Deinde Secreta &c.

Antequam verò communitet, interroget eum sacerdos cum adjuratione sic. Adjuro te per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & per veram Christianitatem quam suscepisti, & per sanctas reliquias quæ in ista Ecclesia sunt, & per baptismum quo te sacerdos regeneravit, ut non præsumas ullo modo communicare neque accedere ad altare si hoc fecisti aut consensisti &c. Hic communitet sacerdos illos, & dicat. Corpus hoc & sanguis Domini nostri Iesu Christi sit tibi ad probationem hodie.

Oratio.

Perceptis Domine Deus noster sacris

In Christi nomine. Incipiunt collectas ad malis furtis reprehendis.

Ex veteri codice MS. bibliothecæ regiz.

VII. **A**gius, agius, agius. Sancte Pater, qui es invisibilis omnium rerum conditor, spiritalium munerator, qui cunctorum es conditor, & arcana conspicias, cuncta cognoscis, qui scrutaris corda & renes, Deus, deprecor te, & exaudi verba deprecationis meæ, ut qui hunc furtum illum admisit, panis vel casei iste transfire faucis nec guttur illius non possit. Amen.

Domine, qui liberaisti Moysem de terra Tom. II.

muneribus, supplices deprecamur ut huius participatio sacramenti à propriis nos reatibus expediat & in famulo tuo veritatis sententiam declaret &c.

Deinde Kyrieleison, & Letania, & Psalmi. *Et tum.*

O R E M V S.

Deus qui per ignem signa magna ostendens Abraham puerum tuum de incendio Chaldaeorum quibusdam pereuntibus eruiti, Deus qui rubum ardere ante conspectum Moyse & minimè comburi permisti, Deus qui de incendio fornacis Chaldaicis plerisque succensis tres pueros tuos illæsos eduxisti, Deus qui incendio ignis populum Sodome involvens, Loth famulum tuum cum suis salute donasti, Deus qui in adventu sancti Spiritus tui illustratione ignis fideles tuos ab infidelibus deprecavisti, ostende nobis in hoc parvitatibus nostræ examine virtutem ejusdem Spiritus &c. & per ignis huius fervorem discerne fideles & infideles, ut à tactu ejus, cujus inquisitio agitur, conscius exhorrescat, & manus ejus comburatur, innocens verò penitus illæsus permaneat &c. Deus cujus notitiam nulla unquam secreta effugiunt, fidei nostræ tua bonitate responde, & præsta ut quisquis purgandi se gratia hoc ignitum tulit ferrum, vel absolvatur innocens, vel rei noxius detegatur.

Deinde sacerdos super ferrum aquam benedictam spargat, & dicat: Benedictio Dei Patris & Filii & Spiritus sancti descendat super hoc ferrum ad discernendum rectum iudicium Dei. Et mox accusatus ad novem pedum mensuram ferrum perferat. Huius denique manus sub sigillo triduum regatur; & si sanies crudescens in vestigio ferri reperitur, culpabilis ducatur; sin autem munda extiterit, laus Deo referatur.

Ægypti, David de manu Saul Regis, Ionam de ventre ceti, Petrum de fluctibus, Paulum de vinculis, Teclam de bestis, Susannam de falsis criminibus, tres pueros de camino ignis ardentis, Daniel de lacu leonis, paralyticum de grabato, Lazarum de monumento, ostende mihi qui hunc furtum illum admisit, ut panis vel casei iste transfire faucis nec gutture illius transfire non possit. Amen.

Exorcizo te maledicte, immundissime

T t

draco, basilice, serpens innoxia per verbum veritatis & signum claritatis per Deum omnipotentem & Iesum Christum Nazarenum agnum immaculatum, de altissimis procreatum, de Spiritu sancto conceptum, ex Maria virgine, quem Gabriel archangelus adnuntiavit venturum, quem cum vidisset Iohannes, voce magna clamavit dicens: *Hic est filius Dei vivi*. Nullo modo hic dimittas communicare, neque presumat panem nec casium istum manducare qui hunc furtum illum admisit. Qui crimen nesciens est, manducet. Et qui crimen sciens est, statim tremebundus evomat. Amen.

Suggero tibi Domine Deus omnipotens aeternae Deus, qui caelos camerasti, terram fundasti, mare limitibus firmasti, & ipsum caelum fabricasti, qui magna mirabilia sol & luna super justos splendere & lucere fecisti, doctrinam ordinasti, fac Domine signum talem ut omnis mundus & omnis terra intellegant quia tu es Deus, qui facis mirabilia solus, Domine Iesu Christe fili Dei vivi. Et qui res illas furavit, & qui ex hoc consentaneus videtur, ut gula & lingua faucis suae sint constrictae & legatae. Amen. Et panem nec casium istum non possit manducare. Amen.

Conjuro tibi, homo, per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, per diem tremendi iudicii & quatuor evangelia, & per duodecim Apostolos, per duodecim

Prophetas, per viginti quatuor seniores qui cotidie in laudem Domini sunt, per illo redemptore qui pro nostra peccata manus in sancta cruce suspendere dignatus est, ut hunc furtum mixtus es aut fecisti aut consentisti aut fraudolenter bajolasti, taliter sit tibi bajulandum si de manu Domini de sua sancta gloria & virtutem, ut panem & casium istum nunquam possis manducare, nisi inflatas bucas cum spuma & gemitu & lacrymis & doloribus faucis tuae sint constrictae & oblegate. Amen.

Ista collecta desuper caput hominis conjurati.

Domine Deus omnipotens, agius, agius, agius, adstans in caelis & in terris, Domine, sanctum & admirabilem nomen tuum invocamus, nomen tuum deprecamur Domine Domine dominantium. Nomen tuum invocamus, Deus caelorum, Deus justorum, Deus Prophetarum, Deus Apostolorum, Deus martyrum, Deus virginum, Deus omniumque sanctorum. Te invocamus, ut quicumque furtum illum fecit aut consenserit, adponatur ei creatura panis & formaticus, aut in terra vomat quam pertranscat; quia tu es Deus, & non est alius praeter te. Fac secundum magnam misericordiam tuam. Separetur ab eo spiritus diaboli. Qui conficius est, evomat. Et qui innocens est, manducet. Et qui culpabilis est, tremat, tremescat, tanquam arbor tremulet, & requiem non habeat donec te confiteatur, Pater sancte.

Incipit probatio à cunctis furtis probandis.

Ex veteri codice M.S. bibliothecae regiae.

VIII. **A**Ntequam incipias, canitur Missa de sancta Trinitate. Antiphona: Benedicte sit sancta Trinitas. Domine Iesu Christe. Agie, agie, agie. Astans in caelis, in omnibus locis dominaris, vides & regis, iudicas & disponis. Sanctum & admirabile nomen tuum invocamus. Domine dominantium, Spiritus Dei, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus caelorum, Deus justorum, Deus propitiator, Deus Apostolorum, Deus martyrum, Deus omnium sanctorum, te invocamus, ut quicumque de isto furto culpabilis est, opponatur ei panis & caseus, ut te jubente constringantur fauces illius & guttur ejus claudatur, ut qui istud furtum commisit, antea revomat quam pertranscat; ut sciat quod tu es Deus, & non est alius praeter te. Fac secundum magnam misericordiam tuam ut ab eo spiritus diaboli separetur, & proba-

tus convictus sit, qui culpabilis est tremat & tremescat tanquam folia arboris tremuli. Per constringentes angelos tuos, per sanctum Michaellem & sanctum Raphaellem, tremens appareat, & requiem non habeat donec confiteatur furtum istud. Agie, agie, agie. Te jubente liberatus est Daniel de lacu leonum, Petrus de fluctibus, Paulus de carceribus, Jonas de ventre ceti, Susana de falso crimine. Tu manifesta furtum istud sicut manifestasti Pharaonem Regem in mari. Sicut ille non pertransivit mare, sic non pertranscat gula ejus qui hoc furtum admisit creatura panis & casei. Adsit angelus sanctus Michael, & sanctus Gabriel, & sanctus Raphael. Constringant guttur illius, & claudatur, & victus appareat. Christe Iesu, praesta quod petimus. Trinitas inseparabilis manifesta. Omnipotens Deus, qui vivis & regnas per omnia secula seculorum. Amen.

Incipit exorcismus ad caldaria sive ad aqua.

IX. Deus iudex iustus & patiens, qui auctor es pacis & iudicis æquitatem, tu iudica quod rectum est Domine. Rectum iudicium tuum. Qui respicis super terram, & facis eam tremere, tu Deus omnipotens, qui per unigenitum filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum mundum salvasti, & per ejus passionem genus humanum redemisti, tu hanc aquam per ignem ferventem sanctifica. Qui tres pueros, id est, Sidrac, Misac, & Abdenago iussu Regis Babylonis Nabuchodonosor in camino ignis missos accenso fornace salvasti & intactos per angelum tuum eduxisti, tu Domine, qui semper dominaris, presta ut sicut innocens de hunc furtum in hanc aquam per ignem ferventem manum miserit, sicut tres pue-

ros supradictos de camino ignis & Sufanam de falsa crimina liberasti, ita & qui innocens de hunc supradictum furtum in hanc aquam per ignem ferventem manum miserit, salvam & intactam educat, ita, Deus omnipotens, si quis culpabilis, adin-grasante diabolo cor induratum, presumpserit manum mittere, tua iustissima veritas hoc declaratur, tua virtute manifesta, anima pro penitentia salvetur. Si quis culpabilis pro aliquo maleficio aut pro herbas diabolicas peccatum tegere voluerit, tua dextera hoc evacuare dignetur. Per ipsum Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum semper vivit & regnat Deus in unitate Spiritus sancti per omnia secula seculorum. Amen.

Resolutio omnium maleficiorum & maledictionum & incantationum & conligationum & in... sionum & instigationum & zeli & invidia & demonij & omnium malorum quacunque scimus vel quacunque nescimus.

Ex alio codice M. S. ejusdem bibliothecæ.

X. Invocamus te, Deus omnipotens, Rex æternæ omnium seculorum, incorruptibilis, immaculate, indivise, lucis dator, potens manu, adonai, eloe sabaoth, Deus deorum & omnium virtutum, gloriose, gloriosissime pater veritatis magne & misericordiæ, princeps potestatum, pater Domini nostri Iesu Christi, benedictionem da famulo tuo nom. ill. omnibus qui ad eum pertinent. Insuper invocamus te, Deus deorum, omnipotens, Rex æternæ, qui sedis in medio duos Cherubin ac Seraphin. Resolve, Domine, si qua nobis facta sunt maleficia vel conligationes, aut si tentantur fieri, vel conligavit nos aliquis, aut devovit, aut posuit aliquid noxium in fundamentis nostris, aut ingressu, aut regressu, aut lecto, aut in ædificio, aut in exterquilinio, aut in agro, aut in atrio, aut in via, aut in semita, aut in deserto loco, aut in monumentis, aut in aqua, aut in igne, aut quolibet loco ubi scimus vel nescimus. Resolve Domine, & ne permittas aliquem nocere famulo tuo nom. illo, quacunque ad eum pertinent. Coniuro vos omnia quacunque noxia estis vel nociva, sive jam facta, sive futura, agni-

Tom. II.

ta vel incognita. Coniuro vos demones & omnis spiritus immundus per Deum timendum & tremendum & honorandum & glorificandum & enarrabile nomen, per beleoi, hadonai, eloe sabaoth, ne noceatis vel adpropinquetis ad famulum Dei nom. illo, quod ad illum pertineat, sed recedite à me, & ite singuli super capita eorum qui vos fecerunt vel dixerunt vel conscij sunt. Quicumque ille, sive vir, sive mulier, sive de qualibet gente vel natione, quos scimus vel nescimus, convertimini, & ite singuli per istam conjurationem & hoc conservatorium, per signum venturi & iudicaturi vivos & mortuos Regis Iesu Christi. Sed & virtutes cœlestes & angeli Dei, qui assistatis ante conspectu Domini in cœlis sanctis atque altissimis consistentes, Michael, Gabriel, Raphael, Cherubin & Seraphin, custodite omnem inscriptionem domus nostræ, & conservate famulum Dei nom. ill. quod ad eum pertineat ab omni re mala, à zelo, ab invidia, ab infirmitatibus, à demonio, ab instigationibus, vel ab omnibus tentationibus, à maleficiis, à maledicto, & ab omni malo unde scimus vel nescimus.

T t ij

Conjuro vos omnia, quaecunque noxia estis & nociva, per Deum qui divisit lucem à tenebris, & mensus est caelos palmo suo, & constituit terram sine culmina, pensavit montes in pondere & colles in libra. Conjuro vos per venturum & iudicaturum vivos & mortuos, & per Deum Israel, qui eduxit populum suum de terra Aegypti per manum suam potentem & brachium suum fortissimum, & percussit Pharaonem unà cum exercito suo. Conjuro vos per eum qui locutus est Moyfi in monte Sinai, & dedit legem & praecepta filii Israel, & satiavit aqua ex petra rupto saxo, & manna in esca tribuit. Insuper etiam conjuro vos per inseparabile nomen & tremendum patrem Domini nostri Iesu Christi, quaecunque estis noxia & nociva, sive in anima sive in corpore nocentia, agnita vel incognita, sive jam facta, si fura, conligati, sive immissa, sive ex vobismetipsis venientia docere qua-

libet modo vel qualibet arte maleficis a-nosis & indolis praesterticum sive drucoticum, sive propè sive longè, expavefcite & timete nomen Domini grande, per quod ego conjuro vos, ne noceatis vel adpropietis famulum Dei nom. illo vel quod ad eum pertinet, sed recedite ab eo, & ite singuli super capita eorum qui vos fecerunt. Pax Deus, sanitas Deus, justitia Deus, lumen Deus. Cognoscite gentes & superamini, quoniam nobiscum est Deus, & consilium sine eritis adversum nos, & develler illud Deus, quoniam nobiscum est Dominus, & sermone quem-cunque locuti fueritis adversum nos, permanebit in vobis. Quoniam nobiscum est Deus, sermone vestrum non timebimus, neque conturbabit nos, quoniam nobiscum Deus. Dominum Deum adoravimus, & illi soli servimus, cui est honor, gloria, virtus, & potestas in secula seculorum. Amen.

Ad revocandum examen apum dispersum.

Ex veteri
codice MS.
S. Galli.

XI. **A**djuro te, mater aviorum, per Deum Regem caelorum, & per illum redemptorem filium Dei te adjuro ut non te altum levare, nec longè volare, sed quam plus citò potest ad arborem venire. Ibi te allocas cum omni tua genera, vel cum sócia tua. Ibi habeo bo-

no vaso parato, ubi vos ibi in Dei nomine laboretis, & nos in Dei nomine luminaria faciamus in Ecclesia Dei, & per virtutem Domini nostri Iesu Christi, ut nos non offendat Dominus de radio solis, sicut vos offendit de egalo flos in nomine sanctæ Trinitatis. Amen.

Qualiter Episcopus excommunicare infideles debeat.

XII. **E**piscopus cum excommunicare vel anathematizare aliquem infidelem pro certis & manifestis sceleribus dispositum habet, post lectionem evangelij eorum & plebem ita debet alloqui.

ALLOCVTIO.

Novent caritas vestra, fratres mei, quòd quidam vir nomine ille diabolo suadente postponens Christianam promissionem quam in baptismo professus est, per apostasiam conversus post satan, cui abrenuntiavit & omnibus operibus ejus, vineam Christi, id est, Ecclesiam ejus, devastare & depradare non pertimescit, pauperes Christi, quos pretioso sanguine suo redemit, violenter opprimens & interficiens, & bona eorum diripiens. Vnde quia filius hujus nostræ Ecclesiae, cui Deo auctore praesidemus, debuerat esse, quia in ea per aquam & Spiritum sanctum renatus est, & inter adoptivos filios Dei adnumeratus,

quamvis modò filius diaboli sit imitando diabolum, solliciti ne per negligentiam pastorem aliqua de ovibus nobis creditis deperiret, pro qua in tremendo judicio ante principem pastorum Dominum nostrum Iesum Christum rationem reddere compelleremur, juxta quod ipse terribiliter nobis comminatur dicens, *Si non annuntiaveris iniquam iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram*, misimus ad eum Presbyterum nostrum & litteras communitivas semel & iterum atque tertio, invitantes eum canonicè ad emendationem & satisfactionem & penitentiam, corripientes eum paterno affectu. Sed ipse, prohi dolor, diabolo cor ejus indurante, monita salutaria sprevit, & incepta malitia perseverans, Ecclesiae Dei, quam læsit, superbia spiritu inflatus, satisfacere dedignatur. De talibus itaque transgressoribus & sanctæ religionis pacifque quam Christus ipse suis discipulis de-

dit atque reliquit violatoribus præcepta dominica & apostolica habemus, quibus informamur quid de hujuscemodi prævaricatoribus agere nos oporteat. Aut enim

Matth. 18. Dominus in evangelio: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum.* Fratres, in unoquoque nostrum peccat qui in sanctam Ecclesiam peccat. Si enim sancta Ecclesia

1. Cor. 12. unum corpus est, singuli autem sumus alter alterius membra, & cum patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, proculdubio in nos peccat qui membra nostra lædit. Iubet ergo Dominus ut frater, id est, Christianus, in nos peccans, primò secreta corripatur, deinde cum testibus redarguatur, novissimè in conventu Ecclesie publicè conveniatur. Quòd si has tres admonitiones & pias correptiones contemnit, & satisfacere despicit, post hæc

Matth. 18. sit tibi, inquit, sicut ethnicus, id est, gentilis, atque paganus, ut non jam pro Christiano, sed pro pagano habeatur. Et in alio loco membrum quod à sua compage resolvitur, & à junctura caritatis dislociatur, & omne corpus quod scandalizat, Dominus abscidi & proci juberet, dicens: *Si oculus vel manus vel pes tuus scandalizat te, erue eum, & proice à te.* Et Apostolus: *Auferre, inquit, malum à vobis.* Et item: *Infidelis si discedit, discedat.* Et in alio loco rapaces à regno Dei excludit dicens: *Neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Et alibi: *Si quis frater nominatur, & est fornicator, aut adulter, aut homicida, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere licet.* Et Iohannes dilectus præceteris Christi discipulis talem nefarium hominem salutare prohibebat dicens: *Nec ei ave dixeris, neque eum in domum receperis. Qui enim ei ave dicit, communicat operibus ejus malignis.* Dominica itaque atque apostolica præcepta adimplentes, membrum putridum & insanabile, quod medicinam non recipit, ferro excommunicationis à corpore Ecclesie abscidamus, ne tam pestifero morbo reliqua membra corporis, veluti veneno, inficiantur.

EXCOMMUNICATIO.

Igitur quia monita nostra & crebras exhortationes contemnit, quia tertio secundum dominicum præceptum vocatus ad emendationem & pœnitentiam venire despexit, quia culpam suam necdum cognovit nec confessus est, nec missa nobis legatione, qui causam ipsius exequimur, quia noster parochianus est, veniam postula-

vit, quia in cœpta malitia, diabolo cor ejus indurante, perseverat, & juxta quod Apostolus dicit, secundum duritiam suam & cor impenitens thesaurizat sibi iram in die iræ, idcirco nos eum cum universis complicitibus & communicatoribus fautoribusque suis iudicio Dei omnipotentis, Patris, Filij, & Spiritus sancti, & beati Petri principis Apostolorum, & omnium sanctorum, necnon & nostræ mediocritatis auctoritate & potestate nobis divinitus collata ligandi & solvendi in cœlo & in terra, à pretiosi corporis & sanguinis Domini perceptione & à societate omnium Christianorum separamus, & à liminibus sanctæ matris Ecclesie in cœlo & in terra excludimus, & excommunicatum & anathematizatum esse decernimus, & damnatum cum diabolo & angelis ejus & omnibus reprobis in igne æterno judicamus, nisi forte à diaboli laqueis respiscat, & ad emendationem & pœnitentiam redeat, & Ecclesie Dei, quam læsit, satisfaciatur. Et respondeant omnes tertio: *Amen. Aut: Fiat, Fiat. Aut: Anathema sit.*

Debent autem duodecim sacerdotes Episcopum circumstare & lucernas ardentes in manibus tenere, quas in conclusionem anathematis vel excommunicationis proicere debent in terram & pedibus conculcare. Post hæc Episcopus plebi ipsam excommunicationem communibus verbis debet explanare, ut omnes intellegant quàm terribiliter damnatus sit, & ut noverint quod ab illa hora in reliquum non pro Christiano, sed pro pagano, habendus sit, & qui illi quasi Christiano communicaverit, aut cum eo manducaverit aut biberit, aut eum osculatus fuerit, vel cum eo colloquium familiare habuerit, nisi forte ad satisfactionem & pœnitentiam eum provocare studuerit, aut in domo sua eum receperit, aut simul cum eo oraverit, proculdubio similiter sit excommunicatus. Deinde episcopo Presbyteris per parrochiam mittantur, continentes modum excommunicationis, in quibus jubetur ut dominicis diebus post lectionem evangelij plebibus sibi commissis publicè annuntient ipsam excommunicationem, ut ne quis per ignorantiam communit excommunicato. Oportet etiam ut aliis Episcopis ipsa excommunicatio manifestetur. Præcipit enim Toletanum Concilium ut invicem mox scripta percurrant per omnes provincias Episcopos, quoscunque adire potuerint, ut excommunicatus audiatur. Seniori etiam ejus ipsa excommunicatio debet nota fieri.

Concil.
Tolet. 2.
c. 11.
Vide Capitula Karlo-
manni tit.
3. c. 5.

Item alia excommunicationis allocutio.

XIII. **A** Vidistis, dilectissimi, quantam & quam horrendam pravitatis ac iniquitatis opera ille à diabolo infligatus perpetrare non timuerit, & quomodo per apostasiam à totius Christianæ religionis cultu profana mente recesserit. Audistis quemadmodum canonicè ad satisfaciendum evocatus sit, sed venire distulerit, quomodo frequenter admonitus ut resipisceret à laqueis diaboli, quibus tenetur adstrictus, saluberrimas admonitiones obturatis auribus cordis audire contempserit. Dominus dicit in evangelio de tali contumaci fratre, qui Ecclesiasticam renuit suscipere correptionem, *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi*, inquit, *sicut ethnicus & publicanus*; id est, jam non est computandus inter Christianos, sed inter paganos. Hinc Paulus, Domini & Magistri doctrinam sequens, Corinthios redarguit quare cum criminosis ac sceleratis communionem haberent, dicens: *Vos inflati estis, & non magis lactum habuistis, ut tollatur de medio vestrum*; id est, separatur à vestro consortio qui tale scelus operatus est. Et adjungit: *Ego quidem absens corpore, presens autem spiritu, jam judicavi ut presens eum qui sic operatus est, in nomine Domini nostri Jesu Christi congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini mei Jesu tradere hujusmodi satanae in interitum carnis*. Et post pauca: *Scripti vobis ne commisceamini fornicariis*. Et statim infert: *Si quis frater appellatur, id est, Christianus, & fornicator est aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumere*. Et ahibi: *Au-*

ferre malum ex vobis. Et: Infidelis, si distulit, discedat. Vna enim ovis morbida omnem gregem contaminat, & modicum fermentum totam massam corrumpit, & plerumque unum membrum putridum totum corpus inficit. Et ideo tam perniciose pestis à corpore Ecclesiæ radicitus evellatur.

Excommunicatio.

Dominicus igitur atque apostolicis informati præceptis, judicio Patris & Filij ejus Domini nostri Jesu Christi & Spiritus sancti, auctoritate & potestate Apostolis Apostolorumque successoribus à Deo concessa, unà vobiscum prædictum pessimum virum à liminibus sanctæ matris Ecclesiæ excludimus & ab omni societate & communionem Christiana separamus, separatimque esse in æternum decernimus, id est, in præsentis seculo & in futuro. Nullus Christianus ei ave dicat, aut eum osculari præsumat. Nullus Presbyter cum eo Missam celebrare audeat vel sacrosanctum corpus & sanguinem Domini tradere. Nemo ei jungatur in consortio, neque in aliquo negotio. Et si quis ei se sociaverit & communicaverit ejus operibus malignis, noverit se simili percussum anathemate, his exceptis qui ob hanc causam ei junguntur ut eum revocent ab errore & provocent ad satisfactionem, nisi fortè resipuerit, & Dei gratia inspirante ad penitentiam remedium conversus fuerit, & digna emendatione Ecclesiæ Dei, quam læsit, humiliter satisfecerit.

Item alia terribilior excommunicatio.

XIV. **C** Anonica instituta & sanctorum patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violatores, videlicet raptores, deprædatores, & homicidas illos in nomine Patris & Filij & in Spiritus sancti virtute, necnon auctoritate Episcopis per Petrum principem Apostolorum divinitus collata, à sanctæ matris Ecclesiæ gremio segregamus ac perpetuæ maledictionis anathemate condemnamus. Sintque maledicti in civitate, maledicti in agro, maledictum horreum eorum, & maledictæ reliquiæ illorum, maledictus fructus ventris eorum, & fructus terræ illorum. Maledicti sint ingredientiæ, & maledicti sint egredientes, sintque in domo maledicti, in agro profugi; veniantque super eos omnes illæ maledictiones quas Dominus per Moysen in populum divinæ legis prævaricatorem se esse missurum intentavit; sintque anathema maranatha, id est, pereant in secundo adventu Domini. Nullus eis Christianus ave dicat. Nullus Presbyter Missam celebrare præsumat, vel sanctam communionem dare. Sepultura asini sepeliantur, & in sterquilinum sint super faciem terræ. Et sicut hæ lucernæ de manibus nostris projectæ hodie extinguuntur, sic eorum lucerna extinguatur, nisi fortè resipuerint, & Ecclesiæ

Dei, quam laeserunt, per emendationem & condignam poenitentiam satisfecerint.

Excommunicatio brevis.

Canonica instituta & sanctorum patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei vio-

latores illos auctoritate Dei & iudicio sancti Spiritus a gremio sanctae matris Ecclesiae & consortio totius Christianitatis eliminamus, quousque resipiscant & Ecclesiae Dei satisfaciant.

Excommunicatio hominum Balduini Comitis Flandriae propter occisionem Fulconis Archiepiscopi Remensis ab illis perpetrata.

XV. **A**Nno nongentesimo dominicae incarnationis, pridie Nonas Iulij, primo scilicet die quando ordinatus est Heriveus in archiepiscopatu Remensi Episcopus, lecta est excommunicatio haec quae sequitur in Ecclesia sanctae Mariae Remis, praesentibus Episcopis infra scriptis.

Heriveus nomine non merito Remorum Archiepiscopus ac plebis Dei famulus, Wido Rotomagentium Archiepiscopus Riculfus Sueffionum Episcopus, Heido Noviomagensium Episcopus, Dodo Cameracensium Episcopus, Herinardus Morinensium Episcopus, Orgarius Ambianensium Episcopus, Honoratus Belvacensium Episcopus, Mancio Catalaunensium Episcopus, Rodulfus Laudunensium Episcopus, Otridus Silvanectensium Episcopus, Angelrannus Meldensium Episcopus. Notum sit omnibus ubique sanctae Dei Ecclesiae fidelibus tam Clericis quam laicis quod nos & commissa nobis omnis Ecclesia nimia perturbatur tristitia pro inaudita re post persecutionem temporis Apostolorum eorumque successorum, de occisione nimirum patris & pastoris nostri Folconis ab impiis impiè perpetrata, qui pro regni utilitate & totius sanctae Ecclesiae statu pro viribus die noctisque defudans, ac seipsum in defensione omnium Ecclesiarum in hoc regno consistentium murum protectionis opponens, (Res enim earum a Balduino Comite filio Balduini ac Iudith contra omnem legem & divinam & humanam pervadebantur) ideo ab ipsius Balduni hominibus Winemar, Euverardo, & Ratfrido, ceterisque eorum complicitibus interfectus crudelissime occubuit. De ejus morte totius Ecclesiae ordo atque professio merito contristatur, & lamenta compassionis ex intimis cordium suspiriis emittit. Quia igitur tale scelus nostris temporibus perpetrare non timuerunt quod antea, nisi forte a paganis, in Ecclesia non auditum, quia non

est actum, in nomine Domini & in virtute sancti Spiritus necnon auctoritate Episcopis per beatum Petrum principem Apostolorum divinitus conlata, ipsos a sanctae matris Ecclesiae gremio segregamus ac perpetuae maledictionis anathemate condemnamus, ut eorum aliquando per hominem non fiat recuperatio, nec ulla inter Christianos conversatio. Sintque maledicti in civitate, maledicti in agro. Maledictum horreum eorum, & maledictae reliquiae eorum. Maledictus fructus ventris eorum, & fructus terrae illorum. Armenta bouum suorum, & greges ovium suarum. Maledicti sint ingredientes & egredientes. Sintque in domo maledicti, in agro profugi. Intestina in secessum fundant, sicut perfidus & infelix Arrius. Veniantque super illos omnes illae maledictiones quas Dominus per Moysen in populum divinae legis praevicatore se esse missurum intentavit. Sintque anathema maranatha, & pereant in secundo adventu Domini. Insuper quicquid maledictionis sacri canones & apostolicorum virorum decreta decernunt super homicidis & sacrilegis. Nam illos sacrilegorum nomine notamus qui in hunc Christum Domini manum mittere ausi sunt. Omne super illos ac perpetuum interitum per iustissimam divinae animadversionis sententiam congeratur. Nullus ergo eis Christianus vel ave dicat. Nullus Presbyter Missas aliquando celebrare, nec, si infirmati fuerint, confessiones eorum recipere, vel sacrosanctam communionem eis, nisi resipuerint, etiam in ipso fine vitae suae praesumat unquam dare; sed sepultura asini sepeliantur, & in sterquilinum super faciem terrae sint; ut sint in exemplum opprobrij & maledictionis praesentibus generationibus & futuris. Et sicut haec lucerna de nostris projectae manibus hodie extinguuntur, sic eorum lucerna in aeternum extinguatur.

Excommunicatio Ragenardi Comitis Senonensis, renovata adversus Gauzfridum & Geilonem Canonicos Senonenses.

XVI. **I**mmensus dolor nos urget ad gemitum, ac indicibilis meflitia commovet ad fletum, quando illos quos passio Christi à jugo diaboli redemit, & à fordibus peccatorum facer baptismus purificavit, & Ecclesiae catholicae corpori sociavit, nunc iterum se ipsos sponte antiquo hosti subdere videmus, & non solum membris Christi persecutionem inferre, sed etiam contra ipsum totius creaturae auctorem & dominum bellum moliri. Qui enim sacrosanctae Ecclesiae structores atque defensores esse debuerunt, modò venenato diaboli furore vexati, atque ferina rabie concitati, omni timore Domini postposito, & remedio penitentiae neglecto, Ecclesias in Dei honore ac perpetuae virginis Mariae sanctique Stephani dicatas lacerare ac sine pastore esse non pertimescunt, violenter usurpantes ea unde sancta Dei debet restaurari Ecclesia. Ammonemus etiam & ammonendo adjuramus ut incorrigibiles, & qui pestiferis & flagitiosis moribus sunt inrethi, sicut à bonis moribus sunt alienati, ita & à consortio fidelium fiant extranei. Igitur cognoscat universalis Ecclesia hostes severissimos & tyrannos improbos, adversarios & persecutores pessimos sanctae Dei Ecclesiae, Ragenardum Gauzfridum atque Geilonem

& Rodmundum ejus filium, eorumque Canonicos, praecceptorum commilitones, ecclesiasticarum rerum Dei contemptores, sanctorum canonum transgressores, pastoris sui contradictores, pervasores, quos ab ipso summo pastore Christo & beatissima ejus matre Maria, atque beato Petro Apostolorum principe, cuius, quamvis indignus, auctoritate & magisterio fungor, nisi citissime se emendaverint & satisfaciendo commissa fideliter restituerint, eos cum omnibus sanctis in caelo meritis viventibus & in terra miraculis fulgentibus obligamus, & à nobis secundum potestatem nostrae pravitati concessam ligandi atque solvendi excommunicamus

atque anathematis gladio transfigimus. Deinde excommunicamus G. a. u. z. f. r. i. d. u. m, G. e. i. l. o. n. e. m, Grobertum Diaconem, qui meum injustè usurpat-archidiaconatum, Wangerium, Arricum, postea verò Ansellum, item Ansellum, Hugonem, Ansegisum, Balduinum, ... Hos & omnes qui postquam archiepiscopalem susceperunt benedictionem, sanctum Senensis Ecclesiae locum ingredi non permiserunt more antecessorum meorum, desistentes à veritate, adherentes mendatio, insuper anathematizamus per Patrem & Filium & per Spiritum sanctum & per auctoritatem nobis à Deo concessam, ut nullam Christianorum habeant portionem, Ecclesiamque Dei non ingrediantur, neque Missa eis ab aliquo celebretur, nisi eidem poenae voluerit subjacere. Nulla pro eis vel pro illorum offensis, nisi satisfecerint, fiat oblatio vel commemoratio. Non thuris neque incensae, sed neque sacri luminis, carne viventes vel morientes portionem accipiant, sed cum pravis & contra Deum tumentibus sanctisque lacerantibus fiat pars & hereditas eorum ignis indeficiens & cruciatus perpetuus. Maledicti sint in civitate, maledicti in agro. Amen. Maledicti sint in domibus, maledicti sint in villis. Amen. Maledicti in saltibus, maledicti in aquis. Amen. Maledicti sint in vicis, maledicti in plateis & in omnibus locis. Amen. Nisi correcti existant, multiplici maledictione induantur. Amen. A nemine sacerdotum in articulo mortis visitentur, neque in cimiteriis Christianorum sepeliantur, sed velut cadavera foetida proiciantur. Amen. Maledicta sint horrea eorum, & maledicta sint reliquiae illorum. Amen. Maledicti sint ingredienti & egredientes. Amen. Percutiet eos Dominus egestate, febris, & frigore, & aestu, & persequatur donec pereant. Amen. Sicut haec lucerna extinguitur in oculis hominum, sic extinguantur lucernae eorum in perpetuum. Amen.

*Excommunicatio quam Suniarius Episcopus Helenensis fecit
adversus invasores rerum ecclesiasticarum.*

Ex Chartu-
lario Eccle-
siae Helle-
nensis.

XVII. **Q**uamvis igitur sint aliqui in cursu hujus declivi temporis qui propter desiderium regni caelorum Christo favente à noxiis vitiorum fordibus se abstrahant & ad compunctionem laudabilem assidue se provocent, tamen è contrà existunt plures Ecclesiae catholicae inimici, qui instinctu diaboli tamdiu se pestilentissimis damnabilis cloacae foetoribus praefocant quandiu rei & nudi in profundissimis gehennae flammis aeterna damnati morte descendant, nihil secum praeter peccata portantes. Hujus rei causa extant quidam pervasores sanctae matris Ecclesiae, qui se fatentur Christianos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanae, videlicet quia justitiam Dei deserentes, & suam volentes constituere, justitiae Dei non sunt subiecti, sed substantias sanctarum Ecclesiarum, ac si immanissimi lupi, rapientes, corpora & animas suas diabolo tradere non dubitavere, inretiti laqueis illius. Quapropter ego Sugnerius favente larga clementia Christi Episcopus sanctae sedis Helenensis excommunico & anathematizo cum clero mihi commisso tam viros quam mulieres, tam Clericos quam laicos, eos videlicet, & Volveradus Levita, qui ausi fuerunt intrudere & invadere substantias seu parochias quae ad sedem sanctae Eulaliae seu dioecesim pertinere videntur, quae sunt in comitatu Valle Asperi & in comitatu Confluenti, ita ut excommunicati & abominati permaneant & sequestrati à liminibus sanctae matris Ecclesiae, nisi ad satisfactionem & emendationem infra istos octo dies venerint, & Ecclesias quas violenter rapuerunt ad sedem sanctae Eulaliae reddiderint, & honorem & debitum & censum qui mihi ex ipsis Ecclesiis debetur reddiderint. Presbyteros etiam ipsarum Ecclesiarum, qui baptizare vivos, vel sepelire mortuos, aut Missas canere, vel aliquod sacrum ministerium in eis extra voluntatem meam facere ausi fuerint, simili modo excommunico & anathematizo, ita ut non habeant licentiam baptizare quemquam, vel sepelire, ad Missas canere, vel aliquod sacrum mi-

nisterium celebrare, usque ad satisfactionem & emendationem veniant. Ab hoc igitur anathematizationis & excommunicationis vinculo excludimus Olibanum Comitum & Mironem fratrem ejus Episcopum, cenobium etiam sancti Michaelis & omnes habitantes in eo, & cenobium sanctae Mariae in Valle Asperi, ita tamen ut non recipiant illos, neque habeant cum eis colloquium, aut ullam participationem, quos nos excommunicamus. Quod si fecerint, in eodem excommunicationis & anathematizationis vinculo permaneant. Ab hodierna igitur die constituimus eis terminum usque ad octo dies, ut veniant ad satisfactionem, & congruam emendationem, omnes qui Ecclesias dioecesis sanctae Eulaliae sine voluntate mea, id est, Sugnerij Episcopi, invadere aut tenere praesumpserint vel praesumunt, & honorem & debitum & censum qui mihi ex ipsis Ecclesiis debetur reddiderint. Sin autem emendare noluerint, omnes personae, sive laici, sive Presbyteri, sive feminae, qui contra voluntatem meam injustè tenere Ecclesias & censum earum, sicut jam diximus, praesumpserint, quae sunt dioecesis sanctae Eulaliae, vel Presbyteri qui in eas aliquod sacrum ministerium super excommunicationem meam celebrare praesumpserint, & omnes consentientes & adjuutores eorum, sint anathema maranatha, & sint excommunicati, & à liminibus sanctae matris Ecclesiae expulsi, & à consortio omnium sanctorum extranei, & à corpore ac sanguine Domini nostri Iesu Christi alieni, & à consortio Christianae religionis segregati, nisi ad dignam poenitentiam atque satisfactionem infra superscriptum tempus coram Deo & coram me venerint, cujus vicem veri pastoris fungimur, quamvis indigni. Quem & supplices deprecamur ut oris nostri alloquio aures pietatis accommodans, quos excommunicamus excommunicet, & quos anathematizamus anathematizet, unus & verus Deus Dominus noster Iesus Christus, qui venturus est judicare vivos & mortuos & seculum per ignem. Amen.

*Excommunicatio quam Salla Episcopus Vrgellensis fecit adversus
invasores rerum ecclesiasticarum.*

Ex archivo
Ecclesie
Vrgellen-
sis.

XVIII. **V**niversis Episcopis circumquaque ubique manentibus per quadrifida climata cosimi, Sanlanus Dei gratia humilis sanctae sedis Vrgellensis Episcopus. Gratia vobis & pax à Deo semper multiplicetur. Vestris auribus, ô sanctissimi patres, nostra lingua nequit effari nec litteris comprehendi quantas & quales persecutiones nobis à pravis & perversis hominibus cotidie inferuntur. Ad tamen, necessitate cogente, vel pauca de multis vobis intimare satagimus. Anno denique praesenti nongentesimo nonagesimo primo trabationis dominicae emerferunt se viri iniqui ad destruenda ecclesiastica jura, ut everterent animos Principum qui videntur terere vel regere terras vel comitatus dioeceseos Ecclesiae nostrae principalis genitricis videlicet Domini nostri almae Mariae, cui Deo auctore deserimus. In tantum exerevit malitia eorum ut ad illorum suasionem Comites vel Principes nostri vi auferrent à nobis & ab Ecclesia cui largiente Christo praesidemus omnes dioeceseas Ecclesias & omnem censum quod jure episcopali debetur exsolvere nobis de duobus comitatibus integris, Cerdaniensem scilicet & Berchitanum, nulla culpa super nos existente, sed semper cum humilitate ac satisfactione requisivimus eos. Et non solum easdem Ecclesias suffraganeas abstulerunt, sed insuper ipsas fruges omnes vel decimas quas praeterito anno Dominus ibidem dedit, necnon & nostros ministeriales exinde cum vi expulerunt. Ob id denique obsecramus nimium sanctitatem culminis vestri ut ipsos nefandos homines, qui animos Principum vel Comitum ad hoc nefas excitaverunt, id est, Arnaldum & Radulfum, excommunicare ne differatis, necnon & omnes sequaces eorum, simul & ipsas Ecclesias omnes cum illorum terminos qui sunt in supradictis comitatibus, ita ut nullus Episcopus, nullus Presbyter, nullus Diaconus, nullus Clericus, cujuscumque sit ordinis, audeat ibi ullum ministerium ecclesiasticum facere vel celebrare usque ad legitimam satisfactionem vel emendationem veniant, & ipse episcopatus canonicè sit redditus Ecclesiae generali cui à Deo est adtributus, & in . . . . . dicti rei de me Sanlane Episcopo absolutionem accipiant. Sanè ipsam Comitissam Ermen-

gards cum filios & filias suas ab hac excommunicatione excludimus & separamus atque sequestramus, & volumus atque nostra absolutione firmamus ut in qualicumque Ecclesia in . . . . . comitatibus venerint, licitum sit illis ibidem orare & Missas audire & divinum officium celebrare, ipsaeque Ecclesiae tamdiu sint solutae quando illi Comites & illa Comitissa intus perfliterint. Excommunicationem quoque taliter in conspectu vestro volumus fieri sicut subter insertum est, vobis in eadem consentientibus vel subscribentibus. Sanctam itaque individuum invocantes Trinitatem, auxilium quoque omnium sanctorum nobis petentes, exoramus ut Arnaldum & Radulfum, qui animos Comitissae Ermergardis vel animos filiorum illius ad hoc incitarunt ut auferrent episcopatum Cerdaniensem vel episcopatum de Berchitano de jure vel ditione sanctae Mariae sede Vico vel de potestate Sallani Episcopi, & omnibus in hoc errore consentientibus, Dominus sua virtute comprimere eos & brachia illorum alligare dignetur. Sequentes quoque apostolicam sententiam, eos & omnes sequaces eorum à liminibus sanctae Dei Ecclesiae sequestramus, & à corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi separamus, & ab omni consortio sanctae religionis Christianae disrumimus ipsos & omnes quicumque partibus illorum consenserint aut illis adiutorium praebuerint. Ab hodierno die & deinceps maledicti & excommunicati permaneant usquequo ad satisfactionem veniant aut venire voluerint. Si quis verò superbus aut contumax huic nostrae definitioni assentire noluerit, vel hanc excommunicationem observare neglexerit, hunc divinum zelo accensi cum Iuda Domini proditore aeterna punitione sub anathematis vinculo, nisi resipuerit, in inferno damnatum contradimus. Qui verò hujus excommunicationis pro Dei timore observator extiterit, gratiam & misericordiam à Domino nostro Iesu Christo consequatur. Amen. Salla gratia Dei Episcopus Orgellensis huic statuto nostro, in quo totam causam Dei iudicio commisimus, subscribimus & confirmamus. Aimericus Episcopus Ecclesiae Ripacurcensis hanc constitutionem confirmavi atque subscripsi.

Item de eadem re.

Ex eodem.

XIX. **O**Rthodoxorum catholicorum patrum divinitusque inspiratorum canonum promulgavit auctoritas per universas provincias pro ingruentibus ecclesiasticis fluctuationibus ut nullus Episcopus, sacerdos, aut aliquis fidelis ordo ecclesiasticus se presumat vindictam exercere in armis carnalibus, nisi tantum in oratione & virtute Spiritus sancti & canonica damnatione feriat. Quod autem sedes Episcoporum & thronus speculationum & potestas iudicandi & solvendi atque ligandi à Domino est illis data atque concessa, sicut ipse Salvator in evangelio ait: *Quaecunque ligaveritis super terram, erunt ligata & in caelo; & quaecunque solveritis super terram, erunt soluta & in caelo.* Et alibi: *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittantur eis. Et quorum retinueritis, retenta sunt.* Ideo ista praecolumus, carissimi, ut intelligatis potestatem Episcoporum vestrorum, in eisque Deum venerimini, & eos ut animas vestras diligatis, & quibus illi non communicant non communicetis, & quos ejecerint non recipiatis. Multum enim timenda est sententia eorum, quia à Domino collata est illis potestas ligandi atque solvendi. Ob hoc igitur ego Salla indignus, non meis meritis, sed nutu Dei Episcopus, tanta audita sanctorum patrum canonum instituta, cum consensu & adiutorio Domini Vivani Barchinonensis Episcopi, seu etiam Domini Aimerici Episcopi, cum Canonicorum & sacerdotum nostrorum necnon & Abbatibus vel monachorum suffragia, accensi flamma Spiritus sancti, excommunicamus atque alligamus omnem episcopatum Cerdanienis vel Berchitanensis ad Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & omnes Ecclesias quae in dictos comitatos sunt, tam praecipuas quam suffraganeas qui infra ejus termines sunt, ut non habeat ibidem nullum ministerium sacerdotale factum nisi per nostra absolutione aut per

nostra propria voluntate de feria tertia post Dominicam primam de quadagesima inantea usquequo praedictus episcopatus redditus sit ad sancta Maria & in nostra sit potestate cum ipsas parrochias quod nobis abstulerunt vel rapuerunt & cum ipsos oblatos qui exinde exierunt. Veruntamen sciatis quia ipsa Comitissa Domina Emergards cum filios & filias suas nec excommunicamus, nec nullius vinculo canonice damnationis contra eos facimus, sed tantum omnes homines tam Clericos quam laicos qui hanc malitiam tractaverunt adversus sancta Dei Ecclesia, & consilium dederunt ad ipsa Comitissa & filios suos de hunc maximum peccatum, & vastatores fuerunt atque raptores & fraudatores vel sacrilegi & fures, sicut Iuda proditor. Hos tales praesumptores & Ecclesiis sanctae Mariae raptores, vel suarum facultatum alienatores, excepto ipsa Comitissa cum filios suos, nos supradicti Salla Praesul & Vivas gratia Dei Episcopus & Aimericus Episcopus cum Canonicorum & sacerdotum nostrorum, sive cum Abbatibus vel suffragia monachorum, excommunicamus eos ad Patrem & Filium & Spiritum sanctum & per omnes ordines angelorum & archangelorum & omnes virtutes caelorum, sive per omnes Patriarchas & Prophetas, & per omnes Apostolos & Martyres vel Confessores, & per omnes sanctos Dei sic eos excommunicamus & anathematizamus atque abominamus & alienamus eos atque abjicimus à liminibus sanctae Dei Ecclesiae, & segregamus eos à corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi & à consortio Christianorum fidelium usque ad dignam satisfactionem & emendationem veniant ante altare sanctae Mariae sedis Vico & coram Salla Episcopo & Canonicos ejus, & usque absolutionem habeant de supradicto Salla Episcopo, ita permaneant excommunicati & abominati sicut jam supra dictum est in secula seculorum. Amen.

Alia formula excommunicationis, diversa à superioribus.

XX. **E**X auctoritate Dei omnipotentis Patris & Filij & Spiritus sancti, & sanctorum canonum, sanctæque & intemeratæ virginis Dei genericis Mariæ, atque omnium cœlestium virtutum, angelorum, archangelorum, thronorum, dominationum, potestatum, Cherubin ac Seraphin, & sanctorum Patriarcharum, Prophetarum, & omnium Apostolorum & Evangelistarum, & sanctorum innocentium, qui in conspectu agni soli digni inventi sunt canticum cantare novum, & sanctorum martyrum, & sanctorum confessorum, & sanctarum virginum, atque omnium simul sanctorum & electorum Dei, excommunicamus & anathematizamus hunc furcm, vel hunc malefactorem, & à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ sequestramus, ut æternis suppliciis cruciandus mancipetur cum Dathan & Abiron, & cum his qui dixerunt Domino Deo: *Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* Et sicut aqua ignis extinguitur, sic extinguatur lucerna ejus in secula seculorum, nisi respuerit & ad satisfactionem venerit. Amen. Maledicat illum Deus Pater, qui hominem creavit. Maledicat illum Dei Filius, qui pro homine passus est. Maledicat illum Spiritus sanctus, qui in baptismo effusus est. Maledicat illum sancta crux, quam Christus pro nostra salute hostem triumphans ascendit. Maledicat illum sancta Dei genetrix & perpetua virgo Maria. Maledicat illum sanctus Michael, animarum susceptor sacrarum. Maledicant illum omnes angeli & archangeli, principatus & potestates, omnisque militia cœlestis exercitus. Maledicat illum Patriarcharum & Prophetarum laudabilis numerus. Maledicat illum sanctus Iohannes præcursor & baptista Christi præcipuus. Maledicat illum sanctus Petrus & sanctus Paulus atque sanctus Andreas, omnésque Christi Apostoli,

simul & ceteri discipuli, quatuor quoque Evangelistæ, qui sua prædicatione mundum universum converterunt. Maledicat illum cuneus martyrum & confessorum mirificus, qui Deo bonis operibus placitus inventus est. Maledicant illum sacrarum virginum chori, quæ mundi vana causa honoris Christi respuenda contempserunt. Maledicant illum omnes sancti qui ab initio mundi usque in finem seculi Deo dilecti inveniuntur. Maledicant illum cœli & terra & omnia sancta in eis manentia. Maledictus sit ubicunque fuerit, sive in domo, sive in agro, sive in via, sive in femita, sive in silva, sive in aqua, sive in Ecclesia. Maledictus sit vivendo, moriendo, manducando, bibendo, esuriendo, sitiendo, jejunando, dormitando, dormiendo, vigilando, ambulando, stando, sedendo, jacendo, operando, quiescendo, mingendo, cacando, flebotomando. Maledictus sit in totis viribus corporis. Maledictus sit intus & exterius. Maledictus sit in capillis, maledictus sit in cerebro. Maledictus sit in vertice, in temporibus, in fronte, in auriculis, in superciliis, in oculis, in genis, in maxillis, in naribus, in dentibus mordacibus, in labris, sive molibus, in labiis, in gutture, in humeris, in armis, in brachiis, in manibus, in digitis, in pectore, in corde, & in omnibus interioribus stomacho tenus, in renibus, in inguinibus, in femore, in genitalibus, in coxis, in genibus, in cruribus, in pedibus, in articulis, & in unguibus. Maledictus sit in totis compaginibus membrorum; à vertice capitis usque ad plantam pedis non sit in eo sanitas. Maledicat illum Christus filius Dei vivi toto suæ majestatis imperio; & insurgat adversus eum cœlum cum omnibus virtutibus quæ in eo moventur, ad damnandum eum, nisi penituerit & ad satisfactionem venerit. Amen. Fiat, fiat. Amen.

FINIS FORMVLARVM.